

ویژه نامه هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
تهیه شده در دبیرخانه همایش
بهمن ماه ۱۳۹۹

**7th Annual Conference on
Moqavemati Economy**

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

تجارت منطقه ای؛ اولویت راهبردی

بِسْمِ اللَّهِ
الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ویژه نامه هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

موضوع: تجارت منطقه ای؛ اولویت راهبردی

صاحب امتیاز: اندیشکده اقتصاد مقاومتی

مدیر مسئول: محمدمهدی تاجیک

سر دبیری: دبیرخانه همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

صفحه آرا: سیدناصر کشاورز

طراح جلد: میثم لطیفی

بهمن ماه ۱۳۹۹

همایش سالانه اقتصاد مقاومتی هر ساله ۲۹ بهمن ماه در سالروز ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی برگزار می‌شود. در این همایش، زمینه برای رصد و پایش اقتصاد مقاومتی در کشور، تقویت پایه‌های علمی و سیاستی اقتصاد مقاومتی و ارائه پیشنهادهای عملیاتی برای تحقق اقتصاد مقاومتی با حضور همه فعالان این حوزه فراهم می‌گردد.

همایش سالانه اقتصاد مقاومتی که در حال حاضر معتبرترین رویداد اقتصاد مقاومتی در کشور است، توسط اندیشکده اقتصاد مقاومتی با همکاری دیگر نهادها برگزار می‌شود.

رویکرد این همایش سیاست پژوهی و عملیات پژوهی است و هر سال یک موضوع محوری را مدنظر قرار می‌دهد تا راهکارهای لازم برای حل مسائل آن حوزه را با رویکرد «مقاوم سازی اقتصاد» در جامعه نخبگانی کشور طرح و بررسی نماید.

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با موضوع «تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی» برگزار شده و ویژه نامه حاضر مشتمل بر گفتگو با کمیته علمی همایش و سایر صاحب نظران حوزه تجارت خارجی، گزارش پیش نشست‌های همایش، چکیده مقالات تأیید شده، گزارش روز برگزاری همایش و مجموعه تصاویر و بازتاب رسانه‌ای آن، در این راستا تهیه شده است.

اندیشکده اقتصاد مقاومتی

بهمن ماه ۱۳۹۹

فصل اول

تاریخچه اقتصاد مقاومتی و همایش‌ها

بخش اول

تاریخچه اقتصاد مقاومتی..... ۱۰

بخش دوم

معرفی و تاریخچه همایش سالانه اقتصاد مقاومتی..... ۱۸

بخش سوم

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی..... ۳۰

فصل دوم

گفتگو با صاحب نظران

یحیی آل اسحاق ۴۰

محمدحسین ملائک ۴۳

محمدرضا مهدیار اسماعیلی ۴۶

ابوالفضل ظهروهوند ۴۹

محمد مهدی جوانمرد قصاب ۵۲

پیام باقری ۵۵

رضا محتشمی‌پور ۵۸

علی فکری ۶۱

مهدی غضنفری ۶۴

اله مراد سیف ۶۶

سید علی روحانی ۶۹

فصل سوم

گزارش پیش‌نست‌های همایش

نشست جایگاه توافقات تجاری دوجانبه در توسعه تجارت خارجی کشور ۷۴

نشست فرصت‌های جاده ابریشم در توسعه تجارت با کشورهای منطقه ۸۵

نشست مبادلات مالی تحریم ناپذیر با کشورهای منطقه؛ الزامات و سازوکارها ۱۰۰

نشست توسعه تجارت با کشورهای عراق و سوریه؛ فرصت‌ها و چالش‌ها ۱۲۷

نشست جایگاه افغانستان و پاکستان در نقشه تجارت منطقه‌ای کشور ۱۴۱

نشست تجارت منطقه‌ای برق؛ الزامات و اولویت‌ها ۱۵۴

فصل چهارم

چکیده مقالات مورد تایید

- شیکه بهم پیوسته برق فرصتی برای توسعه تجارت منطقه‌ای..... ۱۷۲
- بررسی شرایط حضور ج.ا.ایران در چند سازمان منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی..... ۱۷۴
- راهبرد تعاملات تجاری ایران و کشورهای همسایه بر مبنای تحلیل اهمیت - عملکرد؛ مطالعه موردی کشور عراق..... ۱۷۶
- شناسایی ظرفیت‌های طرح راه ابریشم جدید در راستای بهبود تجارت خارجی ایران با کشورهای محور مقاومت..... ۱۷۸
- بازنمایی اقتصادی چهره‌ی «ایران در منطقه»؛ ضرورت مغفول تجارت منطقه‌ای..... ۱۸۰
- بررسی تغییر مبادی واردات محصولات اساسی کشاورزی و استفاده از ظرفیت کشورهای منطقه برای بهبود وضعیت تامین امنیت غذایی..... ۱۸۲
- تبادلات بین‌المللی تحریم‌ناپذیر ایران در پرتو بهره‌مندی از زیرساخت‌های تجاری و پرداختی مستقل از دلار..... ۱۸۴
- طراحی الگوی تأثیر اقتصاد مقاومتی بر تولید ملی در ایران؛ با تأکید بر نقش تجارت منطقه‌ای..... ۱۸۵
- شناسایی و طبقه‌بندی چالش‌های سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار با هدف تسهیل ورود سرمایه‌گذاران..... ۱۸۶
- تجارت ترجیحی جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا؛ قابلیت و فرصت‌ها..... ۱۸۷
- راهکار گسترش نفوذ منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و توانمندسازی محور مقاومت با استفاده از ظرفیت دوران بازسازی سوریه..... ۱۸۸
- طراحی سازوکارهای نظام مالی ضدتحریمی تحریم‌ناپذیر برای کشورهای تحت تحریم..... ۱۹۰
- منطقه‌گرایی هوشمند راهکاری برای اقتصاد ایران..... ۱۹۱
- الزامات حقوقی و اقتصادی ایجاد رمز ارز منطقه‌ای کشورهای جاده ابریشم..... ۱۹۲
- شرکای تجاری بالقوه مناسب برای اقتصاد تحت تحریم ایران؛ رویکرد نظریه شبکه..... ۱۹۳
- راهکارهای توسعه تعاملات اقتصادی و تجاری بین‌المللی ایران در منطقه..... ۱۹۵
- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، راهبرد جذب منطقه‌ای..... ۱۹۷
- شناخت عوامل مؤثر بر توسعه تجارت دو جانبه ایران و روسیه در شرایط تحریم..... ۱۹۹
- بررسی سواپ سیمان با کشور عراق به عنوان راهکاری جهت ورود به بازار سوریه..... ۲۰۱
- ظرفیت نظام بانکی و مالی چین برای انجام مبادلات دو جانبه در شرایط تحریم..... ۲۰۲
- آسیب‌شناسی برنامه توسعه تجاری در ایران..... ۲۰۴
- توسعه تجارت خارجی در بستر جبهه مقاومت؛ مطالعه موردی کشور سوریه..... ۲۰۵
- طراحی الگوی پیمان پولی با روش حسابداری بورویی به عنوان جایگزین سیستم معاملات دلاری..... ۲۰۷
- راهکارهای کلان اقتصاد مقاومتی در حوزه تجارت خارجی..... ۲۰۸
- ضرورت‌های سیاست منطقه‌ای ج.ا.ایران برای تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی؛ با تأکید بر تسهیل مبادلات تجاری و مالی..... ۲۱۰
- سازمان همکاری اقتصادی (اگو)؛ موانع همگرایی و ارائه راهکار..... ۲۱۱
- چارچوبی برای تدارک برنامه‌های اقدام توسعه تجارت با کشورهای هدف؛ مطالعه موردی توسعه تجارت در منطقه قره باغ بعد از جنگ ۲۰۲۰ میلادی..... ۲۱۲
- توافق‌های تجارت منطقه آزاد و اندازه بازار..... ۲۱۳

گزارش تصویری اول..... ۲۱۵

فصل پنجم

گزارش روز همایش

- سخنرانی دکتر مهدی غضنفری در افتتاحیه همایش..... ۲۲۶
- سخنرانی دکتر سعید جلیلی در افتتاحیه همایش..... ۲۳۰
- سخنرانی دکتر حمید زادبوم در افتتاحیه همایش..... ۲۳۵
- نشست ظرفیت‌های تغییر شرکای تجاری به سمت کشورهای منطقه..... ۲۴۰
- نشست سازوکارهای مالی مستقل از نظام دلاری در تجارت منطقه‌ای..... ۲۴۸
- نشست فرصت‌های توسعه تعاملات اقتصادی با کشورهای محور مقاومت..... ۲۵۷

گزارش تصویری دوم..... ۲۶۷

بازتاب رسانه‌ای همایش..... ۲۷۵

فصل اول

تاریخچه اقتصاد مقاومتی و همایش ها

در این فصل تاریخچه اقتصاد مقاومتی و همایش های سالانه مرور شده است.

بخش اول

تاریخچه اقتصاد مقاومتی

در همه کشورهای جهان، یکی از اقدامات مهم رهبران برای جهت دهی به ارکان مختلف اعم از مسئولین، سیاستگذاران، کارشناسان، دانشگاهیان، فعالان اقتصادی و عموم مردم برای حرکت در راستای منافع ملی، طرح یک گفتمان و ترسیم یک چشم انداز است. این مهم گاه در قالب یک کلیدواژه، گاه در قالب یک اقدام ملی و گاه در قالب نهادسازی اتفاق می‌افتد.

گفتمان اقتصاد مقاومتی نیز در کشور به منظور جهت‌دهی به تمام ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران برای حرکت در مسیر مقاوم‌سازی اقتصاد مطرح گردید و همان طور که رهبر معظم انقلاب آیت الله خامنه‌ای بیان فرمودند، چنین رویکردی در جهان نیز مسبوق به سابقه بوده‌است.

در واقع اقتصاد مقاومتی مطرح شد تا مهم‌ترین نیاز کشور در حال و آینده یعنی ایجاد یک اقتصاد مقاوم، قدرتمند و پیشرو، با توان دوچندان نسبت به گذشته دنبال شود؛ هدفی که بدون حضور همه ارکان نظام از مسئولین دست اندرکار گرفته تا عموم مردم، محقق نخواهد گردید.

نیاز جمهوری اسلامی ایران به چنین اقتصادی، تنها متوجه شرایط تحریم نبوده و برای پیشرفت و تقویت کشور از بعد اقتصادی، تحقق آن در هر شرایطی ضروری و از اولویت‌های اصلی است.

در ادامه به تاریخچه طرح گفتمان اقتصاد مقاومتی در کشور پرداخته خواهد شد.

طرح کلیدواژه اقتصاد مقاومتی برای اولین بار

رهبر معظم انقلاب در دیداری که در شهریورماه سال ۱۳۸۹ با جمعی از کارآفرینان داشتند، برای اولین بار کلیدواژه اقتصاد مقاومتی را مطرح نمودند. ایشان در این دیدار فرمودند:

«از نظر نظام سلطه، گناه بزرگ ملت ایران این است که خودش را از زیر بار سلطه آزاد کرده؛ می‌خواهند مجازات کنند به خاطر این گناه، که چرا خودت را از زیر بار سلطه، ای ملت! آزاد کرده‌ای. این ملت راه را پیدا کرده. اصلاً محاسباتشان اشتباه است؛ نمی‌فهمند چه کار باید بکنند و چه کار دارند می‌کنند. خوب، اما فشار می‌آورند؛ فشار اقتصادی از راه تحریم‌ها. ما باید یک اقتصاد مقاومتی واقعی در کشور به وجود بیاوریم. امروز کارآفرینی معنایش این است.»

فعالیت دانشجویان، اساتید و مسئولان کشور در حوزه اقتصاد مقاومتی

در پی طرح این موضوع از سوی رهبر انقلاب و همزمان با تشدید تحریم‌های نفتی، بانکی و تجاری غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، جمعی از دانشجویان دغدغه‌مند در مقاطع کارشناسی، ارشد و دکتری در رشته‌های اقتصاد، مدیریت و سیاست‌گذاری، با همکاری تعدادی از اساتید و مسئولان خدوم کشور، همت خود را روی مطالعه پیرامون الگوی بومی اقتصاد جهت ارائه راهکارهایی به منظور مقاوم سازی آن گذاشتند. نتایج این مطالعات، پژوهش‌ها و پیگیری‌ها، در دیداری که رهبر انقلاب در مردادماه سال ۱۳۹۰ با تشکل‌های دانشجویی داشتند، خدمت ایشان ارائه گردید.

آیت الله خامنه‌ای با اشاره به فعالیت‌های دانشجویان، این حرکت را مفید و موثر دانستند و دانشجویان را به انجام چنین کارهایی تشویق نمودند:

«یکی از دوستان اطلاع دادند که یک ستاد دانشجویی برای تحقیق در اقتصاد مقاومتی

تشکیل شده. کار بسیار جالبی است. اینجور کارهای عمیق، همان چیزی است که کشور به آن احتیاج دارد. شما باید فکر کنید، مطالعه کنید، تحقیق کنید. این تحقیق‌ها اگر به درد آن دستگاه مسئول هم نخورد یا به کار او نیاید یا نپسندد، قطعاً به کار شما می‌آید و به درد شما می‌خورد. این، کار بسیار جالبی است.»

برگزاری اولین همایش اقتصاد مقاومتی در کشور

عنایت و توجه رهبر انقلاب به این حرکت، شور و انگیزه مضاعفی جهت ادامه فعالیت‌ها در کار ایجاد کرد و دانشجویان دانشگاه‌های مختلف، حول محور اقتصاد مقاومتی تلاش‌های خود را برای مطالعه، پژوهش و مطالبه در این زمینه بیشتر نمودند. در پی این تلاش‌ها، جمع دانشجویی مذکور با همکاری دانشکده مهندسی پیشرفت دانشگاه علم و صنعت ایران در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۱، اولین همایش اقتصاد مقاومتی را در کشور برگزار کرد.

در این همایش آقایان دکتر سعید جلیلی مسئول وقت تیم مذاکره کننده هسته‌ای، دکتر مسعود درخشان استاد دانشگاه علامه طباطبایی، دکتر غضنفری وزیر وقت صنعت، معدن و تجارت و دکتر محسن رضایی دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام سخنرانی نمودند.

همچنین در این همایش، نتایج مطالعات، تحقیقات و پیگیری‌های گروه‌های دانشجویی فعال در موضوع اقتصاد مقاومتی، در قالب مقالاتی با موضوعات نظام بانکی، مسکن، صنعت، تجارت، ارز، تولید، نفت و انرژی و ... ارائه گردید و پس از آن نیز مورد پیگیری قرار گرفت.

همایش سال جاری نیز در ادامه این همایش به مرحله کنونی رسیده است.

بازتاب همایش در رسانه‌های داخلی و خارجی

تقارن اولین همایش اقتصاد مقاومتی با مذاکرات هسته‌ای و حضور مسئولان وقت کشور در آن، بازتاب بسیار گسترده‌ای در رسانه‌ها داشت؛ به طوری که تا چند روز تمام رسانه‌های داخلی و خارجی به پوشش اخبار این همایش و تحلیل آن می‌پرداختند.

قسمت‌های مهمی از همایش به صورت زنده از شبکه خبر و پرس تی‌وی پخش شد. بعد از همایش نیز در بخش‌های مختلف خبری صداوسیما، گزارش برگزاری آن انتشار یافت. برخی از خبرگزاری‌های خارجی از جمله رسانه دولتی انگلیس (بی‌بی‌سی) نیز به بازتاب و ارائه تحلیل‌های خود از برگزاری این همایش پرداختند و این اقدام جمهوری اسلامی

ایران که همزمان با مذاکرات هسته‌ای و تشدید تحریم‌ها بود، اقدامی هوشمندانه در جهت تقویت اقتصاد برای مقابله با غرب توصیف کردند.

BBC
فارسی
صفحه اصلی ایران افغانستان جهان فرهنگ و هنر ورزش اقتصاد دانش و فن صفحات ویژه

ایران به چه کسی علامت می‌دهد؟

کاوۀ امیدوار

به روز شده: 17:02 گرینویچ - 20 مه 2012 - 31 اردیبهشت 1391

چند روز مانده به برگزاری نشست گروه پنج به علاوه یک در بغداد، ایران در حالی یک همایش اقتصادی با عنوان اقتصاد مقاومتی برگزار کرده که برخی مقامات ایرانی برداشتن تحریم‌ها را به عنوان شرط اول مذاکرات هسته‌ای بغداد مطرح کرده‌اند.

در همایش اقتصاد مقاومتی برخی اعضای شورای عالی امنیت ملی نظیر سعید جلیلی دبیر این شورا حضور پررنگی داشتند و آقای جلیلی به عنوان مذاکره کننده

برگزاری همایش اقتصاد مقاومتی این پرسش را پیش آورده که جمهوری اسلامی با برگزاری این همایش چه هدفی را دنبال می‌کند.

جریان سازی گفتمان اقتصاد مقاومتی در سطح کشور

پس از برگزاری اولین همایش اقتصاد مقاومتی و بازتاب رسانه‌ای گسترده آن و همچنین ارائه گزارشی از خروجی‌های همایش خدمت رهبر معظم انقلاب، موجی در زمینه اقتصاد مقاومتی در کشور به راه افتاد. آیت الله خامنه‌ای نیز در دیدارهایی که پس از آن همایش با مسئولان نظام و فعالان اقتصادی و صنعتی و دانشجویان داشتند، ضمن تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی، تلاش برای پیاده‌سازی سیاست‌های مرتبط با آن را به طور جدی از ایشان مطالبه نمودند؛ برای مثال ایشان در ۳ مردادماه ۱۳۹۱ در دیدار با کارگزاران نظام فرمودند:

«ما چند سال پیش «اقتصاد مقاومتی» را مطرح کردیم. همه‌ی کسانی که ناظر مسائل

گوناگون بودند، می‌توانستند حدس بزنند که هدف دشمن، فشار اقتصادی بر کشور است ... مسئله‌ی اقتصاد مهم است؛ اقتصاد مقاومتی مهم است. البته اقتصاد مقاومتی الزاماتی دارد. مردمی کردن اقتصاد، جزو الزامات اقتصاد مقاومتی است ... به نظر ما طرح‌های «اقتصاد مقاومتی» جواب می‌دهد. همین مسئله‌ی سهمیه‌بندی بنزین که اشاره کردند، جواب داد ... مسئله‌ی مدیریت مصرف، یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر. هم دستگاه‌های دولتی، هم دستگاه‌های غیر دولتی، هم آحاد مردم و خانواده‌ها باید به این مسئله توجه کنند؛ که این واقعاً جهاد است. امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه‌ی تعادل در مصرف، بلاشک در مقابل دشمن یک حرکت جهادی است؛ انسان می‌تواند ادعا کند که این اجر جهاد فی سبیل‌الله را دارد. یک بُعد دیگر این مسئله‌ی تعادل در مصرف و مدیریت مصرف این است که ما از تولید داخلی استفاده کنیم ... کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصاد مقاومتی است.»

همچنین رهبر انقلاب در دیدار با جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش بنیان در تاریخ ۸ مردادماه سال ۱۳۹۱ فرمودند:

«ما باید هر کدام نقش خودمان را بشناسیم و آن را ایفا کنیم. یکی از بخش‌های ما، اقتصاد است و خاصیت اقتصاد در یک چنین شرائطی، اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در مقابل کارشکنی دشمن، خباثت دشمن؛ دشمنانی که ما داریم. به نظر من یکی از بخش‌های مهمی که می‌تواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند، همین کار شماسست؛ همین شرکت‌های دانش‌بنیان است؛ این یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی است؛ این را باید دنبال کرد ... هم دانشگاه‌ها، هم دستگاه‌های دولتی، هم آحاد مردمی که خوشبختانه توانائی و استعداد این کار را دارند، چه از لحاظ علمی، چه از لحاظ توانائی‌های مالی، باید تلاش کنند مسئولیت زمان خود و مقطع تاریخی حساس خود را بشناسند و به آن عمل کنند. این که ما عرض کردیم

«اقتصاد مقاومتی»، این یک شعار نیست؛ این یک واقعیت است.»

ایشان در دیداری دیگر با دانشجویان در تاریخ ۱۶ مردادماه ۱۳۹۱ فرمودند:

«اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفائی خودشان را داشته‌باشند. این یک فکر است، یک مطالبه‌ی عمومی است. شما دانشجو هستید، استاد هستید، اقتصاددان هستید؛ بسیار خوب، با زبان دانشگاهی، همین ایده‌ی اقتصاد مقاومتی را تبیین کنید؛ حدودش را مشخص کنید؛ یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تضمین‌کننده‌ی رشد و شکوفائی یک کشور باشد.»

ابلاغ سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی

بعد از گفتمان سازی اقتصاد مقاومتی در سطح کشور، در ۲۹ بهمن ماه سال ۱۳۹۲، رهبر انقلاب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را در ۲۴ ماده پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تهیه و به رؤسای قوای سه گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ نمودند.

ایشان در جریان ابلاغ این سیاست‌ها فرمودند:

«ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخائر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخوردار از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وا می‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند

بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و ... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد. اکنون با مذاقه لازم و پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته، خصوصاً سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و با چنین نگاهی تدوین شده و راهبرد حرکت صحیح اقتصاد کشور به سوی این اهداف عالی است، ابلاغ می‌گردد. لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند تا به فضل الهی حماسه اقتصادی ملت بزرگ ایران نیز همچون حماسه سیاسی در برابر چشم جهانیان رخ نماید. از خداوند متعال توفیق همگان را در این امر مهم خواستارم.»

بخش دوم

معرفی و تاریخچه همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

همایش سالانه اقتصاد مقاومتی هر ساله ۲۹ بهمن ماه در سالروز ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی برگزار می‌شود و طی آن، زمینه برای رصد و پایش اقتصاد مقاومتی در کشور، تقویت پایه‌های علمی و سیاستی اقتصاد مقاومتی و ارائه پیشنهادهای عملیاتی برای تحقق اقتصاد مقاومتی با حضور همه فعالان این حوزه فراهم می‌گردد. این همایش که معتبرترین رویداد سالانه اقتصاد مقاومتی در کشور است، برای کارشناسان، مسئولین، سیاست پژوهان و دانشجویان فرصتی فراهم می‌سازد تا پیرامون مسائل مختلف کشور که در موضوع همایش مدنظر قرار گرفته است، در تعاملی چند سویه به گفتگو بنشینند.

همایش سالانه اقتصاد مقاومتی توسط اندیشکده اقتصاد مقاومتی با همکاری دیگر نهادها برگزار می‌شود. رویکرد این همایش سالانه سیاست پژوهی و عملیات پژوهی است و هر سال یک موضوع محوری را مدنظر قرار می‌دهد تا راهکارهای لازم در آن حوزه را، بارویکرد مقاومت‌سازی اقتصاد طرح و بررسی نماید. طراحی این همایش به گونه‌ای است که تنها به روز همایش منتهی نمی‌شود؛ پیش از همایش مباحث در پیش‌نشست‌های تخصصی با حضور صاحب‌نظران از همه دیدگاه‌ها، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و نتایج در روز همایش ارائه می‌گردد. همچنین پس از برگزاری همایش، نتایج و یافته‌های سیاستی از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط پیگیری و مطالبه می‌شود تا منشا اثر واقع شود.

برگزاری اولین و دومین همایش اقتصاد مقاومتی

پس از برگزاری اولین همایش اقتصاد مقاومتی در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۱ و جریان‌سازی شکل گرفته حول مفهوم اقتصاد مقاومتی پس از آن که در بخش قبلی توصیف گردید،

دومین همایش اقتصاد مقاومتی با موضوع نفت و انرژی، بهمن ماه سال ۱۳۹۱ در دانشگاه علم و صنعت برگزار گردید.

بعد از این همایش، برگزاری سومین همایش اقتصاد مقاومتی تا سال ۱۳۹۵ به تاخیر افتاد؛ اما از سال ۱۳۹۵ اندیشکده اقتصاد مقاومتی مسئولیت برگزاری این همایش‌ها را به عهده گرفت تا این جریان در فضای نخبگانی فعال بماند و هر ساله به ارزیابی مباحث مهم کشور در این زمینه بپردازد.

سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با موضوع «پایش وضعیت اقتصاد مقاومتی در سال ۹۵ و چشم انداز سال ۹۶»، بهمن ماه سال ۱۳۹۵ در دانشگاه علم و صنعت برگزار شد و عملکرد دستگاه‌ها در اقتصاد مقاومتی ضمن آن مورد بررسی قرار گرفت. در این همایش برای اولین بار، عملکرد ۲۴ دستگاه فعال در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در قالب کتابچه همایش ارزیابی شد.

آقایان موسوی لارگانی نایب رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، محمدحسین حسین زاده مدیرعامل بانک قرض الحسنه رسالت، سید محمد صاحبکار رئیس امور شرکت‌های دانش بنیان معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، مهدی

غضنفری عضو هیئت علمی دانشکده مهندسی پیشرفت دانشگاه علم و صنعت و وزیر سابق صنعت، محمدحسین بحرینی عضو کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، علیرضا رزم حسینی استاندار استان کرمان، سیدفرشاد فاطمی عضو هیئت علمی دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه صنعتی شریف، دکتر شقاقی عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی و معاون کمیسیون نظارت مجمع تشخیص مصلحت نظام، مهندس عیدی فرماندار شهر قلعه گنج شهر نمونه اقتصاد مقاومتی و احمد توکلی مدیر سازمان مردم نهاد دیده بان شفافیت و عدالت و نماینده سابق مجلس در این همایش سخنرانی کردند.

در مراسم اختتامیه سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، استانداری کرمان، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان بسیج سازندگی به عنوان ۳ دستگاه نمونه در اقتصاد مقاومتی، تندیس برتر همایش را دریافت نمودند. همچنین ۱۰ مقاله و ۱۰ پایان نامه برتر همایش، تقدیرنامه و جوایز همایش را در این زمینه دریافت کردند.

کمیته علمی سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی را آقایان عطاالله رفیعی آتانی عضو هیئت علمی رشته اقتصاد دانشکده مهندسی پیشرفت دانشگاه علم و صنعت ایران، محمد نوفرستی عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه شهید بهشتی، سیداحسان خاندوزی عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی و مدیرکل دفتر اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، مهدی طغیانی عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان و میثم نریمانی مدیرکل دفتر سیاستگذاری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری تشکیل می‌دادند.

حامیان سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی نیز معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، مرکز همکاری‌های فناوری و نوآوری ریاست جمهوری، بانک قرض الحسنه رسالت، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دانشکده مهندسی پیشرفت دانشگاه علم و صنعت ایران، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع)، معاونت آموزش و پژوهش خبرگزاری فارس، جامعه خبری تحلیلی الف، سازمان بسیج دانشجویی کل کشور، قرارگاه شهید باقری، قرارگاه شهید احمدی روشن و مرکز مطالعات اقتصادی بسیج دانشجویی دانشگاه علم و صنعت بودند.

چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با موضوع «حمایت از تولید؛ ایجاد اشتغال پایدار»، بهمن ماه سال ۱۳۹۶ در دانشگاه شهید بهشتی برگزار شد. در این همایش، علاوه بر محوریت موضوع تولید و اشتغال با توجه به نامگذاری سال، عملکرد دستگاه‌ها در اقتصاد مقاومتی نیز بررسی شد.

بر این اساس، کتابچه «مسیر فرمانده اقتصاد ایران» در جریان همایش عرضه گردید. در این کتابچه که اولین محصول مکتوب در بررسی اقتصاد مقاومتی و اقدامات اجرایی آن در کشور بود، ضمن نقد و بررسی اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، به ارزیابی ۱۰ دستگاه منتخب در چارچوب ۹۵ اقدام جهشی و اولویت‌دار پرداخته شد.

کمیته علمی چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی را آقایان دکتر دژپسند عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، دکتر پورابراهیمی رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، دکتر نصیری اقدم عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی، دکتر عیوضلو عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق علیه السلام و دکتر خاندوزی مدیرکل دفتر اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تشکیل دادند.

همچنین در این همایش دکتر خالصی رئیس دبیرخانه شورای اقتصاد و رئیس امور اقتصاد مقاومتی سازمان برنامه و بودجه کشور، مهندس آذری جهرمی وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات، دکتر پورابراهیمی رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس، دکتر میرشجاعیان معاون وزیر اقتصاد، دکتر خسرو تاج رئیس سازمان توسعه تجارت و دکتر زارع رئیس کمیته اقتصاد مقاومتی مجلس سخنرانی کردند.

همچنین در این همایش سه نشست سیاستی برگزار شد و در پایان از ۱۰ مقاله و ۱۰ پایان‌نامه برتر اقتصاد مقاومتی که برای دبیرخانه همایش ارسال شده‌بود، تقدیر به عمل آمد.

پنجمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

پنجمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با موضوع «انرژی؛ پیشران اقتصاد ایران» ۲۹ بهمن ماه سال ۱۳۹۷ در دانشگاه علم و صنعت ایران برگزار شد. محورهای پنجمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی عبارت بودند از ساختار اداره بخش انرژی، انرژی و روابط خارجی، اقتصاد برق، زنجیره تامین صنعت انرژی و زنجیره ارزش نفت و گاز.

کمیته علمی این همایش را آقایان دکتر عباس ملکی عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی شریف، دکتر محمودرضا حقی فام عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس و معاون توانیر، دکتر سیروس وطن خواه معاون انرژی مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری، مهندس محمدرضا محمدخانی معاون زیربنایی سابق مرکز پژوهش‌های مجلس، مهندس نصرت اله سیفی مدیرعامل سابق شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت و دکتر محمد صادق کریمی دکترای سیستم‌های انرژی دانشگاه صنعتی شریف و کارشناس انرژی تشکیل می‌دادند.

همچنین کمیته اقتصاد مقاومتی مجلس شورای اسلامی، مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری، پژوهشگاه نیرو، پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست

جمهوری، شرکت توانیر، سازمان بهینه‌سازی مصرف سوخت کشور، دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه تربیت مدرس، حامیان این همایش بودند.

پیش از برگزاری این همایش، در هر یک از ۵ محور یک پیش نشست با حضور صاحب‌نظران حوزه مدنظر برگزار گردید.

در جریان این همایش کتابچه «مسیر انرژی ایران» توسط اندیشکده اقتصاد مقاومتی منتشر شد؛ این کتابچه حاوی ۳۳ اقدام راهبردی در حوزه انرژی است که برای تحقق اقتصاد مقاومتی در سطح کشور، باید در دستور کار قرار گیرد.

بیش از ۴۰ مقاله برای دبیرخانه این همایش ارسال شده بود که مورد ارزیابی کمیته علمی قرار گرفت و ۸ مقاله به عنوان برترین مقالات، مورد تقدیر قرار گرفت.

ششمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

ششمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با موضوع «نظام بانکی در خدمت تولید» ۲۹ بهمن ماه سال ۱۳۹۷ در دانشگاه علم و صنعت ایران برگزار شد. محورهای ششمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی عبارت بودند از ظرفیت پول در اقتصاد، نقش هدایت اعتبار در رونق تولید، جایگاه بانک مرکزی در تقویت تولید و عملکرد بانک‌ها در حمایت از تولید.

کمیته علمی این همایش را آقایان علی نصیری اقدم عضو هیئت علمی دانشگاه

علامه طباطبایی، کامران ندری عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع)، سید احسان خاندوزی عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی و نماینده مجلس شورای اسلامی، محمدجواد شریف زاده عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع)، سید علی روحانی مدیر کل دفتر اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و حسین درودیان پژوهشگر بانکی و مدرس اقتصاد دانشگاه تهران تشکیل می‌دادند.

کمیته اقتصاد مقاومتی مجلس شورای اسلامی، مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری، دانشگاه علم و صنعت ایران و بانک قرض الحسنه رسالت حامیان این همایش بودند.

پیش از برگزاری این همایش، ۵ پیش نشست در موضوعات مرتبط با همایش با همکاری نهادهای مختلف برگزار شد. همچنین در جریان این همایش ویژه نامه «نظام بانکی در خدمت تولید» توسط اندیشکده اقتصاد مقاومتی منتشر گردید.

ویژه نامه هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
توجه شده در مرکز سیاست پژوهی اقتصاد مقاومتی
پهمن ماه ۱۳۹۸ - نسخه دوم

مرکز سیاست پژوهی اقتصاد مقاومتی

ویژه نامه هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی - نسخه دوم

به مشکل نظام بانکی به طور جدی باید رسیدگی بشود. این حرفی است که همه می‌زنند... در نظام بانکی و مشکل نقدینگی که الان در کشور وجود دارد، اگر چنانچه ما می‌توانستیم با هوشمندی این نقدینگی به کارهای سازنده و مفید کشور را پیش ببریم، این نقدینگی نعمت بزرگی بود. الان یک بنای بزرگی است. واقعاً یک چیز خیلی خطرناکی است.
بیانات در دیدار با اعضای هیئت دولت - ۲۴ تیرماه ۱۳۹۷

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
6th Annual Conference on Moqavemati Economy
نظام بانکی در خدمت تولید

گزارش کامل از ششمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

وزارت امور اقتصادی و دارایی
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
سازمان مدیریت صنعتی
سازمان پژوهش‌های اقتصادی
سازمان برنامه و بودجه
سازمان نظام مهندسی
سازمان نظام پزشکی
سازمان نظام صنفی
سازمان نظام بازرگانی
سازمان نظام آرایشی و بهداشتی
سازمان نظام دامپزشکی
سازمان نظام دامپزشکی
سازمان نظام دامپزشکی

در این همایش آقایان دکتر عبدالناصر همتی رئیس بانک مرکزی، دکتر محمدجواد ابروانی عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام و دکتر عادل پیغامی عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق علیه السلام سخنرانی کردند. همچنین بیش از ۴۰ مقاله برای دبیرخانه این همایش ارسال شده بود که مورد ارزیابی کمیته علمی قرار گرفت و ۱۱ مقاله به عنوان برترین مقالات، مورد تقدیر قرار گرفت.

**7th Annual Conference on
Moqavemati Economy**
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی

بخش سوم

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

در ادامه برگزاری شش همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با موضوع «تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی» در دستور کار قرار گرفت؛ کتابچه حاضر ویژه این همایش تهیه شده است.

آقایان دکتر علی فکری کارشناس ارشد اقتصاد کشورهای شرق آسیا و مدیرکل وزارت امور خارجه، دکتر مهدی غضنفری عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران و وزیر اسبق صمت، دکتر الله مراد سیف عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (ع)، دکتر رضا محتشمی پور کارشناس اقتصاد کشورهای منطقه و قائم مقام بورس کالا و دکتر سید علی روحانی معاون اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، کمیته علمی هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی را تشکیل می‌دهند.

پیش از برگزاری همایش، ۶ پیش نشست تخصصی حول محورهای همایش با حضور صاحب نظران برگزار گردید که گزارش آن در فصل سوم این کتابچه آمده است.

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی

7th Annual Conference on Moqavemati Economy

زمان: چهارشنبه ۲۹ بهمن ماه ۱۳۹۹
مهلت ارسال چکیده مقالات: ۱۵ دی ماه
مهلت ارسال اصل مقالات: ۵ بهمن ماه

Conf.mett.ir
@moqconf

کمیته علمی همایش:

سید علی روحانی
معاون اقتصادی
مرکز پژوهش‌های مجلس

رضا محتشمی پور
کارشناس اقتصاد کشورهای منطقه
و قائم مقام بورس کالا

علی فکری
کارشناس ارشد اقتصاد
کشورهای شرق آسیا

اله مراد سیف
عضو هیئت علمی
دانشگاه امام حسین (ع)

مهدی غضنفری
عضو هیئت علمی
دانشگاه علم و صنعت ایران

محورهای همایش:

متولیان و بازیگران

- ◀ وکلای دولت در توسعه تجارت منطقه‌ای
- ◀ تقسیم کار دستگاه‌های متولی در تجارت با کشورهای منطقه
- ◀ الگوی نقش آفرینی سازمان‌های عمومی غیردولتی

سیاست‌ها و راهبردها

- ◀ جایگاه تجارت دوجانبه و چندجانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌الملل
- ◀ رویکرد تعامل با پروژه‌ها و اتحادیه‌های اقتصادی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای
- ◀ راهبردهای رونق تولید داخلی از مسیر تجارت منطقه‌ای

ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه

- ◀ ظرفیت‌های منطقه در صادرات و واردات کالا و خدمات
- ◀ الگوی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت
- ◀ فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای منطقه

زیرساخت‌ها و سازوکارها

- ◀ الزامات انعقاد توافقات تجاری و گمرکی
- ◀ طراحی سازوکارهای مالی و بانکی تحریم‌ناپذیر
- ◀ توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و مسیرهای ترانزیت کالا

با توجه به شرایط کرونا، این همایش با رعایت کامل دستورالعمل‌های بهداشتی و در شرایطی متفاوت و ایمن برگزار خواهد شد.

برگزارکنندگان:

محورهای همایش

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی حول ۴ محور و ۱۲ زیرمحور برگزار می‌شود که عناوین آن به شرح زیر است:

سیاست‌ها و راهبردها

- جایگاه تجارت دوجانبه و چندجانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌المللی
- رویکرد تعامل با پروژه‌ها و اتحادیه‌های اقتصادی فرامنطقه‌ای
- راهبردهای رونق تولید داخلی از مسیر تجارت منطقه‌ای

متولیان و بازیگران

- وظایف دولت در توسعه تجارت منطقه‌ای
- تقسیم کار دستگاه‌های متولی در تجارت با کشورهای منطقه
- الگوی نقش آفرینی سازمان‌های عمومی غیر دولتی

زیرساخت‌ها و سازوکارها

- الزامات انعقاد توافقات تجاری و گمرکی
- طراحی سازوکارهای مالی و بانکی تحریم ناپذیر
- توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل و مسیرهای ترانزیت کالا

ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه

- ظرفیت‌های منطقه در صادرات و واردات کالا و خدمات
 - الگوی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت
 - فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای منطقه
- در ادامه هر یک از زیرمحورهای ۱۲ گانه همایش تشریح شده است:

جایگاه تجارت دوجانبه و چندجانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌المللی

در دوران پس از جنگ جهانی دوم، از اواسط دهه ۹۰ میلادی با معرفی «موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت» و پس از آن با تاسیس سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵، راهبری اصلی عرصه تجارت بین‌الملل به نوعی برعهده این سازمان بوده‌است؛ اما در طول سال‌های اخیر تقریباً تمام کشورهای جهان به ناکارآمدی این سازمان اذعان کرده‌اند و به همین دلیل طی ۲ دهه گذشته به سمت راهکارهای جایگزین از جمله انعقاد توافقات تجاری دوجانبه و چندجانبه روی آورده‌اند. در این میان سوالاتی قابل طرح است: الگوهای توسعه تجارت کشورها چه بوده‌است؟ مزایا و معایب دو و چندجانبه‌گرایی منطقه‌ای در تجارت بین‌الملل چیست؟ تجارت و وابستگی متقابل منطقه‌ای در تحریم‌پذیری کشور چه نقشی دارد؟ بنابراین در این محور قرار است با پاسخ به این سوال‌ها و سایر موارد مد نظر، جایگاه تجارت دوجانبه و چندجانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌المللی مشخص گردد.

رویکرد تعامل با پروژه‌ها و اتحادیه‌های اقتصادی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای

یکی از راه‌های توسعه تجارت در کشورها، استفاده از ظرفیت پروژه‌ها و اتحادیه‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است. وجود پروژه کلانی همچون طرح جاده ابریشم جدید چین و اتحادیه‌هایی از جمله اوراسیا، سازمان اکو، سارک و ... تاثیر بسیاری بر تجارت منطقه‌ای کشور دارد. سوالاتی در این رابطه قابل طرح است از جمله این که نقش این پروژه‌ها و اتحادیه‌ها در توسعه تجارت منطقه‌ای چیست؟ حضور ایران در طرح جاده ابریشم چین و پروژه‌های کلان مشابه فرصت است یا تهدید؟ فرصت‌ها، چالش‌ها و وضعیت کنونی تعامل ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا و سازمان اکو و سایر سازمان‌های مشابه چیست؟ الگوی بهینه تعامل کشور با این پروژه‌ها و اتحادیه‌ها چه باید باشد؟ تعامل ایران با این پروژه‌ها و اتحادیه‌ها چه ملاحظاتی دارد؟

راهبردهای رونق تولید داخلی از مسیر تجارت منطقه‌ای

بدون شک یکی از مهم‌ترین اهداف تجارت خارجی، کمک به تولید داخلی است. یافتن بازارهای جدید صادراتی، افزایش رقابت‌پذیری و تامین نیازهای وارداتی از جمله مزایای تجارت خارجی برای تولید داخلی است. با این حال ورود به بازار جهانی جهت رونق تجارت الزاماتی دارد که بدون در نظر نگرفتن آن‌ها خسارات جبران‌ناپذیری به اقتصاد کشور وارد خواهد شد. تجارت منطقه‌ای یکی از موثرترین راه‌ها برای گشودن تدریجی درهای اقتصاد کشور در جهت ممانعت از آسیب جدی به صنایع تولیدی نوپا و رفع نیازهای وارداتی صنایع کشور به شمار می‌رود. در این زمینه باید به این سوالات پاسخ داده شود که طراحی اصول تجارت بر اساس مزیت‌های تولیدی متقابل و الگوی زنجیره تولید منطقه‌ای چه الزاماتی دارد؟ مدل توسعه تجارت منطقه‌ای کشور باید چگونه باشد تا در نهایت به رونق تولید داخلی منجر شود؟ مدل بهینه شکل‌گیری زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای در صنایع مختلف چیست؟ چگونه می‌توان خطر افزایش واردات به واسطه توسعه تجارت منطقه‌ای را به فرصتی برای افزایش تولید داخل تبدیل نمود؟

وظایف دولت در توسعه تجارت منطقه‌ای

یکی از مهم‌ترین نقدهایی که همواره متوجه دولت بوده‌است، عدم ایفای نقش مناسب نهادهای مربوطه دولتی در توسعه تجارت منطقه‌ای است. سوالات کلیدی در این بین شامل مواردی از این قبیل است: نقش دولت در ثبات قوانین و مقررات تجاری به منظور توسعه تجارت منطقه‌ای چیست؟ تغییر مکرر مقررات صادرات و واردات چه تاثیری بر تجارت منطقه‌ای گذاشته‌است؟ وظیفه دولت جهت رسیدن به ثبات صادراتی منطقه‌ای چیست؟ وجود توافقنامه‌ها و موافقتنامه‌های میان دولت‌ها چه نقشی در توسعه تجارت منطقه‌ای دارد؟ شیوه و میزان حمایت دولت و دستگاه‌های مربوطه

از بخش خصوصی جهت توسعه تجارت منطقه‌ای چقدر است؟ نهادهای دولتی چه اقداماتی در جهت توسعه تجارت منطقه‌ای باید در دستور کار قرار دهند؟ در واقع در این زیر محور، اقداماتی که وظایف دولت را تشریح می‌کند، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

تقسیم کار دستگاه‌های متولی در تجارت با کشورهای منطقه

در کشورها نهادهای گوناگونی به عنوان نهادهای متولی یا تسهیل کننده تجارت شناخته می‌شوند که به عنوان نمونه می‌توان به معاونت دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه، سفارتخانه‌های ایران در کشورهای مختلف، بخش‌های مختلفی از وزارت صنعت، معدن و تجارت از جمله شورای تجارت خارجی، سازمان توسعه تجارت و دفتر مقررات صادرات و واردات، بانک مرکزی، بانک توسعه صادرات، بخش‌هایی از وزارت اقتصاد و دارایی از جمله گمرک، بخش‌های مختلفی از وزارت راه و شهرسازی از جمله دفتر توسعه امور بین‌الملل و سازمان بنادر و دریانوردی و همچنین اتاق‌های بازرگانی اشاره نمود. این درحالی است که طی سال‌های اخیر یکی از بزرگترین چالش‌های توسعه تجارت کشور، کم‌کاری و ناهماهنگی‌های موجود میان این سازمان‌ها بوده‌است. بررسی دقیق دستگاه‌های دخیل در امر تجارت، نقش هرکدام و طراحی الگوی بهینه تقسیم کار میان آن‌ها از جمله مواردی است که سبب تسهیل امر سیاستگذاری تجارت منطقه‌ای خواهد شد و در این زیرمحور باید به آن پرداخته شود.

الگوی نقش آفرینی سازمان‌های عمومی غیردولتی

نبود زیرساخت‌های اولیه جهت توسعه تجارت منطقه‌ای، سبب حضور کم‌رنگ بخش خصوصی در تجارت منطقه‌ای شده و سهم ایران از واردات کشورهای همسایه را به حدود ۲ درصد رسانده‌است. در این شرایط، سازمان‌های عمومی غیردولتی وظیفه دارند

با توجه به گستره فعالیت‌ها و عدم وابستگی به بازگشت سرمایه و سود در کوتاه مدت، در شکل‌دهی به تجارت منطقه‌ای پایدار نقش ایفا کنند. لذا باید بررسی شود که نهادهایی همچون ستاد اجرایی فرمان امام^(ره) و بنیاد مستضعفان چه نقشی در توسعه تجارت با کشورهای منطقه و اخذ پروژه‌های زیرساختی دارند؟ حضور مستشاری نهادهای نظامی در کشورهای عراق و سوریه چگونه می‌تواند به توسعه تجارت و یافتن بازارهای جدید برای کالا و خدمات ایرانی منجر شود؟

الزامات انعقاد توافقات تجاری و گمرکی

بررسی سابقه ۱۵۸ موافقتنامه همکاری اقتصادی از جمله موافقتنامه‌های بازرگانی و گمرکی ایران با ۶۹ کشور، حاکی از انعقاد موافقتنامه‌ها بدون در نظر گرفتن مؤلفه حجم تجارت بین دو کشور است؛ به طوری که از میان ۳۰ کشور عمده طرف تجاری، تنها با ۱۶ کشور موافقتنامه بازرگانی و گمرکی منعقد شده و علیرغم حجم بالای تجارت با کشورهای نظیر امارات و عراق، تاکنون هیچ موافقتنامه بازرگانی و یا گمرکی با آنها منعقد نشده است. از سوی دیگر اکثر موافقتنامه‌های کشور به شکل استاندارد و کلی بوده و با توجه به شرایط مختلف کشورها تهیه نشده است؛ در نتیجه اثربخشی مطلوبی برای پوشش اهداف دولت‌ها نداشته است. با این حال سوالات اساسی در رابطه با توافقات تجاری، بازرگانی و گمرکی این است که اهمیت این گونه موافقتنامه‌ها در ثبات و تسهیل تجارت منطقه‌ای چیست؟ چه الزاماتی و سازوکارهایی جهت افزایش کارایی

این موافقتنامه‌ها باید در نظر گرفته شود؟ سابقه موافقتنامه‌های فعلی در تجارت با کشورهای منطقه چه بوده است؟ عدم انعقاد موافقتنامه‌های تجاری در تجارت با کشوری همچون عراق چه تاثیری بر کمیت و کیفیت تجارت با این کشور داشته است؟

طراحی سازوکارهای مالی و بانکی تحریم‌ناپذیر

مهمترین آثار تحریم شبکه بانکی طی سال‌های گذشته، خود را در محدودیت‌های نقل و انتقال پول به بانک‌های خارج از کشور نمایان ساخته که سبب افزایش فرایندها و هزینه‌های تجارت شده‌است. آیا تحریم‌های بانکی بر تجارت منطقه‌ای نیز تاثیرگذار است؟ سازوکارهای جایگزین جهت بی‌اثرسازی تحریم‌های بانکی در تجارت با کشورهای منطقه چیست؟ چگونه می‌توان با استفاده از ارزهای ملی کشورهای طرف تجارت، پیامرسانهای مالی جایگزین سوئیفت و تجارت غیردلاری، اثر تحریم‌ها را کاهش داد و آن را بی اثر نمود؟ سازوکارهای مشابه در اتحادیه‌های اقتصادی مختلف همچون آسه آن، اوراسیا، اتحادیه عرب و... چگونه به کاهش سهم استفاده از ارزهای جهان در تجارت درون منطقه‌ای منجر شده‌است؟ نقش و الزامات تجارت ریالی در تسهیل تجارت با کشورهای منطقه چیست؟

توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل و مسیرهای ترانزیت کالا

موقعیت جغرافیایی منحصر به فرد ایران از جمله بیش از ۶۰۰۰ کیلومتر مرز مشترک خشکی با ۷ کشور و ۲۷۰۰ کیلومتر مرز آبی با ۸ کشور، ظرفیت ویژه‌ای برای کشور به همراه داشته‌است. با این حال کمبود و در برخی موارد نبود زیرساخت‌های حمل و نقل و مسیرهای ترانزیت کالا، توسعه تجارت منطقه‌ای را با چالش همراه کرده‌است. نقش کریدورهای شمال- جنوب و شرق- غرب در توسعه تجارت منطقه‌ای چیست؟ موانع تکمیل و توسعه این کریدورها چه بوده و چگونه قابل رفع است؟ زیرساخت‌های حمل و نقل دریایی و هوایی چه نقشی در توسعه تجارت با کشورهای منطقه دارد؟ تسریع در تکمیل و توسعه بندر چابهار و اتصال ریلی آن به زاهدان و سرخس چه نقشی در فعال‌سازی و توسعه کریدورهای منطقه‌ای دارد؟ کدام مسیرهای ترانزیتی باید فعال شود تا تجارت ایران با کشورهای منطقه تسهیل گردد و توسعه یابد؟

ظرفیت‌های منطقه در صادرات و واردات کالا و خدمات

بازار ۶۰۰ میلیون نفری کشورهای منطقه با تجارت سالانه بیش از ۲,۵ هزار میلیارد دلار، ظرفیت بی نظیری جهت صادرات کالا و خدمات ایرانی به این کشورها و همچنین تامین نیازهای وارداتی کشور از طریق آن‌ها فراهم کرده‌است. بررسی و احصای ظرفیت‌های کشورهای منطقه سبب یافتن حلقه‌های مفقوده در توسعه صادرات و واردات کالا و خدمات با کشورهای منطقه خواهد شد. وجود اطلاعات و آمار به روز و جزئی به تفکیک هر کدام از کشورهای منطقه و بیان مشکلات عدم شکل‌گیری تجارت ایران با این کشورها، در تکمیل نقشه تجارت منطقه‌ای کشور نقش بسزائی دارد.

الگوی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت

علیرغم حضور فعالانه جمهوری اسلامی ایران در کشورهای محور مقاومت از جمله عراق، سوریه، لبنان و یمن و آگاهی به ظرفیت‌های بسیار آن‌ها و وجود قرابت فرهنگی و تمدنی، همچنان طرح اجرایی مشخصی در خصوص همکاری‌های اقتصادی و توسعه تجارت با این کشورها وجود ندارد. سوالات کلیدی در خصوص این موضوع این است که چگونه می‌توان از همکاری‌های سیاسی، نظامی و امنیتی در توسعه همکاری‌های تجاری و اقتصادی با این کشورها استفاده کرد؟ الگوی مناسب توسعه تجارت میان کشورهای محور مقاومت چیست؟ همکاری یکپارچه و متقابل کشورهای محور مقاومت چه الزاماتی دارد و چگونه محقق می‌شود؟ چگونه می‌توان با تعریف نقشه‌ای متناسب با هر کدام از کشورها، تامین نیازهای اساسی کشورهای محور مقاومت با مشارکت و همکاری حداکثری خود کشورها صورت گیرد؟ رفع نیاز به امنیت غذایی و امنیت انرژی پایدار، زیرساخت مالی و صندوق تامین مالی مشترک، تشکیل زنجیره ارزش منطقه‌ای، تسهیل قواعد تجاری و ترانزیتی و همکاری مشترک در پروژه‌ها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی چگونه به تقویت اقتصاد محور مقاومت منجر می‌شود؟ نهاد متولی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت چه وظایفی بر عهده دارد؟

فصل دوم

گفتگو با صاحب نظران

یحیی آل اسحاق

رئیس اتاق مشترک بازرگانی ایران و عراق

در همه جهان روابط دوجانبه در تئوری‌های تجاری و اقتصادی دارد به تدریج جایگاهی جدی تر نسبت به گذشته پیدا می‌کند. در مورد جمهوری اسلامی ایران با توجه به موقعیت خاص ژئوپولیتیکی و همسایگی با ۱۵ کشور مختلف و هاب منطقه بودن و ظرفیت‌هایی که در حوزه تجارت منطقه‌ای و ارتباطات اقتصادی دارد و همچنین سوابق فرهنگی و دوستی‌هایی که با کشورهای منطقه دارد، این موضوع پررنگ‌تر است.

ظرفیت ۱۰۰۰ میلیارد دلاری تجارت منطقه‌ای با ۱۵ کشور همسایه

در حقیقت ما یک ظرفیت ۱۰۰۰ میلیارد دلاری تعاملات منطقه‌ای داریم با این ۱۵ کشور که فرصت بزرگی برای جمهوری اسلامی ایران است. براساس برخی تحقیقات انجام شده کشور ما با همین استانداردهایی که الان دارد حدود ۳۰۰ میلیارد دلار از ۱۰۰۰ میلیارد دلار را می‌تواند به عنوان تعامل تجاری با این کشورها به خود اختصاص دهد. اما متأسفانه این در حد حداقلی است و به چند ده میلیارد هم نمی‌رسد. مثلاً ۱۰ تا ۱۵ میلیارد بیشتر نیست. لذا این فرصت مهمی است که می‌توان از آن استفاده کرد. از منظر ظرفیت‌ها، روابط سیاسی لازم، موقعیت‌های اقتصادی و نزدیکی جغرافیایی و زیرساخت‌های مناسب امکانات و ظرفیت‌های زیادی وجود دارد که در حوزه‌های مختلف تجارت می‌توان از این ظرفیت‌ها استفاده نمود.

همایش تجارت منطقه‌ای به نیاز امروز اقتصاد ایران می‌پردازد

فقط یک نکته دارد و آن این که اصل موضوع تجارت و روابط اقتصادی بین الملل از حاشیه ذهن تصمیم گیران و تصمیم سازان به حوزه واقعی و عملیاتی وارد شود و واقعا به آن بها دهند. این متاسفانه هنوز جایگاه خودش را پیدا نکرده‌است. این نه فقط بار اقتصادی دارد، بلکه رابطه نزدیکی است بین توسعه تجاری اقتصادی، امنیت و توسعه داخلی ما. یعنی نقش استراتژی تجاری ما در تجارت منطقه‌ای تاثیر مستقیمی بر نقش توسعه‌ای و امنیتی ما هم دارد.

انتخاب موضوع همایش خیلی به روز است و انتخاب کاملا درستی است چرا که ما اگر مقاومت را دوجانبه حساب کنیم، دو وجه مختلف آن مقاومت برای جلوگیری از تهدیدهای ممکن و مقاومت برای زمینه‌سازی برای توسعه ماست. در هردوی این موضوعات چه در حوزه تهدید، چه توسعه و چه فرصت، مقوله تجارت و روابط اقتصادی می‌تواند با توجه به تهدیدهایی که ما الآن داریم برای ما فرصت بزرگی محسوب شود.

جنگ اقتصادی واقعیت انکار ناپذیر دنیای امروز

دنیا الآن نه فقط با ما، بلکه آن طور که مهندسی جهانی تنظیم امور می‌کند، به طور کلی براساس جنگ اقتصادی اداره می‌شود. یعنی وضعیت امروز اوضاع جنگی است. یعنی مفهومش برخورد تعارضات جهانی با محوریت حوزه اقتصاد و تجارت است. جنگ بین آمریکا و چین، جنگ همه جریان‌های قدرتی که هست، به ویژه با ما، در حوزه اقتصاد و به ویژه تجارت دارد خودنمایی می‌کند. به دلایل مختلفی در حوزه‌های مختلف اعم از تجارت، با ما درگیر هستند. تمام این تحریم‌ها، همه برخوردها و ... به این دلیل است. تجارت را نباید صرفا به معنای خدمات بازرگانی بدانیم. تجارت به یک معنای عام اعم از خرید و فروش، سرمایه گذاری و ... است. بنابراین شناخت و درک این جایگاه که

وزن این جایگاه، وزن تجارت و روابط اقتصادی در حوزه قسمت‌های امنیتی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و توسعه چقدر است، نیاز به کار مطالعاتی دارد چون واقعیت این است که باورهای عمومی دست اندرکاران هنوز به عمق مطلبی که باید باشد نیست.

همایش سالانه، به عملیاتی شدن اقتصاد مقاومتی کمک می‌کند

اقتصاد مقاومتی که یکی از رویکردها و استراتژی‌های اصلی کشور است و باید باشد، هنوز آن طور که باید باشد عملیاتی نشده و به صورت روزمره در نیامده است. لذا این همایش می‌تواند به شرط این که کمی عمیق‌تر و به دور از سیاست‌زدگی انجام شود کمک شایانی بکند. یکی از مشکلات اساسی در اقتصاد ما سیاست‌زدگی است. سیاست به معنای باند و گروه و دسته و رای و این مسائل. ما واقعا باید بدانیم که موضوع روابط اقتصادی عمیق‌تر از جریانات حزبی و گروهی است. یک امر ملی بلکه یک امر تاریخی است. درست است که در برخی جاها هم پوشانی‌ها و ارتباطاتی دارند ولی جنس کار جنس اختصاصی خودش است. تجارت و روابط اقتصادی قدرت است. ما اگر به این قدرت مسلط شویم، چه با دشمنان و چه با دوستان می‌توانیم بهتر تعامل کنیم. این یک بیماری است که ما ۴۰ سال است گرفتار آن هستیم. در همه تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها متاسفانه سیاست‌زدگی در اقتصاد وجود دارد. دست اندرکاران و برنامه‌ریزان ما مسائل اقتصادی را ندارند. بلکه آنچه که هست این است که خیمه مسائل سیاسی به معنای باند و گروه و حزب و رای و به مجلس راه پیدا کردن و رئیس جمهور شدن و ... همه مسائل را ذیل خود قرار داده است. یعنی همه این‌ها ذیل این مسائل تعریف می‌شوند و زیر این خیمه قرار گرفته‌اند. این خطری است که نمی‌گذارد ما از امکانات و توانایی‌ها و قدرتمان استفاده کنیم. اگر بتوانیم اگرچه برای مدتی محدود از سیاست‌پیشگان خودمان بخواهیم که اجازه بدهند اقتصاد با شاخص‌های خودش تحلیل شود، با شاخص‌های خودش برنامه‌ریزی کند خیلی خوب است.

محمد حسین ملائک

سفیر اسبق ایران در چین

ارتباط کشورها باهم مزیت‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دارد. در ارتباط با تجارت ایران و چین مزایای مختلفی را می‌توان برشمرد؛ به دلیل این که چین یک چهارم جمعیت جهان را دارد، کشور بسیار بزرگی است و بنابراین تجارت و روابط اقتصادی با این کشور می‌تواند مزیت‌های زیادی در همه ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی برای ایران داشته‌باشد.

مزایای تجارت ایران و چین برای این دو کشور

ما روابط گسترده‌ای با چین داریم که یکی از مهم‌ترین بخش‌های این روابط که اگرچه ممکن است از نظر حجمی کم باشد ولی برای ما اهمیت سیاسی زیادی دارد، مساله همکاری‌های دفاعی ایران و چین است. البته نمی‌توان گفت که این همکاری برای چین ویژه است. بلکه چین این مساله را از نظر یک همکاری اقتصادی می‌بیند. چین بازار تسلیحات و تکنولوژی دارد و به فکر تامین منافع اقتصادی از این راه است.

بنابراین روابط ایران و چین اولاً ارزش سیاسی و دفاعی دارد و ثانياً به لحاظ تامین منابع انرژی ما برای آن‌ها ارزش اقتصادی دارد. این رابطه اقتصادی از نظر آن‌ها مثبت و ارزشمند است. ایران کشوری است که می‌تواند تامین انرژی را بدون ملاحظات سیاسی برای چین انجام دهد. این نکته مهمی است که ما می‌بینیم در طول تحریم‌ها هم چین حدود ۷۰۰،۸۰۰ هزار بشکه نفت در روز را به طور ثابت علیرغم تحریم‌ها با طرق مختلف از ایران وارد کرد؛ به دلیل این که هم کمکی به ایران باشد برای دور زدن تحریم‌ها و هم این که بازار نفت ایران در چین نگه‌داشته‌شود.

نهایتاً این که ایران یک بازار بزرگ کالا است و تولیدات چین قابل توزیع در کشور است. این دیدگاه چینی‌ها نسبت به رابطه تجاری با ایران است.

دیپلماسی اقتصادی ضعیف مانع تقویت رابطه راهبردی ایران و چین

همه این موارد یک پیش فرض دارد. آن پیش فرض هم این است که آیا شرکت‌های ایرانی و ظرفیت‌های پروژه‌های ایران دارای مانعی برای حضور بین‌المللی هستند یا نه. به دلیل تحریم هیچ کدام از شرکت‌های ما نمی‌توانند در خارج از کشور حساب باز کنند، نمی‌توانند به سادگی رفت و آمد و تبادلات مالی انجام دهند و لذا این یک مشکل است به لحاظ ساختاری که اگر چین هم بخواهد، تجارت ایران و چین به شکل مطلوب احتمالاً نمی‌تواند انجام گیرد چون شرکت‌های ما فاقد چنین ظرفیتی هستند که بتوانند در صحنه بین‌المللی کار کنند.

این جا یکی از نکات مهمی است که چینی‌ها علاقه‌مندند به هر صورت تحریم‌های ایران برداشته شود. چه با برجام چه به هر صورت دیگر. موضوع دوم این است که فرض کنیم شرکت‌های ما چنین محدودیت‌هایی را نداشتند. چرا چینی‌ها شرکت‌های ما را انتخاب کنند و مثلاً شرکت خودشان یا شرکت پاکستانی را انتخاب نکنند؟ فرض کنیم این‌ها مزیت‌های مساوی داشته باشند. مشکل در دیپلماسی است. به این مفهوم که ما باید در سطوح عالی کشور روابط دیپلماتیک را طوری تنظیم کنیم که بتوانیم از چینی‌ها این را بخواهیم و چینی‌ها آنقدر برای ایران احترام قائل باشند که این درخواست ما را یا بی پاسخ نگذارند یا جواب مثبت دهند. بنابراین، به نتیجه رسیدن تجارت ایران و چین به یک دیپلماسی فعال نیاز دارد.

برنامه‌ای در کشور برای عمل به اقتصاد مقاومتی وجود ندارد

باید تلاش کرد که جلسات، نشست‌ها و همایش‌هایی که با هدف توسعه تجارت و روابط اقتصادی ایران با سایر کشورها برگزار می‌شود از جنبه تبلیغاتی دور و به جنبه عملیاتی و واقعی نزدیک شوند.

در مورد اقتصاد مقاومتی که به نظر من ارزنده‌ترین واژه‌ای است که در طول این چند دهه برای اقتصاد کشور مطرح شده و البته باز هم معتقدم برنامه‌ای در کشور برای عمل به آن وجود ندارد، مفهومی است که شما اقتصاد را در پایه‌ها و زیربنای تقویت می‌کنید تا کشور بتواند در مقابل از خودش تاب‌آوری داشته‌باشد.

تجارت منطقه‌ای مستلزم انطباق اقتصاد کشور با استانداردهای بازارهای مدرن بین‌المللی

اقتصاد ما برای این که بتواند با ترکیه مقاومت کند باید مدرن باشد. تجربه مربوط به تحریم‌هایی که برای قطر اعمال شد و قطر بازاری را بر بازار ایران باز کرد، نمودار این بود که اقتصاد ایران اصلاً ظرفیت ندارد حتی بازار قطر را پر کند و ترکیه خیلی قوی تر از ما می‌تواند عمل نماید. الان هم گفته‌اند که ارمنستان می‌خواهد بازاری را بر بازار ایران باز کند. باز هم فکر می‌کنم که بازار ایران در این جا هم نتواند یک رقابت قابل قبول و ارزنده‌ای انجام دهد به این دلیل که اقتصاد در زیربنای با مشکل جدی روبروست و خودش را نتوانسته‌است به درستی مدیریت کند و این که اقتصاد در ظرفیت‌های مدرنش قابل ارائه نیست.

وقتی یک بازاری به شما می‌گوید من سیب می‌خواهم شما باید ۱۰ تا ۲۰ کانتینر سیب یک اندازه و یک طعم بتوانید برای آن جا بفرستید. بازار مدرن این است. در حالی که شما الان مثلاً می‌گویید سیب می‌خواهم. می‌گوید ۲ تا کانتینر از فلانی می‌گیریم، ۵ کانتینر از بهمانی و ... این‌ها هر کدام رنگ و طعم و بو و اندازه متفاوتی دارد. بازارهای بین‌المللی الان این را نمی‌پذیرد. لذا بازار ما خیلی عقب افتاده‌است.

محمد رضا مهدیار اسماعیلی

عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین (ع)

یکی از مهم ترین مزیت‌های توافقات دوجانبه این است که فشار کشور از حیث نیاز به ارزهای جهان روا مثل دلار و یورو را کاهش می‌دهد و این برای کشور ما که تحت تحریم‌های مختلف است طبیعتاً راهبردی بسیار موثر و راهگشاست. البته ملاحظاتی دارد. ما اگر بخواهیم در حوزه پیمان‌های دوجانبه موفق عمل کنیم حتماً باید به حال روندهای غیر متعارف نرخ بهره‌ای و تورمی کشور و رکود و رونق‌هایی که در کشورمان دارد پشت سر هم رخ می‌دهد و تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی را دچار اختلال می‌کند فکری کنیم.

پیمان پولی، یکی از روش‌های موثر در تجارت دوجانبه

اگر ما بتوانیم روندها را کنترل کنیم، تورم روند معقول داشته باشد، نرخ بهره نوسانات شدید نداشته باشد، نرخ ارز نوسانات شدید نداشته باشد، کشور ما شاهد این نباشد که یک سال رشد ۱۰ درصد دارد و یک سال رشد منفی ۶ درصد؛ اگر این اتفاقات را مدیریت کنیم، قطعاً یکی از راهبردهای خوب می‌تواند پیمان دوجانبه باشد.

پیمان‌های دوجانبه می‌تواند برای کشورهای منطقه و کشورهایی که ما با آنها تجارت معقول داریم یعنی داد و ستدمان تقریباً برابر است راهبرد بسیار مناسبی باشد. در این شرایط پیمان پولی می‌تواند راهبردی باشد که هم فشار تحریم‌ها را کم می‌کند و هم قدرت تولید را بیشتر می‌کند و هم ظرفیت چانه‌زنی سیاسی ما را در مقابله با تحریم‌ها و در مذاکرات بین‌المللی افزایش می‌دهد و طبیعتاً ضربه‌پذیری کشور ما را کاهش می‌دهد.

عزم واحدی برای تجارت منطقه‌ای در کشور نداشته‌ایم

من فکر می‌کنم ما عزم واحدی برای مساله تجارت منطقه‌ای در کشورمان نداشته‌ایم. برخی مسئولین بخش‌های مختلف اقتصادی نسبت به چاره‌اندیشی در این حوزه احساس تعهد یا وظیفه نمی‌کنند. یعنی مثلاً بانک مرکزی ممکن است یک جور احساس انگیزه داشته باشد ولی به عنوان مثال وزارت اقتصاد یا دارایی که طراح برخی سیاست‌های موثر کشور در حوزه اقتصادی هستند، وقتی باهم منطبق نباشند خروجی حاصل نمی‌شود. من فکر می‌کنم ما در این رابطه نیاز به یک اتاق اندیشه‌ورز داریم.

رهبری فرمودند که ما در جنگ اقتصادی هستیم. جنگ اقتصادی اتاق فرماندهی می‌خواهد. مرکز فرماندهی جنگ اقتصادی کجاست؟ اگر چنین جایی داشته باشیم، به طور متمرکز می‌توانیم در مورد این اتفاقات که عزم ملی و تصمیم مسئولین متعدد را می‌طلبد، تصمیم‌گیری کنیم و آن وقت انشاءالله جدیت به خرج دهیم. تا الآن متاسفانه مسئولین در این حوزه ورود نداشته‌اند. همین که ما هیچ پیمان دوجانبه معناداری نتوانسته‌ایم منعقد کنیم علیرغم این که سال‌هاست در این حوزه پژوهش کرده‌ایم، بحث کرده‌ایم و قانون تصویب کرده‌ایم که به امضا برسانیم، خودش گواه این است که متاسفانه در این حوزه ورود جدی نشده‌است.

همایش اقتصاد مقاومتی امسال، اقدام ارزشمندی در راستای تجارت منطقه‌ای است

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی اتفاق بسیار ارزشمندی است. ما در حوزه تجارت منطقه‌ای نیاز به پژوهش‌هایی داریم که می‌توانند تصمیم‌ساز موثر برای این حوزه باشند. وقتی ما صحبت از سازمان تجارت جهانی می‌کنیم و تجارت را به سطح بین‌الملل می‌بریم، در مقابلش دیدگاهی وجود دارد که می‌تواند ظرفیت‌های بین‌الملل را کنار بگذارد به شرط این که ما در ازای هزینه‌های حتی بالاتر و در کنارش مزیت‌های متفاوت‌تر به سمت تجارت منطقه‌ای برویم. یکی از آن‌ها مطالعه مدل‌های

گراویتی است که طبیعتاً در یک فضای اندیشکده‌ای و در یک فضای پژوهش محور رقم می‌خورد و رخ می‌دهد. این ظرفیت به نظرم ظرفیت خیلی خوبی است که ما در کشورمان به این حوزه نیاز داریم و طبعاً برای مطالعاتش نیاز به چنین ظرفیت‌هایی داریم. من ضمن این که از اندیشکده اقتصاد مقاومتی در این حوزه تشکر می‌کنم امیدوارم که انشاءالله خروجی این همایش بتواند تصمیم‌ساز مسئولین مرتبط با این حوزه باشد.

ابوالفضل ظهروند

سفیر سابق ایران در افغانستان

در خصوص موانع موجود در مقابل روابط تجارت خارجی ما با کشورهای شرق از جمله افغانستان و پاکستان می‌توان به نبود زیرساخت‌های لازم، عدم سازماندهی لازم برای معرفی و انتقال ظرفیت‌های کشور به این منطقه و ایجاد رابطه مبادله‌ای فعال بین ایران و این کشورها اشاره نمود.

خلأ دیپلماسی در توسعه تجارت با افغانستان و پاکستان

دیپلماسی اقتصادی قطعاً باید در این حوزه فعال‌تر شود. مولفه دیگری که مهم است و باید مورد توجه قرار گیرد، نوع نگاه و رویکرد ما به روابط بلندمدت ما با این بخش از منطقه و نقشی است که آن‌ها می‌توانند در توسعه منطقه و توسعه ایران داشته باشند در صورتی که ما طراحی درست را برای این منظور انجام داده باشیم. و متقابلاً نقشی که ما می‌توانیم در توسعه این کشورها و در ایجاد ثبات در آن‌ها داشته باشیم. این خلا کاملاً محسوس است.

باید روزمرگی را از دستور کار خارج کنیم. یک مقدار هم باید صبر داشته باشیم و در برخی موارد باید بتوانیم از سود کوتاه مدت خود عبور کنیم و به سود بلندمدت برسیم. نکته دیگر این است که تجار ما نیاز به سازمان‌دهی دارند. یعنی دولت و سازمان‌های دولتی قرار نیست که نقش متولی داشته باشند اما این طور هم نیست که ما کلاً مساله را رها کنیم و بعد بدون نظارت‌های بعدی اجازه دهیم افراد به صورت مجزا و پراکنده کار کنند. نوعی مدیریت کلان تجاری در روابط این دو بخش ضروری است.

برگزاری همایش سالانه اقتصاد مقاومتی و پرداختن به موضوعی مثل تجارت منطقه‌ای می‌تواند کمک کننده باشد؛ به شرطی که ما مفهوم مقاومت را درست تبیین کنیم و ببینیم که این تفکر مقاومت و فرهنگ مقاومت چه هست و به حوزه‌های مختلف اعم از اقتصاد، تجارت، سیاست، فرهنگ، روابط اجتماعی در منطقه و ... چه نگاهی دارد. به این مساله باید به عنوان یک فرضیه و یک پیشران در سازماندهی نگاه کنیم.

اعتمادسازی و ایجاد امنیت پایدار در گرو توسعه روابط بین‌الملل و تجارت خارجی

در مساله فرهنگ مقاومت و اقتصاد مقاومتی کم کار شده‌است. ما باید مساله مقاومت را از انفعال جدا ببینیم. من جنبه‌های هویتی را در آن دخیل می‌بینم و از جنس اشتراک و هم‌راستایی در تهدیدها و فرصت‌های کشورهای منطقه می‌دانم. مقاومت، نوعی از بیداری است برای رسیدن به موقعیت استراتژیک مشترک، رسیدن به مدیریت استراتژیک، اراده استراتژیک، داشتن رویای مشترک و هم‌سرنوشت دیدن یکدیگر. این را ما از این زاویه باید نگاه کنیم. واژه‌اش مقاومت است اما همان تفکر انقلاب است. همان اندیشه ایجاد تحول جمعی است. این را ما اگر بتوانیم درست ببینیم و زیرساخت هر نوع راهبردی را بر مبنای همین جهت‌گیری اتخاذ کنیم قطعاً می‌توانیم به دستاوردهای خوبی برسیم.

اعتمادسازی خواهد شد، امنیت پایدار در منطقه ایجاد خواهد شد. تهدیدهای مشترک و فرصت‌های مشترک وجود خواهد داشت. این هاست که حتی می‌تواند مرزهای ما را بردارد. همان طور که در برخی مناطق اقتصادی اروپا یا آسیای دور مثل آسه آن رخ داده‌است. چرا این منطقه (غرب آسیا) این طور نباشد؟ در واقع زمانی می‌توانیم مرزها را برداریم که این اشتراک در نگاه، اشتراک در تهدید و اشتراک در فرصت اتفاق بیفتد، همان چیزی که غربی‌ها از آن بسیار نگرانند و از آن تحت عنوان نفوذ یاد می‌کنند. قطعاً بدون داشتن نفوذ و بدون داشتن این اشتراکات نمی‌توانیم به اهدافی که برای زندگی توسعه یافته و بهتر و شرایط پایدار اقتصادی وجود دارد دست پیدا کنیم.

ایران ناگزیر از همکاری امنیتی و تعامل اقتصادی با افغانستان و پاکستان

کلا در منطقه شرق کشور یک واقعیت وجود دارد که سیاست‌ها در این دو بخش (پاکستان و افغانستان) متأثر از مسائل امنیتی است. نکته دیگری که باید به آن توجه می‌شد و باید توجه بشود این است که بازیگران فرامنطقه‌ای و حتی منطقه‌ای منافع و ملاحظات امنیتی سیاسی خودشان را بر منافع ملی این کشورها ترجیح می‌دهند. این مسئولیت دستگاه‌های حکمرانی است در این کشورها که اولویت را به منافع ملی و به همکاری بدهند. نه ما و نه پاکستان امکان این که جایمان را در جغرافیا عوض کنیم نداریم. ما خوب یا بد کنار هم هستیم.

اگر بتوانیم با نگاه تفکر مقاومت و تعهد نسبت به منافع ملی خودمان مسیر همکاری را برویم دیگر این طور نمی‌شود که ما خط لوله گاز را تا لب مرز ببریم و بنا به ملاحظات کشورهای بی که نه به منافع ما و نه به آینده ما توجه دارند، و نه به منافع مردم افغانستان و پاکستان این اتفاق دچار تغییر و مشکل شود. ما الآن شاهد هستیم که بعضی‌ها بر این کوس می‌زنند که شاید امنیت پاکستان در کاهش روابط با ایران یا در کاهش امنیت در افغانستان است. در حالی که تجربه این سه دهه نشان داده‌است که آنچه در افغانستان اتفاق می‌افتد و ناامنی که شکل می‌گیرد تأثیر مستقیمی روی پاکستان می‌گذارد. آنچه اگر در بلوچستان اتفاق می‌افتد در بلوچستان ما نیز خواهد بود. بنابراین هم راستایی هم در تهدید و هم در فرصت همان مولفه‌های کلیدی هستند که باید تنظیم کننده روابط بین ما و پاکستان باشند بیرون از ملاحظات ای که بازیگران منطقه‌ای یا فرامنطقه‌ای دارند.

محمد مهدی جوانمرد قصاب

رایزن بازرگانی ایران در افغانستان

این شاید خواست خدا بود که با آمدن تحریم‌های ظالمانه ما به فکر خودمان و دور و اطراف خودمان بیفتیم. ما همیشه کشورهایی را برای تجارت خارجی مد نظر داشتیم که یک بازار خوب برای صادرات ما نبودند. فقط فروشندگان خوبی برای کشور ما بودند. ولی ما الآن در کشورهایی داریم حضور پیدا می‌کنیم که بازارهای خوبی چه برای صادرات و چه برای واردات ما هستند. کشورهایی همچون افغانستان یک بازار ماندگار صادراتی برای ما هستند که در سالیان آتی حتی در صورتی که تحریم‌ها بدتر از این هم شود، ما می‌توانیم روی تجارت با افغانستان حساب کنیم.

«موازنه تجاری» رمز حضور پایدار ایران در بازار افغانستان

افغانستان برای ما خیلی اهمیت دارد البته در بحث تجارت متقابل، نه فقط واردات. ما همان مقداری که به آن‌ها صادرات می‌کنیم همان مقدار را حاضریم از آن‌ها واردات کنیم و این حضور ما در کشور افغانستان یک حضور منسجم و ساماندهی شده در بخش خصوصی است. یعنی مساله‌ای نیست که کسی بتواند به آن خدشه وارد کند. این تیندگی، بازار و این انسجام بازار بین تجار دو کشور و بین صاحبین صنایع از نظر فرهنگی، اعتقادی و زبانی باعث شده‌است که ما این بازار را برای خودمان حفظ کنیم و حفظ خواهیم کرد.

در مساله تعرفه‌هایی که به محصولات کشاورزی مربوط می‌شود، الآن ما در ۲۳ تا ۲۵ قلم با کشور افغانستان تعرفه ترجیحی داریم. یک طرفه هم داریم این کار را انجام می‌دهیم

برای این که به موازنه تجاری با کشور افغانستان برسیم. چون محصولاتی که افغانستان برای صادرات دارد، از بخش کشاورزی و معادن این کشور است. ما می‌توانیم خیلی از کالاهای کشاورزی افغانستان را بیاوریم، تحت فرایندهایی آماده‌سازی کنیم و دوباره حتی صادرات کنیم. یا مثلا اگر کنجد افغانستان را که در همین تعرفه‌های ترجیحی (۵ قلم) است وارد کنیم، در صنایع آن را به محصولات نهایی تبدیل کنیم و به خود افغانستان یا کشورهای دیگر صادر کنیم.

دولت افغانستان یک نگاه خاص به بخش معادن دارد. می‌گوید باید فرایند استخراج و فراوری اولیه در خود افغانستان انجام شود. یعنی دارد از خام‌فروشی جلوگیری می‌کند. ما باید بدانیم که برای حضور در این بخش باید نظر و دیدگاه دولت افغانستان را هم مد نظر خود قرار دهیم.

همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، زمینه هم‌افزایی پژوهشگران با مسئولین اجرایی

همیشه بحث در حوزه تجارت خارجی و ایجاد گفتگو میان کارشناسان علمی و افرادی که در جایگاه سیاستگذاری هستند یک دیدگاه خوب است و می‌تواند مباحث خوبی میان این افراد مطرح شود. چرا که افراد را آماده می‌کند برای تغییر. خیلی از کسانی که در بخش علمی و دانشگاهی هستند از بخش اجرا فاصله دارند و خیلی از کسانی که در بخش اجرا فعال‌اند از دیدگاه‌های بخش علمی فاصله دارند.

هرچه این جلسات بیشتر شود، هر دو طرف را برای تغییر آماده می‌کند. چیزی که ما به آن نیاز داریم. ما باید به روز حرکت کنیم و برای تغییر آماده شویم. باید از نو غلط‌هایمان را بگیریم و کاری را شروع کنیم که به نفع اقتصاد کشور و به نفع امنیت کشور است. واقعا این جلسات می‌تواند پرفایده باشد در صورتی که افراد موثر واقعا حضور پیدا کنند و دیدگاه‌های نسل جوان و دیدگاه‌های دانشگاهی را بشنوند و همچنین جواب‌هایی که

افراد اجرایی به بخش جوان و دانشگاهی می‌دهند آن‌ها را آماده فعالیت بیشتر در این زمینه کند.

این که ما تصور کنیم تا ۵۰ سال دیگر خود این افراد در بخش سیاستگذاری باقی بمانند و افراد دانشگاهی نیز در بخش خودشان باقی بمانند حرف مردود و نادرستی است. باید باهم هم افزایی داشته باشیم تا به آنچه که خواست کشور و تامین کننده منافع کشور در تجارت خارجی است برسیم.

پیام باقری

نایب رئیس هیئت مدیره سندیکای صنعت برق

ما از ظرفیت قابل توجهی در تجارت منطقه‌ای برق برخوردار هستیم و به دلیل پشتوانه‌هایی که در کشور در ارتباط با تولید برق اقتصادی و قابل رقابت در عرصه بین‌المللی وجود دارد ایران جزو کشورهایی در منطقه محسوب می‌شود که در حوزه رقابت از مزیت بالایی برخوردار است.

فرصت مشارکت در تامین نیاز برق کشورهای منطقه همیشگی نخواهد بود

عمده همسایگان ما و حتی فراتر از آن، کشورهایی که در منطقه هستند به این انرژی ارزشمند نیاز دارند. اما دلیل مغفول ماندن این ظرفیت و این استعدادی که در کشور وجود دارد عدم حضور بخش خصوصی به طور فعال در این حوزه است. ما باید بسترهای لازم را برای حضور بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ارتباط با تجارت برق ایجاد کنیم. امروز تمام این بضاعت در اختیار بخش دولتی است و به همین دلیل هم ما توسعه و توفیقی را که متناسب با ظرفیت کشور است کسب نمی‌کنیم.

در عین حال نیازهایی هم که در کشورهای همسایه و منطقه است به نوعی در حال مرتفع شدن است. به هر حال این کشورها هم ارزش این انرژی را کاملاً احصا می‌کنند و برای این که رفع نیاز بکنند طبیعتاً به دنبال مسیرهای خودشان هستند.

ایران باید قطب برق منطقه شود

اما همچنان به نظر من این استعداد در کشور ما وجود دارد که همان طور که در قوانین بالادستی هم به آن اشاره شده است ایران تبدیل به قطب برق منطقه شود. یک نکته این است که باید در داخل خانواده صنعت برق جستجو شود و آن هم بسترسازی برای ورود بخش خصوصی با هماهنگی و همکاری و تعامل با وزارت نیرو را لازم دارد.

بحث دوم هم مطلبی است که خارج از حوزه دستگاه وزارت نیرو است آن هم این است که به هر حال ما هم مزیت‌مان در تولید برق عمدتاً روی نیروگاه‌هایی است که پایه حرارتی و استفاده از انرژی گاز را دارند. بنابراین در این بخش طبیعتاً نام دستگاه و وزارتخانه دیگری به نام وزارت نفت مطرح می‌شود که باید خوراک را با نرخ مناسب در اختیار نیروگاه‌هایی قرار دهد که صادرکننده برق هستند یا در آینده قرار است صادرکننده باشند. این نرخ باید نرخ باشد که توجیه اقتصادی لازم و جذابیت‌های لازم را برای سرمایه‌گذار داشته باشد. اگر این اتفاق بیفتد چون ما در بخش انرژی جذابیت‌های زیادی برای سرمایه‌گذاری داریم طبیعتاً حتی فرصت جذب منابع بین‌المللی نیز فراهم می‌شود.

تولید گفتمان در حوزه تجارت منطقه‌ای، ماموریت همایش اقتصاد مقاومتی

به نظر من هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی می‌تواند در حل مسائل اساسی تجارت منطقه‌ای کشور به ویژه تجارت منطقه‌ای برق بسیار موثر باشد. اندیشکده‌هایی مثل این اندیشکده که به ویژه به مباحثی می‌پردازند که می‌تواند در حوزه اقتصادی برای کشور کارگشا و راهگشا باشد، می‌توانند بسیار اثرگذار باشند؛ خصوصاً با توجه به شرایطی که ما امروز در اقتصاد و در فضای کسب و کار با آن مواجه هستیم و یکی از نقاط قوت این گونه بحث‌ها گرد آوردن تمام بازیگرانی است که در این حوزه می‌توانند تأثیرگذار باشند. بخش خصوصی، بخش دولتی و دستگاه‌های دیگر می‌توانند در این حوزه تأثیرگذار

باشند و تضارب آرا و نقد و تبادل نظر در مورد این موضوع قطعاً به جا افتادن این قضیه کمک موثری خواهد کرد. چون این به نظر من به عنوان یک گفتمان باید مطرح شود. ما بخش‌هایی را در اقتصاد کشور که در آن‌ها استعداد و مزیت داریم باید تبدیل به یک گفتمان بکنیم. این گفتمان از همین بسترهای این چینی، این گونه جلسات و این نشست‌ها و همایش‌هایی که اندیشکده اقتصاد مقاومتی می‌تواند برگزار کند با موضوع تجارت منطقه‌ای که البته یک بخشی از آن می‌تواند برق باشد، تولید می‌شود.

ما استعداد بسیار زیادی در تجارت داریم و نیاز منطقه و کشورهای همسایه ما در همه حوزه‌ها زیاد است. بنابراین چنین اقداماتی در حوزه تجارت منطقه‌ای قطعاً بسیار موثر است. منتها تاثیرگذاری آن می‌تواند بیشتر باشد با پیگیری متعاقب این قضیه و مطالبه کردن آن چیزی که ما در این جلسات مطرح می‌کنیم و جمع‌بندی‌هایی که اتفاق می‌افتد و همراهی و همکاری با تمام عزیزانی که می‌آیند در این جلسات وقت می‌گذارند و نقطه نظرات خود را مطرح می‌کنند. به نظر من نقش اندیشکده اقتصاد مقاومتی می‌تواند نقش گفتمان‌سازی در این حوزه‌ها باشد که بسیار نقش ارزنده‌ای خواهد بود چون این اگر تبدیل به یک گفتمان رایج در کشور شود به تحقق این هدف نزدیک‌تر خواهیم شد.

رضا محتشمی پور

قائم مقام بورس کالا و عضو کمیته علمی همایش

معمولا حدود ۷۰ درصد مبادلات تجاری کشورها با همسایگان انجام می‌شود. کشور ما هم از این قاعده مستثنی نیست اما مشکلی که ما در کشور داریم این است که مبادی صادراتی و وارداتی ما از هم فاصله زیادی دارند و از طرفی نیز با مشکل انتقال ارز روبرو هستیم.

لزوم توجه به همسایگان در تامین نیازهای وارداتی کشور

ما کالاهایمان را مانند همه کشورهای دنیا به همسایگان صادر می‌کنیم اما بخش عمده‌ای از نیازمان را از کشورهای دور دست تامین می‌نماییم. به علاوه، در انتقال ارز نیز با مشکل مواجهیم. به همین دلیل این مساله به یک گلوگاه تبدیل شده و تامین کالا در داخل کشور را با مشکل روبرو کرده‌است. از طرف دیگر تراز تجاری بسیار مثبت با برخی کشورهای منطقه انگیزه آن‌ها را برای ادامه همکاری با ما تضعیف می‌کند. هر کشوری وقتی در رابطه تجاری با ما صرفا واردکننده باشد، طبیعتا به فکر انتخاب شرکای دیگری برای خودش می‌افتد. ما در شرایط تحریم باید حتما روی تعدیل این ترازهای تجاری کار کنیم. باید برای دوطرفه کردن مبادلات خود برنامه داشته باشیم. برخی محدودیت‌ها و کم‌توجهی‌ها مانع از اصلاح این وضعیت شده‌است.

ما اغلب سعی کرده‌ایم روابط تجاری خود را با کشورهای غربی توسعه دهیم علیرغم این که آن‌ها ما را به شدت تحت فشار قرار می‌دهند و از نیازهای ما سوء استفاده می‌کنند.

به عنوان مثال ما غلات را که منبع عمده‌اش هم کشورهای آمریکای لاتین هستند، عمدتاً از اروپا وارد می‌کنیم. این باعث ایجاد قدرت قابل توجهی برای اروپایی‌ها در جهت فشار آوردن به کشور و چانه‌زنی در مذاکرات می‌شود. در صورتی که ما می‌توانستیم این محصولات را از کشورهای همسایه شمالی خودمان به راحتی تامین کنیم.

در مورد بعضی از کشورها هم عکس این مساله وجود دارد. یعنی ما می‌توانستیم کالاهای بیشتری را به آن‌ها صادر کنیم اما به عنوان مثال چین را بازار هدف صادراتی خود قرار دادیم و این کشورها از قلم افتاده‌اند. این مساله مستلزم نظام‌بخشی و اصلاح رویه‌ها و حل برخی مشکلات نهادی موجود است. یعنی بازیگرانی که بتوانند وضعیت تجارت ما را اصلاح کنند در کشور ما یا ضعیف‌اند یا وجود ندارند و یا کارکرد خودشان را ندارند.

لزوم ایجاد وابستگی متقابل با طرف‌های تجاری کشور

عمده‌ترین قلم وارداتی ما را نهاده‌های دامی و کشاورزی تشکیل می‌دهند. کشور افغانستان نیز یکی از کشورهای صادرکننده کالاهای دامی و کشاورزی است. همچنین یکی از کمبودهای ما در زنجیره ارزش کشور سنگ آهن هست. افغانستان یکی از کشورهای بزرگ دارای منابع سنگ آهن در دنیا است. البته امنیت افغانستان شرایط خوبی را برای توسعه این بخش رقم نزده‌است. ولی ما در بخش‌هایی از کشور افغانستان مناطق امنی داریم که بتوانیم روی واردات سنگ آهن کار کنیم. یکی از بزرگترین معادن ما در سنگ آهن، معدن سنگان خواف است و معادن سنگان خواف بخش کوچکتر یک لکه معدنی است که بخش اصلی آن در منطقه هرات افغانستان است.

چنین ظرفیت‌هایی وجود دارد. این که امروز ما چنین کالاهایی را وارد نمی‌کنیم درست است، اما اگر استراتژی‌مان این باشد طبیعتاً پیگیری این استراتژی‌ها و حتی سرمایه‌گذاری روی آن‌ها می‌تواند شکل تجارت ما را عوض کند. ما باید خودمان روابط تجاری را شکل

دهیم و وابستگی دوجانبه ایجاد کنیم. در حال حاضر چین وابستگی وجود ندارد اما می توان با سرمایه گذاری، پیگیری و ایجاد ظرفیت وابسته این روند طبیعی موجود را به هم زد. همان طور که در بازار نفت یکی از متداول ترین انواع سرمایه گذاری ها در صنعت پالایشی سرمایه گذاری شرکت های نفتی برای ایجاد تقاضا در کشورهای هدف است. مثلا کشور دیگری پالایشگاهی را در چین با سهامداری خودش احداث می کند برای این که بازاری مطمئن برای نفت خود داشته باشد. ما هم می توانیم با اقداماتی این وابستگی متقابل تجاری را ایجاد کنیم و لازم است که ایجاد کنیم. نبود علایق اقتصادی متقابل می تواند برای ما خیلی هزینهزا باشد.

ترویج اولویت تجارت منطقه ای در همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

تجارت منطقه ای و توسعه آن یکی از واجبات اقتصادی ماست. هم به واسطه اثرات اقتصادی که باعث توسعه بازار کشور و بالا رفتن سطح تولید و ظرفیت اقتصادی کارخانه ها می شود و هم به واسطه اثرات اجتماعی فرهنگی و سیاسی برای کشور ما یکی از واجبات به شمار می رود. به ویژه در شرایط تحریم که مساله تجارت منطقه ای ارزش مقابله با تحریم هم پیدا می کند. لذا یکی از مهم ترین اولویت هایی است که کشور باید روی آن وقت بگذارد و به آن بپردازد.

در حوزه سیاستگذاری هرگاه ما دچار فقر شدید طرح و اقدام در یک حوزه هستیم، جنس عملیات، ترویجی است. یعنی باید این مفهوم را به دیگران رساند و اجزای مختلف حاکمیت و فعالان اقتصادی آن حوزه را نسبت به لزوم اقدام در این حوزه توجیه نمود. برگزاری همایش در موضوع تجارت منطقه ای و همکاری های منطقه ای یکی از اقدامات ضروری در جهت ترویج این مفهوم است. در حوزه تجارت منطقه ای لازم است که مساله و الزامات آن شناخته شود، راهکارها استخراج شود و مطالبه گری شکل بگیرد. این اهداف می تواند در قالب این همایش محقق شود.

علی فکری

رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزارت
امور خارجه و عضو کمیته علمی همایش

در مورد وضعیت تجارت خارجی و به ویژه تجارت منطقه‌ای کشور و موانع پیش روی آن تاکنون مباحث مختلفی مطرح شده‌است. در نشست‌های مقدماتی همایش امسال اندیشکده اقتصاد مقاومتی نیز به موضوعات متفاوتی در این خصوص اشاره شد که از جمله آن‌ها می‌توان چند مساله را به عنوان عوامل کلیدی معرفی نمود.

«رونق تولید» و «تجارت متقابل» لازمه توسعه روابط تجاری با کشورهای منطقه

اولین عامل این است که تجارت خارجی دنباله تولید داخلی است. به بیان دیگر تجارت خارجی زمانی می‌تواند رونق یابد که موانع تولید در داخل رفع شده‌باشد. وقتی تولید در داخل با جهش مواجه شود، در آن صورت می‌توان امیدوار بود که تجارت نیز بهبود یابد. وقتی تولید در داخل با مشکلات متعددی مواجه است، به تبع آن تجارت هم نمی‌تواند شرایط مناسبی داشته‌باشد.

عامل دوم این است که ما در تجارت منطقه‌ای خود کمتر به فکر همکاری‌های چندجانبه بوده‌ایم. همیشه سعی کرده‌ایم تجارت منطقه‌ای خود را به تنهایی پیش ببریم و صرفاً در قالب روابط دوجانبه با یک کشور همسایه نوعی از تجارت را تعریف کنیم. این مدل همکاری، مدل بدی نیست اما خیلی از فرصت‌ها را از کشور می‌گیرد. ما با خیلی از کشورها هم‌پوشانی منافع داریم و به دلیل هم‌پوشانی منافع می‌توانیم تجارت مشترکی باهم داشته‌باشیم. می‌توانیم منافع مشترکی را تعریف کنیم که به تبع دیگران ما هم در بازارها سهم شویم و در زنجیره‌های ارزش جا پیدا کنیم

و از این طریق بتوانیم تجارت خودمان را در سطح جهانی و به ویژه در سطح منطقه گسترش دهیم.

مساله سوم این است که ما نباید تجارت را فقط صادرات ببینیم. یک مشکلی که ما به ویژه در حوزه تجارت منطقه‌ای داریم این است که تلاش نمی‌کنیم تا بخشی از واردات خود را نیز به واردات از منطقه اختصاص دهیم. کشورهای منطقه شرکای طبیعی ما هستند. ما باید تا جایی که می‌توانیم اگر کالاها و خدمات مورد نیازمان در کشورهای منطقه قابل تامین است اولویت را به این کشورها بدهیم و آن‌ها را وارد سبد واردات خود کنیم. از این طریق واردات از این کشورها موجب افزایش صادرات به آن‌ها و در نهایت گسترش حجم تجارت کشور می‌شود. با تمرکز بر این سه عامل اصلی می‌توانیم به توسعه تجارت با کشورهای منطقه امیدوار باشیم.

موفقیت همایش سالانه اقتصاد مقاومتی در پرداختن به تجارت منطقه‌ای

پیش‌نشدت‌های خیلی خوبی برای همایش سالانه اقتصاد مقاومتی برگزار شده‌است. مقالاتی نیز که برای همایش ارسال شده، از کیفیت بالایی برخوردار است و در آن‌ها به خوبی به موضوع تجارت منطقه‌ای پرداخته شده‌است. اما این که چطور می‌توان از این مباحث نظری وارد حوزه عملیاتی شد، به اراده مسئولین و مجریان برنامه‌هایی که مرتبط با تجارت منطقه‌ای است و همچنین برنامه‌ریزی‌های بلندمدت و اقداماتی که کشور در این زمینه انجام می‌دهد بستگی دارد. برای تقویت تجارت منطقه‌ای باید برای سه موضوعی که در بخش قبل ذکر کردم، به خوبی فکر کرده باشیم.

ما نظرات خود را بیان می‌کنیم اما چگونگی ورود این نظرات به حوزه اجرایی و عملیاتی یکی از سوالات اساسی است که در کشور وجود دارد. من فکر می‌کنم یکی از اولین نیازهای ما این است که در آینده نزدیک یک فرماندهی واحد برای روابط تجارت

خارجی و اقتصاد خارجی خود داشته باشیم تا فعالیت دستگاه‌های مختلف در این مسیر هماهنگ شود و هم‌افزایی شکل بگیرد.

اگر ما به سمت ایجاد فرماندهی واحد در حوزه تجارت خارجی حرکت کنیم، به تدریج به سمت اجرایی کردن مباحث نظری که در حوزه‌های مختلف و همایش‌های مختلف، دلسوزان مختلف و اندیشمندان مختلف مطرح می‌کنند پیش می‌رویم. از طریق عمل به این‌گونه توصیه‌ها و نظرات و بررسی آن‌ها به صورت هماهنگ و یک دست در یک مرکز واحد، می‌توان این ایده‌ها را تحقق بخشید و به نتیجه رساند.

مهدی غضنفری

وزیر اسبق صنعت، معدن و تجارت
و عضو کمیته علمی همایش

ما ۱۵ همسایه داریم که برخی از آن‌ها به لحاظ جغرافیایی و اقلیمی نمی‌توانند محصولاتی را تولید کنند که در ایران قابلیت تولید دارد. به این دلیل اگر موانع تجارت منطقه‌ای در ایران رفع شود و مشوق‌های لازم برای آن وضع گردد تجارت ایران می‌تواند رشد خیلی خوبی داشته‌باشد.

اهمیت تجارت منطقه‌ای با توجه به موقعیت جغرافیایی استراتژیک ایران

خیلی از کشورهای دیگر چنین فرصتی ندارند. البته این مساله در مورد تجارت بین‌الملل نیست. تجارت بین‌الملل نیز لازم است انجام شود. مثلاً ما از چین کالاهایی را وارد و به آن صادر می‌کنیم. اما تجارت منطقه‌ای به دلیل موقعیت جغرافیایی و استراتژیک ما اهمیت بسیار بیشتری دارد. ضمن این که در بسیاری از موارد، موانع تحریم‌ها را نیز ندارد.

یک مشکلی در دانشگاه‌ها وجود داشت که باعث می‌شد به هدفشان نرسند. همین مساله اگر برای اندیشکده نیز پیش بیاید می‌تواند باعث نرسیدن اندیشکده به هدف خود شود. در واقع تولید اندیشه و رسیدن آن به مخاطبان فرایندی است که باید کامل شود تا فایده داشته‌باشد. مثلاً ممکن است علم پزشکی توسعه یابد اما محصول آن به بیمار نرسد.

همایش اقتصاد مقاومتی فرصت ارتباط اندیشکده‌ها با مسئولین و تصمیم‌گیران

همایش اقتصاد مقاومتی از منظر ارتباط با فعالان اقتصادی و مقامات تصمیم‌گیر و افراد اثرگذار و انتقال مسائل علمی و راهکارهای عملی به آن‌ها اقدام پسندیده و ارزشمندی است و می‌تواند نتایج قابل توجهی را در پی داشته‌باشد. اما چنین رویدادی اگر صرفاً در حد انتشار مقاله و مباحث نظری باقی بماند، اگرچه بازهم درجه‌ای از اهمیت و ارزش را دارد، اما از آن‌جا که منجر به نتیجه نمی‌شود ارزش واقعی خود را نشان نمی‌دهد. بنابراین اندیشکده‌هایی همچون اندیشکده اقتصاد مقاومتی باید درگیر مسائل اجرایی شوند و این مباحث را از نزدیک بشناسند. جامعه علمی دانشگاهی باید با فعالان و ذینفعان تجارت منطقه‌ای همچون اتاق بازرگانی، فعالان بخش خصوصی، اتحادیه‌های صادرکنندگان، وزارت امور خارجه، سازمان توسعه تجارت و رایزن‌های بازرگانی کشورهای همسایه ارتباط نزدیکی برقرار نمایند. به طور کلی برگزاری چنین همایشی بسیار ارزشمند است و باید در نظر داشت که ما هرچه با بخش اجرا بیشتر درگیر شویم موفق‌تر خواهیم بود.

اله مراد سیف

عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین (ع)
و عضو کمیته علمی همایش

ظرفیت تجارت منطقه‌ای کشور ما خیلی بیشتر از چیزی است که الان از آن استفاده می‌شود. بنابراین جا دارد که ما در هدف‌گذاری تجارت منطقه‌ای خود حتماً به کشورهای همسایه توجه کنیم و بازار خود را در آن جا تعریف کنیم و برای رسیدن به ظرفیت‌هایی که می‌توانیم در این بازارهای هدف فعال کنیم برنامه‌ریزی نماییم.

زنجیره ارزش تولیدات داخلی متناسب با نیازهای صادراتی نیست

علت این که ما الان وضعیت مطلوبی نداریم، از طرفی به وضعیت داخلی اقتصاد ما مربوط است که به لحاظ مدیریت راهبردی عملکرد قوی و مطلوبی نداشته‌ایم و نتوانسته‌ایم ظرفیت‌های داخلی را به درستی فعال نماییم؛ زنجیره ارزش شکل نگرفته‌است و در بسیاری از زمینه‌هایی که پتانسیل داریم هنوز این پتانسیل‌ها تجاری‌سازی نشده‌است.

مثلاً در کشاورزی، محصول صادراتی یکسان و یک‌دست با کیفیت مناسب باید در مقیاس بزرگی آمادگی تامین بازار را داشته‌باشد. در حال حاضر محصولات ما غیر تجاری است و نمی‌تواند به لحاظ کمیت و کیفیت به نیازهای بازارهای جهانی و منطقه‌ای پاسخ دهد. همچنین خیلی مسائل دیگر وجود دارد که به الگوهای کشت و کشاورزی و ... باز می‌گردد. در این حوزه‌ها باید کارهای اساسی صورت بگیرد تا ما بتوانیم یک کشاورزی تجاری شده داشته‌باشیم که اگر بازاری ایجاد شد کشاورزی ما بتواند پشتیبانی کند و صرفاً محصولات به صورت مقطعی صادر نشود. با روند فعلی که صادرات مقطعی محصولات مازاد است، نمی‌توان بازارهای هدف را حفظ نمود.

بنابراین بخشی از این مساله به ساماندهی اقتصاد داخلی و تجاری‌سازی زمینه‌ها و ایجاد زنجیره ارزش در تولیداتی که پتانسیل صادراتی دارند بر می‌گردد که این‌ها باید مبتنی بر مزیت‌های نسبی که دارند شناسایی شوند. در بحث تجارت بین الملل گفته می‌شود باید روی کالاهایی که به لحاظ هزینه منابع داخلی یا (DRC (Domestic Resource Cost) پتانسیل تجاری دارند کار کرد تا ظرفیت صادرات در آن‌ها فعال شود.

حضور جدی رقبای ایران در بازار کشورهای همسایه

بنابراین بخشی از مشکل تجارت خارجی به اقتصاد داخلی ما بر می‌گردد و بخش دیگری از این مساله به رقبای ما و عملکرد قوی آن‌ها در منطقه مربوط است. مثلاً در حال حاضر ترکیه در کشورهای همسایه ما مانند عراق حضور خیلی قوی دارد و این حضور با مدیریت راهبردی پشتیبانی می‌شود و بازار را از ما گرفته‌است. حتی در شرایطی که به عنوان مثال ما آرد را در عراق تنی ۹۰ دلار می‌فروشیم و ترکیه تنی ۱۵۰ دلار می‌فروشد، اما بازار آرد عراق دست ترکیه است.

به دلیل این که این کشور به صورت زنجیره ارزش با این مساله برخورد کرده‌است یعنی مثلاً در سطح مشتریان خودش در عراق حتی دستگاه‌های نانوائی را تامین کرده‌است. حتی از شیوه‌های غیر تجاری و حتی امنیتی استفاده می‌کنند برای این که رقبای ما را از صحنه خارج کنند و بتوانند این بازار را به دست بگیرند. بنابراین بخشی از مساله نیز بر می‌گردد به وجود رقبای توانمند ما و مزیت‌هایی که آن‌ها دارند تا بتوانند بازار را حفظ کنند. این دو مهم‌ترین مسائل این حوزه است.

هم‌افزایی فعالان تجاری، سیاستگذاران و جامعه علمی در همایش اقتصاد مقاومتی

همایش در هر صورت برد خاص خودش را دارد و نمی‌توان انتظار داشت که برگزاری یک همایش همه مسائل را برطرف کند اما برگزاری چنین رویدادی می‌تواند گفتمان خاص خود را ترویج کند و ارتباطی بین جامعه علمی و نخبگان علمی و نخبگان تجاری ایجاد کند، مسائل واقعی را با دانش علمی پیوند دهد، در این بحث مفاهمه شکل دهد و تجارب سایر کشورها را که جامعه نخبگان می‌توانند در قالب الگوهای علمی مطرح کنند در اختیار فعالان تجاری قرار دهد.

این اقدامات می‌تواند تجار را به سمت استفاده از راهکارهای موثرتر سوق دهد و همچنین باعث شود سیاستگذاران نسبت به این موضوع حساس شوند و برخی مشکلات تجارت خارجی را هم از تجار و هم از جامعه علمی بشنوند. اگر همایش بتواند ارتباط سه‌جانبه میان کسانی که در صف هستند و کار تجارت انجام می‌دهند با سیاستگذاران و جامعه علمی دانشگاهی برقرار کند، زمینه‌سازی ارزشمندی را انجام داده‌است.

البته باید توجه داشت که یک همایش، فرایندی است که باید از پیش از برگزاری همایش، در حین برگزاری و بعد از برگزاری همایش به آن توجه شود. نباید به صرف این که یک نشست برگزار شود اکتفا شود بلکه باید مباحث مطرح شده رسانه‌ای شود و در همین مثلث و رابطه سه‌جانبه میان تجار، سیاستگذاران و نخبگان دانشگاهی و پژوهشگاهی اطلاع‌رسانی درست صورت گیرد و اطلاعات منتقل شود. به هر حال وظیفه و رسالت یک همایش این است و می‌تواند به اندازه توان و ظرفیت‌های خودش در مطرح شدن این مباحث مهم و اولویت‌دار نقش داشته‌باشد و انشاءالله نتیجه بخش باشد.

سید علی روحانی

معاون اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و عضو کمیته علمی همایش

همسایه‌ها و کشورهای اطراف ما به لحاظ سطح توسعه‌یافتگی در وضعیتی هستند که تولیدات ما برایشان در خیلی از زمینه‌ها تولیدات نسبتاً مطلوبی محسوب می‌شود. اما هماهنگ‌سازی که باید در سازمان‌دهی صادرات ما باشد وجود ندارد. عامل اصلی این مساله در سطح ساختاری و نهادی است. مساله ساختارها و همچنین قواعد و نظام انگیزشی مانع مهمی برای توسعه تجارت منطقه‌ای است.

توسعه روابط تجاری اقتصادی باید توسط وزارت خارجه انجام شود

در بخش ساختار ما با پراکندگی شدید نهادهای درگیر در امر توسعه روابط اقتصادی مواجهیم. وزارت خارجه، وزارت صمت، سازمان توسعه تجارت، وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری خارجی و ... هرکدام بخشی از مساله هستند. به علاوه، همه این‌ها دستگاه‌های مجری دولتی هستند. علاوه بر نامشخص بودن نسبت این نهادها و جایگاه هرکدام، نسبت هرکدام از این‌ها با نهادی همچون اتاق بازرگانی، صنایع و معادن نیز نامشخص است. مأموریت‌ها و اختیارات به نوعی بین این نهادها توزیع شده‌است که اگر بخواهند هم نمی‌توانند کار کنند و عملاً ترجیح می‌دهند اقدام خاصی انجام ندهند. ما ساختار منسجمی که پیگیری‌کننده توسعه روابط اقتصادی از جمله توسعه صادرات باشد نداریم و این ساختار نیازمند بازطراحی جدی است. مثلاً وزارت خارجه در حوزه منطقه تقریباً بی‌اثر است، در روابط بین‌الملل با غرب از سمت غربی‌ها مانع وجود دارد و در تعامل با شرق نیز عملکرد وزارت خارجه به شدت ضعیف است. ما باید جایی مثل وزارت خارجه

را پیگیری‌کننده اهداف اقتصادی قرار دهیم. توسعه روابط اقتصادی باید در وزارت خارجه انجام شود و در واقع وزارت خارجه به عنوان وزارت اقتصادی خارجی عمل کند.

ایران در کل جهان تنها ۲ ریزن اقتصادی دارد

بحث دوم هم نظام انگیزشی است که ما برای توسعه روابط اقتصادی و به ویژه توسعه صادرات ایجاد نموده‌ایم. به طور کلی کشوری که هدف‌گذاری برای صادرات دارد باید در کشورهای مختلف ریزن اقتصادی داشته باشد. ریزن اقتصادی باید کاملا هماهنگ با سفارتخانه عمل کند و در کشورهای مورد نظر باید چندین ریزن اقتصادی داشته باشیم. همچنین ریزن اقتصادی باید کسی باشد که تجربه کار اقتصادی و تجاری داشته باشد. ما در بهترین دوره کمتر از ۳۰ ریزن تجاری داشتیم و الآن در مجموع ۲ ریزن داریم. دلیل مسئولین نیز برای نداشتن ریزن این است که به دلیل افزایش نرخ ارز بودجه کافی برای داشتن ریزن نداریم.

در حال حاضر یک ریزن اقتصادی اولاً کاملاً مستقل از وزارت خارجه و سفیر انتخاب می‌شود پس هماهنگی ویژه‌ای باهم ندارند و ثانیاً تامین مالی او هیچ ربطی به موفقیت‌های اقتصادی در کشور مورد نظر ندارد و تنها به بودجه دولت وابسته است؛ بنابراین ریزن اقتصادی کارمند حقوق بگیر دولت است و دلیلی ندارد برای توسعه روابط اقتصادی تلاش کند. ما این نظام انگیزشی را نیز درست طراحی نکرده‌ایم. ما از فرصت‌هایی که در منطقه و جهان وجود دارد هیچ بهره‌ای نبرده‌ایم چون گفته می‌شود که بودجه یک ریزن اقتصادی را نداریم.

اساساً چرا ریزن اقتصادی باید بودجه داشته باشد؟ باید مدلی قانونی طراحی نمود که ریزن از ماحصل فعالیت خود درآمد کسب کند. توسعه روابط اقتصادی ایران با کشور مورد نظر باید برای ریزن یا ریزنان اقتصادی نیز منافی داشته باشد. نظام انگیزشی که

با آن می‌خواهیم روابط اقتصادی را توسعه دهیم به شدت معیوب است. اگرچه تعداد ریزبان اقتصادی در حال حاضر بسیار کم است، اما با نظام انگیزشی فعلی و عدم اصلاح آن حتی افزایش تعداد ریزبان اقتصادی نیز نمی‌تواند تغییر قابل توجهی در وضعیت تجارت منطقه‌ای رقم بزند.

کادرسازی برای حل مسائل کشور در همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

همایش سالانه اقتصاد مقاومتی هر ساله با یک موضوع مشخص جزئی مرتبط با اقتصاد مقاومتی و ناظر به مسائل واقعی کشور برگزار می‌شود. به علاوه، مدل برگزاری این همایش به گونه‌ای است که در یک روز منحصر نمی‌شود و علاوه بر ارائه مقالات، مجموعه پیش‌نشست‌هایی نیز مرتبط با همایش برگزار می‌گردد، هم‌اندیشی‌هایی پیش از آن انجام می‌شود و از مشارکت دستگاه‌های مختلف استفاده می‌شود. به نظر می‌رسد اگر بخواهیم به سمت تولید محتواهای کاربردی با مشارکت مراکز علمی و دستگاه‌ها برویم این الگوی خیلی خوبی برای حوزه‌های دیگر است.

نمی‌توان انتظار داشت صرفاً با برگزاری یک همایش ولو با یک مدل خیلی خوب شامل پیش‌نشست‌های مناسب، پوشش رسانه‌ای خوب و ... بتوان تاثیر قابل توجهی بر تجارت منطقه‌ای را مشاهده نمود. اما در خلال برگزاری چنین رویدادی نیروهایی تربیت می‌شوند که با دستگاه‌های مختلف آشنا می‌شوند، مسائل کشور را می‌شناسند و نسل امیدوارکننده‌ای برای اصلاح مسائل کشور هستند. در واقع یکی از کارکردهای اساسی همایش، کادرسازی در حوزه اقتصاد مقاومتی است. البته بعید است چنین رویدادی در کوتاه‌مدت تاثیر مشخصی روی تجارت منطقه‌ای کشور داشته باشد اما در بلندمدت می‌توان به اثرات آن امیدوار بود.

فصل سوم

گزارش پیش نشست‌های همایش

به منظور مباحثه و تدقیق مسائل مطرح شده در محورهای همایش، ۶ پیش نشست تخصصی با حضور کارشناسان و مسئولین تجارت خارجی کشور پیش از همایش برگزار شده است که گزارش مشروح آن در این فصل ارائه می‌شود.

نشست جایگاه توافقات تجاری دوجانبه در توسعه تجارت خارجی کشور

محور سیاست‌ها و راهبردها؛ هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

نشست «جایگاه توافقات تجاری در توسعه تجارت خارجی کشور» به عنوان اولین پیش نشست از هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، یکشنبه ۱۴ دی ماه ۱۳۹۹ با حضور جمعی از اساتید و صاحب‌نظران و فعالان این حوزه در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی برگزار شد.

یحیی آل اسحاق رئیس اتاق مشترک بازرگانی ایران و عراق، علی فکری رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه و عضو کمیته علمی همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، علی زاهد طلبان مدیر گروه حقوق موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، مهدیار اسماعیلی کارشناس اقتصاد و عضو هیئت علمی دانشگاه و شهبازی غیاثی سرپرست دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس اعضای اصلی این نشست بودند.

ظرفیت تجارت منطقه‌ای ایران بیش از ۱۰۰۰ میلیارد دلار است

در ابتدای این نشست یحیی آل اسحاق رئیس اتاق مشترک بازرگانی ایران و عراق ضمن تاکید بر اهمیت موضوع تجارت خارجی در توسعه اقتصادی، سیاسی و تامین امنیت کشور گفت: ایران با توجه به داشتن مرز مشترک با ۱۵ کشور مختلف و موقعیت ژئوپولیتیک ویژه خود می‌تواند سالانه بیش از ۱۰۰۰ میلیارد دلار با کشورهای منطقه مبادلات تجاری داشته‌باشد.

وی افزود: ما تهدیدها و فرصت‌های زیادی داریم. یکی از فرصت‌های پیش روی کشور ظرفیت تجاری ما در خاور میانه و در جهان است. این ظرفیت اغلب مغفول مانده و حتی بعضا حرکت‌های کاملا نادرست چه در تئوری و چه در عمل در مورد آن انجام شده‌است. در کشور ما قانونی که تجارت را سامان دهد مربوط به سال ۱۳۳۳ است. قانونی که قرار بوده در مجلس تصویب شود، ۱۰ سال است که معطل مانده‌است. هنوز یک استراتژی مشخصی که جمهوری اسلامی ایران بر اساس آن تجارت خود را سامان دهد وجود ندارد.

آل اسحاق ادامه داد: الان هنوز متولی تجارت مشخص نیست، بحث بر سر این است که وزارت بازرگانی داشته باشیم یا نه، عضو **WTO** باشیم یا نه، باید تولید فدای تجارت شود یا برعکس و ... آنچه در وهله اول مهم است، جایگاه تجارت در روابط حاکمیت و روابط بین الملل و جایگاه آن در روابط اقتصادی اجتماعی فرهنگی است که باید تبیین شود.

تجارت ابزار قدرت کشورهاست

وی تصریح کرد: تجارت، قدرت و قوت است. مجموع شرایط و الزامات تجارت جهان قدرت است. این قدرت را با همه الزاماتش باید از حاشیه به متن بیاوریم. چنین چیز مهمی نمی‌تواند بدون مسئول باشد. باید مسئولیتش با کسی باشد که بتوان از او

مطالبه‌گری کرد. یک نهاد خاص در موضوع تجارت نیاز است. تجارت را نباید در معنای توزیع منحصر کرد. تجارت در معنای جامعش یک نهاد مسئول می‌خواهد. توسعه صادرات و این بحث‌ها که رایج است، صادرات جزئی از این تجارت است. آنچه مهم است استراتژی واردات برای تولید جهت صادرات است. توازن واردات و صادرات مهم است. این‌ها به هم وصل‌اند و باید در توازن باشند. واردات باید در جهت تامین نیازهای تولید در راستای صادرات انجام شود.

رئیس اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق در پایان افزود: یک نهاد مسئول در حوزه سیاستگذاری، اجرا و عملیاتی و مهم‌تر از همه نگاه به موضوع تجارت مورد نیاز است. یک هماهنگی کامل بین سیاست‌های ارزی و تجاری و پولی باید وجود داشته باشد. اگر بانک مرکزی و مسئول تجارت یکی نباشند شکاف این‌ها کشور را دچار آسیب می‌کند.

لزوم مدیریت منظم و هماهنگ روابط اقتصادی خارجی کشور

در ادامه علی فکری رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزرات امور خارجه با اشاره به مشکلات کشور در حوزه تعاملات خارجی گفت: در هر تعامل خارجی با هر کشوری ما عمدتاً دنبال قربانی و مقصر می‌گردیم ولی مقصر اصلی این است که از ابتدا ما برنامه ریزی و مرزبندی مشخصی بین دستگاه‌ها و نقش‌ها و مسئولیت‌های آن‌ها نداشته‌ایم.

وی با اشاره به لزوم مدیریت منظم و هماهنگ روابط اقتصادی خارجی کشور افزود: این مهم باید یا در برنامه هفتم توسعه دیده شود یا در برنامه دولت‌ها، به هر حال ما باید یک جا به این نتیجه برسیم که برای بهره‌برداری از روابط اقتصادی خارجی کشور باید هماهنگی را بین اجزای مختلف مدیریت روابط اقتصادی خارجی کشور برقرار کنیم.

نهادهای جهانی همچون WTO ابزار اعمال قدرت کشورهای ثروتمند

فکری ادامه داد: ما در حوزه تجارت خارجی با یک سری سازوکارها و سازمان‌های بین المللی مواجه هستیم. این سازمان‌ها یک وقت در حد سازمان تجارت جهانی است، یک وقت چیزهایی مثل موافقت‌نامه تجارت ترجیحی و آزاد است که ما نمی‌توانیم آن‌ها را تغییر دهیم و یک وقت سازوکارهای نویی است که به تدریج دارد روی کار می‌آید. معادل مسائلی همچون FATF در حوزه تجاری نیز به تدریج دارد متولد می‌شود.

وی تصریح کرد: شاید در ابتدای شکل‌گیری FATF و تدوین ابزارهایی برای قدرت، که البته برای ما به عنوان میراث جهانی و استاندارد توسعه مطرح می‌شود، نگاهی که به امثال FATF وجود دارد به چشم یک مدل توسعه و مبارزه با پولشویی است در حالی که نوعی ابزار قدرت است و این نگاه‌ها باید اصلاح شود.

رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه با بیان این که در حوزه تجاری نیز امثال این اتفاقات دارد برای ما می‌افتد، گفت: مساله مکانیزم هوشمند صادرات کالاهای با کاربری دوگانه یک نمونه است؛ این مدل استانداردها اغلب ابزار قدرت هستند و نباید تصورمان این باشد که این استانداردها برای بهبود تجارت و کاهش زمان اتلافی برای تجارت کالاها است. با اجرای چنین استانداردهایی خود به خود وضعیت تجارت ما تغییر می‌کند.

با توجه به موقعیت جغرافیایی و ژئوپولیتیک ما، هرچقدر ما ناآگاهانه‌تر چنین استانداردهایی را بکار بگیریم، ضربه این رویکرد را خارج از حوزه خود آن نیز دریافت خواهیم کرد. در مجموع باید بدانیم اولاً این استانداردهای جهانی ابزار قدرت اند، ثانياً هر بازیگر در درون این استانداردها به میزان قدرتی که دارد می‌تواند خطرات این استانداردها را برای خودش کاهش دهد.

به ترتیبات تجاری جدید و خارج از چارچوب WTO نیاز داریم

فکری گفت: بحث موافقتنامه‌های تجاری دوجانبه شاید از پایه غلط باشد چون در آن‌ها نیز WTO based rule عمل می‌کنیم. ما باید در چهارچوب این گونه ترتیبات و سازوکارهای بین المللی تجارت منطقه‌ای خود را توسعه دهیم و یا باید برویم در چهارچوب قواعدی جدید و بومی؟ من فکر می‌کنم ما می‌توانیم منطبق بر ملاحظات سیاسی فرهنگی برویم به سمت موافقتنامه‌ها و ترتیبات تجاری که بین مثلاً عراق و ایران شکل بگیرد که در آن به قواعد سازمان تجارت جهانی ملتزم نباشیم. این تفکیک باید برای ما روشن شود.

تضعیف WTO از سوی آمریکا محدود به دولت ترامپ نیست

وی افزود: من معتقدم کلا سازوکارهای بین المللی چه در حوزه تجارت، چه پولی، مالی چه سیاسی امنیتی، ابزار قدرتند پس قدرتمندان می‌خواهند قدرت خود را توسعه دهند و اگر در این سازمان‌ها معارضی با خودشان پیدا شود، در درجه اول می‌خواهند معارض را خارج یا محدود کنند و اگر نشود آن ساختار را از بین ببرند. مثلاً چین با ابزارهای غربی‌ها وارد بازی شده و الآن بازیگر بهتری از آن‌ها شده است. الآن هم جمهوری خواهان و هم دموکرات‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که روند سازمان تجارت جهانی اگر ادامه پیدا کند به تضعیف جایگاه آمریکا و تقویت چین منجر می‌شود لذا آمریکا به سمت تضعیف سازمان تجارت جهانی خواهد رفت.

انتخاب نادرست شرکای اقتصادی دلیل سهم پایین ایران در تجارت خارجی

فکری در پایان مهم‌ترین مساله داخلی در وضعیت فعلی تجارت خارجی را عدم انتخاب درست شرکای اقتصادی کشور در سطح جهانی دانست و افزود: ما خیلی وقت‌ها بر راهبرد روابط تجاری اقتصادی‌مان اصرار داریم با بخش‌هایی تعامل داشته باشیم که آن بخش‌ها چنین خواسته‌ای را ندارند و بعضی می‌خواهند پیش شرط‌هایی را محقق کنند و بعضی اصلاً نمی‌خواهند ما به سمت توسعه روابط برویم.

وی ادامه داد: ما واقعا برای توسعه روابط تجاری با اروپا مشکل داریم. اروپایی‌ها خیلی جاها نمی‌خواهند با ما کار کنند. اگر این منطقه رشد و توسعه پیدا کند، در تعارض با سیاست‌های کلان جهانی آمریکا قرار می‌گیرد. آمریکایی‌ها نمی‌خواهند ما امنیت لازم برای رشدهای حداقلی را داشته باشیم. چون این منطقه اگر بتواند مستقل شود و نیازهای خود را برطرف کند، عملا توان آمریکا برای باقی ماندن در جایگاه قدرت اول جهانی را زیر سوال می‌برد. مهم‌ترین مانع ما این است که انتخاب‌هایمان غلط است.

کشورهای جهان ۶۰۰ موافقنامه تجاری دوجانبه و منطقه‌ای منعقد کرده‌اند

در این نشست زاهدطلبان مدیر گروه حقوق موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی ضمن اشاره به روند رو به رشد موافقتنامه‌های منطقه‌ای گفت: در حال حاضر ۳۰۵ موافقتنامه تجاری فعال در دنیا وجود دارد. چیزی حدود ۶۰۰ موافقتنامه از ابتدای شکل‌گیری گات به این سازمان ابلاغ شده‌است. بنابراین این موافقتنامه‌های تجاری پدیده‌ای غالب و جدی است و خیلی از کشورها در این حوزه فعال‌اند. متاسفانه ما در ایران خیلی دیر وارد این مساله شده‌ایم و موافقتنامه‌های اندکی را داریم که بعضا در دست مذاکره‌اند و با چالش‌هایی نیز روبرو هستند.

مدیر گروه حقوق موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی گفت: در حال حاضر به طور میانگین بیش از ۵۰ درصد حجم تجارت دنیا در چهارچوب موافقتنامه‌های تجاری صورت می‌گیرد. ۹۸ درصد از تجارت جهان تحت ضوابط WTO صورت می‌گیرد. در واقع اغلب کشورها این ضوابط را پذیرفته‌اند و بر این مبنا مبادلات تجاری‌شان را شکل می‌دهند. بنابراین فکر نمی‌کنم جای تردید باشد که آیا ترتیبات تجاری منطقه‌ای برای ما ضرورت دارد یا خیر.

ایران برای توسعه تجارت خارجی راهی جز منطقه‌گرایی ندارد

وی تصریح کرد: یکی از مولفه‌های مهم اقتصاد مقاومتی برون‌گرایی است. ما برای توسعه صادرات غیر نفتی خود راهی جز توجه به ظرفیت‌های منطقه و تقاضای منطقه و کشورهای پیرامون خود نداریم. بنابراین دو پدیده عضویت در سازمان تجارت جهانی و استفاده از توافقات تجاری منطقه‌ای به طور کلی باهم معارض نیستند اگرچه در برخی کشورها شواهدی از واگرایی این دو مشاهده شده‌است. پدیده‌ای مانند برگزیت و یا ناسیونالیسم اقتصادی که در زمان ترامپ شکل گرفته‌است و تضعیف سازمان تجارت جهانی. این‌ها را شاید بتوان شواهدی از شکل‌گیری روند جدید واگرایی بین این دو پدیده دانست.

وی افزود: تحلیل بسیاری از اساتید این است که ما با یک پدیده قطبی‌گرایی مواجهیم. بازیگران اصلی تجارت جهانی چین، آمریکا و اتحادیه اروپا هستند که هنوز منافعشان حفظ نظم موجود را ایجاب می‌کند.

عقب ماندگی ایران در انعقاد توافقنامه‌های تجاری دو و چندجانبه

وی ادامه داد: ما در این حوزه بسیار عقیم و تنها ۶، ۷ توافقنامه با دامنه بسیار محدود با سوریه و ترکیه و یکی دو کشور دیگر داریم. در حالی که بسیاری از کشورها در این حوزه بسیار فعال‌اند از جمله همسایگان ما؛ مثلاً ترکیه در حال حاضر ۲۲ توافقنامه تجارت آزاد دارد و پاکستان نیز ۱۵ توافقنامه تجارت آزاد یا ترجیحی دارد.

زاهدطلبان افزود: تنها موافقتنامه تجارت آزاد ما با سوریه است و موافقتنامه تجارت آزاد با اوراسیا که خیلی مهم است. شواهد و تجارب کشورهای دیگر نشان می‌دهد که ما گریزی از عضویت در سازمان تجارت جهانی نداریم.

روند عضویت ایران در WTO با انسداد سیاسی مواجه است

مدیر گروه حقوق موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در پایان گفت: در نظام چندجانبه‌گرایی عضویت ما در WTO الزامی است و در کنار آن در عرصه تجارت‌های منطقه‌ای نیز باید حضور فعال‌تری داشته باشیم و این هیچ منافاتی با الزامات اقتصاد مقاومتی نیز ندارد. در عین حال به دلیل مخالفت آمریکا و دیگر متحدانش، عضویت ایران در WTO سال‌هاست که با انسداد سیاسی مواجه است.

وی افزود: از زمان آغاز موافقتنامه تجارت آزاد ما با سوریه تنها ۱ سال گذشته است اما آمارهای سازمان توسعه تجارت و گمرک حاکی از رشد تجارت ما در کشورهای منطقه است. در مورد موافقتنامه اوراسیا اراده سیاسی کافی وجود دارد. در مجموع ما باید در کنار تلاش برای عضویت در WTO از ظرفیت‌های خود برای تجارت منطقه‌ای نهایت استفاده را ببریم.

اجرای قواعد WTO به توسعه تجارت و پیشرفت اقتصادی منجر نمی‌شود

در بخش دیگری از نشست مهدیار اسماعیلی کارشناس اقتصاد و عضو هیئت علمی دانشگاه با اشاره به شرایط تحریمی و تراز تجاری منفی کشور گفت: ما از حیث صادرات بعضاً با محدودیت‌های بیشتری مواجه هستیم و تراز تجاری مان منفی است. از حیث GDP نیز سال‌هاست سیر نزولی داریم. همه این‌ها به جهت محدودیت‌هایی است که بخشی ناشی از تحریم‌ها و بخشی ناشی از ناتوانی ما در کسب بازارهای اطراف خودمان است. بسیاری از تحریم‌ها با طرقی که تولیدکنندگان ما یاد گرفته‌اند قابل دور زدن است اما دیگر مزیت ندارد.

وی ادامه داد: براساس مطالعات علمی و تجربیات جهانی می‌توان گفت ما اگرچه شاید بخاطر خیلی تصمیماتی که تا الآن گرفته‌ایم ورودمان به سازمان تجارت جهانی اجتناب ناپذیر باشد، اما باید بدانیم کسانی که در WTO قدرتمند هستند خودشان از این مسیر

بالا نرفته‌اند. سیاست‌هایی که امروز WTO به کشورهای در حال توسعه تحمیل می‌کند، حرکت در مسیر توسعه نیست و با آنچه کشورهای توسعه یافته در مسیر صنعتی شدن انجام داده‌اند تفاوت‌های آشکار دارد. شرکت سامسونگ شرکتی در حوزه صادرات کلم و سبزیجات بوده‌است که پس از سال‌ها یارانه دادن به بخش الکترونیک از محل فروش کلم، توانسته‌است به چنین وضعیتی دست یابد. درست است که ما در سیاست‌های خودمان طراحی نداشته‌ایم، اما استراتژی مدون اگر قرار باشد منتهی به عضویت در WTO و افتادن در مسیر تجارت جهانی باشد، همان بهتر که استراتژی نداشته باشیم. استراتژی باید کشور را از تهدیدهای خارجی تجاری صیانت کند.

مشورت گرفتن از اتاق بازرگانی با مصلحت اقتصاد ملی همخوانی ندارد

این کارشناس اقتصاد ادامه داد: ما سیاستگذار صنعتی و اقتصادی نداریم. یک اتاق بازرگانی داریم که نمی‌تواند سیاستگذار تجارت خارجی باشد زیرا: اولاً؛ وقتی چنین نهادی به عنوان یک سندیکا اداره می‌شود و با منافع فعالان این حوزه گره خورده‌است، مصلحت ملی در اولویت دوم قرار می‌گیرد. ثانیاً؛ تعارض منافع و نفع شخصی ایجاب می‌کند فردی که یک بازرگان بزرگ ملی است مراعات امثال خود را نکند.

راهبرد ایران نه اختراع مجدد چرخ است نه حل شدن در نظام جهانی

این عضو هیئت علمی دانشگاه گفت: مسیر درست تجارت جهانی ما مشخصات خودش را دارد و نه به معنای پشت پا زدن به همه قواعد جهانی و اختراع مجدد چرخ است و نه به معنای حل شدن در نظام جهانی. در حوزه پیمان‌های خود، باید ملاحظاتی را در نظر بگیریم. تجارت خصوصاً در حوزه پیمان‌های دوجانبه در حالتی می‌تواند استفاده شود که ما نسبت به دوران رکود و رونق خود واکنش نشان دهیم. باید ادوار تجاری مان را مدیریت کنیم. باید نسبت به تغییرات نرخ ارز چاره جویی کنیم. اگر بخواهیم با نرخ

ارز ۴۲۰۰ تجارت کنیم حتما متضرر می‌شویم. برای داشتن تجارت مناسب باید سیاست ارزی باثبات داشته‌باشیم و عدد مشخصی با تغییرات معقول برای نرخ ارز داشته‌باشیم.

وی افزود: شرایط کشور ما به گونه‌ای نیست که بتوانیم از الگوهای رایج جهانی استفاده کنیم بلکه باید راهبردهای خاص ایران را اتخاذ کنیم. در راهبردهایی همچون مدل گراویتی، وقتی می‌خواهند از تجارت‌های دو یا چند جانبه صحبت کنند، از کشورهای هم فرهنگ بیشتر استقبال می‌کنند. یعنی یک بازرگان عراقی به دلایل مختلف ممکن است جنس ایرانی را به کره‌ای و چینی ترجیح دهد. این مدل‌ها را ما باید به جد رعایت کنیم چون تجارت آمیخته به فرهنگ است.

وی با تاکید بر اهمیت محورهای خرد در مساله تجارت خارجی گفت: وقتی مقیاس کار ما بزرگ است؛ به ظرفیت‌های بانکی نیاز بیشتری داریم؛ دولت باید وارد شود، ورود نقطه‌ای است و آسیب‌پذیری در برابر تحریم بیشتر است. همچنین وقتی به نقاط بزرگ اتکا می‌کنیم باید خریدار بزرگی داشته‌باشیم که تحریم‌پذیرتر است. وقتی از ظرفیت‌های همسایگی استفاده کنیم، علاوه بر مزایای مدل گراویتی می‌توان از ظرفیت‌های غیر رسمی کشور نیز استفاده نمود که اگر رسمی شوند دچار محدودیت‌های تحریمی می‌مانند.

عقب ماندگی در توسعه تجارت حاصل کم کاری در انعقاد توافقات دوجانبه و منطقه‌ای

در ادامه میرهادی رهگشای کارشناس ارشد اقتصاد و پژوهشگر اندیشکده اقتصاد مقاومتی گفت: توافقات دوجانبه در تضاد با عضویت ایران در WTO نیست اما مساله انسداد سیاسی هست و ما نمی‌توانیم در این سازمان عضو شویم. اما ما در همین مدت توافقات دوجانبه تجاری را در نظر نگرفته‌ایم و به همین دلیل تجارت‌مان کم شده‌است. به بیان دیگر عقب ماندگی ایران در توسعه تجارت خارجی بیش از آن‌که حاصل تحریم و یا عدم عضویت در WTO باشد، حاصل کم کاری در انعقاد توافقات تجاری دوجانبه و منطقه‌ای بوده‌است.

می دانیم در دوره ترامپ سازمان تجارت جهانی به شدت تضعیف شد. روند تضعیف WTO مدت دار بوده و باید اتفاق می افتاده است و به این دلیل به مشکل خورده است و راهکاری که باید برای آن اتخاذ نمود به ترامپ و بایدن ربطی ندارد.

فقدان انسجام مشکل مهم عدم توسعه تجارت خارجی

در پایان نشست شهبازی غیائی سرپرست دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس، با اشاره به این که الزامات تجارت خارجی تاکنون رعایت نشده است، گفت: اساساً ما بیش از همه مساله فقدان هماهنگی و انسجام داریم. این یکی از گلوگاه های اصلی مساله است. مثلاً مساله آمایش سرزمینی ما سال هاست به نتیجه ای نرسیده است. تنها اسناد استانی بدون سند ملی تصویب می شوند.

وی افزود: اگر این هماهنگی و انسجام نباشد هر چه در مورد تغییر رویکرد بین المللی به ملی صحبت کنیم مشکلی حل نمی شود. ما سیاست ارزی نداریم، فقط نقدینگی است که همین طور رشد می کند و ارتباطی با رشد اقتصادی ندارد. اگر سیاست هایی را که باید ظرفیت لازم برای استفاده از پتانسیل های تجارت منطقه ای را فراهم کند، نداشته باشیم، تجارت منطقه ای ما به جایی نمی رسد. در نهایت نگاشت نهادی که لازم داریم برای ارتباط تجاری اقتصادی با کشورها، مساله ای است که می توان به آن پرداخت. باید با موضوع دیپلماسی اقتصادی منظم تر و ساختارمند تر مواجهه داشته باشیم. مسائلی چون آمایش سرزمینی و این که چه حوزه هایی اولویت دار هستند، باید انجام شود تا بتوان برای تجارت خارجی نیز از این مدل ها استفاده کرد و با تجربه منسجم تر و منظم تری به فکر توسعه روابط با کشورها بود.

نشست فرصت‌های جاده ابریشم در توسعه تجارت با کشورهای منطقه

محور ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه؛ هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

نشست «فرصت‌های جاده ابریشم در توسعه تجارت با کشورهای منطقه» به عنوان دومین پیش نشست از هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، چهارشنبه ۱۷ دی ماه ۱۳۹۹ در پژوهشکده تحقیقات راهبردی مجمع تشخیص مصلحت نظام برگزار شد.

محمدحسین ملائک سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران در کشور چین، مجیدرضا حریری رئیس هیئت مدیره اتاق بازرگانی ایران و چین، علی فکری رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه، وحید قربانی مدیر گروه سیاست خارجی پژوهشکده تحقیقات راهبردی و مجید رئوفی پژوهشگر و نویسنده در حوزه اقتصاد چین اعضای اصلی این نشست بودند.

انفعال داخلی دلیل اصلی سهم ناچیز ایران در جاده ابریشم چین

در ابتدای نشست محمدحسین ملائک سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران در کشور چین با اشاره به مطرح شدن طرح جاده ابریشم از سال ۲۰۱۳ در چین و ورود آن به

قانون اساسی این کشور در سال ۲۰۱۸ و اهمیت این مساله به عنوان بدنه روابط خارجی جمهوری خلق چین گفت: باید توجه کرد که وقتی از چین صحبت می‌کنیم در واقع داریم از BRI صحبت می‌کنیم. به تعبیر غربی‌ها، BRI یک نظام جدید سیاسی اقتصادی به محوریت چین است.

وی ادامه داد: چند پشتیبانی مالی برای این طرح در نظر گرفته شده است که شامل موارد زیر است:

- secret fund با سرمایه ۵۵ میلیارد دلار
- China development bank با سرمایه ۱۱۴۰ میلیارد دلار
- بانک توسعه زیرساخت آسیایی با سرمایه ۱۰۰ میلیارد دلار

طرح جاده ابریشم از ۶۰ کشور آغاز شد و الآن به بیش از ۱۵۰ کشور رسیده است. ۱۷ کشور خاورمیانه و شمال آفریقا، ۳۸ کشور آفریقایی زیرصحرای و ۶ کشور آسیای جنوب شرقی نیز جزو این طرح هستند.

ملائک ۵ اصل مهم در این روابط را «اصل هماهنگی‌های برنامه‌ای بین کشورهای عضو»، «ساخت زیربناها و ارتباط زیربناها»، «تجارت بدون مشکل و مانع»، «ادغام مالی و همکاری‌های مالی» و «روابط بین مردم و مردم» دانست و گفت: به بیان غربی‌ها BRI یک نظام جدید سیاسی اقتصادی به محوریت چین است.

وی تصریح کرد: با توجه به تحولات قفقاز احتمال وصل شدن آذربایجان، ارمنستان و ترکیه از طریق دریای خزر وجود دارد. چینی‌ها به این سمت خواهند رفت و نظر روسیه نیز نسبت به این مساله مثبت است اما چنین اتفاقی تیر خلاصی برای جمهوری اسلامی ایران است.

وی ادامه داد: از سال ۲۰۱۷، BRI با یک معضل بزرگ روبرو شد. غربی‌ها که دیدند چنین پروژه‌ای در حال طراحی است، فشار زیادی به چین آوردند و اقدام چینی‌ها را نوعی

استثمار کشورهای مختلف جهان دانستند. این باعث تجدیدنظری در این طرح شد. مثلاً از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷، ۸۰ شرکت دولتی چین، حدود ۳۱۰۰ پروژه را در BRI برای خود تعریف کرده بودند. اما پس از این فشارها، چینی‌ها سعی کردند صحنه را مشارکتی کنند و در سال ۲۰۲۰، سهم کل شرکت‌های چینی از پروژه‌های جهان به ۴۰ درصد کاهش یافت. به علاوه، کشورهای امارات ۴،۷۹ درصد، عربستان ۳،۱ درصد، هند ۲،۲۱ درصد، پاکستان ۱،۹۴ درصد، روسیه ۱،۹۱ درصد، آمریکا و عمان ۱،۸ درصد در این طرح سهم دارند در حالی که ایران هیچ سهمی از این طرح ندارد.

ملائک تصریح کرد: در اسناد بالادستی توجه چندانی به تجارت منطقه‌ای کشور نشده است. در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، برنامه چهارم، پنجم و ششم توسعه مطالب زیادی در مورد مسائل سیاست خارجی داریم که هیچ‌کدام آن‌ها مربوط به توسعه منطقه‌ای ایران نیست. در زمان مسئولیت من، براساس آمار سفارتخانه، حدود ۵۰ هیئت از دولت و مجلس برای بررسی نحوه کار مناطق آزاد چین به این کشور اعزام شدند که به سادگی می‌توان گفت این افراد تنها با اهداف تفریحی به این کشور رفتند و هیچ‌گونه بازخورد و گزارشی از یافته‌های آن‌ها در این کشور دریافت نشد.

عبور جاده ابریشم جدید از ایران منوط به ارتباط پایدار با چین

وی افزود: پیوستگی اقتصادی را می‌توان از دو جنبه نرم‌افزاری و سخت‌افزاری بررسی نمود. از منظر سخت‌افزاری مانند حمل و نقل، انرژی، زنجیره ارزش تولیدات صنعتی، پیوستگی اقتصادی ما با چین در حد صفر است. ایجاد یک یا چند راه مناسب مانند تکمیل راه آهن شرق به غرب یا چابهار به شمال می‌تواند وضعیت بهتری برای کشور ایجاد نماید. اما از نظر نرم‌افزاری وضعیت خیلی بدتر از بخش سخت‌افزاری است. ما در حال حاضر در حوزه آیین‌نامه‌های گمرکی، روابط اینترنتی، سرمایه‌گذاری و جریان ورود و خروج سرمایه در کشور، هیچ مشارکتی را نمی‌توانیم با طرف چینی تعریف کنیم. من

معتقدم نفت نیز نمی‌تواند لوکوموتیو روابط دو کشور باشد. بنابراین پیوستگی اقتصادی ایران و چین تقریباً صفر است و اگر نتوانیم یک لوکوموتیو در روابطمان با چین تعریف کنیم، حرکتی که چین شروع کرده است، از شمال و جنوب ایران ادامه خواهد یافت و ما در وضعیت تعلیق باقی خواهیم ماند.

وی با طرح این سوال که لوکوموتیو روابط ما با چین در روابط ژئوپولیتیک تعریف می‌شود یا روابط اقتصادی، گفت: دو اتفاق در جهان در حال رخ دادن است که جزو کابوس‌های امپریالیزم آمریکا است. یکی این که چین و پاکستان به هم متصل شوند و دیگری این که پاکستان به ایران وصل شود. مدیریت این مساله در دست چین است. دیگری این که ایران، عراق و سوریه به هم متصل شوند که مدیریت این در دست ایران است. این دو اگر به نحوی اتفاق بیفتد نظام بین‌الملل باید تعریف جدیدتری از خودش بکند. در آن صورت دیگر اروپا و آمریکا و حتی روسیه موضوعات بازتعریف شده‌ای خواهند بود.

وی گفت: دو مساله وجود دارد. مسائلی که ما می‌گوییم تراوشات ذهنی ماست. آیا این تراوشات در چین نیز وجود دارد؟ آیا متفکران چینی به چنین ادغامی می‌اندیشند؟ دوم این که اگر ما و چینی‌ها به این تفکر مشترک رسیدیم، چینی‌ها تامین منابع برای حفظ این مرزها را انجام می‌دهند یا نه؟ اگر از لحاظ ذهنی و فکری مسئولین ما به این انتخاب برسند، طرف چینی باید به ما جواب دهد که آیا چنین انعطافی از سمت آن‌ها وجود دارد یا خیر.

سفیر اسبق ایران در چین گفت: مشکل کشور ما اقتصاد سیاسی است. به نظر می‌رسد در مجموعه حاکمیتی ما هیچ اراده‌ای در این جهت وجود ندارد. اگر ما در مورد چین یک نظام منسجم نداریم که به عنوان پدیده‌ای جهانی به آن نگاه کنیم، ناشی از نبود برنامه در اسناد بالادستی ماست. هیچ‌جا مشخص نیست که ما چگونه می‌خواهیم به این مساله نگاه کنیم. رویکرد کلان ما در این مورد، «نمی‌دانم» است. نه مسئولین در دولت می‌دانند این مساله چیست و نه در اسناد بالادستی ما چیزی آمده است.

ایران سیاست مشخصی برای نحوه تعامل با جهان، چین و منطقه ندارد

در ادامه نشست مجیدرضا حریری رئیس هیئت مدیره اتاق بازرگانی ایران و چین با اشاره به این که الآن دیگر نه موضوع اصلی ما جاده ابریشم است و نه حتی موضوع اصلی خود چینی‌ها، گفت: رفتارها و موضع‌گیری‌های ترامپ باعث شد که پرچم جهانی شدن به دست چین بیفتد. همزمان در حزب صحبت از تغییر سیاست‌های اقتصادی شد که اخیراً نیز سیاست چرخه دوگانه را اعلام کردند. الآن چین پرچمدار جهانی شدن و چندجانبه‌گرایی شده‌است. این مساله، طرح جاده ابریشم را نیز تحت تاثیر قرار داد. ما نمی‌توانیم صرفاً با بحث جاده ابریشم رابطه مان را با چین تعریف کنیم. باید رابطه مان را با دنیا تعریف کنیم بعد ببینیم رابطه مان با چین چیست.

وی افزود: ما نمی‌دانیم می‌خواهیم با دنیا چه کنیم. حتی نمی‌دانیم می‌خواهیم با منطقه چه کنیم. مسئولین ما نیز یا نمی‌دانند یا به ما نمی‌گویند. یکی از پیامدهای این مساله رفتارهای سینوسی با جهان و از جمله چین است که گاهی نگرش‌ها مثبت می‌شود و گاهی منفی. ما اگر می‌خواهیم رابطه مان را با چین مشخص کنیم، باید تکلیف رابطه ایران با پاکستان، ایران با هند، چین با هند، چین با پاکستان و ... مشخص شود. باید ببینیم از سمت شرق خودمان چند مانع داریم و از سمت غرب چند مدعی و شریک و مانع داریم.

سه‌م صفر ایران از توانزیت ۱۲ هزار قطار باری بین چین و اروپا

حریری ادامه داد: ما روابط خوبی با همسایگان خود نداریم. در زنجیره جهانی اگر پذیرفتیم که یکی از حلقه‌های زنجیر باشیم، منافعش را هم می‌بریم. حلقه‌های زنجیر را هم همیشه ما تعیین نمی‌کنیم بلکه باید جزئی از آن شویم. تا پایان سال ۲۰۲۰، ۱۲۴۰۰ قطار از چین به اروپا رفته‌است. یک میلیون و ۱۳۰ کانتینر را از چین برده‌اند تا بارسلون و لندن. چرا طرف اروپایی قبول می‌کند که محصولاتش را به جای کشتی از طریق خطوط

ریلی بفرستد در حالی که کشتی ارزان تر است؟ چون منافع بلندمدت خود را می بیند و به زنجیره ارتباطات جهانی اهمیت می دهد.

وی با بیان این که ارتباط ما با چین و سایر همسایگان همان طور که فرصت های زیادی می تواند برای ما داشته باشد، حتما تهدیدهایی هم در پی دارد، گفت: مهم این است که ما با فرصت ها و تهدیدها چه می کنیم. این که ما تصور کنیم کشور بزرگی مثل چین منتظر می ماند تا ببیند ما چه می کنیم تصور غلطی است. تجارت خارجی چین در سال ۲۰۲۰، از ۴۵۰۰ میلیارد دلار فراتر رفته است. از این میان ما حدود ۱۵ میلیارد دلار تجارت داشته است. سهمی حدود ۰٫۳ درصد. چین منتظر ما نمی نشیند و از شمال و جنوب ما عبور می کند. چین از منابع انرژی جهان تنها به ایران و روسیه می تواند از طریق زمین وصل شود به همین دلیل شاید منافع زیادی در ارتباط با ما در این حوزه داشته باشد.

وی افزود: الآن چندین سال است در مورد خط لوله صلح با پاکستان صحبت می کنیم اما در نهایت کلنگی به زمین نخورده است. یک خط آهنی هست که از چین می آید و به اروپا و نقاط دیگری از جهان وصل می شود. ما از طریق دو مسیر اینکه برون و سرخس به این خط آهن وصل هستیم. شهردار شهری که قطار از آن حرکت می کند سال ۲۰۱۵ به ایران آمد و مانند بازاریاب یک شرکت به دنبال این بود که این قطار را راه بیندازیم. اما از سمت ما اقدام درخوری انجام نشد.

غفلت مسئولین کشور از فرصت سواحل مرتبط با آب های آزاد

وی ادامه داد: بنده در جلسات متعددی با وزرای مختلف در مورد مسائل تجاری کشور صحبت کرده ام. قطار می تواند هر روز به کشور بیاید. اما حمل کالا با قطار به صورت یک طرفه صرفه اقتصادی ندارد و باید بار برگشت هم داشته باشد. بخش عمده محصولات معدنی ما که به چین می رود در نواحی شمال شرق کشور است. ما الآن این محصولات را از آن جا تا بندر عباس با کامیون منتقل می کنیم، سپس در بندر عباس دپو می کنیم و

نهایتاً با کشتی به چین می‌فرستیم. در حالی که می‌توان با اتصال به راه‌آهن هزینه‌های بسیاری را کاهش داد.

وی تصریح کرد: اغلب شهرهای مهم دنیا در سواحل و نزدیک آب‌های آزاد تشکیل شده‌اند اما ما به لحاظ تاریخی مرکزگرا بوده‌ایم به همین دلیل الآن سواحل و بنادر ما به جای این که آبادترین مناطق کشور ما باشند، مناطق محروم هستند. به لحاظ نظری داشتن این همه دسترسی به آب‌های آزاد برای ما مزیت بزرگی است. در سالی که آقای شی جی پینگ به ایران آمد برای ایجاد شهرک صنعتی در جاسک نیز توافقاتی صورت گرفت و جانمایی آن سه سال طول کشید اما در نهایت به دلیل مشکلات داخلی وزارتخانه‌های ما به هیچ نتیجه‌ای نرسید. هنوز هم یک کلنگ چینی در آن شهرک صنعتی بر زمین نخورده‌است. این مسائل مانع استفاده ما از ظرفیت تعامل با چین است. فرصت بالقوه به لحاظ نظری وجود دارد و چینی‌ها نیز کاملاً مایل به همکاری با ما هستند اما ما اراده چنین کاری را نداریم.

راه ابریشم و سیاست درهای باز، پاسخ چین به فشارهای قدرت‌های بین‌المللی

در ادامه علی فکری رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه با اشاره به این که ایده کمربندراه همان ایده‌ای است که توسعه چین را از شرق شروع کرده و مسیرش را به سمت غرب ادامه می‌دهد، گفت: هر زمانی که اقتصاد جهانی وارد دوره رکود می‌شود و چین نمی‌تواند مازاد تراز تجاری خود را در خارج مورد مصرف قرار دهد، مازاد تراز تجاری که در دوره رونق قبلی ذخیره کرده، در دوره جدید در یک لایه دیگر و یک حلقه دیگر از شرق به غرب سرمایه‌گذاری می‌کند تا اقتصاد چین برخلاف اقتصاد جهانی وارد دوره رکود نشود و بعداً قدرت‌های جهانی نتوانند از طریق بحران‌هایی که ایجاد می‌کنند اقتصاد چین را نیز زمین‌گیر کنند.

وی افزود: با همین ایده چینی‌ها توانسته‌اند به جای این که ضربه ببینند، رشد کنند. در اجلاس بائو در سال ۲۰۰۷ مطرح شد که اگر بخواهیم چین را مهار کنیم، باید این اتفاق به صورت همه جانبه بیفتد و تنها با ابزارهای پولی و مالی نمی‌توان این اتفاق را رقم زد. بعدها این رویکرد در پیش گرفته شد. پاسخ چین به این رویه همین طرح کمربندراه بوده‌است. روند رشد و توسعه‌ای چین به صورت لایه لایه و حلقه حلقه از شرق به غرب بوده‌است. من معتقد نیستم که طرح کمربندراه الآن کنار گذاشته شده‌است، این سیاستی است که از ابتدای اتخاذ سیاست درهای باز در چین در پیش گرفته شده‌است اما ممکن است گاهی متناسب با تحولات عرصه بین‌المللی شکل آن عوض شود.

حرکت رو به رشد جاده ابریشم چین منوط به ثبات و توسعه ایران در منطقه است

وی گفت: سیاست‌هایی که غربی‌ها و آمریکایی‌ها پیاده می‌کنند یک پیوستگی کامل دارد. آن‌ها می‌خواهند به سمت ایجاد بی‌نظمی در اطراف حلقه‌ای که می‌تواند بسط و توسعه چین در آن مناطق اتفاق بیفتد بروند. می‌خواهند همه مناطق را ناامن کنند و در آن تنشج و تنش ایجاد کنند چون می‌دانند اصل توسعه و رشد اقتصادی کشوری مانند چین وابسته به امنیت است. تا زمانی که چین در مرزهای خودش محدود شده‌بود، سعی می‌کرد هیچ تنشی با جهان خارج نداشته‌باشد. اما آن‌ها هم می‌دانند که وقتی قرار است توسعه از مرزهای چین خارج شود، دیگر نوع نگاه چینی‌ها به روابط خارجی نمی‌تواند همراه با محافظه‌کاری در دهه‌های گذشته باشد. وی ادامه داد: چین به دنبال این است که مناطق آرامی را در اطراف خودش ایجاد کند که خودش را به عنوان مرکز توسعه قرار دهد و پیرامونی که در اطراف این مرکز ایجاد می‌شود. فرصت مهمی که برای ما ایجاد می‌کند این است که رشد و توسعه یک قدرت بزرگ بین‌المللی با رشد و ثبات و توسعه جمهوری اسلامی ایران همراه و هم‌سو شده است. مهم‌ترین فرصت ما این است و مهم‌ترین تهدیدی هم که ما را تهدید می‌کند این است که ما ندانیم می‌خواهیم چکار کنیم.

فکری افزود: چین به عنوان یک قدرت جهانی منتظر نمی‌ماند ما با خودمان تعیین تکلیف کنیم، به تدریج شناخت جهانی پیدا کنیم و منافع خودمان را بشناسیم و بفهمیم چطور باید به سمت توسعه حرکت کنیم. بنابراین ما باقی می‌مانیم و این حرکت توسعه‌ای از اطراف ما پیش خواهد رفت. ضمن این که تهدید هم برای خودمان ایجاد می‌کنیم. آمریکا وقتی ببیند ما به سمت چین و به این سمت توسعه‌ای نرفته‌ایم، راحت تر می‌تواند ضربه زدن به ما و ناامن کردن محیط پیرامونی این قدرت‌ها را اجرا کند.

توسعه زیرساخت‌های منطقه؛ منفعت مشترک چین و محور مقاومت

وی تاکید کرد: مهم‌ترین فرصت ما این است که آن چه ما امروز در منطقه خودمان به نام محور مقاومت می‌شناسیم، هم از بعد جغرافیایی، هم از بعد انتقال منابع و هم ایجاد پیوستگی اقتصادی، مرتبط شده‌است با برنامه توسعه‌ای مهمی که در چین در حال اجرا است. درست است ما در محور مقاومت با دشمنی‌ها و تنش‌زایی‌های زاید الوصف آمریکایی‌ها مواجهیم. چین قدرتی است که به خاطر رشد و توسعه خودش، با آمریکا مقابله می‌کند. بحث هم پوشانی منافع است. ما به عنوان محور مقاومت و چین به عنوان محور صعود در اقتصاد بین الملل منفعت مشترکی پیدا کرده‌ایم تحت عنوان جاده ابریشم که رشد و توسعه و قرار گرفتن آن در حلقه ارزش تولید چین به عنوان یک هدف در چین تعریف شده و موضوع فقط بحث راه و جاده نیست بلکه الگوی توسعه و رشد است و تمام اقتصاد را در بر می‌گیرد.

فکری گفت: هم‌پوشانی منافع ما این جا اتفاق می‌افتد که منفعت چین در این است که این طرح رشد کند و اجازه ندهد که قدرت مقابل در این جا ایجاد تنش و ناامنی کند. این بحث امنیت هم فقط امنیت انرژی نیست و حتی به امنیت ملی نیز مربوط می‌شود. مانند منطقه سین کیانگ که از طرف آمریکا هدف تنش‌زایی است و اهمیت بسیار زیادی

نیز برای چین دارد. آمریکایی‌ها به دنبال این هستند که تنش‌هایی که در منطقه به آن‌ها دامن می‌زند را به منطقه غرب چین و جنوب روسیه صادر کنند. آن‌ها امنیت ملی چین را هدف قرار داده‌اند تا بتوانند رشد اقتصادی آن را متوقف کنند.

طرح راه ابریشم محرک رشد اقتصادی ایران و چین

وی افزود: چین حدود ۴ میلیون بشکه تولید نفت دارد و بقیه انرژی مورد نیاز این کشور که مقدار زیادی است، از دیگر نقاط جهان تامین می‌شود. حداقل ۳۵ تا ۴۰ درصد نفت تولیدی چین در همین منطقه سین کیانگ تولید می‌شود و بخش قابل ملاحظه‌ای از انرژی وارداتی چین نیز از همین منطقه وارد می‌شود. به همین دلیل ما باید این عامل را هم در نظر بگیریم. این که چین می‌خواهد این منطقه باثبات باشد صرفاً به دلیل منافع اقتصادی نیست بلکه یک موضوع دیگر این است که آمریکایی‌ها امنیت ملی چین را هدف قرار داده‌اند تا بتوانند رشد و توسعه آن را متوقف کنند.

وی در توضیح این که منابع چنین طرحی از کجا تامین می‌شود گفت: چنین مسیری خودش می‌تواند تولیدکننده منابع باشد. واقعیت این است که طرح جاده ابریشم چه با نگاه به انرژی چه با نگاه به مواد اولیه و چه از جهت ظرفیت‌هایی که می‌تواند فراهم کند بسیار قابل توجه است. این طرح به میزان قابل توجهی می‌تواند هزینه انتقال و هزینه انرژی مصرفی کالا و در نتیجه هزینه تمام شده را کاهش دهد. اگر این تصمیم سیاسی در ایران گرفته شود و ما از سردرگمی‌هایی که صحبت شد خارج شویم و فرصت‌ها را از دست ندهیم، ممکن است بگوییم برای شروع کار به منابعی نیاز داریم اما این کار آتقدر ظرفیت تولید منابع دارد که می‌تواند علاوه بر پوشش هزینه‌های خود، محرک رشد اقتصادی ما و خود چین باشد.

تا کنون در عمل اتفاق خاصی در حوزه جاده ابریشم نیفتاده است

در ادامه وحید قربانی مدیر گروه سیاست خارجی پژوهشکده تحقیقات راهبردی با اشاره به طرح راه ابریشم گفت: تا کنون ۶۸ کشور به شکل مستقیم و بیش از ۱۵۰ کشور به شکل غیرمستقیم با طرح جاده ابریشم درگیر شده‌اند. کشور ما نیز در مسیر این کمربند راه قرار دارد و قطعاً از این طرح تاثیر قابل توجهی خواهد پذیرفت. هرچند نمی‌شود صرفاً نگرش مثبت به این پدیده داشت اما باید با هشیاری از مسائل و ابعاد امنیت سیاسی آن، از این فرصت استفاده نمود.

وی افزود: اگر آنچه که چین انتظار دارد از جاده ابریشم برآورده شود، مناسبات تجاری سیاسی اقتصادی برخی کشورها دچار تغییر قابل توجهی می‌شود. ما در سال ۲۰۱۵ تفاهم نامه‌هایی راجع به ابتکار کمربند راه با چین امضا کردیم. در قالب بیانیه مشارکت ۲۰۱۶ و بعد از آن برنامه ۲۵ ساله، سعی کردیم توجه بیشتری به موضوع کمربند راه داشته باشیم. تا الآن به لحاظ نظری و سیاسی تلاش‌های زیادی در این زمینه شده اما در عمل اتفاق خاصی نیفتاده است. سوال اینجاست که رویکرد کلان کشور در تعامل با طرح جاده ابریشم و فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از آن باید چگونه باشد.

تحریم مانع تقویت روابط اقتصادی ایران و چین نیست

در ادامه نشست مجید رئوفی پژوهشگر و نویسنده در حوزه اقتصاد چین ایده اصلی طرح کمربند راه را شکل‌دهی یک کمربند دور کره زمین در جهت بکارگیری توان اقتصادی چین در این منطقه دانست و گفت: این پروژه‌ها که ذیل کمربند راه تعریف می‌شوند لزوماً مسیر یا راه یا راه آهن یا ... نیستند. بسیاری از پروژه‌های ساخت بندر، خطوط لوله، نیروگاه‌ها و سدهای متفاوت ذیل این طرح قرار می‌گیرند. خیلی از پروژه‌هایی که در طرح BRI مطرح است پیش‌تر نیز مطرح بوده است. اهداف چین از این طرح کاهش

هزینه و زمان صدور کالا و حل مشکل ظرفیت مازاد چین است. چرا که شرکت‌ها و تولیدکننده‌های مختلف چین از جمله در بخش تجدیدپذیرها و زغال سنگ و ... ظرفیت مازاد دارند.

وی ادامه داد: ایده چین این است که ما باعث رشد اقتصادی شما شرکا می‌شویم و یک بازار مصرف جدید نیز برای ما خلق می‌شود. همان طور که آمریکا در جنگ جهانی دوم اروپای غربی را مورد حمایت قرار داد تا بتواند روی پای خودش بایستد و با توجه به استعداد و توانی که اروپای غربی داشت، توانست این توانایی‌ها را به فعلیت در آورد. این جا هم چینی‌ها دارند همین کار را می‌کنند. علاوه بر این موارد، بحث‌های ژئوپولیتیک نیز مطرح است.

مهمترین هدف چین در جاده ابریشم تضمین امنیت انرژی است

وی تصریح کرد: نمی‌توان گفت همه پروژه‌های این طرح سیاسی و ژئوپولیتیک است و همچنین نمی‌توان گفت همه پروژه‌ها اقتصادی است. هرکدام از پروژه‌ها مختصات خود را دارد و ممکن است با هدف اقتصادی یا سیاسی انجام شود. مثلاً بازار پاکستان اساساً قابلیت‌های لازم را برای سرمایه‌گذاری چینی‌ها ندارد. سرمایه‌گذاری ۴۶ میلیارد دلاری که چینی‌ها بعد از سفر شی جی پینگ به پاکستان داشتند، طبیعتاً در کوتاه مدت تا این حد بازدهی نخواهد داشت. ولی مساله این است که چین در رقابت با هند می‌خواهد پیشی بگیرد. مهم‌ترین مساله در بحث BRI، امنیت انرژی چین است.

وی ادامه داد: براساس آمار بریتیش پترولیوم که در سال ۲۰۲۰ منتشر شده است، سهم چین از کل مصرف انرژی اولیه جهان، ۲۴٫۳ درصد است. یعنی چین تقریباً یک چهارم کل انرژی جهان را مصرف می‌کند. در حالی که به عنوان مثال کل اروپا، ۱۴٫۴ درصد و هند که یک اقتصاد نوظهور است و خیلی‌ها معتقدند در سال ۲۰۵۰ قدرت دوم اقتصادی

دنیا خواهد بود، ۵,۸ درصد از کل مصرف انرژی اولیه دنیا را به خود اختصاص داده‌اند. از این ۲۴,۳ درصد، چین ۱۹,۶ درصد از سبد انرژی خود را با نفت خام تامین می‌کند.

ایران تنها ۹ سال فرصت دارد تا از تقاضای نفتی چین استفاده کند

وی با بیان این که تولید نفت خود چین ۴ میلیون بشکه است گفت: خود چین تقریباً به اندازه تولید نفت ما در دوران پیش از تحریم تولید نفت دارد. اما مصرفش ۱۴ میلیون بشکه است. یعنی چین باید ۱۰ میلیون بشکه را وارد کند. این به این معناست که کشورهای نفت خیز اهمیت زیادی برای چین دارند. به همین دلیل است که چین روابط خود را با عربستان، ایران، روسیه، امارات و ... حفظ می‌کند.

وی با اشاره به اهمیت زیاد مساله امنیت انرژی برای چین، گفت: یکی از فاکتورهای امنیت انرژی تنوع مبادی و همچنین حامل‌های انرژی است. کشوری مثل چین نمی‌تواند برای تامین انرژی خود به یک منطقه وابسته باشد. شرکت ملی نفت چین CNPC معمولاً هر سال یک چشم‌انداز از مصرف نفت چین ترسیم می‌کند. در چشم‌انداز ۲۰۵۰ این شرکت تقاضای نفت چین در سال ۲۰۳۰، ۱۶,۵ میلیون بشکه است. این بیک تقاضای نفتی چین است و بعد از این احتمالاً تقاضای نفتی چین دچار کاهش می‌شود. یعنی کشور ما ۹ سال فرصت دارد تا از این شرایط چین به عنوان بزرگ‌ترین متقاضی نفت دنیا استفاده کند. تقاضای گاز هم به همین شکل است. پس مهم‌ترین مساله برای کشور ما این است که چطور بتوانیم با کشور چین در حوزه نفت و گاز همکاری کنیم.

امکان انتقال نفت و گاز از ایران به چین وجود دارد

وی افزود: چین فرصت‌های بزرگی برای سرمایه‌گذاری در کشورهای مختلف دنیا دارد. آمار میزان سرمایه‌گذاری چینی‌ها در اقصی نقاط دنیا مویید این مساله است. ما سال‌هاست

می خواهیم خط لوله صلح را بکشیم اما این مساله هنوز اجرایی نشده است. مشکل ما در این بحث مدیریت پروژه و اراده اجرایی است. ما می خواهیم چابهار را توسعه دهیم و از آن استفاده کنیم برای این که بتوانیم با گوادر همکاری کنیم چون گوادر را چینی ها توسعه داده اند و امکانات مختلفی اعم از فرودگاه، راه های مختلف، نیروگاه، نیروهای نظامی و امنیتی و ... برای آن جا فراهم کرده اند. چینی ها در بندر گوادر حدود ۱۱ نیروگاه ایجاد کرده اند که ۳ تای آن زغال سنگی و سایر آن ها تجدیدپذیر است. حتی خط لوله گاز چابهار را تا ایرانشهر ادامه ندادیم تا شهرک های صنعتی آن جا بتوانند از این امکان استفاده کنند. این در حالی است که ما تنها کشور خاورمیانه هستیم که می توانیم هم خط لوله نفتی و هم گازی به چین داشته باشیم و بزرگترین بازار نفت و گاز چین باشیم.

وی ادامه داد: اگر اراده لازم وجود داشته باشد با وجود تحریم ها هم می توان این اقدامات را انجام داد. اگر مساله تحریم ها است چطور شرکتی مانند ساینوپک در پالایشگاه آبادان بیش از یک میلیارد دلار سرمایه گذاری کرده و در حال فعالیت است؟ اگر این اراده وجود داشته باشد این مسیر بسیار مناسبی برای توسعه کشور است. ما از نظر زیرساخت های مختلف همچون راه های ریلی، بندر و ... بسیار غفلت کرده ایم. هند در بندر چابهار از تحریم های آمریکا معاف شد به این دلیل که چین در بندر گوادر به سرعت در حال پیشروی و اقدامات رو به جلو است. اما ما چه بهره ای از آن بردیم؟ کدام پروژه در آن جا پیش رفت؟

وی تصریح کرد: پس از این که ایران واردات گاز از ترکمنستان را قطع کرد، روسیه نیز چنین اقدامی انجام داد و عملاً تنها بازار گاز ترکمنستان محدود به چین شد. در همین مقطع اقتصاد ترکمنستان به شدت آسیب دید، ارزش پول این کشور به یک سوم کاهش یافت و حتی در این کشور صف های طولانی برای دریافت آرد تشکیل شد. این مساله چقدر برای ما مهم بود؟ ما به این پیوستگی و وابستگی که می توانست میان دو کشور وجود داشته باشد چقدر توجه کردیم؟ ما می توانستیم ترکمنستان را با خودمان

داشته‌باشیم اما این فرصت را به همین راحتی از دست دادیم. حتی ما الآن اگر نخواهیم از گاز ترکمنستان استفاده کنیم، می‌توانیم آن را به آذربایجان سوآپ کنیم که آذربایجان به شدت این را می‌خواهد و ما هم زیرساختش را داریم اما متأسفانه از این هم استفاده نکرده‌ایم.

اهمیت پیشرفت چین در زمینه‌های مختلف تکنولوژی برای ایران

وی در پایان گفت: مساله فناوری اهمیت زیادی دارد. امروز چین جزو سرامدان خطوط پرسرعت ریلی، هوش مصنوعی، پنل‌های خورشیدی و خودروهای برقی در دنیا است. حتی در بحث‌های کشاورزی از هوش مصنوعی به بهترین شکل ممکن استفاده می‌کند و جزو سردمداران توسعه مناطق آزاد به بهترین و بهینه‌ترین شکل ممکن هم بوده است. چین این گونه توانسته است به این رشد ۴۰ ساله دست پیدا کند. بازار چین همچنان خواهان انرژی ماست و این فرصت بزرگی برای ما محسوب می‌شود. این بهترین فرصت است که حداقل در مناطق آزادمان که در ابتکار کمربند راه می‌گنجد، در این بخش کمربند راه بتوانیم وارد شویم. این بهترین فرصت است برای این که ما در طرح‌هایی که می‌خواهیم با چینی‌ها همکاری داشته‌باشیم حتما این مساله فناوری‌های نو را مد نظر قرار دهیم. حتی در بحث LNG که هیچ کشوری این فناوری را به ما نداد و ما سال‌های سال معطل کردیم و LNG را از دست دادیم چینی‌ها صاحب تکنولوژی هستند و جزو معدود کشورهایی هستند که این تکنولوژی را در اختیار دارند.

نشست مبادلات مالی تحریم ناپذیر با کشورهای منطقه؛ الزامات و سازوکارها

محور زیرساخت‌ها و سازوکارها؛ هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

نشست «مبادلات مالی تحریم ناپذیر با کشورهای منطقه؛ الزامات و سازوکارها» به عنوان سومین پیش نشست از هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، با حضور جمعی از اساتید، صاحب نظران و فعالان این حوزه، یکشنبه ۲۱ دی ماه ۱۳۹۹ در پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی برگزار شد.

مینو کیانی راد معاون ارزی اسبق بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، علی فکری رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه، محمد ارباب افضلی کارشناس ارشد گروه بانکداری پژوهشکده پولی و بانکی، محمد شیربیجان مدیر امور ریسک و مطالعات اقتصادی بانک کارآفرین و عبدالعظیم ملایی مدیر اندیشکده بانکداری بین‌الملل اعضای اصلی این نشست بودند.

چین، روسیه، ترکیه و هند کشورهای پیشرو در مبادلات مالی تحریم‌ناپذیر

در ابتدای نشست مینو کیانی راد معاون ارزی اسبق بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با اشاره به کنترل و مهار نوسانات ارزی در روسیه گفت: اولین کار روسیه بعد از تحریم استفاده از تجربیات ایران در این زمینه بود. پیام رسان مالی ایجاد کرد، به دنبال رمز ارز رفت و با پیمان‌های پولی وابستگی خود را به دلار قطع نمود. روسیه یک مدلی است که اثبات می‌کند حتی در شرایط نوسان نرخ ارز هم می‌شود به سمت استفاده از ارزهای ملی در تجارت خارجی و در واقع حذف دلار حرکت کرد.

وی افزود: از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی تا اواخر دهه ۸۰ انواع تحدیدات و فشارهای اقتصادی وجود داشت. اما فاز اصلی تحریم‌ها که تحریم‌های دور اول نامیده می‌شود و انواع و اقسام تحریم‌های یک جانبه، دو جانبه، چند جانبه، هوشمند و ... که با آن‌ها روبرو بوده‌ایم به سال ۹۰ و ۹۱ باز می‌گردد. پس از آن مذاکرات و برجام و کاهش تحریم‌های موضوع هسته‌ای رخ داد اما کماکان سایه سایر تحریم‌ها وجود داشت. در دور سوم تحریم‌ها که تقریباً پس از توافق برجام و بعد از خروج آمریکا شروع شد، علاوه بر بازگشت تحریم‌های مرتبط با موضوع هسته‌ای، فشارهای دیگری نیز این تحریم‌ها را شدید کرد. الآن که از سال ۹۷ تاکنون ما تقریباً همواره تحریم‌های همه جانبه را داریم اولین اثر تحریم بر بازار ارز بوده‌است. با نگاهی به روند نرخ ارز از سال ۵۷ تاکنون می‌توان گفت ما از سال ۸۹، ۹۰ به بعد مشکلات جدی در بازار ارز داشتیم که عمدتاً هم بحث‌های ساختاری است.

اگر تحریم هم وجود نداشته‌باشد، نفت باعث کاهش حجم مبادلات تجاری می‌شود

وی در ادامه توضیحاتی پیرامون مبادلات مالی تحریم‌پذیر و تحریم‌ناپذیر ارائه نمود و گفت: مبادلات تجاری به دو دسته کلی مبادلات تجاری مبتنی بر نقل و انتقال ارز و

مبادلات تجاری بدون نیاز به نقل و انتقال ارز تقسیم می‌شوند. مبادلات تجاری مبتنی بر نقل و انتقال ارز از طریق روش‌های پرداخت متعارف بین‌المللی و راه‌های نقل و انتقال ارز مانند اسکانس، چک ارزی، حواله ارزی، کارت‌های اعتباری و رمزارزها انجام می‌شود. مبادلات تجاری بدون نیاز به نقل و انتقال ارز نیز به روش‌های مختلفی انجام می‌شود مانند:

- انواع معاهدات پولی، پیمان‌های پولی و قراردادهای سوآپ ارزی دوجانبه یا چندجانبه برحسب پول ملی یا محلی
- تهاتر
- اینستکس، انواع SPV

وی افزود: فضای مبادلات مالی چه تحریم چه غیر تحریم در اغلب کشورها عمدتاً با این عناوین، مسائل و سازوکارها ارتباط دارد. آمار صادرات و واردات کشور در ۱۰ سال اخیر نشان می‌دهد که حجم تجارت کشور کاهش یافته‌است. بخش مهمی از کاهش تجارت نیز ناشی از تحریم نفت بوده‌است. حتی در سال ۲۰۱۵ با وجود آرامش ناشی از برجام، کاهش مبادلات تجاری رخ داده‌است. در این بخش چون صادرات ما با نفت همراه است، بخش قابل توجهی از کاهش صادرات به دلیل کاهش قیمت نفت است. در واقع در شرایطی که تحریم‌ها هم نباشد ابزار دیگری به نام نفت موجب کاهش مبادلات مالی و تجاری کشور خواهد شد که این به معنای آسیب‌پذیری اقتصاد از وجود و رفع تحریم‌ها است.

وی ادامه داد: در حوزه مبادلات تجاری ایران با کشورهای هدف و منطقه تمرکز زیادی روی چین و هند وجود دارد و این تجارت عمدتاً بحث نفت است. تقریباً ۳۱ درصد از تجارت ما در طول این ۱۰ سال که تحریم حاکم بوده با چین، ۱۵ درصد با هند، ۱۲ درصد با ترکیه، ۱۰ درصد با عراق، ۱۰ درصد با ژاپن و ۹ درصد با کره بوده‌است. با توجه

به حجم زیاد مبادلات و معاملات مالی این ۱۰ سال، اعدادی چون ۱۵ درصد و ۳۰ درصد ارقام بزرگی است. این نشان می‌دهد اولاً ایران با وجود تحریم‌ها توانسته‌است صدها میلیارد دلار مبادلات تجاری داشته‌باشد و ثانیاً با خنثی‌سازی تحریم‌ها حتی اگر بتوان ۱۰ درصد به این مبادلات تجاری اضافه نمود چه عدد قابل توجهی خواهد بود. لازم است تعداد کشورهایی که با آن‌ها مبادلات مالی تجاری داریم افزایش پیدا کند.

تجربه هند، روسیه و ترکیه در مقابله با تحریم‌ها و تحدیدات بین‌المللی

وی تصریح کرد: در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ به دلیل وجود تحریم و افزایش درآمد صادرات نفت، افزایش شدیدی در صادرات و به تبع آن واردات دیده می‌شود. در حالی که ما در سال‌های ۲۰۱۵، ۲۰۱۶ و ۲۰۱۹ با کاهش شدید واردات و صادرات مواجه هستیم. می‌توان گفت اگر تحریم هم نباشد تجارت ما وضعیت خوبی ندارد. اگرچه تحریم‌ها در این شرایط نیز به نوعی و تا حدی اعمال می‌شده‌است. شاخص‌های رقابت‌پذیری در حوزه تجارت نشان می‌دهد که ایران در بین کشورهای همسایه و منطقه تقریباً رتبه متوسط رو به پایین دارد. بنابراین ما دچار خام‌فروشی، ارزش افزوده پایین در تجارت و تولیدات محدود هستیم. در شاخص آزادی اقتصادی نیز رتبه ایران در جهان ۱۶۸ است. شاخص تنوع صادراتی نیز وضعیت بسیار بد ایران را نشان می‌دهد و بیانگر این است که تنوع صادرات کشور بسیار پایین است. این‌ها بخشی از مشکلات ساختاری است.

کیانی راد در بخش دیگری از سخنان خود تجربه برخی کشورها را در مقابله با تحریم‌ها و تحدیدها تشریح نمود و گفت: روسیه که از سال ۲۰۱۴ تحریم‌های بسیار ضعیف‌تر از ایران را تجربه نمود، از راهکارهای اصلاح نظام پرداخت‌ها، راه اندازی سامانه پیام‌رسان مالی به نام SPFS، پیگیری رمزارزهای جاری و همچنین رمزارز روسی و تلاش برای قطع وابستگی به دلار و انعقاد انواع پیمان‌های پولی برای مقابله با این تحریم‌ها استفاده نمود.

روسیه در سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۰ بی ثباتی و نوسانات زیادی را در نرخ ارز خود تجربه نمود. بنابراین با توجه به تجربه روسیه تا حدودی می‌توان گفت عدم ثبات نرخ ارز مانع از انعقاد قراردادهای دوجانبه و چند جانبه، پیمان‌های سوآپ و ... نیست.

وی افزود: ترکیه از سال ۲۰۱۶ تحت فشارهای آمریکا قرار گرفت. بازار ارز این کشور به شدت متحول شد اما توانست سرعت افت ارزش لیر را به شدت کاهش دهد. این کشور نیز به دنبال تجارت غیر دلاری، تجارت با ارزهای ملی و انعقاد چندین قرارداد حتی با ایران رفت و همچنین در پی استفاده از ارز دیجیتال ملی ترکیه است که قرار است به زودی مورد استفاده قرار گیرد.

وی ادامه داد: هند تحت فشار و تحدید نبوده‌است اما با توجه به اثراتی که ایران از تحریم‌ها دید، هند هم به دنبال این رفت که توافقات و پیمان‌های پولی را که سال‌ها معطل نگه داشته‌بود سرعت ببخشد و به دنبال نهایی کردن و اجرایی کردن آن برود. اخیراً با امارات قرارداد منعقد کرده‌است، به دنبال حذف دلار از مبادلاتش است و حتی در خرید نفت از کشورها سعی می‌کند از پول ملی خود استفاده کند.

چین شاگرد اول مبادلات مالی تحریم ناپذیر در دنیاست

کیانی راد تصریح کرد: چین شاگرد اول مبادلات مالی تحریم ناپذیر در دنیا است. چین تحریم نشده اما تحدید شده و تحت فشارهای مختلف بین‌المللی قرار گرفته‌است. جنگ ارزی را تجربه نموده‌است. از سال‌ها قبل فشار آمریکا روی چین بسیار بالا بود برای این که بتواند پول ملی اش را تضعیف کند و چین دائماً با حفظ ثبات و عدم تقویت پول ملی توانست مطابق خواست و رفتار آن‌ها عمل نکند و تجارتش با آمریکا را که بزرگترین طرف تجاری اش است حفظ کند. حتی در IMF فشار زیادی به چین وارد می‌شد که باید پول ملی اش را تقویت کند اما با توجه به این که صادرات با تقویت پول ملی دچار اثر

منفی می‌شد و واردات افزایش می‌یافت، چین در مقابل این مساله مقاومت کرد. یوان چین هم در دامنه خیلی کم تحت تاثیر نوسانات قرار گرفت. چین هم به دنبال بین‌المللی کردن یوان، راه‌اندازی سامانه پیام‌رسان ویژه چین، ارزهای دیجیتال و استفاده از سوئیفت محلی رفت و اخیراً هم بانک مرکزی چین با بانک‌های اروپایی توافق کرده‌است تا بتوانند مبادلات یوانی را انجام دهند.

وی ادامه داد: چالش‌های اوراسیا و منطقه و اقدامات منطقه اروپا هم نشان‌دهنده این است که سازمان‌های همکاری اقتصادی منطقه‌ای هم ظرفیت‌هایی برای این که بتوانند اثر تحریم‌ها و تحدیدات را در کشورهای عضو خودشان کاهش دهند دارند. به نوعی جامعه جهانی به دنبال این است که تسلط و هژمونی دلار را تا حد ممکن کاهش دهد.

الگوهای مختلف مواجهه با تحریم‌ها

وی تصریح کرد: کشور در مبادلات مالی تحریم ناپذیر سه الگو را می‌تواند در پیش بگیرد: الگوی فعال موفق: در فرضی که کشور اصلاً در مواجهه با تحریم نباشد، ثبات اقتصادی وجود دارد و صرفاً پیش‌بینی بر آن است که ممکن است زمانی تحریم یا تحدیدهایی اعمال شود. لذا سیاستگذاران به صورت فعالانه به سمت مقاوم‌سازی اقتصاد و تطبیق با تحریم می‌روند. مقاوم‌سازی اقتصاد علاوه بر آنچه که ما در سیاست‌های ابلاغی داریم، به معنای تطبیق نیازها با شرایط کشور است. در این صورت اگر با جنگ و تحریمی هم مواجه شویم حتماً بی‌اثر خواهد شد.

الگوی منفعل موفق: الگویی است که یک بار تحریم یا هر نوع جنگ اقتصادی را تجربه کرده‌است و با درس گرفتن از تجربیات قبلی به سمت ایجاد ثبات اقتصادی، مقاوم‌سازی اقتصاد و بی‌اثرسازی تحدیدها می‌رود.

الگوی منفعل ناموفق: منتظر می‌ماند تا تحریم یا جنگ اقتصادی یا هر نوع بی‌ثباتی در

اقتصاد رخ دهد، هیچ توجهی به اصلاحات ساختاری مورد نیاز ندارد، دنبال دور باطل ثبات اقتصادی و سازوکار بی اثر کردن تحریم‌ها است. یعنی منتظر ثبات است و تا ثبات ایجاد نشود دنبال پیمان پولی و ... نمی‌رود. در نتیجه فرصت‌ها را از دست می‌دهد و توفیقی در مقاوم‌سازی اقتصاد و بی‌اثر کردن تحریم‌ها نخواهد داشت.

بانک مرکزی از راهکارهای مدرن خنثی کردن تحریم‌ها استفاده نمی‌کند

معاون ارزی اسبق بانک مرکزی با اشاره به شدت و وسعت گسترده تحریم‌های آمریکا علیه ایران، گفت: هیچ کشوری به اندازه ایران تحت تحریم قرار نگرفته‌است. اگر ما به الگوی دوم (الگوی منفعل موفق) فکر کنیم می‌توانیم مستحکم شویم. یعنی از این همه تحریم درس بگیریم. ضعف ساختار اقتصادی به مراتب تاثیر بیشتری از تحریم در ضعف و عدم ثبات اقتصادی ایران داشته‌است. ۷۰ درصد بیماری اقتصاد ایران ناشی از ساختار آن است و تنها ۳۰ درصد از تحریم است. قبل از برجام زحمات زیادی در خصوص مواجهه با تحریم انجام شده بود؛ مانند سامانه پیام‌رسان سپام، پورتال ارزی، مرکز مبادلات ارزی، سامانه عوارض گمرکی، ظرفیت صرافی‌ها، مذاکرات پیمان‌های پولی، شیوه مداخله در بازار ارز و اقدامات دیگر، اما پس از برجام این اقدامات کنار گذاشته شد. چون تفکر ما مونتاز و کپی‌برداری است و منتظریم همه فشارها برداشته‌شود و بازگردیم به مونتاز که کار ساده‌تری است.

وی با تاکید بر اهمیت اعتماد در مبادلات مالی تجاری گفت: بسیاری از طرف‌های تجاری ما پس از برجام کاملاً کنار گذاشته شدند و این باعث بدبینی و عدم رضایت آن‌ها در دوره بعد شد. ما استراتژی تجاری نداریم و طرف‌های تجاری خود را دائماً تغییر می‌دهیم بدون آن که هدف مشخصی داشته‌باشیم. ما دائماً با تاخیر در تصمیم‌گیری‌ها فرصت‌ها را از دست می‌دهیم به امید این که تحریم‌ها برداشته خواهد شد.

وی افزود: تغییرات مکرر و بی‌برنامگی در مقررات مربوط به تجارت به ویژه در زمینه بازگشت ارز حاصل از صادرات و رفع تعهدات باعث کنار رفتن صادرکنندگان و تجار بزرگ کشور می‌شود که آسیب بزرگی است. این افراد تجربیات ارزشمندی دارند اما با این سیاست‌ها و مشکلات تجاری عملاً دارند کنار می‌روند.

اغلب کشورهای دنیا در پی کنار گذاشتن دلار هستند

وی ادامه داد: اغلب کشورهای جهان در پی کنار گذاشتن دلار هستند اما کشور ما که در طول سال‌های اخیر بیشترین صدمه را از نظام دلاری آمریکا متحمل شده است، بیشتر از همه پیرو چهارچوب‌های دلاری است. همه ما آرزو می‌کنیم شرایط به پیش از تحریم برگردد و بتوانیم تنها از دلار استفاده کنیم.

وی با بیان این که لازم نیست خود را به کشورهای منطقه محدود نماییم و با همه کشورهای جهان می‌توان مبادلات تجاری داشت، گفت: پیمان پولی می‌تواند نقش بسیار مهمی در توسعه روابط تجاری داشته‌باشد اگرچه الآن این نقش را ندارد. پیمان پولی حتی ممکن است با کشورهای بزرگ اتفاق نیفتد اما با کشورهای خرد و کشورهایی که روابط اقتصادی گسترده با آن‌ها داریم می‌تواند رخ دهد. بررسی ۵۰ کشور مختلف جهان نشان داده‌است که در این کشورها ظرفیت خوبی برای برقراری روابط تجاری وجود دارد. حتی برای کشور ما که تاکنون از این فرصت استفاده نکرده‌است.

راهکارهای بی‌اثرسازی تحریم‌ها و توسعه تجارت خارجی

وی با اشاره به این که در افق ۵ ساله مبادلات تجاری ایران با کشورهای دنیا، هدف و منطقه می‌تواند افزایش قابل توجهی پیدا کند گفت: تجارت کشور ما می‌تواند ۳۰ تا ۴۰ درصد با کشورهای هم‌مرز، ۲۰ تا ۳۰ درصد با کشورهای منطقه و در زمینه صادرات

غیر نفتی و به طور متوسط بین ۱۰ تا ۲۰ درصد با دنیا بهبود یابد. برخی پیشنهادات برای رسیدن به این هدف به شرح زیر است:

- افزایش سهم بازار در منطقه از طریق استفاده از ظرفیت‌های روابط سیاسی، نمایندگی‌ها، رایزنان بازرگانی، بهبود و ارتقاء سطح بازاریابی بین‌المللی، بهبود ضریب تنوع صادراتی، شاخص رقابت پذیری، شاخص آزادی اقتصادی، شاخص تمرکز صادراتی و ...
- تجارت اقلام بشردوستانه با تمام کشورهای منطقه و دنیا حتی الامکان با استفاده از روش‌های متعارف مالی و تجاری بین‌المللی؛ با توجه به این که این اقلام از هرگونه تحریم معاف اند، با تجارت آن‌ها به شیوه مرسوم و از طریق بانکداری بین‌المللی، می‌توان کاری کرد که نظام بانکداری کشور از بانکداری بین‌المللی عقب نماند.
- طراحی و راه‌اندازی نظام پرداخت و تسویه غیر دلاری منطقه‌ای به خصوص با استفاده از تجربیات و ظرفیت‌های کشورهای پیشرو در این زمینه
- مبادلات تجاری و مالی براساس پیمان‌های پولی دو جانبه و چند جانبه براساس پول ملی یا محلی (غیر از دلار آمریکا)؛ نباید برای استفاده از پیمان‌های پولی منتظر ثبات ارز ماند، بلکه استفاده از پیمان‌های پولی می‌تواند خود باعث ثبات ارز شود.
- اجرای شبکه لانه زنبوری (طرحی که در سال ۹۱ در اجلاس سفرای ایران در تهران از سوی بانک مرکزی ارائه شد)، مبادلات تجاری متقابل، تهاتری، جایگزینی نظام تسویه پایاپای به جای پرداخت مستقیم
- استفاده از واحد پول مشترک بین دو یا چند کشور و یا واحد پول مشترک منطقه‌ای، استفاده از واحد پول با ارزش ذاتی مانند طلا

- استفاده از رمزارز ملی و رمزارزهای سایر کشورها
- قیمت‌گذاری نفت، گاز و سایر منابع انرژی برحسب «واحد پول انرژی»
- سپام، پیام‌رسان مالی ایران، پیام‌رسانی قابل رقابت با سوئیفت، رمزارز ریپل (پیام‌رسان دیجیتال در بستر زنجیره بلوکی)، پیام‌رسان‌های سایر کشورها، پیام‌رسان مالی منطقه‌ای
- طراحی، پیاده‌سازی و اجرای «چرخه اقتصادی هر کشور، یک نسخه»، مدیریت اقتضائی، راهبردهای ویژه، کارگروه عملیاتی ویژه؛ به صورتی که برای هر کشور یک برنامه ویژه داشته باشیم

وی تغییرات مکرر قانون، عدم وجود نقشه و راهبرد تجاری و تغییر مداوم طرف‌های تجاری ایران، تاخیر در تصمیم‌گیری‌ها و کم‌اهمیت‌انگاری تبادلات مالی با کشورهای هم‌مرز را از موانع بهبود وضعیت تجارت خارجی کشور عنوان کرد و گفت: با ایجاد پیمان‌های پولی با کشورهای طرف تجاری عمده، انجام تبادلات از طریق واسطه‌ها، قطع و کاهش وابستگی به دلار، تجارت اقلام بشردوستانه که اغلب تحریم‌ناپذیرند، استفاده از واحد پول مشترک منطقه‌ای و یا بین دو یا چند کشور، استفاده از رمز ارز ملی، قیمت‌گذاری نفت و گاز بر حسب واحد پول تجاری و استفاده از سپام و پیام‌رسان مالی بومی و پیام‌رسان‌های منطقه‌ای می‌توان تحریم‌ها را بی‌اثر نمود.

آیا ایران برنامه‌ای برای تجارت ربالی با کشورهای منطقه دارد؟

در بخش دیگری از نشست میرهادی رهگشای کارشناس ارشد اقتصاد اندیشکده اقتصاد مقاومتی با طرح این پرسش که جمع‌بندی ما برای ساماندهی مبادلات خارجی در شرایط تحریم چیست، گفت: به نظر می‌رسد رویکرد دولت فعلی در قبال تحریم‌ها این است که ما باید آنقدر صبر کنیم تا همه تحریم‌ها رفع شود و ما بتوانیم مانند هر کشور

دیگری مبادله کنیم. براساس این تفکر دیگر به سراغ هیچ سازوکار جدیدی نمی‌روند. در صحبت‌های اخیر آقای سیف هم بود که ما در مذاکرات برجام حتی یک متخصص تحریم نداشتیم.

وی افزود: خیلی از کشورهایی که از این سازوکارها استفاده کردند، یکی از راهکارهایشان استفاده از ارز داخلی است. مثلاً چین یوآن و روسیه ارز خودش را توسعه داده‌است. آیا ایران برنامه‌ای برای تجارت ریالی دست کم با کشورهای منطقه ندارد؟ مساله خروج سرمایه چقدر مانع است؟ نمی‌شود سازوکاری را تدارک دید که نگرانی‌های خروج سرمایه را رفع کند و تجارت ریالی را نیز توسعه دهد؟

رفع امکان شناسایی مبادلات؛ کلید اصلی تحریم ناپذیری

در ادامه علی فکری رئیس اداره سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه گفت: ابتدا باید ببینیم تحریم چطور عمل می‌کند. عمدتاً ابزار تحریم به این شکل مورد استفاده قرار می‌گیرد که کشور تحریم‌کننده سعی می‌کند محاسبه هزینه فایده کشورهای طرف تجاری و اقتصادی هدف تحریم را به نوعی تغییر دهد تا جایی که طرف‌های مقابل از مبادله با کشور هدف تحریم منصرف شوند و یا اینکه با هزینه‌های جدید تحمیل شده مجدداً محاسبه نمایند و به نوعی هزینه‌هایی که در شرایط جدید به آن‌ها تحمیل می‌شود را نیز محاسبه کنند. کشور تحریم‌کننده سازوکار مالی کشورهای همسایه کشور هدف را تحت کنترل در می‌آورد.

وی تصریح کرد: ابزارهای اعمال تحریم در درجه اول، شناسایی مبادلات تجاری است که هدف عمده تحریم کنندگان است. این شناسایی با سازوکارهای مختلفی همچون استفاده کشور تحریم شونده از پول ملی کشور تحریم‌کننده، سازوکارهای ارتباطی بین‌المللی و حضور مستقیم در کشورها، مانند رفتار آمریکا با عراق و کنترل مبادلات تجاری اقتصادی

عراق انجام می‌شود. در مجموع اولین هدف تحریم شناسایی است و با سازوکارهای مختلفی انجام می‌شود.

وی افزود: مرحله بعد تعریف مشوق و یا تنبیه است. برای تعریف مشوق یا خودشان به طور مستقیم وارد روابط با کشورها می‌شوند و یا به واسطه کشورهای که به نیابت از آن کشور عمل می‌کنند، در نهایت محاسبه هزینه فایده طرف‌های تجاری کشور تحریم‌شونده را تغییر می‌دهند تا آن‌ها را از تجارت با کشور تحریم‌شونده منصرف کنند. مسیر دوم که پرکاربردتر است، مسیر تنبیه است. به این شکل که افرادی که با کشور تحریم‌شونده ادامه همکاری دهند مورد تنبیه قرار می‌گیرند. وقتی با چنین ساختاری به موضوع تحریم و روابط پولی مالی با کشورهای منطقه نگاه کنیم، این سوال پیش می‌آید که اثر تحریم بر مبادلات ما با کشورهای منطقه چگونه است.

وی ادامه داد: هرچقدر در روابط خود با طرف‌های تجاری کمتر رفته‌ایم به سمت این که مورد شناسایی قرار گیریم، کمتر اثر پذیرفته‌ایم. و هرچقدر در روابط خود با این کشورها به گونه‌ای عمل نکرده‌ایم که محاسبات هزینه فایده آن‌ها تغییر کند کمتر روابط ما از تحریم تاثیر پذیرفته‌است. هرچقدر معاملات ما با کشورهای منطقه، بزرگتر و دولتی بوده‌است، تاثیر پذیری از تحریم بیشتر بوده‌است و هرچه این مبادلات به قطعات خردتر و کوچکتر تقسیم شده و متولی آن بخش خصوصی بوده‌است معاملات کمتر تحت تاثیر تحریم قرار گرفته‌است. مثلاً در مورد عراق، هر جا که مشکلات بین ایران و عراق در مسائل پولی مالی و بانکی مطرح می‌شود به تجارت دولتی و اقلام درشت تجاری بین ایران و عراق مربوط است. چون به راحتی مورد شناسایی قرار گرفته‌است و تحریم‌کنندگان توانسته‌اند در این زمینه فشار وارد کنند.

وی تصریح کرد: در بحث راهکارها می‌توان وارد این مساله شد که ما باید چه کنیم که حتی در اقلام درشت مانند صادرات برق و گاز به عراق که کاملاً شاخص است و

بیشترین فشار تحریم‌کننده‌ها در این بخش وارد می‌شود بتوان اثر تحریم را خنثی نمود. مثلا در مورد عراق، ما حدود ۶ میلیارد دلار تبادلات تجاری داریم اما کمتر اثری از تحریم در این مبادلات دیده می‌شود و اگر هم اثری داشته‌است به صورتی بوده‌است که به موضوع سیاست خارجی تبدیل نشده و خود طرف‌های تجاری توانسته‌اند این مسائل را حل کنند. در جاهایی تحریم وارد حوزه سیاست می‌شود و شکل تحریم دیده می‌شود که دولت‌ها هستند و ارقام درشت است و طرفین نتوانسته‌اند راهکارهایی را پیدا کنند که ناچار نباشند در مبادلات خود به تحریم‌کنندگان وابسته باشند. بنابراین می‌توان گفت کلید اصلی تحریم ناپذیر نمودن مبادلات بانکی و مالی با کشورهای همسایه و منطقه، این است که امکان شناسایی آن‌ها از سوی آمریکا و متحدینش را کاهش دهیم.

عدم انتخاب درست شریک اقتصادی مانع توسعه تجارت خارجی است

فکری با بیان این که مهم‌ترین مشکل کشور، ناهماهنگی بین اقتصاد و سیاست است، گفت: سیاست خارجی دو طرف دارد. لزوما اراده و خواست ما به معنای خواست طرف مقابل نیست. ما بزرگترین ضربه‌ای که خورده‌ایم از این جهت بوده‌است که واقعیت سیاست خارجی را به ویژه در حوزه پولی و بانکی ندیده‌ایم. زمانی که آمریکا و غرب مستقیما رو در روی ایران و به دنبال تهدید موجودیت ایران هستند، حوزه اقتصادی ایران خیلی مقاومت می‌کند که تحریم‌ها پایان پذیرد. پایان تحریم‌ها فقط به خواست ایران بستگی ندارد و در اختیار ما نیست. وقتی سیاست دو طرف دارد، مهم‌ترین راهکار این است که واقعیت‌های بازی قدرت در جهان را بشناسیم و بدانیم که در روابط اقتصادی خارجی کدام کشورها می‌توانند شرکای طبیعی و دائمی ما باشند و بخش اقتصادی قانع شود که ما ناگزیر به مواجهه دائمی با تحریم هستیم.

وی افزود: ما چرا الان در عراق دچار مشکل می‌شویم؟ چون مثلا ۹ میلیارد دلار صادرات به عراق داریم اما می‌خواهیم فقط ۵۰ میلیون دلار واردات از این کشور داشته‌باشیم. برای

بقیه این قرار است چه اتفاقی بیفتد؟ آیا عراق نمی‌تواند تامین‌کننده بخشی از کالاهای ما باشد؟ می‌تواند. سهم چین در صادرات و واردات ما در یک بازه ۱۰ ساله حدود ۳۳ درصد بوده‌است. اما در همین ۳۳ درصد ببینید چقدر از آن روابط ایران و چین بوده‌است و چقدر از آن روابط ایران از طریق چین با کشورهایی بوده‌است که بخش‌های فنی ما نمی‌خواهند از آن‌ها جدا شوند و می‌خواهند به هر قیمتی که شده‌است در آن حوزه باقی بمانند. مثلاً کشورها دارند گاز استخراج می‌کنند. درست است یک سری تکنولوژی‌های برتر در اختیار برخی کشورهای خاص هست. ولی آیا فقط آن‌ها این تکنولوژی را دارند؟ آیا در بررسی‌هایی که برای استفاده از یک تکنولوژی انجام می‌شود، هزینه دسترسی به آن تکنولوژی نباید در نظر گرفته‌شود؟ در عمل اتفاقی که می‌افتد این است که کالاها و خدمات قرار است از مسیر چین اما از جای دیگری تامین شود و به محض این که طرف اصلی فشار را کمی کاهش دهد، به سرعت در پی حذف چین هستند تا هزینه‌ها را کاهش دهند.

فکری گفت: ما شریک اقتصادی خود را به درستی انتخاب نکرده‌ایم. مشکل ما این است که مثلاً می‌خواهیم شرکت ملی نفت چین بیاید در ایران پروژه‌ای را توسعه دهد اما در حین تعیین استانداردهای پروژه، فهرست کالاهایی که قرار است در پروژه استفاده شود به نوعی تعیین می‌کنیم که همه باید از تامین‌کنندگان غربی گرفته‌شود و وظیفه‌ای که برای طرف چینی تعریف می‌کنیم، تامین این کالاها به عنوان یک واسطه است. در این جا طرف چینی منافع اقتصادی خود را در این همکاری نمی‌بیند و تنها به دلایل سیاسی امنیتی ممکن است همکاری کند. وقتی ما منافع اقتصادی طرف مقابل را درگیر نمی‌کنیم، طبیعی است که آن‌ها نیز منافع اقتصادی ما را درگیر نمی‌کنند. در نتیجه ما نمی‌توانیم روابط پایداری را با شرکای خود تعریف کنیم و دائماً تحت فشارها و تنش‌های سیاسی قرار می‌گیریم. ما برای تامین کالاهای مورد نیاز خود به عنوان مثال در بخش انرژی همواره به سمت آمریکا و اروپا می‌رویم؛ درحالی که اغلب این کالاها را از خود چین می‌توان تامین نمود. در واقع ما داریم به سمت الگوهای تحریم‌پذیر حرکت می‌کنیم.

نوع سیاستگذاری تجاری منطقه‌ای ایران به تشدید و توسعه تحریم‌ها کمک می‌کند

وی ادامه داد: نکته بعد در بحث معافیت‌هاست. چرا آمریکا به گاز و برق در عراق معافیت می‌دهد؟ اولاً باید توجه داشت که معافیت همواره یک جزء از پازل تحریم است. یعنی اعطای معافیت به این معنی است که یکی از اهداف تحریمی آمریکا تامین شده است. چرا چنین کاری انجام می‌دهد؟ چون می‌داند با کمک پول گاز و برق که در عراق برای ما بدست می‌آید و ما هم قرار است حتماً آن را از عراق خارج کنیم، این پول روابط ایران و عراق را به گروگان خواهد گرفت. یعنی به بقیه حوزه‌های روابط ایران و عراق فشار وارد خواهد کرد و ایران و عراق مجبور خواهند شد در روابط خود در بخش‌های دیگر هم تغییراتی بدهند. کاری که ما باید انجام دهیم این است که این رویه را برعکس کنیم. یعنی باید کاری کنیم که منفعت اقتصادی طرف عراقی هم در چنین روابطی تعریف شود. این گونه همین مساله می‌تواند باعث نزدیکی دو کشور ایران و عراق شود. در چنین شرایطی ما هستیم که برای خروج از عراق به آمریکا فشار می‌آوریم. در افغانستان هم همین وضعیت است. همواره تمام تلاش ما این است که برای خود مزیت صادراتی تعریف کنیم اما هیچ وقت منافع اقتصادی طرف مقابل را درگیر نمی‌کنیم. در این جا مسلماً بازیگر سومی که آمریکا است وارد این روابط می‌شود.

وی در پایان گفت: شدت، وسعت و تنوع تحریم‌هایی که علیه ایران اعمال شده است با هیچ جا قابل مقایسه نیست چرا که ایران همواره به این اتفاق کمک می‌کند. ایران است که با نوع سیاست‌های تجاری و سیاست‌های منطقه‌ای خود طوری عمل می‌کند که تحریم‌کننده به این نتیجه می‌رسد که می‌تواند یک گام به جلو بردارد. چین نیز تحت تحریم‌های زیادی قرار گرفته است اما طوری عمل نموده است که تحریم‌کننده به این نتیجه رسید که ادامه روند تحریم‌ها به ضرر خود او است. الآن عملاً رفته‌اند به سمت وارد نمودن فشارهای امنیتی، محاصره کشور، استفاده از کشورهای دیگر و نا امن کردن پیرامون چین و مواردی از این دست. چرا که می‌دانند دیگر اقتصاد کارایی ندارد و

در حوزه اقتصادی ابزارها از آن‌ها گرفته شده‌است. پس دلیل شدت، وسعت و تنوع تحریم‌های ایران این است که ما به آنان میدان می‌دهیم. ما به سمت خنثی کردن تحریم‌ها حرکت نمی‌کنیم. مهم‌ترین راه خنثی کردن تحریم‌ها از جمله تحریم‌های پولی، مالی و بانکی این است که شرکای اقتصادی خود را درست و منطبق با واقعیت‌های بیرونی انتخاب کنیم.

مهم‌ترین اثر تحریم تحمیل مبادلات مویرگی به کشور است

در بخش دیگری از نشست محمد ارباب‌افزلی کارشناس ارشد گروه بانکداری پژوهش‌شکده پولی و بانکی گفت: مهم‌ترین اثرگذاری حوزه تحریم، انتقال مبادلات مالی و تجاری از بستر اصلی و رسمی به میانبرهای فرعی است که به نوعی از شاهرگی عمل کردن به مویرگی عمل کردن تغییر پیدا می‌کند. وقتی این سیاست را انتخاب کردیم چه منافع و چه هزینه‌هایی برای ما داشت؟ مهم‌ترین منافع این بود که ما ایستادگی کردیم، امور کشور معطل نماند و انتظاری که تحریم‌کننده داشت به شکل دلخواه آن‌ها اتفاق نیفتاد. اما از شاهرگی به مویرگی رسیدن و در واقع کارگزاری عمل کردن در حوزه‌های مختلف شفافیت را کاهش داد. مثلاً در حوزه مبادلات نفتی نتیجه این عمل برخی فسادهایی بود که ایجاد شد. الآن در برخی محافل توصیه می‌شود که ما در حوزه تجاری نیز به سمت مویرگی عمل کردن برویم. یعنی مثلاً بازارچه مرزی ایجاد کنیم، از کولبری‌ها استفاده کنیم و ... این اظهار نظرها برای امروز و فرداست و حل‌کننده مسائل کشور نیست و بعید نیست رفتن به این سمت موجب ایجاد فسادهای بیشتری در آینده شود.

باید از تجربیات تعاملات بین‌المللی در دوران تحریم درس گرفت

وی ادامه داد: ما در حوزه اثرگذاری تحریم هزینه‌هایی را متحمل شده‌ایم که دیگر نباید آن‌ها را تکرار کنیم. یک نمونه دیگر از این تجربیات، تجربیاتی است که از شرکای تجاری

که در دوره تحریم روی آن‌ها حساب کرده بودیم بدست آوردیم. دو کشور هند و چین مبدا و مقصد اصلی صادرات و واردات ما بودند. از ۹۰ تا پیش از برجام روابط تجاری ما با آن‌ها چطور شکل گرفت؟ ما در چین با سرمایه شرکت ملی نفت ایران بانک کونلون را تشکیل دادیم که با سازوکاری به صورت تعهدی بخشی از منابع حاصل از صادرات نفت ما را بلوکه می‌کرد و بقیه را به ما می‌رساند. این بانک الآن متعلق به شرکت ملی نفت چین است. در هند هم بانک دولتی به نام یوکوبانک، محور مبادلات تجاری ایران قرار گرفت. در آن جا هم ساختار نقل و انتقال مالی به این شکل بود که هندی‌ها ۴۰ تا ۴۵ درصد از آن را به صورت روپیه و بقیه را به صورت یورویی از بانک‌های خیلی کوچک اروپایی به ما می‌دادند. در عمل هندی‌ها نیز بسیار متمایل بودند که کالا و خدمات را به نرخ روپیه‌ای که ما در آن جا داشتیم با ما تسویه کنند. در آن جا هم رگه‌هایی از فساد و انحصار در واردات کشور را درگیر خودش کرد. منابع یورویی را هم خیلی قطره‌چکانی و خیلی سخت به ما می‌دادند که در دور جدید تحریم‌ها و ملزم شدن همه بانک‌های بین‌المللی به سازوکارهای جدید، دست آن‌ها نیز بسته‌تر شده‌است. پس در این حوزه نیز تجربه ارزشمندی را داریم که باید ببینیم آیا در اتمسفر جدید فضای بین‌الملل چین و هند مانند گذشته به دنبال تجارت با ما هستند یا خیر.

سهم ایران از بازار انرژی در حال کاهش است

وی افزود: کشور ما در تولید برخی کالاها و خدمات و مشارکت در سطح اقتصاد جهانی مزیت‌هایی دارد که نزدیک ۱۰ سال است آن مزیت‌ها را کنار گذاشته‌ایم و به بیان بهتر این را به ما تحمیل کرده‌اند. سهم ما از بازار انرژی روز به روز کمتر می‌شود. عراق رقیب بلندمدت ما در حوزه انرژی است. دارد جایگاه ما را در صادرات نفت می‌گیرد. نگاهی این چنینی دارد علیرغم این که می‌دانیم حاکمیت در آن جا مانند کشور ما انسجام ندارد و چندپاره است و هنوز وقتی نفت می‌فروشد اول مبلغ آن را به حساب خزانه‌داری آمریکا

می‌ریزند و سپس به خودشان می‌دهند. ولی به هر حال در این حوزه ما باید به چشم یک رقیب به عراق نگاه کنیم و به دنبال این باشیم که سهم خودمان را پس بگیریم. پس گرفتن این سهم به نظر من یک سیاستگذاری را می‌طلبد که شاید همه آن را نتوان در حوزه اقتصادی تعریف نمود. تنش‌زدایی در عرصه روابط خارجی و سبک تر کردن سایه مسائل سیاسی می‌تواند این جا بسیار کمک کند.

ارباب افضل‌ی تصریح کرد: برای جایگزین نظامات دلاری پیشنهاداتی همچون استفاده از پیمان‌های پولی و رمز ارزها وجود دارد. محافل سیاستگذاری و موسسات مالی بزرگ دنیا به رمزارزها به صورت مبهمی نگاه می‌کنند چون هنوز در شوک بحران مالی ۲۰۰۸ هستند که حداقل در آمریکا تا ۲۰۱۲ طول کشید. آن هم محصول تنوع بخشیدن به ابزارهای مالی همچون اوراق رهنی بود که در آمریکا شروع شد و تمام دنیا را درگیر کرد. یعنی یک نوآوری مالی که در ضدیت با ثبات بود. محافل مالی از این می‌ترسند که چنین پدیده مالی جدیدی ممکن است تجربه بحران مالی را تکرار کند. اگرچه خود ارزهای دیجیتال نیز دو حالت دارد؛ اگر به صورت مرکزی و در اختیار بانک‌های مرکزی باشد، قطعاً قابل رصد و قابل تحریم است. اما اگر توسط کارگزاری‌ها و واسطه‌هایی مدیریت شود قابل تحریم نیست اما باید مجموعه‌ای وجود داشته باشد که ثبات این رمزارزها به آن مجموعه‌ها مرتبط باشد. بنابراین در حوزه رمزارزها باید کار جدی و زیادی انجام شود.

توسعه محور شرق نیاز به تمرکز جدی در کشور دارد

وی افزود: توسعه محور شرق، بحثی راهبردی و پرکاربرد اما مغفول است. ما سال‌هاست تمرکزمان بر حوزه صنایع هسته‌ای و موشکی است و با وجود تحریم‌های شدید، این حوزه‌ها همواره رشد کرده‌اند. وقتی تمرکز به سمتی رود، در آن حوزه علیرغم تحریم قوی‌تر خواهیم شد. باید همتی در راستای توسعه محور شرق شکل بگیرد. این گونه منافع مشترک کشورها نیز در سطوح بسیار بالاتری تامین خواهد شد. کشورهایی که در

ایران منافع پایدار داشته‌باشند به آسانی تحت تاثیر تحریم قرار نمی‌گیرند و با جریان تحریم همراهی نمی‌کنند.

وی در پایان گفت: کشور باید وارد فضایی دیگر شود. همان طور که چین با استفاده از تجربه شوروی فهمید که تقابل در عرصه نظامی و ایدئولوژیک بدون اقتصاد قوی، فرو می‌پاشد و پس از آن در ۱۴ منطقه خود آزادسازی انجام داد و موتور رشد و توسعه خود را راه‌اندازی کرد، الآن وقت همان چرخش است. اجماع مهم است که ما روی چه حوزه‌ای سرمایه‌گذاری کنیم. موفقیت ایران در حوزه ثبات نظامی و امنیتی به جهت تمرکز بی‌ثبات کشور در بعد امنیتی و هسته‌ای داشت. ثباتی که جمهوری اسلامی ایران در منطقه بی‌ثبات و ناامن خاور میانه دارد، نعمت بزرگی است. بر بستر این ثبات سیاسی و قدرت بازدارندگی می‌توانیم مزیت‌های تجاری خود را نیز فعال کنیم. این مساله می‌تواند بسیار راهگشا باشد، قدرت چانه‌زنی ما را در محافل بین‌المللی بالا ببرد و مزایای زیادی برای ما داشته‌باشد. هند و چین که می‌دانیم در چند سال آینده در حوزه اقتصادی از آمریکا هم قوی‌تر خواهند شد، وقتی در اینجا منافع پایدار داشته‌باشند به راحتی با تحریم آمریکا شانه خالی نمی‌کنند.

پیوند اقتصادی ایران با همسایگان؛ مانع فعال شدن تحریم‌ها

در بخش دیگری محمد شیرجیان مدیر امور ریسک و مطالعات اقتصادی بانک کارآفرین با اشاره به این که ایران با ۱۵ کشور مرز مشترک دارد، گفت: این کشورها مجموعاً حدود ۶۱۰ میلیون نفر جمعیت دارند. میزان صادرات ایران به این کشورها، کمتر از ۲۰ میلیارد دلار است. از این مبلغ هم ۱۰ میلیارد دلار صادرات ایران به عراق است. یعنی حتی در حوزه صادرات به کشورهای منطقه نیز دچار تمرکز هستیم. در حوزه واردات هم وضعیت بهتری نداریم. با توجه به نوسانات عراق، همین میزان صادرات هم نوسانات خود را دارد و ما در بحث دریافت منابع صادرات از عراق مشکل داریم. حدود ۱۱۲۰ میلیارد دلار ظرفیت واردات کشورهای منطقه است. یعنی ما کمتر از ۲ درصد از واردات

این کشورها را تامین می‌کنیم. با نگاهی به وضعیت واردات کشورهای منطقه و وضعیت تولید و صادرات ایران، می‌توان دریافت که ما با استفاده از ظرفیت‌های موجود تقریباً ظرفیت صادرات ۱۵۰ میلیارد دلاری به این کشورها داریم. البته ما از صادرات حدود ۴۰ میلیارد دلاری که داریم حدود نصف آن را به کشورهای منطقه انجام می‌دهیم اما به لحاظ کمی چنین پتانسیلی برای رشد صادرات وجود دارد.

شرط اول صادرات، تامین امنیت عرضه در بلندمدت است

وی ادامه داد: فرهنگ کشور ما یک فرهنگ وارداتی است نه صادراتی. مثلاً نهادی برای ساماندهی صادرات وجود ندارد، اما موانع بسیاری در این مسیر وجود دارد. متأسفانه یکی از مشکلات اساسی صادرات ما، نبود استراتژی مشخص برای صادرات است. همین که در یک محصولی مازاد پیدا می‌کنیم، دولت مجوز صادرات می‌دهد. همین که محدودیتی در بازار داخلی ایجاد می‌شود، دولت صادرات را ممنوع می‌کند. شرط اول صادرات و تامین نیازهای کشور هدف، تامین امنیت عرضه در بلند مدت است. کشوری که احساس می‌کند ما این نوسانات صادراتی و این نوسانات تامین کالا را داریم اساساً به سمت ما نمی‌آید.

وی افزود: برای این که کشوری بخواهد به بازار صادراتی ما تبدیل شود، علاوه بر تامین امنیت عرضه، باید کمیت و کیفیت محصولات صادراتی به آن کشور نیز دارای ثبات باشد. پس نگاه ما به بازارهای منطقه باید یک نگاه بلندمدت باشد. هم به لحاظ کیفیت و هم کمیت باید خط صادراتی مشخص داشته باشیم. به نوعی که حتی اگر بدترین اتفاقات هم در کشور افتاد این خط صادراتی از بین نرود. حتی ممکن است ما در مواردی مجبور شویم برای تامین نیاز داخل واردات کنیم اما بازار صادراتی را تعطیل نکنیم چون واقعاً بازار صادرات به سادگی کسب نمی‌شود و ممکن است بلافاصله کشورهای رقیب جای ما را پر کنند.

تامین منافع مشترک اقتصادی در بلندمدت مانع اثرگذاری تحریم

وی ادامه داد: اگر ما نحوه صادرات خود را در قالبی ببریم که منافع کشور هدف هم تامین شود، خود آن‌ها ابزار چانه‌زنی ما در مقابل تحریم‌ها می‌شوند. مثلاً در همین تحریم‌های دو سه سال اخیر، تحریم صادرات گاز و برق به کشور عراق مستثنی شد. این شرایطی است که ما منافع کشور هدف را به منافع صادراتی خود گره زده‌ایم. چرا که اگر تامین کالای مورد نظر از کشور ما اتفاق نیفتد، تبعات اجتماعی و اقتصادی شدیدی برای آن کشور دارد. همین می‌تواند الگویی برای تعیین مدل صادراتی ما به سایر کشورها باشد. یعنی اگر ما منافع اجتماعی و اقتصادی آن‌ها را به صادرات خود گره بزنیم، همان‌ها برای ما قدرت چانه‌زنی ایجاد می‌کنند که صادرات ما دچار نوسان نشود. در این زمینه به راهکارهای مختلفی فکر شد که بخشی از آن‌ها نیز عمل شد. مثلاً یکی از راهکارها ایجاد شهرک‌های صنعتی مشترک بود. الان بسیاری از کشورهای منطقه ما اقتصاد تک محصولی دارند و حتماً علاقمند هستند که تولید محصولات صنعتی شان را افزایش دهند.

شیرجیان افزود: مثلاً افغانستان هم نیروی کار ارزان و هم منابع آبی و معدنی فراوانی دارد و برای این منظور می‌تواند بسیار مناسب باشد. در این جا اگر تحریمی هم بخواهد اتفاق بیفتد، خود دولت افغانستان به نمایندگی از ما وارد چانه‌زنی می‌شود و جلوی تحریم را می‌گیرد. ما با همسایگان ۲۸ میدان گازی و نفتی مشترک داریم. همیشه ما می‌گفتیم بازی‌ای که طراحی شده‌است یک فرایند رقابتی در جهت بهره‌برداری حداکثری از این میادین است که به شدت غیر صیانتی است. اما اگر بتوان مدل مشترک با همین کشورها تعریف نمود، مثلاً ایجاد پالایشگاه مشترک با عراق، حتماً عراقی‌ها هم استقبال می‌کنند چرا که می‌توانند بجای صادر کردن نفت خام آن را تبدیل به فرآورده و محصولات پایین دستی کنند. تبدیل منافع مشترک اقتصادی یک پیوند اقتصادی بلندمدت بین ما ایجاد می‌کند که امنیت ما را نیز تامین می‌نماید. در مجموع بحث تامین منافع اقتصادی بلندمدت مشترک یکی از راهکارهایی است که در عمل نیز به ما نشان داد که می‌تواند یک راهکار ضد تحریمی بلندمدت باشد. اما استفاده چندانی از این راهکار نشده‌است.

ما از ظرفیت و مزیت کم‌نظیر ترانزیتی ایران استفاده نمی‌کنیم

شیرجیان با تاکید بر این که در کشور ما تولیدکنندگان آنقدر مسائل مختلفی دارند که عملاً نمی‌توانند خیلی به صادرات فکر کنند، گفت: این مساله را در دنیا با نهادهای مدیریت صادرات (EMC) حل کرده‌اند. اساساً خیلی از شرکت‌های بزرگ دنیا مانند سامسونگ و میتسوبیshi فعالیت خود را با صادرات آغاز کردند. ابتدا صرفاً محصولات شرکت‌های دیگر را صادر می‌کردند و به تدریج خود این شرکت‌ها به برند تبدیل شدند. برای تامین ثبات در کیفیت، کمیت و ویژگی‌های بازاریابی محصول در کشور هدف، می‌توان از ظرفیت این EMCها به عنوان واسطه تولیدکننده و بازار کشور هدف استفاده نمود. این شرکت‌ها می‌توانند ثبات خیلی از استانداردها را برای ما در بلندمدت تامین کنند. طبیعتاً یک EMC نظارت لازم را بر کیفیت محصول صادراتی خود انجام می‌دهد. مثلاً در چین برخی کالاها حتماً باید از طریق این شرکت‌های مدیریت صادرات، صادر شود و دولت چین آن‌ها را متولی صادرات می‌داند.

وی تصریح کرد: یکی دیگر از ظرفیت‌های مغفول کشور ما، ظرفیت ترانزیتی ما است. هم در زمینه سوآپ و هم در عرصه ترانزیت محصولات از این منطقه. ما یک مقطعی ظرفیت سوآپ را با کشور قزاقستان تایید کرده بودیم که از آن جا نفت پالایشگاه‌های شمال کشور را تامین می‌کردیم و از مسیر جنوب هم نفت قزاقستان را تحویل می‌دادیم. همین ظرفیت در مورد خیلی از کشورها وجود دارد. ایران واقعا در چهارراه کریدور شمال جنوب و شرق غرب قرار گرفته است و ما متأسفانه از این ظرفیت به درستی استفاده نمی‌کنیم در حالی که واقعا مزیتی که ایران در ترانزیت دارد، خیلی از کشورهای حاشیه خلیج فارس و خیلی از کشورهای شمال و جنوب و شرق و غرب ما ندارند.

وی افزود: مثلاً ما اگر از ظرفیت سواحل مکران استفاده کنیم، عملاً خیلی از کشورهای رقیب خودمان مثل کشورهای حاشیه خلیج فارس را دور می‌زنیم. یعنی به جای این که

یک کشتی در مسیر این قرار بگیرد که وارد منطقه خلیج شود و محصولات پتروشیمی و انرژی خود را از طریق کشورهای حاشیه خلیج تامین کند ما با توجه به پتانسیلی که هم در تولید محصولات پتروشیمی، هم در سایر فراورده‌ها و هم در تولید بسیاری محصولات غیرنفتی دیگر داریم می‌توانیم از طریق سواحل مکران و مشخصاً بندر چابهار که اصلاً در دماغه اقیانوس هند قرار گرفته‌است این ظرفیت را تامین کنیم. حتی می‌توانیم یک ظرفیت بارانداز باشیم برای این که کشورها به جای این که بارگیری خود را در دبی انجام دهند این کار را در چابهار انجام دهند که خیلی نزدیک‌تر است و با هزینه کمتر این کار انجام می‌شود.

فقدان استراتژی صادراتی مانع استفاده از ظرفیت‌های تجاری منطقه

وی ادامه داد: در بحث مبادلات مالی ما مشخصاً متاثر شده‌ایم، به عنوان مثال ما یک وابستگی بی‌جهت به امارات پیدا کرده‌ایم و انواع مشکلات را برای ما ایجاد می‌کنند. ما استراتژی صادراتی نداریم. همین‌الآن به کشور عراق هم برق و هم گاز صادر می‌کنیم و عملاً نرخ این دو محصول باهم رقابت می‌کند. حتی صادرات گاز ما به عراق باعث می‌شود خود آن‌ها در میان‌مدت وابستگی خود را به برق ما نیز کمتر کنند. چون نیروگاه‌های ما با قیمت ارزان گاز استفاده می‌کنند عملاً حتی در برخی موارد قیمت برق برای عراق به صرفه‌تر است. بخش گاز هم همین رقابت را ایجاد می‌کند و خود ما به دلیل همین فقدان استراتژی داریم محصولات جایگزین را به کشورهای هدف صادر می‌کنیم.

مدیر امور ریسک و مطالعات اقتصادی بانک کارآفرین گفت: از ظرفیت مواردی چون پیمان‌های پولی و تهاتر نیز می‌توان استفاده نمود. در سال ۹۳ یا ۹۴ روسیه پیشنهاد کرد ما ۵۰۰ هزار بشکه نفت به آن‌ها بدهیم و در قبال آن برخی محصولات و خدمات فنی مهندسی را ارائه دهند که در ازای روزانه ۵۰۰ هزار بشکه پیشنهادات خوبی مانند سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و صنایع سنگین هم به ما داده‌بودند. اما در آن زمان

توجهی به این مساله نشد. ظرفیت تهاتر با کشورها وجود دارد اما باید به جای وارد نمودن محصولات مصرفی، محصولات صنعتی و کالاهای سرمایه‌ای را از این کشورها تامین کنیم.

وی در پایان گفت: فرض کنیم تحریم‌ها رفع شود و هیچ مشکلی برای تامین دلار نداشته باشیم. نه تنها در نظام تجاری ما با کشورهای منطقه بهبودی رخ نمی‌دهد بلکه حتی ممکن است از این هدف دورتر شویم. تجربه نشان داده‌است هر زمان که تعاملات ما با غرب بهتر شده‌است، از کشورهای شرق و منطقه فاصله بیشتری گرفته‌ایم. بی‌ربطی بسیاری از کشورهای شرقی برای تعامل با ما نیز ناشی از همین فقدان استراتژی ماست. ما در خیلی از حوزه‌ها اساساً ظرفیت تجارت و صادرات با کشورهای منطقه تعریف نکرده‌ایم. بسیاری از الزامات تجارت با منطقه را تامین نکرده‌ایم. اتفاقاً اگر وضعیت درآمدهای نفتی ما بهبود پیدا کند از این کشورها دورتر خواهیم شد و وابستگی ما به غرب و واردات ما بیشتر خواهد شد.

غفلت بانک مرکزی از ابزارهای مدرن مبادلات بانکی بین‌المللی

در پایان نشست عبدالعظیم ملایی مدیر اندیشکده بانکداری بین‌الملل گفت: تحریم ویژه شرایط خاص امروز کشور ماست اما من می‌خواهم کمی عمومی‌تر بحث کنم. این گونه شاید بتوان به جمع‌بندی بهتری رسید. همه بخش‌های کشور در حال تلاش برای رشد و پیشرفت هستند. قاعدتاً بخش بانکداری بین‌الملل نمی‌تواند خود را از این قاعده مستثنی بداند. اگر بانکداری بین‌الملل نخواهد خودش را پیش‌برد به تبع آن خیلی بخش‌های دیگر مانند صادرات، واردات، تولید و ... نیز دچار مشکل می‌شوند.

وی افزود: کلاً هر حوزه‌ای که نخواهد رشد و بالندگی و پویایی داشته باشد محکوم به فنا و نابودی است. نوآوری خود را تحمیل می‌کند. ما هرچقدر بخواهیم جلوی نوآوری

مقاومت کنیم، در نهایت نوآوری خود را به ما تحمیل می‌کند. نمی‌خواهیم ناظر به فضای تحریم صحبت کنیم. فرض کنیم که ما یک کشوری هستیم مانند مالزی، اندونزی، هند، پاکستان، ترکیه، روسیه و ... این کشورها برای پیشرفت در حوزه بانکداری چه می‌کنند؟ قواعد، نهادها و ابزارهای حوزه بانکداری بین‌الملل چه چیزهایی است؟

وی ادامه داد: با مطالعه زیرساخت‌های بانکداری کشورهای مختلف و جدا نمودن بخش بانکداری بین‌الملل و بررسی این بخش به طور مجزا، در می‌یابیم که این‌ها از چهارچوب‌هایی استفاده می‌کنند که شاید از منظر ما کاملا غیر ضروری به نظر برسد. اما همواره در حال ارتقا و توسعه بخش بانکداری خود هستند. مثلا کشور سنگاپور یا کانادا در حوزه پرداخت‌های بین‌المللی هیچ مشکلی ندارند. اما اولین کشورهایی هستند که زیرساخت‌های انتقال حجیم را روی بسترهای توزیع شده راه‌اندازی نموده‌اند.

وی تصریح کرد: ما نمی‌توانیم خود را از این قاعده مستثنی کنیم. متاسفانه شبکه بانکی و بخش بین‌الملل بانک‌های تجاری ما سال‌هاست دچار رکود زیادی شده‌اند و در مقابل ایده‌ها و کارهای نوآورانه مقاومت‌های جدی نموده‌اند. کشورهای مختلف دارند در ابزار، قواعد و سامانه‌ها تنوع‌بخشی می‌کنند. اصلا اصراری روی استفاده از یک ابزار خاص، یک نهاد خاص و یک سامانه خاص نیست. استراتژی حوزه مالی (فایننس) این است که همه تخم‌مرغ‌ها را در یک سبد نچینید و از همه ابزارها استفاده کنید.

لزوم استفاده از ابزارهای نوین مبادلات بانکی

وی افزود: در مورد پیمان پولی دوجانبه این که چه ارزی استفاده شود، چه گروهی از کالاها را شامل شود، کدام کشور اولویت دارد و ... مباحث فرعی است. ما سال‌ها با بانک مرکزی درگیر بودیم که پیمان دوجانبه یک ابزاری درون نظام بانکی است که همین الآن استفاده می‌شود. اما تصور بانک مرکزی این است که این ابزاری بیرون از نظام بانکی است و با آن

مخالفت می‌کند. بسیاری از ابزارهای دیگر مانند شبکه پرداخت خرد خارجی، تنوع بخشی در حوزه پیامرسان‌های مالی و ... وجود دارد که ما نتوانسته‌ایم از آن‌ها استفاده کنیم. خیلی از کشورها مانند آمریکا، چین، روسیه و ... با هدف تنوع بخشی به پیامرسان‌های مالی از پیامرسان‌هایی غیر از سوئیفت نیز استفاده می‌کنند. چرا ما چند پیامرسان در کنار سوئیفت نداریم همان طور که در جاهای دیگر دنیا استفاده می‌شود؟ ایجاد مراکز مالی بین‌المللی نیز یکی دیگر از ابزارهاست که می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. خیلی از جاهای دنیا یک منطقه جغرافیایی را جدا می‌کنند و قواعد بانکی آن را نیز جدا می‌کنند. اصطلاحاً به این مناطق منطقه آزاد پولی بانکی می‌گویند. در این مناطق خیلی کارها انجام می‌دهند.

مدیر اندیشکده بانکداری بین‌الملل گفت: اگر کشور بخواهد در حوزه بانکداری پیشرفت کند باید از ابزارهای مدرن مبادلات بانکی بین‌المللی استفاده کند. کشورهای مختلف در حال تنوع بخشی به پرداخت‌های خود هستند. بانکداری بین‌المللی به دو بخش سرویس و زیرساخت قابل تقسیم‌بندی است. زیرساخت به مثابه جاده و سرویس به مثابه وسیله نقلیه است. اگر زیرساختی فعال نباشد، سرویس‌ها نمی‌تواند قابل ارائه باشد. بخش بانکداری بین‌المللی کشور ما، در مقابل توسعه بعضی ابزارهای بین‌المللی امتناع می‌ورزد.

برای بهبود وضعیت تجارت منطقه‌ای به همه ابزارها نیاز داریم

وی ادامه داد: خروجی این امر عقب‌ماندگی کشور و مشکلات اقتصادی مردم است. سوال اینجاست که چرا بخش بانکداری کشور در برابر استفاده از برخی ابزارهای مدرن امتناع می‌ورزد؟ ابزارهای رایجی که در همه جای دنیا استفاده می‌شود. خارج از فضای تحریم اگر بخواهیم بانکداری بین‌الملل را توسعه دهیم این راهکارها وجود دارد. می‌توانیم همگام با روش‌های نوین بانکداری به جلو برویم و می‌توانیم بایستیم و شاهد باشیم که جامعه تجاری کشور با ابزارهای کاملاً قدیمی کار می‌کند.

وی افزود: در حوزه بانکداری بین الملل، ما اصراری روی استفاده از ابزاری خاص نداریم اما باید تنوع بخشی در همه ابزارها رعایت شود. ما مشکلی در حوزه روابط خارجی داریم و آن این است که بعضا فکر می کنیم تجارت با آلمان نافی تجارت با روسیه است. یا مثلا تجارت با فرانسه نافی تجارت با چین است. در حوزه سیاست خارجی تجاری، در همه کشورها منافی وجود دارد. وقتی می گوئیم در حوزه بانکی به پیامرسان چین هم وصل شویم، به معنای متمرکز نمودن کل شبکه بانکی کشور بر پیامرسان چینی نیست.

وی در پایان گفت: در دنیای واقعی وقتی می خواهیم یک بخش را توسعه دهیم، به عنوان مثال در حوزه حمل و نقل نمی توانیم با یک ابزار خاص جلو برویم. مثلا نمی توان انتظار برآورده کردن همه نیازهای حمل و نقلی کشور را از تاکسی، اتوبوس، مترو یا ... داشت. اگر هر کدام را تک تک نگاه کنیم کارایی ندارد در حالی که در دنیای واقعی همه آنها هست و هر کدام بخشی از نیازها را برآورده می کند. ما به پیامرسان موازی سوئیفت، منطقه آزاد بانکی مالی، پیمان دوجانبه، بانکداری غیرمستقیم، شبکه خرد پرداخت، رمزارز و ... نیاز داریم.

باید از همه ظرفیتها استفاده شود. ما باید با همه کشورها کار کنیم. اگر به تک تک ابزارها به تنهایی نگاه کنیم، مشکلات قابل حل نیست. پیامرسان موازی سوئیفت، پیمان پولی، رمزارز، مرکز مالی بین الملل، بورس ارز و ... همگی برای کشور لازم است. در بانک مرکزی عزمی برای استفاده از روشهای جدید و نوین وجود ندارد و حتی در بسیاری از موارد با طرح موانع تخصصی جلوی نوآوریها مقاومت می شود. در کل باید نگاه ایجابی را به نگاه سلبی مقدم بدانیم.

نشست توسعه تجارت با کشورهای عراق و سوریه؛ فرصت‌ها و چالش‌ها

محور ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه؛ هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

نشست «توسعه تجارت با کشورهای عراق و سوریه؛ فرصت‌ها و چالش‌ها» به عنوان چهارمین پیش نشست از هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، چهارشنبه ۲۴ دی ماه ۱۳۹۹ با حضور جمعی از اساتید و صاحب‌نظران و فعالان این حوزه در مجلس شورای اسلامی برگزار شد.

دکتر متفکر آزاد دبیر هیئت رئیسه مجلس و نائب رئیس فراکسیون حمایت از محور مقاومت و آزادی قدس شریف، حجت الاسلام و المسلمین فلاحتی رئیس فراکسیون حمایت از محور مقاومت و آزادی قدس شریف، حجت الاسلام و المسلمین سید کاظم موسوی نائب رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس، فداحسین مالکی عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و رئیس فراکسیون استان‌های مرزی و مرزنشینان مجلس، حمید زادبوم رئیس سازمان توسعه تجارت، علیرضا عنایتی مدیرکل اداره خلیج فارس وزارت امور خارجه، حسینی عضو اتاق مشترک بازرگانی ایران و عراق، حسن دانایی فرد دبیر ستاد توسعه روابط اقتصادی ایران با عراق و سوریه، اصغر میرزایی دبیر اتاق مشترک بازرگانی ایران و سوریه، حسن شاه حسینی رئیس

اداره دوم خاورمیانه و شمال آفریقای وزارت امور خارجه، سید محمد ماجدی کارشناس ارشد مسائل سوریه در وزارت امور خارجه و سید جلیل میرمحمدی عضو کمیسیون بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجلس شورای اسلامی اعضای اصلی این نشست بودند.

لزوم شناسایی فرصت‌های توسعه روابط تجاری با عراق و سوریه

در این نشست روح الله متفکر آزاد دبیر هیئت رئیسه مجلس و نائب رئیس فراکسیون حمایت از محور مقاومت و آزادی قدس شریف گفت: با وجود حضور فعالانه جمهوری اسلامی ایران در کشورهای محور مقاومت از جمله عراق و سوریه، آگاهی به ظرفیت‌های بسیار آن‌ها و وجود قرابت فرهنگی و تمدنی، همچنان طرح اجرایی مشخصی در خصوص همکاری‌های اقتصادی و توسعه تجارت با این کشورها وجود ندارد.

وی افزود: سوالات کلیدی بسیاری در خصوص این موضوع مطرح است که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: چگونه می‌توان از همکاری‌های سیاسی، نظامی و امنیتی در توسعه همکاری‌های تجاری و اقتصادی با این کشورها استفاده کرد؟ الگوی مناسب توسعه تجارت میان کشورهای محور مقاومت چیست؟ همکاری یکپارچه و متقابل کشورهای محور مقاومت چه الزاماتی دارد و چگونه محقق می‌شود؟ چگونه می‌شود با تعریف نقش‌های متناسب هرکدام از کشورها، تامین نیازهای اساسی کشورهای محور مقاومت با مشارکت و همکاری حداکثری خود کشورها صورت گیرد؟ رفع نیاز به امنیت غذایی و امنیت انرژی پایدار، زیرساخت مالی و صندوق تامین مالی مشترک، تشکیل زنجیره ارزش منطقه‌ای، تسهیل قواعد تجاری و ترانزیتی و همکاری مشترک در پروژه‌ها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی چگونه به تقویت اقتصاد محور مقاومت منجر می‌شود؟ نهاد متولی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت چه وظایفی بر عهده دارد؟

سرمایه‌گذاری ایران در عراق و سوریه چه مزایا و موانعی دارد؟

عضو هیات رییس مجلس شورای اسلامی ادامه داد: از سوی دیگر در حال حاضر بسیاری از کشورهای منطقه به دلیل ظرفیت‌های اقتصادی بالا از جمله فضای بازسازی پس از جنگ، زمین‌های مستعد کشاورزی فراوان و ... مقصد سرمایه‌گذاری‌های خارجی در حوزه‌های مختلف هستند. شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری ایران در کشورهای منطقه و مزیت‌های بلندمدت آن، نقش ویژه‌ای در رونق تولید بنگاه‌های اقتصادی داخلی خواهد داشت.

وی افزود: در این میان نیز پرسش‌هایی در رابطه با فرصت‌های سرمایه‌گذاری ایران در کشورهای منطقه مطرح است که از آن جمله می‌توان به مواردی اشاره کرد از جمله: الگوی بهینه و ملاحظات مشارکت ایران در بازسازی کشورهای منطقه چیست؟ فرصت‌های سرمایه‌گذاری دارای اولویت در این کشورها کدام است؟ حضور کشورهای خارجی در سرمایه‌گذاری و بازسازی کشورهای منطقه به چه صورت است؟ آیا رقیب ایران به شمار می‌روند یا اینکه می‌توان همکاری مشترک نیز تعریف کرد؟ و اینکه چگونه می‌توان از ظرفیت بدهی‌های این کشورها به ایران در قالب سرمایه‌گذاری استفاده نمود؟

لزوم استفاده از روابط سیاسی - امنیتی با عراق و سوریه در توسعه تجارت

در بخش دیگری از نشست حجت الاسلام و المسلمین فلاحتی رئیس فراکسیون حمایت از محور مقاومت و آزادی قدس شریف با اشاره به اهمیت بالای حضور اقتصادی در محور مقاومت گفت: ظرفیت‌های بسیاری در کشورهای عراق و سوریه وجود دارد که برخی از آن‌ها از سال‌ها پیش وجود داشته و در حال حاضر به دلیل جنگ بدون استفاده رها شده‌اند که باید هرچه زودتر عملیاتی شوند.

وی افزود: برخی ظرفیت‌های دیگر پس از جنگ و در بستر همکاری‌های نظامی و امنیتی میان کشورهای محور مقاومت به وجود آمده‌است. بنابراین باید برنامه‌ای در رابطه با پیوستگی اقتصادی کشورهای محور مقاومت داشته‌باشیم که لازمه آن دیپلماسی فعال

اقتصادی است. وی تصریح کرد: مجلس شورای اسلامی آمادگی کامل دارد که در این مسیر با وضع قوانین تسهیل‌کننده و رفع قوانین دست و پاگیر به توسعه اقتصاد محور مقاومت کمک کند.

اهمیت بازگشت ارزش‌های صادراتی از عراق

در ادامه حجت الاسلام و المسلمین سید کاظم موسوی نایب رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس، تلاش در توسعه روابط با جبهه مقاومت را پر اهمیت دانست و گفت: توسعه روابط در هر شکلی به ویژه روابط اقتصادی باید در برنامه کلان کشور باشد. با این حال یکی از مهم‌ترین مباحث مربوط به روابط اقتصادی میان کشورهای ایران و عراق، موضوع برگشت ارزش‌های حاصل از صادرات است که باید برنامه مشخصی برای آن داشت. استفاده از این ارزش‌ها جهت تامین نیازهای وارداتی کشور یکی از برنامه‌هاست که باید توسط دولت پیگیری شود. مجلس نیز در این مسیر از هرگونه اقدام مثبت دولت حمایت خواهد کرد. در عین حال تلاش برای خنثی‌سازی تحریم‌ها و بازگشت ارزش صادراتی به کشور اقدامی است که باید در دستور کار دستگاه‌های مختلف دولتی باشد.

دیپلماسی اقتصادی ضعیف؛ دلیل از دست رفتن فرصت‌های تجارت با عراق و سوریه

در ادامه نشست فداحسین مالکی عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و رئیس فراکسیون استان‌های مرزی و مرزنشینان مجلس با اشاره به موانع توسعه تجارت منطقه‌ای گفت: یکی از چالش‌های اصلی توسعه تجارت منطقه‌ای که در فراکسیون استان‌های مرزی و مرزنشینان مورد بررسی قرار گرفته است عدم هماهنگی میان دستگاه‌های مربوطه از جمله بانک مرکزی و وزارت صنعت، معدن و تجارت است. موضوع دوم این است که تحول اقتصادی در هر کشوری، نیاز به دیپلماسی اقتصادی فعال دارد. این موضوع همچنان در کشور ما ضعیف است و همین ضعف و انفعال سبب شده است فرصت‌های

زیادی در رابطه با توسعه تجارت منطقه‌ای از جمله توسعه تجارت با کشورهای عراق و سوریه از دست دهیم. موضوع سوم این است که تحولات سیاسی نیز بر روابط اقتصادی تاثیرگذار است.

وی ادامه داد: رویکرد جدید بازیگران سیاسی این ضرورت را به همراه دارد که ما نیز متناسب با شرایط جدید، تصمیمات جدیدی بگیریم تا بتوانیم به سهولت تجارت منطقه‌ای کمک کنیم. پیشنهاد می‌شود که کمیته‌های تخصصی در مجلس شورای اسلامی تشکیل شود که هرکدام متولی بسترسازی برای توسعه تجارت با کشورهای منطقه شود و با ارتباط با بخش خصوصی و همچنین دستگاه‌های دولتی، موانع توسعه تجارت شناسایی و برطرف شوند.

تقویت تولید صادراتی لازمه گسترش حضور در بازارهای عراق و سوریه

در ادامه حمید زادبوم رییس سازمان توسعه تجارت گفت: از سال ۱۳۹۷ که مشکلات ارزی برای کشور پیش آمد، خواه ناخواه کشور به تجارت با کشورهای همسایه روی آورد. این موضوع هم در صادرات و هم در واردات مشاهده می‌شود اما طبیعتاً تغییر مسیرهای تجاری کشور به کشورهای همسایه و منطقه به عنوان طرف‌های تجاری جدید، زمان‌بر هست. یکی از موانع دیگر نیز این است که برخی نیازهای وارداتی کشور از مسیر کشورهای منطقه قابل تامین نیست. در زمینه صادرات، سهم صادرات به کشورهای همسایه طی سال‌های ۹۷ تا ۹۹ از ۵۴ درصد به ۷۰ درصد افزایش یافته است.

وی افزود: بررسی‌های سازمان توسعه تجارت نشان می‌دهد از حدود ۱۱۰۰ میلیارد دلار واردات کشورهای همسایه، حدود ۱۰۰ میلیارد دلار آن توسط ایران قابل تامین است. اما در این میان تولید صادراتی متناسب با این ظرفیت وجود ندارد که بخواهیم پاسخگوی نیاز بازار باشیم. بنابراین ظرفیت حدوداً ۱۰ درصدی تامین نیازهای وارداتی کشورهای

همسایه توسط ایران وجود دارد که ضروری است با تحریک بنگاه‌های تولیدی کشور جهت توسعه تولید صادرات محور، از این ظرفیت مناسب بهره ببریم.

رییس سازمان توسعه تجارت در پایان گفت: در رابطه با عراق و سوریه باید نگاه ما اندکی متفاوت باشد. در رابطه با این کشورها به ویژه کشور سوریه در عین تلاش برای افزایش صادرات، باید برنامه‌ای برای سرمایه‌گذاری مشترک و کمک به بازسازی صنعت و تولید به کمک صادرات خدمات فنی مهندسی داشته باشیم.

اتصال ایران به دریای مدیترانه با تسهیل ترانزیت از عراق و سوریه

در بخش دیگری از نشست علیرضا عنایتی مدیرکل اداره خلیج فارس وزارت امور خارجه گفت: تجارت با عراق هم به عنوان مقصد صادراتی و هم از منظر ترانزیتی برای کشور بسیار دارای اهمیت است. از همین رو بخش‌های مختلف دولتی و بخش خصوصی تجارت با عراق را در اولویت قرار داده‌اند. پیوستن عراق به کنوانسیون TIR بدون شک سبب تسهیل ترانزیت از این کشور می‌شود که ظرفیت بسیار خوبی برای توسعه تجارت منطقه‌ای ایران خواهد بود.

وی ادامه داد: یکی از موانع داخلی برای توسعه تجارت با کشورهای منطقه از جمله عراق، توجه به استانداردهای قابل قبول در این کشور است. این موضوع در صادرات خودرو، میوه و سبزیجات و برخی دیگر از کالاها بعضاً مشکل‌آفرین بوده‌است و در برخی موارد حتی به مرجوع شدن کالا نیز منجر شده‌است. پیگیری حمل و نقل یکسره کالا به عراق از اولویت‌های مهم دولت و بخش خصوصی است که تجارت کالا با سهولت بیشتری انجام‌پذیر خواهد شد. یکی از ظرفیت‌های مناسب موجود در این زمینه خطوط مواصلاتی جاده‌ای و ریلی است که با توجه به اهمیت بالای آن توسط دولت در حال پیگیری است.

اتاق بازرگانی ایران هیچ تلاشی برای توسعه تجارت با عراق نمی‌کند

در ادامه سید حمید حسینی عضو اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق گفت: مهم‌ترین و بهترین راهکار جهت برون رفت از مشکلات اقتصادی کشور، توسعه صادرات است. یکی از ظرفیت‌های بسیار مناسب برای استفاده از ظرفیت کشورهای منطقه از جمله عراق جهت توسعه تجارت، استفاده از ظرفیت روابط پارلمانی است. با استفاده از ارتباط میان مجلس ایران و عراق، می‌توان بسیاری از موانع موجود را از بین برد و تجارت منطقه‌ای را توسعه بخشید. در واقع برای توسعه تجارت باید از ظرفیت همه نهادها و دستگاه‌ها از جمله ظرفیت وزارت امور خارجه، سازمان توسعه تجارت، اتاق‌های بازرگانی و حتی مجلس استفاده شود.

وی افزود: در رابطه با توسعه تجارت با کشورهای عراق و سوریه باید به این نکته اشاره کرد که عراق مزیت اقتصادی و سوریه مزیت جغرافیایی بسیار خوبی برای ایران دارند و در تهیه برنامه توسعه تجارت با این کشورها، نباید این دو کشور را جدا از هم در نظر گرفت.

اتاق بازرگانی ایران هیچ تلاشی برای توسعه تجارت با عراق نمی‌کند

عضو اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق ادامه داد: در حال حاضر با وجود بسترهای تجاری مناسب، توسعه تجارت با کشوری مانند عراق نیاز به توسعه ابزارها دارد و با امکانات فعلی نمی‌توان توقع توسعه تجارت داشت. در حال حاضر حدود ۲۷ رایزن فرهنگی و بیش از ۵۰ رایزن نظامی و تنها ۱ رایزن بازرگانی در عراق داریم. همین مسئله سبب شده‌است که در بسیاری از موارد توسعه روابط تجاری ایران و عراق با مشکل همراه باشد. از سوی دیگر بودجه مناسبی نیز در اختیار رایزن بازرگانی ایران در عراق قرار نگرفته‌است.

وی افزود: به نظر من علاوه بر سازمان توسعه تجارت، اتاق بازرگانی نیز کم‌کاری

کرده‌است. وظایفی برعهده اتاق بازرگانی است که از آن جمله می‌توان به حمایت از بازاریابی محصولات اشاره نمود. این اقدامات نیاز به تامین بودجه از طرف اتاق بازرگانی ایران دارد که در موارد مختلف از دادن این بودجه امتناع کرده‌است. بارها به اتاق ایران گفته شده‌است که اگر ۱ میلیون دلار به اتاق مشترک ایران و عراق بودجه داده شود، اتاق این ظرفیت را دارد که ۱ میلیارد دلار صادرات ایران به عراق را افزایش دهد. در مقابل اتاق بازرگانی به جای حمایت از توسعه تجارت، منابع مالی خود را در بانک قرار داده‌است و سود آن را بین اعضا تقسیم می‌کند.

مشارکت در باسازی عراق فرصت ویژه صادرات خدمات فنی و مهندسی

حسینی در پایان گفت: یکی از موارد بسیار مهم برای توسعه تجارت ایران با کشورهای مختلف از جمله عراق، شناخت بازار و نیازهای وارداتی این کشور است. به عنوان مثال کشور عراق سالانه ۲,۵ میلیارد دلار واردات طلا دارد که به دلیل عدم شناخت دقیق این بازار، از این ظرفیت استفاده نشده‌است.

یکی دیگر از ظرفیت‌های بسیار خوب دیگر، صادرات خدمات فنی مهندسی است. کشور ترکیه با وجود بدهی ۴۵۰ میلیارد دلاری، یک خط اعتباری ۵ میلیارد دلاری برای عراق در نظر گرفته‌است که سبب افزایش حضور شرکت‌های مهندسی ترکیه در زمان باسازی عراق شده‌است. این درحالی است که ایران نیز می‌تواند از ظرفیت طلب خود از عراق برای توسعه فعالیت شرکت‌های فنی مهندسی در عراق استفاده کند که این اقدامات هرگز صورت نگرفت.

تولید مشترک با عراق راهکار صادرات محصولات ایرانی به کشورهای عربی

در ادامه حسن دانایی فر دبیر ستاد توسعه روابط اقتصادی ایران با عراق و سوریه گفت: یکی از اقدامات موثر در توسعه تجارت با کشور عراق تشکیل ستاد توسعه روابط

اقتصادی ایران با عراق بود که از سال ۱۳۸۵ شروع به کار کرد و با همکاری سایر نهادها و دستگاه‌ها سبب شد برخی از موانع و بروکراسی‌های زائد از تجارت ایران و عراق برچیده شود. یکی از فواید تشکیل این ستاد، استمراربخشی به روابط اقتصادی میان ایران و عراق است. در حال حاضر ۲۷ درصد صادرات غیرنفتی ایران به مقصد عراق است. همچنین یکی از برنامه‌های حضور موثر و پایدار در اقتصاد عراق، برنامه ایجاد خطوط برق صادراتی ایران به عراق بود.

وی افزود: از سال ۸۴ تا به امروز حدود ۹۶ میلیارد دلار صادرات به عراق صورت گرفته‌است که از این مقدار حدود ۱۱ تا ۱۲ میلیارد دلار مربوط به گاز، برق، بنزین و گاز سفید است که به صورت دولتی صادر شده‌است و بیش از ۸۴ میلیارد دلار آن توسط بخش خصوصی صورت گرفته‌است. با این حال ظرفیت صادراتی به کشور عراق بسیار بیشتر از این میزان است که نیاز به برنامه‌ای جامع و عملیاتی دارد.

لزوم افزایش متقابل واردات و صادرات در توسعه تعاملات اقتصادی با عراق

دبیر ستاد توسعه روابط اقتصادی ایران با عراق و سوریه ادامه داد: صرفاً صادرات به کشور عراق ناپایدار است و مانع استمرار روابط اقتصادی ایران و عراق خواهد بود. واردات از کشور عراق یکی از موارد بسیار مهمی است که حتماً باید در برنامه کلان سیاستگذاری تجاری ما باشد.

وی افزود: اما در حال حاضر مرزهای غربی کشور رویه صادرات دارند ولی رویه واردات ندارند. در واقع اجازه واردات کالا از عراق با مشکلات بسیاری در داخل روبروست که واردات از عراق عملاً ناممکن است و این موضوع یکی از موانع اصلی توسعه تجارت با عراق است.

تولید مشترک با عراق راهکار صادرات محصولات ایرانی به کشورهای عربی

سفیر سابق ایران در عراق ادامه داد: سرمایه‌گذاری و احداث شهرک‌های صنعتی مشترک در این موضوع بسیار موثر هستند که در این زمینه مجلس شورای اسلامی می‌تواند همکاری خوبی در وضع قوانین تشویقی برای سرمایه‌گذاران داشته‌باشد. همچنین در نظر گرفتن مشوق‌هایی برای جذب سرمایه‌گذار عراقی جهت احداث واحدهای تولیدی در شهرک‌های صنعتی مشترک نیز بسیار کمک‌کننده است. تولید در شهرک‌های مشترک و صادرات به عراق و همچنین صادرات به کشورهای عضو اتحادیه عرب از مسیر کشور عراق سبب توسعه تجارت منطقه‌ای کشور خواهد شد.

وی افزود: تفاوت زیادی بین بازار سوریه و عراق وجود دارد. بازار عراق به مراتب بهتر از سوریه است. عراق که روزانه ۴ میلیون بشکه صادرات و یا استخراج نفت دارد، پول و سرمایه قابل توجهی دارد اما در سوریه وضعیت اقتصادی مبتنی بر تولیدات داخل بود که با شروع جنگ، انقباض چشمگیری در ساختار اقتصادی سوریه به وجود آمد. نکته دوم این که در سوریه همچنان اولویت امنیتی وجود دارد. لیکن عراق به امنیت نسبی رسیده است. اما سوریه همچنین در شرایط امنیتی است که بالاخرار درگیر شرایط اقتصادی شده‌است.

روسیه، چین، ترکیه، امارات و اتحادیه اروپا، رقبای ایران در بازار سوریه

دبیر ستاد توسعه روابط ایران با عراق و سوریه در بخش دوم سخنان خود به بیان نکاتی درخصوص توسعه روابط ایران با سوریه پرداخت و گفت: آنچه که دشمنان سوریه نتوانستند در جنگ محقق کنند، امروز با فشار اقتصادی درحال محقق کردن آن هستند و این به شدت نگران‌کننده است. سوریه امروز حتی برای تامین نان، به مشکل بر خورده‌است. درحال حاضر نگرانی امنیتی و تضمین سرمایه‌گذاری، از جمله موضوعاتی

هستند که فعالیت اقتصادی ما و سایر کشورها در سوریه را تحت الشعاع خود قرار می‌دهند. در حال حاضر ایران فرصت محدودی برای تقویت پیوند اقتصادی با سوریه دارد و در صورتی که این فرصت را از دست بدهد، در آینده رقبای دیگر جای ایران را پر خواهند کرد.

وی افزود: در سوریه رقبایی مانند روسیه وجود دارند که ابزارهای قابل توجهی را نیز در دست دارند. چینی‌ها نیز بسیار علاقه‌مند به حضور در سوریه تحت عنوان جاده ابریشم هستند. ترکیه رقیب دیگر ما در سوریه است. امارات نیز بسیار علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری در سوریه است؛ بیش از ۴.۵ میلیارد آماده هزینه در سوریه کرده‌است و در صورتی که دولت بعدی آمریکا موافقت کند، بر میزان آن خواهد افزود. علاوه بر این بسیاری از کشورهای اروپایی نیز به دنبال حرکت به سمت سوریه بعد از انتخابات ریاست جمهوری این کشور در نوامبر ۲۰۲۱ می‌باشند تا بازار اقتصادی این کشور را بدست آورند.

سرمایه‌گذاری مشترک؛ کلید ورود محصولات ایرانی به بازار سوریه

دانایی فر ادامه داد: فقدان سرمایه در دولت سوریه، عامل اصلی عدم حضور تجار و سرمایه‌گذاران در بدنه اقتصادی این کشور است. در سوریه اراده همکاری با ایران، بسیار شفاف و واضح وجود دارد. لایه‌های مخالفت در سوریه وجود ندارد. لازمه تحقق موافقت‌نامه ۲۰۱۵ که مربوط به تسویه دیون و بدهی سوریه به ایران است، سرمایه‌گذاری ما در این کشور است. دولت سوریه، به لحاظ حقوقی به تمام تعهدات خود عمل کرده‌است.

وی افزود: تحریم‌های سزار آمریکا نه یک تهدید بلکه یک فرصت برای ما است. چراکه منافع‌های ممکن برای حضور شرکت‌هایی از اروپا و آمریکا در سوریه بسته شده‌است و این برای ما یک فرصت بی‌نظیر ایجاد می‌کند که وارد فضای اقتصادی سوریه شویم.

توسعه روابط تجاری ایران و سوریه نیازمند ورود بخش خصوصی

سفیر سابق ایران در عراق مشکل اساسی در توسعه روابط ایران و سوریه را دولتی بودن آن دانست و ادامه داد: ما به شدت اهتمام داریم که شرایط را برای ورود بخش خصوصی ایران به بازار سوریه باز کنیم؛ اتفاقی که در سال‌های اخیر درخصوص بازار عراق رخ داده‌است و موجب پایداری حضور ایران در این کشور شده‌است. چنانچه برق و نفت و گاز از مبادی خصوصی آن صادر می‌شد، امروز تحریم‌ها هیچ مانعی بر سر روابط تجاری و بانکی ما به وجود نمی‌آورد.

وی در پایان راهکارهای توسعه روابط با سوریه را برشمرد و افزود: موضوع تهاثر با سوریه باید جدی گرفته‌شود. مبادله با پول‌های ملی در سوریه قابل تحقق است چون اقتصاد آن تحت تاثیر آمریکا نیست. این امر برای سرمایه‌گذاری طرفین، اطمینان‌زا است. تشکیل بانک مشترک ایران و سوریه، راهکار اجرایی دیگر برای حضور در بخش اقتصاد سوریه است. خط اعتباری دوم حتما باید در سوریه فعال شود. با سوریه به این توافق رسیده‌ایم که خط اعتباری ایران کاملاً ریالی باشد و دلار به کلی از مبادلات حذف گردد.

سازمان توسعه تجارت کمکی به تقویت صادرات سوریه نمی‌کند

در ادامه اصغر میرزایی دبیر اتاق مشترک بازرگانی ایران و سوریه با اشاره به تاریخچه روابط تجاری کشور سوریه گفت: بیشترین روابط تجاری سوریه تا قبل از شروع جنگ، با کشورهای اتحادیه اروپا بوده است. بررسی روابط تجاری سوریه نشان می‌دهد هر زمان که ظرفیت واردات سوریه افزایش پیدا کند، ایران می‌تواند سهم بیشتری در کسب بازارهای تجاری سوریه داشته‌باشد؛ البته به شرطی که برنامه مشخصی برای حضور در این بازار داشته‌باشیم.

وی افزود: این درحالی است که سازمان توسعه تجارت به عنوان متولی توسعه تجارت

هیچ‌گونه کمکی در این زمینه به اتاق بازرگانی ایران و سوریه نکرده‌است و حتی وظایفی که طبق قانون باید از طرف سازمان توسعه تجارت به اتاق بازرگانی ایران و سوریه تفویض شود نیز همچنان بدون متولی باقی مانده‌است.

ظرفیت بازار سوریه در صادرات کالا و خدمات ایرانی

در ادامه حسن شاه حسینی رییس اداره دوم خاورمیانه و شمال آفریقای وزارت امور خارجه گفت: وضعیت سوریه به دلیل تحریم‌های سزار آمریکا، شرایط جنگی و بیماری، شرایط خاصی است. از سال ۱۳۹۵ که حلب آزاد شد و امنیت و ثبات به سوریه برگشت، تلاش بر این بود که ایران علاوه بر جنبه‌های حضور نظامی، در زمینه‌های اقتصادی هم در سوریه حضور داشته باشد. تمام کارهای انجام شده در سوریه بیشتر در حد توافق‌نامه و موافقت‌نامه است. در سوریه که اقتصاد آن به شدت تضعیف شده‌است، آیا سرمایه‌ای برای تجار و یا سرمایه‌گذاران ایرانی وجود دارد؟

وی افزود: مسئله مهم دیگر، مسئله حمل و نقل و ترانزیت کالا در سوریه است؛ در حال حاضر حمل و نقل به‌صرفه نیست. علاوه بر این تجار ضمانتی برای حضور تجاری خود در سوریه ندارند. لذا پیش‌نیازهایی لازم است که باید اول در سوریه فراهم شود. مهمترین این پیش‌نیازها تضمین‌های لازم برای حمایت از تجار و سرمایه‌گذاران در سوریه است.. شاه حسینی در پایان گفت: باید واقع بینانه به سوریه نگاه کرد و شرایط فعلی آن را سنجید و پیش‌نیاز تمام این‌ها، فراهم آوردن شرایط لازم برای تجار و بازرگانان جهت فعالیت اقتصادی در سوریه است. خطوط اعتباری، ضمانت و تامین امنیت، از جمله پیش‌نیازهای اساسی است. سوریه بیشتر از آنکه به دنبال کالاهایی سرمایه‌ای باشد، به دنبال محصولات مصرفی مانند سوخت و بنزین است.

سرمایه‌گذاران ایرانی باید به بازار سوریه وارد شوند

در ادامه سید محمد ماجدی کارشناس ارشد مسائل سوریه در وزارت امور خارجه با اشاره به لزوم ورود سرمایه‌گذاران ایرانی به سوریه گفت: امروز باید راهبردی طراحی شود که صاحبان سرمایه و صنعت بتوانند در سوریه حاضر شوند و چراغ تجارت متقابل ایران و سوریه را روشن کنند. البته بدیهی است که سرمایه باید جای امن برود و بازگشت آن تضمین شود. مجلس باید در اولین اقدام خود، مصوبه‌ای را تصویب کند که دولت سرمایه‌تجار و صاحبان صنعت را در کشور سوریه تضمین نماید که کمک‌کننده ورود بخش خصوصی به بازار سوریه باشد.

استفاده از مزیت‌های نسبی کشور در توسعه تجارت با کشورهای عراق و سوریه

در پایان نشست نیز سید جلیل میرمحمدی عضو کمیسیون بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجلس شورای اسلامی با اشاره به ضعف دستگاه‌های مربوطه در استفاده از ظرفیت گردشگری سلامت در کشور گفت: یکی از بحث‌های مورد غفلت استفاده از مزیت‌های نسبی در توسعه تجارت کالا و خدمات است. یک نمونه این ظرفیت‌ها گردشگری سلامت و صادرات تجهیزات پزشکی است که لازم است با تقویت دیپلماسی سلامت، از این ظرفیت‌ها استفاده کنیم.

نشست جایگاه افغانستان و پاکستان در نقشه تجارت منطقه‌ای کشور

محور ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه؛ هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

نشست «جایگاه افغانستان و پاکستان در نقشه تجارت منطقه‌ای کشور»، به عنوان پنجمین پیش‌نشست از هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی یکشنبه ۵ بهمن ماه ۱۳۹۹ با حضور جمعی از اساتید و صاحب‌نظران و فعالان این حوزه در سازمان توسعه تجارت برگزار شد.

ابوالفضل ظهیر و نند سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران در افغانستان، محمدمهدی جوانمرد قصاب رایزن بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در افغانستان، آقازاده رودسری رئیس کمیسیون اقتصادی اتاق بازرگانی ایران و پاکستان، سید ابراهیم حسینی مشاور امور بازرچه‌های مرزی ریاست کل سازمان توسعه تجارت و سیدرضا سیدآقازاده مدیرکل دفتر آسیا و اقیانوسیه سازمان توسعه تجارت اعضای اصلی این نشست بودند.

مزیت تمدنی و فرهنگی ایران در تجارت با افغانستان و پاکستان

در ابتدای این نشست ابوالفضل ظهیره وند سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران در افغانستان با بیان این که برخی ناکارآمدی‌های ساختاری در فضای سیاسی ما وجود دارد، گفت: متأسفانه الآن درک مشترکی از تابع امنیت ملی ما وجود ندارد. وقتی در مورد تابع امنیت ملی صحبت می‌کنیم باید نتیجه آن را در GDP و در سفره مردم ببینیم. ما سال‌هاست صحبت از کشورهای منطقه می‌کنیم اما در بسیاری از موارد سر از اروپا در می‌آوریم یا در موارد معدودی به سمت چین می‌رویم و در نهایت گرایش به آن سمت است. اقتصاد مقاومتی یک شاه بیت است. ما باید به مقاومت و فرهنگ مقاومت و ترسیم و تبیین روزآمد این موضوع مرتبط با GDP بپردازیم.

وی ادامه داد: مساله‌ای وجود دارد که اروپاییان امروز با آن درگیر اند. آن هم نبود استقلال استراتژیک، اراده استراتژیک و مدیریت استراتژیک است. این‌ها مسائل مهمی است. بدون درک این سه مورد هیچ ساختاری در منطقه نمی‌تواند کار کند و ما کماکان با مسائل امروز خود روبرو خواهیم بود. وقتی ما تابع امنیت ملی را می‌نویسیم و می‌خواهیم در صحنه آن را پیاده کنیم، مساله استقلال استراتژیک، اراده استراتژیک و مدیریت استراتژیک معنا پیدا می‌کند. حال یا این مدیریت ذیل سایه مدیریت ارشد است که در حال حاضر ایالات متحده چنین نقشی دارد و یا کشوری همچون ایران تصمیم می‌گیرد مستقل باشد و در واقع استقلال استراتژیک داشته باشد. استقلال استراتژیک یعنی می‌خواهیم منابعمان را خودمان مدیریت کنیم، اهداف، تهدیدها و فرصت‌ها را خودمان تبیین کنیم و مدیریت و اراده استراتژیک به دست خودمان باشد.

وابستگی متقابل در روابط خارجی به معنای رابطه ارباب و نوکر نیست

وی افزود: یکی از حرف‌هایی که امروز زده می‌شود و موجب برداشت‌های نادرستی می‌گردد این است که دنیای امروز دنیای وابستگی متقابل است. وابستگی متقابل یعنی

وابستگی ارباب و نوکر یا وابستگی بین شهروندان مختلف؟ مثلاً قصاب به نانوا وابستگی دارد، نانوا به پزشک و ... این خیلی خوب است و اتفاقاً مساله این است که ما در بحث سیاست خارجی خود باید این وابستگی متقابل را داشته باشیم. یعنی مثلاً آذربایجان باید به ما وابستگی داشته باشد و ما هم باید به آذربایجان وابستگی داشته باشیم. ما باید به جای داشتن وابستگی یک طرفه و ارباب و نوکر با آمریکا، وابستگی متقابل تجاری با کشورهای همسایه داشته باشیم. وابستگی ما با کشورهای منطقه باید دوطرفه باشد. هرچقدر سفره ما بزرگ شود سفره آن‌ها هم بزرگ می‌شود و برعکس.

ظهره وند تصریح کرد: ما برای پیاده‌سازی اراده استراتژیک خود در منطقه نیاز به یک منشور داریم. یعنی صفحاتی از بخش‌های مرتبط با این اراده استراتژیک که باید در صحنه نقش‌آفرینی کند تا بتوان نتیجه و خروجی مشخصی مانند GDP و یا قدرت بازدارندگی از آن انتظار داشت. ابعاد مختلف این منشور شامل دیپلماسی، فرهنگ، اقتصاد و تجارت، امنیت و مسائل نظامی است. وقتی صفحات مختلف این منشور در کنار هم قرار بگیرند، یک هدف محوری را دنبال می‌کنند که اعمال اراده استراتژیک در نحوه بودن ما در منطقه و در نحوه تعیین و تبیین نوع وابستگی متقابل است. بخش تجارت بدون ارتباط با بخش فرهنگی امکان ندارد بتواند ورود موفقی داشته باشد.

منطقه حوزه تمدنی ماست و باید از این فرصت استفاده نمود

وی با بیان این که تجارت خارجی فضای بازی می‌خواهد، گفت: این فضای بازی، فضای بازی رقیب را تنگ می‌کند که ممکن است آمریکا یا هر کشور دیگر باشد. به طور طبیعی وقتی سفره ما بزرگ شود، سفره رقیب تنگ می‌شود و برعکس. واقعیت این است که منطقه حوزه تمدنی ماست. در حوزه تمدنی هزینه فرصت پایین‌تر است. شهدای مدافع حرم در چهارچوب همین تابع امنیت ملی کار می‌کنند. این‌ها به آن جا رفته‌اند اما صفحه کنار آن که باید تجارت باشد وجود ندارد و غایب است. در شرایط برابر کالای ما بر

کالای ترکیه ترجیح دارد؛ چون مردم سوریه حس همبستگی فرهنگی با ایران دارند. با وجود این چرا باید ترکیه در تجارت با سوریه از ما پیشی بگیرد؟ هم راستایی تهدید و فرصت همان نگاه استراتژیک را شکل می‌دهد.

وی افزود: چینی‌ها الآن به منابع طبیعی بسیار نیاز دارند. از طرفی اغلب منابع طبیعی و مواد معدنی که در ایران وجود دارد در افغانستان هم یافت می‌شود اما معمولاً در عمق کمتری از زمین است و در بسیاری از موارد غنا و غلظت بیشتری هم دارد. اگر ما استراتژی درست داشته باشیم می‌توانیم با ایجاد کارخانه‌ای در مرز ایران و افغانستان با سرمایه مشترک از این منابع استفاده کنیم. این سرمایه‌گذاری مشترک نیاز به امنیت و قدرت بازدارندگی دارد. در واقع اقتصاد، سیاست، فرهنگ، امنیت و ... مانند منشوری با هم مرتبط هستند. اما در ایران این تفکر وجود ندارد و به همین دلیل همه مشکلات را ناشی از تحریم می‌دانند.

وی با اشاره به این که اگر ما اقدام درخوری انجام ندهیم نمی‌توانیم در مقابل تحریم‌ها مقاومت نماییم، گفت: چینی‌ها در طرح یک جاده یک کمر بند تاکنون بیش از یک تریلیون دلار هزینه کرده‌اند. تنها در بندر گوادر پاکستان ۴۸ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری کرده‌اند. به زودی چین با استفاده از نا امنی منطقه همه منابع را تصاحب می‌کند و در واقع ما تا ۱۰ سال دیگر تنها با آمریکا مواجه نیستیم بلکه با چین مواجهیم که می‌خواهد از منابع و مواد اولیه ما استفاده نماید و کالاهای خود را به ما بفروشد.

باید از امنیت ایجاد شده در کشورهای همسایه برای توسعه تجارت استفاده نمود

وی افزود: ما از فضایی که شهدای مدافع حرم برای ما باز کرده‌اند استفاده نکرده‌ایم. شهید سلیمانی و امثال او در بخش امنیت ملی به درستی کار خود را انجام دادند اما بخش تجارت خارجی که باید از این فرصت استفاده کند اقدامی نمی‌کند. توسعه تجارت بدون

بسترسازی فرهنگی ممکن نیست. زمانی که رهبری به پاکستان سفر کرده بودند استقبال گرم و کم نظیری از ایشان شد اما امروزه وضعیت خیلی تغییر کرده است. ۵۰۰۰ مدرسه سلفی در این کشور داریم. این‌ها همان مزیت نسبی‌های ما است که دارد از بین می‌رود. تلاش‌های آمریکا در منطقه به این دلیل است که اهمیت ایران و همسایگان ایران که حوزه تمدنی ایران هستند را درک می‌کند. به عنوان مثال در افغانستان معادن طلائی وجود دارد که به آسانی و حتی بدون نیاز به هیچ گونه ابزار و با دست استخراج می‌شوند در حالی که در بسیاری از معادن ما از یک تن خاک ۱ تا ۲ گرم طلا بدست می‌آید. همچنین در حوزه نفت و گاز نیز افغانستان منابع غنی دارد.

سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران در افغانستان با بیان این که طبیعت مساله تجارت خارجی امنیتی، سیاسی و بعد اقتصادی است و همه چیز متأثر از امنیت است، گفت: مثلاً چندین سال است که ما خط لوله صلح را تا مرز پاکستان کشیده‌ایم اما آن‌ها به هیچ وجه حاضر نیستند این خط را راه بیندازند. در حالی که بسیاری از مناطق پاکستان در ۲۴ ساعت بیش از ۱۲ ساعت برق ندارند. مساله ملاحظات امنیتی است و گرنه از لحاظ اقتصادی برای آن‌ها کاملاً به صرفه است. اما اجازه نمی‌دهند چون می‌خواهند موقعیت ژئوترانزیتی ایران را از کار بیندازند.

وی افزود: پاکستان راه‌آهن خود را به منطقه مرز چمن رسانده است چون می‌خواهد خط آهن خواف هرات را متوقف کند. این طور نیست که اجازه دهد ما به آسیای میانه و خط شمال جنوب دسترسی پیدا کنیم. در منطقه ما همه چیز امنیتی، سیاسی و بعد اقتصادی است. به همین دلیل آمریکا فقط یک تریلیون دلار در افغانستان هزینه کرده است. اگر مساله اش سیاسی امنیتی نبود و اگر مثلاً آمریکا به جای یک تریلیون دلار هزینه کردن در افغانستان، فقط ۱۰۰ میلیارد دلار برای خود مردم و آبادانی افغانستان هزینه می‌کرد، همین افغانستان الآن به ما چنین اقبالی نشان نمی‌داد.

وی در پایان گفت: ما امروز در منطقه پرچمدار تفکری هستیم که هزینه‌ها و فرصت‌هایی برای ما دارد و باید از فرصت‌های آن استفاده کنیم. در مورد روابط با کشورهای منطقه باید به یک رویای مشترک برسیم. اگرچه برخی مرزها در طرف دیگر خراب باشد، اما ما در سمت ایران باید مرز را به طوری ایجاد کنیم که مانند یک رویا باشد. اگر به فکر ایجاد این رویای مشترک نباشیم این به معنای افول ظرفیت نرم و در نهایت افول ظرفیت سخت و حتی امنیت ما در منطقه است. وضعیت فعلی ما اصلاً قابل قبول نیست. الان در بسیاری از موارد مرزهای ما با همسایگان در طرف ما استانداردهای بسیار پایین‌تری دارد. ما باید استانداردهای خود را تعیین کنیم و طرف مقابل هم براساس استانداردهای ما مرز خودش را تنظیم کند. فقط کافی است نگاهمان را عوض کنیم تا همه این مسائل حل شود.

بدون راهبرد تجاری حضور ایران در بازار افغانستان پایدار نیست

در بخش دیگری از نشست محمدمهدی جوانمرد قصاب رایزن بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در افغانستان گفت: خیلی خوب است که دو کشور افغانستان و پاکستان را با هم ببینیم. چون به نوعی می‌توان گفت افغانستان مسیر صادرات به پاکستان هم هست. داشتن استراتژی برای یک بازار ماندگار صادراتی خیلی سخت است و بروزرسانی این استراتژی سخت‌تر است. الان دیگر مثل قدیم نیست که یک استراتژی نوشته‌شود و تا سال‌ها به همان شکل قبلی خود بتواند باقی بماند و مورد استفاده قرار گیرد. نوشتن این استراتژی و دانستن این که متغیرهای آن چگونه باید در طول زمان تغییر کند چیزی است که تنها باید توسط افراد خبره و آشنا با این محیط انجام شود. با توجه به تغییراتی که در افغانستان داریم چه در حوزه فرهنگی، چه جمعیتی، چه سیاسی و ...، باید ببینیم که اولاً استراتژی کلان کشور در این مورد چیست و این که سازمان توسعه تجارت که مسئول هماهنگی تجارت خارجی کشور است چه نقشی دارد و چکار می‌کند.

وی افزود: ما از سال ۹۰ به بعد توانسته‌ایم کشور اول صادرکننده به افغانستان باشیم.

فاصله دومین کشور صادرکننده به افغانستان نیز با ما حدود ۲ میلیارد دلار است. ما در بازار افغانستان حضوری قوی داریم اما اگر استراتژی نداشته باشیم و قواعد بازی در این کشور را ندانیم قوی بودن در بازار رقابتی افغانستان همیشه ادامه نخواهد یافت. بالاخره بازار افغانستان در حال تغییر است؛ پاکستان راه آهن خود را تا چمن آورده است و تنها ۱۰۰ کیلومتر تا قندهار فاصله دارد و این راه آهن به زودی به بندر کراچی، بندر گوادر و جاهای دیگر وصل می‌شود. همچنین خط راه آهن چین از سمت شمال در حال رسیدن به مزارشریف است و کالاهای چینی از این طریق وارد خواهد شد. هند، تاجیکستان، ازبکستان، ترکیه و ... نیز نقشی برای خود در این بازی تعریف نموده‌اند. در واقع بازی سختی را در افغانستان باید انجام دهیم.

دستاورد مهم کرونا و تحریم‌ها توجه بیشتر به منطقه بوده است

جوآنمرد قصاب ادامه داد: در مورد افغانستان همه ظرفیت‌های ما فعال شده است و شاید بتوان گفت دستاورد مهم کرونا یا تحریم‌های ظالمانه این است که ما به منطقه بیشتر توجه می‌نماییم. ما دومین نمایشگاه را در سال جاری در کابل خواهیم داشت؛ نمایشگاهی که هر سال در بهمن ماه داریم و چهاردهمین نمایشگاهی است که در افغانستان با حضور اتاق تجارت افغانستان برگزار می‌کنیم. در سال قبل این نمایشگاه ۶۰ هزار نفر بازدید کننده داشت. بازخوردی که از این نمایشگاه گرفتیم راهبردی برای امسالمان بود و در آینده نیز از تجربیات امسال استفاده خواهیم نمود. حضور ما در بخش پروژه‌های خدمات فنی مهندسی واقعا منحصر به فرد است و دیگران نمی‌توانند چنین کاری کنند. به عنوان مثال در بحث مس عینک، هرگز چینی‌ها نمی‌توانند این مس را استخراج کنند اما ما به همراه افغانستان می‌توانیم. همچنین این مساله مطرح است که با استفاده از معدن سنگ آهن سنگان خط آهن خود را به آسیای میانه ادامه دهیم یا ترانزیت خود را از افغانستان به سمت آسیای میانه و از آن سمت به چین سوق دهیم. کشور ما و سایر کشورها هر کدام

نقشی در افغانستان دارند و هرکدام به اندازه توانایی خود می‌توانند از فرصت‌های منطقه استفاده کنند. در شرایط تحریم و حتی در زمان کرونا حتی یک روز مرز ما با کشور افغانستان بسته نشد.

وی تصریح کرد: با همه این‌ها ما ظرفیت‌های مغفولی هم در افغانستان داریم که واقعا باید روی آن‌ها کار کرد. نهادهای مختلف باید کنار هم قرار گیرند تا این کار انجام شود. ما همه نوع کالایی به افغانستان صادر می‌کنیم. حدود ۹۵ درصد از کالاهای افغانستان از راه واردات تامین می‌شود. هنوز صنایع افغانستان نتوانسته‌اند به درستی شکل بگیرند چون تولید برق در این کشور هزینه زیادی دارد. بنابراین تولید در این کشور توجیه ندارد. ما باید کمک کنیم و اعلام آمادگی هم کرده‌ایم برای این که برای تولید برق در خود افغانستان سرمایه‌گذاری مشترک کنیم. ما اگر بتوانیم قدرت خرید مردم افغانستان را بالا ببریم، اولین سودش به خودمان می‌رسد چرا که می‌توانیم کالاهای بیشتری را به این کشور صادر کنیم و سهم بازار بزرگ‌تری را در این کشور داشته باشیم.

خطر در کمین بازار افغانستان

رایزن بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در افغانستان ادامه داد: در شرایط تحریم و محدودیت کرونا صادرات برخی اقلام مانند دارو یا خیلی چیزهای دیگر از حجم تجارت ما با افغانستان کسر شده‌است. با این حال ما توانسته‌ایم افزایش صادرات داشته باشیم. اگر ما می‌توانستیم صادرات کالاهایی مثل مواد غذایی و دارو که مورد نیاز مردم افغانستان است را مثل سابق داشته باشیم مطمئنا رقم‌های صادراتی و سهم بازار ما خیلی بیشتر از حالت فعلی بود.

وی افزود: ما با شرایط فعلی جای تثبیت شده‌ای در بازار افغانستان داریم. اما اگر شرایط تغییر پیدا کند و ما تغییر پیدا نکنیم مطمئنا مشکلاتی را در بحث صادرات با کشور

افغانستان خواهیم داشت. الآن قیمت تمام شده محصولات ما قدرت رقابت در بازار آزاد و رقابتی افغانستان را دارد. اما در آینده ممکن است این طور نباشد. ما می‌توانیم از این ظرفیت استفاده کنیم. آنقدر انسجام روابط ما در منطقه زیاد است که آمریکا نتوانسته است در مورد افغانستان و ایران تحریم‌ها را اعمال کند و افغانستان به ویژه در چابهار از تحریم‌ها معاف شده است. علیرغم همه تلاش‌ها علیه تجارت ایران و افغانستان، تجارت ما با این کشور روند رو به رشدی دارد.

وی در پایان گفت: در مدل‌های همکاری که با طرف‌های تجاری تدوین می‌شود، باید خواست دو طرف مد نظر قرار گیرد در غیر این صورت تجارت متقابل آن طور که باید محقق نمی‌شود. به عنوان مثال در مورد افغانستان گفته می‌شود که بازارچه مرزی مشترک ایجاد کنیم. در حالی که اساساً دولت افغانستان با بازارچه مرزی مخالف است. همچنین باید برخی واقعیت‌های تجارت منطقه‌ای نیز در نظر گرفته شود. مثلاً در مورد افغانستان ما حاضریم در ازای صادرات به آن‌ها، هر کالایی را وارد کنیم. اما آن‌ها کالاهای مناسبی برای صادرات به ما ندارند.

اشتراکات فرهنگی در دیپلماسی اقتصادی فراموش شده است

در ادامه آقازاده رودسری رئیس کمیسیون اقتصادی اتاق بازرگانی ایران و پاکستان گفت: ما با بازار افغانستان و پاکستان بیگانه نیستیم اما متأسفانه اشتراکات فرهنگی را در دیپلماسی اقتصادی خود فراموش کرده‌ایم. دیپلماسی اقتصادی زیرساخت است زمانی که دیپلماسی فرهنگی داشته باشیم. دیپلماسی فرهنگی باعث می‌شود که ورود ما به بازار پاکستان آسان‌تر باشد. دیپلماسی اقتصادی در حوزه سیاست خارجی ما مغفول مانده است و این دیپلماسی اقتصادی باید حرکت کند و پیشران باشد. دیپلماسی اقتصادی در تمام نقاط خارج از کشور برگ برنده ایران خواهد بود.

وی ادامه داد: فرهنگ زیربنای اقتصاد است. لذا باید از اشتراکات فرهنگی در حوزه تجارت و مبادلات اقتصادی استفاده نمود. پاکستانی‌ها علاقه زیادی برای سفر به ایران دارند چرا که امنیت ایران، اشتراکات فرهنگی و مساله گردشگری سلامت برای آن‌ها مطلوبیت ایجاد می‌کند.

رودسری افزود: ما همیشه دست بالا را در تجارت با افغانستان و پاکستان داشته‌ایم و همواره تراز تجاری‌مان مثبت بوده‌است. اما به بیان آمار ما از بازار ۶۰ میلیارد دلاری پاکستان تنها به اندازه کمتر از ۶ میلیارد دلار استفاده می‌کنیم که رقم اندکی است. به عنوان مثال زمرد افغانستان توسط هندی‌ها خریداری می‌شود و برش داده می‌شود. از آن جا به ارمنستان و سپس بلژیک ارسال می‌شود و به ایران باز می‌گردد و ما از این زمرد خرید می‌کنیم. چرا تجار ما این کار را نمی‌کنند؟ چون کسی به آن‌ها نگفته‌است. در حوزه پاکستان گفته‌ایم نارنگی پاکستان وارد نشود. گمرک پاکستان هم گفته‌است پس ما هم اجازه ورود سیب ایران را نمی‌دهیم. چندین کانتینر سیب ایران در مرز پاکستان تنها بخاطر برخی مشکلات سیاستگذاری از بین رفته‌است. ما باید این مشکلات را در حوزه دیپلماسی اقتصادی ببینیم و حل کنیم. یکی از ظرفیت‌های مهم ایران در حوزه تجارت خارجی استفاده از ظرفیت مناطق آزاد به ویژه چابهار است.

صادرات کالای پتروشیمی و واردات برنج از پاکستان

وی تصریح کرد: تجار پاکستانی علاقه زیادی دارند که در حوزه تکنولوژی با ما همکاری کنند. چرا ما داریم کالای پتروشیمی صادر می‌کنیم و در ازای آن برنج می‌آوریم؟ چرا به جای این که تمرکزمان بر ذخایر نفت و گاز و پتروشیمی باشد و در ازای آن کالای مصرفی مانند برنج وارد کشور کنیم، دانش فنی‌های تک برای آن‌ها نمی‌فرستیم؟ تا زمانی که زیرساخت تجارت در پاکستان ایجاد نشود، ما امکان حضور در آن جا را نداریم. این زیرساخت هم باید در خلال جلسات و مراودات با تجار و اتاق‌های بازرگانی و نظام

تجاری آن‌جا ایجاد شود. اگرچه اقداماتی دارد انجام می‌شود و چندین مرکز تجاری در پاکستان در حال راه اندازی است.

وی افزود: نقص‌های استراتژیک ما در حوزه سیاسی امنیتی اقتصادی است. فرایند انتقال قدرت از غرب به شرق کاملا مشهود است. به علاوه این که هند نیز قدرتی خواهد بود که در کنار چین از ما منافع خودش را طلب خواهد کرد. الان ما قابلیت این را داریم که در حوزه نفت و گاز و به ویژه بنزین که نیازمند ما هستند از آن‌ها استفاده لازم را داشته باشیم.

نبود زیرساخت مطلوب دلیل عقب ماندگی در تجارت با همسایگان

در بخش دیگری از نشست سید ابراهیم حسینی مشاور امور بازرچه‌های مرزی ریاست کل سازمان توسعه تجارت گفت: علاوه بر مسائل برون‌مرزی، ما درون مرزهای خودمان مشکلات پیش پا افتاده‌ای داریم. ما الان ۸۷۰۰ کیلومتر مرز آبی خاکی، تقریباً ۶۰۰۰ کیلومتر مرز زمینی، ۸۰ ورودی و ۳۱ مرز داریم. در یک مرز، منطقه ویژه و بازارچه مشترک مرزی و پایانه مرزی فعالیت می‌کنند اما انسجامی در طراحی و یکپارچه‌سازی این‌ها وجود ندارد. ما باید به دو موضوع مهم عدم کیفیت زیرساخت‌ها و عدم تسهیل امور لجستیک توجه کنیم.

وی ادامه داد: ما در پایانه‌های مرزی چه در افغانستان و چه در پاکستان با فقدان زیرساخت‌ها مواجهیم و اساساً فعالیتی که در این محل‌ها انجام می‌شود، با زیرساخت‌ها متناسب نیست. مثلاً در بازارچه مشترک مرزی هیچ کدام از وظایفی که برای این بازارچه‌ها در نظر گرفته شده‌است انجام نمی‌شود. ما باید حداقل بین دستگاه‌های خودمان یک نظر واحدی داشته باشیم که بتوان به کمک آن یک مدیریت واحد انجام داد.

حسینی افزود: ناهماهنگی بین نهادهای مختلف امروزه به عنوان یک چالش تجارت خارجی کشور را مورد تهدید قرار داده‌است. پایانه‌های مرزی باید تنها برای عبور کالا

باشد نه برای انجام تشریفات اداری. تشریفات مربوط به کالاها در اغلب کشورها در داخل مرزها انجام می‌شود. این مساله باید توسط وزارت راه به عنوان متولی واحد این موضوع پیگیری شود. برای تسهیل صادرات تقویت زیرساخت‌ها توسط مدیریت واحد ضروری است. مساله لجستیک نیز موضوعی است که باید به طور جدی به آن پرداخته شود. برای برخی کالاها ضروری است که بتوانیم حمل یکسره داشته باشیم که باید تمهیدات لازم در این جهت اندیشیده شود. در مجموع بسیاری از مسائل در پایانه‌های مرزی و در حوزه قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی باید حل شود. وی در پایان گفت: دو موضوع اصلی وجود دارد که یکی عدم هماهنگی دستگاه‌ها و دیگری عدم کیفیت زیرساخت‌ها و عدم تسهیل مسائل لجستیکی است؛ این عوامل مانع استفاده از ظرفیت منطقه می‌شود.

ظرفیت ۱۶ میلیارد دلاری صادرات ایران به پاکستان

سیدرضا سیدآقازاده مدیرکل دفتر آسیا و اقیانوسیه سازمان توسعه تجارت با بیان این که ظرفیت اقتصادی پاکستان خیلی بیشتر است، گفت: بر اساس مطالعاتی که از سوی سازمان توسعه تجارت صورت گرفته، ظرفیت تبادلات تجاری با پاکستان خیلی بیشتر از میزان فعلی است. پاکستان واردات ۶۰ میلیارد دلاری دارد و ایران ظرفیت صادرات ۱۶ میلیارد دلاری به این کشور دارد.

مذاکره با افغانستان و پاکستان برای انعقاد توافق تجاری

وی ادامه داد: ما برای تجارت متقابل ۵ قلم را در چند سال پیش به افغانستان امتیاز یک طرفه دادیم و الآن هم مجوز موافقت‌نامه تجارت ترجیحی را از دولت اخذ کردیم. یک دور مذاکره مقدماتی را هم در دی ماه با هیئت افغانی انجام دادیم و الآن منتظر این هستیم

که آن‌ها نظرشان را در مورد متن پیشنهادی که ما دادیم بگویند تا بتوانیم وارد مذاکره شویم.

سید آقازاده افزود: ما با پاکستان هم از سال ۸۵ موافقت‌نامه بازرگانی و تجارت ترجیحی داریم. از سال ۹۶ موافقت‌نامه تجارت آزاد را هم شروع کردیم و حتی متون و الحاقاتش هم نهایی شده‌است. یعنی دو طرف توافق کرده‌اند و فقط بحث تبادل کالایی است که آن را هم ما پیش قدم شدیم و فهرست کالایی خود را اعلام کرده‌ایم و منتظریم که طرف پاکستانی هم فهرست را بفرستند تا مذاکرات را شروع کنیم. اگر این اتفاق بیفتد حدود ۸۰ درصد کالاهایی که در کتاب تعرفه وجود دارد شامل خواهد شد و دو طرف می‌توانند از تسهیلات یکدیگر استفاده کنند.

مدیرکل دفتر آسیا و اقیانوسیه سازمان توسعه تجارت ادامه داد: روابط ما با دو کشور افغانستان و پاکستان از منظر چهارچوب‌های سیاستگذاری سازمانی که تنظیم روابط انجام می‌دهند تقریباً کامل است. ما کمیسیون مشترک با دو کشور داریم که برگزاری آن فعالانه پیگیری می‌شود. کمیته مشترک تجاری با پاکستان داریم. کمیته‌های مشترک تجارت مرزی با هر دو کشور داریم، کمیته‌های مشترک مرزی با دو کشور داریم که هرکدام از این‌ها وظیفه‌ای را در مورد روابط ایران با افغانستان و پاکستان دارند و به تنظیم روابط کمک می‌کنند. اخیراً مذاکراتی با پاکستان در خصوص ایجاد بازارچه‌های مشترک مرزی بین ایران و پاکستان انجام شده‌است. این بازارچه‌ها علاوه بر ایجاد امنیت و اشتغال، می‌تواند به تقویت مبادلات دو طرف کمک کند. اخیراً دومین مرز رسمی هم با پاکستان باز شد و به زودی احتمالاً مرز سوم نیز باز می‌شود. این مرزهای رسمی کمک زیادی به تجارت خواهند کرد.

نشست تجارت منطقه‌ای برق؛ الزامات و اولویت‌ها

محور ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه؛ هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

نشست «تجارت منطقه‌ای برق؛ الزامات و اولویت‌ها»، به عنوان ششمین پیش نشست از هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی چهارشنبه ۸ بهمن ماه ۱۳۹۹ با حضور جمعی از اساتید و صاحب‌نظران و فعالان این حوزه در پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری برگزار شد.

حبیب فراگوزلو معاون بازار برق شرکت مدیریت شبکه برق ایران، همایون برهمندپور رئیس مرکز توسعه فناوری انتقال توان با ظرفیت بالا پژوهشگاه نیرو، پیام باقری نایب رئیس هیئت مدیره سندیکای صنعت برق کشور، صالح نیازی کارشناس اداره همکاری‌های چندجانبه تجاری، مالی، انرژی و حمل و نقل وزارت امور خارجه و صادق کریمی رئیس گروه دیپلماسی انرژی اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران اعضای اصلی این نشست بودند.

مشارکت ایران در تجارت منطقه‌ای برق نباید به صادرات محدود شود

در ابتدای این نشست صالح رحیمی کارشناس انرژی اندیشکده اقتصاد مقاومتی به مرور محورهای همایش «تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی» پرداخت و تجارت منطقه‌ای برق را یکی از ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه در تعاملات منطقه‌ای ایران عنوان کرد.

وی با اشاره به دو مفهوم «منطقه‌گرایی» و «همگرایی» به عنوان رویکردها و فرایندهای کشورها در تجارت خارجی در دهه‌های اخیر، از اهمیت همگرایی اقتصادی از طریق منطقه‌گرایی سخن گفت.

رحیمی افزود: طبق آمار سازمان تجارت جهانی در حال حاضر تعداد ۳۰۶ توافق تجاری دو یا چندجانبه بین کشورهای مختلف جهان منعقد شده‌است. ایران با توجه به داشتن مرز مشترک با ۱۵ کشور مختلف و موقعیت ژئوپولیتیک ویژه خود می‌تواند سالانه بیش از ۱۰۰۰ میلیارد دلار با کشورهای منطقه مبادلات تجاری داشته‌باشد. یکی از فرصت‌های تجارت منطقه‌ای برای ایران، تجارت برق است. در سال ۲۰۱۹ حدود ۶۳ درصد از صادرات خالص برق در منطقه مربوط به ایران بوده‌است.

وی تاکید کرد: تجارت برق معنای عام‌تری از صادرات برق دارد. صادرات برق به دو دلیل نمی‌تواند رویکرد بلندمدت کشور باشد؛ اول این که در این حالت اگر کشور با تولید ناکافی روبرو شود به چالش بر می‌خورد و دوم این که هیچ کشوری تا ابد واردکننده انرژی نخواهد ماند. لذا باید راهبرد ایران، تجارت به معنای صادرات، ترانزیت و هر گونه مشارکت در خرید و فروش برق باشد.

تجارت برق رویکرد بلند مدت ایران برای تامین امنیت انرژی

این کارشناس انرژی ادامه داد: از نظر رویکردی تجارت برق را می‌توان به دو گروه تجارت مبتنی بر رقابت که هدفش ایجاد بازار برق است و تجارت مبتنی بر همکاری که هدفش افزایش پایایی شبکه و امنیت انرژی است، دسته‌بندی کرد.

وی همچنین با برشمردن تعدادی از کارکردهای اقتصادی، منطقه‌ای و اجتماعی تجارت منطقه‌ای برق، از جمله استفاده از ظرفیت نیروگاه‌های نصب شده در تمام طول سال (بهبود ضریب بار)، اشتراک ظرفیت ذخیره نیروگاهی، افزایش صرفه اقتصادی احداث نیروگاه‌های بزرگ با اشتراک منابع، کمک به توسعه و تقویت تجارت منطقه‌ای در سایر حوزه‌ها و افزایش دسترسی به برق در کشورهای منطقه و در نتیجه افزایش رضایت عمومی (ارتقای خدمات مبتنی بر برق) بر اهمیت این راهبرد تاکید نمود.

تاکید اسناد بالادستی کشور بر توسعه مبادلات منطقه‌ای

وی در بخش دیگری از سخنان خود به مرور موضوع تعاملات منطقه‌ای و تجارت و صادرات برق در اسناد بالادستی کشور پرداخت و گفت: در مواد ۱۰ و ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بر ایجاد و توسعه پیوندهای اقتصادی و راهبردی و گسترش همکاری با کشورهای منطقه تاکید شده و همچنین در مواد ۱۳ و ۱۵ این سیاست‌ها افزایش صادرات برق برای مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از نفت و گاز تصریح گردیده‌است.

وی ادامه داد: در ماده ۴۹ قانون برنامه ششم توسعه تشکیل بازار و ایجاد قطب منطقه‌ای برق تکلیف گردیده و در بند ب سند ملی راهبرد انرژی کشور استفاده حداکثری از ظرفیت جغرافیای سیاسی (ژئوپولیتیک) کشور ترسیم شده‌است. در سیاست‌های برنامه اجرایی طرح جامع انرژی کشور ذیل بند ب سند ملی راهبرد انرژی، توسعه صادرات و تجارت منطقه‌ای برق عنوان شده‌است و نهایتاً بند ۱۱ سند مدیریت استراتژیک شرکت توانیر مربوط به تبدیل شدن ایران به مرکز تبادل برق در منطقه است.

لزوم تقویت نقاط اتصال شبکه برق کشورهای منطقه

در بخش دیگری از نشست حبيب قراگوزلو معاون بازار برق شرکت مدیریت شبکه برق ایران با بیان این که یکی از مهم‌ترین الزامات تجارت منطقه‌ای برق افزایش نقاط اتصال و ارتباط شبکه برق کشورهای منطقه است، گفت: اتصالیان با برخی کشورهای منطقه خوب و با برخی ضعیف است. باید ارتباطان را با کشورهای مختلف قوی کنیم. باید سعی کنیم مزیت نسبی خود را برای تولید برق در منطقه حفظ کنیم. اگر در منطقه بازارها گسترش پیدا کند و ما کاری نکنیم سهم ایران از بازارها کم خواهد شد.

وی تصریح کرد: برخی از کشورهای اطراف شبکه‌های برق ضعیفی دارند. این کشورها متأسفانه خیلی بازارپذیر نیستند. اگر بخواهیم بازار منطقه‌ای راه‌اندازی کنیم باید روی زیرساخت‌های این کشورها نیز کار شود. از جهت صادرات خدمات می‌توان سرمایه‌گذاری خوبی انجام داد و وقتی آن‌ها قوی شدند می‌توان بازار منطقه‌ای را ایجاد نمود. ما اتصالات با کشورهای همسایه داریم اما نه برای حجم‌های بالای برق صادراتی. برای تبدیل شدن به هاب منطقه باید ظرفیت‌ها افزایش یابد.

قراگوزلو افزود: اولین و مهمترین اولویت را می‌توان توسعه ارتباطات فیزیکی به معنای بسترهای انتقال انرژی با کشورهای منطقه دانست. ارتباطات را باید قوی کنیم نه فقط برای صادرات. بحث ترانزیت برق خیلی مهم است. اگر شبکه قوی داشته باشیم می‌توانیم برق را بین کشورها توزیع کنیم و از منافع و درآمد آن استفاده نماییم.

هماهنگی وزارت نفت و نیرو برای تجارت منطقه‌ای برق ضروری است

وی با اشاره به این که وزارت نیرو با محوریت توانیر مهم‌ترین وظیفه را در بحث تجارت منطقه‌ای برق دارد، گفت: مجوزهای صادرات و واردات دست وزارت نیرو است اما متأسفانه از سال ۹۲، ۹۳ حدود ۳۷ مجوز صادرات صادر شده است اما بسیاری

از آن‌ها الآن فاقد اعتبار است و عملاً صادرات انجام نمی‌شود. بخش خصوصی ما نسبت به صادرات بدبین شده‌است و خودش هم خیلی پیگیر نیست. در بخش تحویل و نرخ‌گذاری سوخت، وزارت نفت مرجع اصلی است اما با همکاری نهادهای دیگر مانند وزارت نیرو. این‌جا باید نهادی بالادستی ورود کند تا نهادهای مختلف به طور مناسب و به دور از تعارض منافع این کار را انجام دهند.

معاون بازار برق شرکت مدیریت شبکه برق ادامه داد: بازارهای منطقه‌ای در ایران سابقه زیادی دارد و متولیان اصلی هم شرکت توانیر و شرکت مدیریت شبکه است که با همکاری با سازمان منطقه‌ای اکو پیگیر این مساله بودیم. ابتدا قرار شد ایران و ترکیه پایلوت راه اندازی بازار منطقه‌ای برق شوند. ولی اخیراً در نشست rpe آخری که در اکو داشتیم قرار شد همه کشورهای متمایل به این کار وارد این مساله شوند و زیرساخت‌ها و لوازم این کار فراهم شود.

وی با اشاره به لزوم داشتن مکانیزمی برای حذف یارانه انرژی در کشور، گفت: اگر بخواهیم بازار بین بخش‌های مختلف رقابتی باشد، باید مکانیزمی را طراحی کنیم که یارانه‌های کشورهای مختلف در بخش انرژی در بازارهای بین‌المللی به نحوی مدیریت شود. باید سعی کنیم مزیت نسبی خود را برای تولید برق در منطقه حفظ کنیم. اگر در منطقه بازارها گسترش پیدا کند و ما کاری نکنیم سهم ایران از بازارها کم خواهد شد.

رقابت مخرب وزارت نفت و نیرو عامل عقب ماندگی در تجارت منطقه‌ای برق

قراگوزلو با اشاره به رقابت مخرب بین بخش برق و گاز در داخل کشور برای صادرات، گفت: باید استراتژی مشترکی بین وزارت نفت و نیرو تدوین شود تا از چنین مسائلی جلوگیری کند. مثلاً در بحث صادرات برق، نفت و گاز نیاز به چنین استراتژی کاملاً احساس می‌شود.

وی با بیان مساله مشکلات زیست محیطی تولید برق مانند تمرکز آلودگی هوا در کشور گفت: صادرات برق به نوعی به معنای تولید برق در داخل و صادر نمودن برق پاک است. یعنی آلودگی‌ها در داخل کشور متمرکز می‌شود و برق پاک صادر می‌شود. اگر امکان داشته‌باشد باید سازمان محیط زیست هم انتفاعی از صادرات برق داشته‌باشد تا بتواند به تقویت محیط زیست بپردازد.

معاون بازار برق شرکت مدیریت شبکه برق تحریم و عدم امکان دریافت منابع ناشی از فروش برق و همچنین نداشتن سیاستگذاری دقیق در خصوص ورود بخش خصوصی به صادرات را از موانع تحقق تجارت منطقه‌ای برق دانست و گفت: ما در اسناد بالادستی خیلی خوب صحبت می‌کنیم که بخش خصوصی باید وارد عمل شود. اما در میدان عمل چنین اتفاقی رخ نمی‌دهد.

قیمت‌گذاری معیوب سوخت نیروگاه‌ها مانع توسعه تجارت منطقه‌ای برق

قراگوزلو افزود: بعضا به نیروگاه‌ها می‌گویند اگر می‌خواهید برق را صادر کنید قیمت سوخت فرق می‌کند و این قیمت تا حدی بالاست که دیگر صادرات صرفه اقتصادی ندارد. قرار نیست کل سهم پول صادرات برای یک نفر باشد. می‌توان بخشی را به نیروگاه و بخشی را به بقیه اختصاص داد. باید منافع صادرات را باهم تقسیم کنیم. مثلا نیروگاه گاز یارانه‌ای را می‌سوزاند، بخشی از پول برای گاز صرف شود و بخشی برای نیروگاه.

وی در پایان گفت: یکی دیگر از اولویت‌ها داشتن قراردادهای محکم و خوب با کشورها است. این قراردادها می‌تواند یا توسط دولت بسته شود و به بخش خصوصی انتقال یابد یا با بلوغ بخش خصوصی، خود بخش خصوصی این کار را انجام دهد. ما از لحاظ تجارت برق به بلوغ خوبی نرسیده‌ایم. قراردادها بلندمدت است اما نکته اینجاست که باید به قرارداد پایبند باشیم. در غیر این صورت مزیت ما در تامین برق از بین می‌رود. من مطمئنم

تا چند سال آینده مزیت نسبی صادرات را داریم. ما تا ۵، ۴ سال آینده می‌توانیم برق صادر کنیم و بستر را تقویت کنیم تا در آینده روی ترانزیت کار کنیم.

نقش آفرینی ایران در حوزه ترانزیت برق با تبدیل شدن به هاب تجارت انرژی منطقه

در ادامه همایون برهمندپور رئیس مرکز توسعه فناوری انتقال توان با ظرفیت بالا پژوهشگاه نیرو با بیان این که در بند ۱۳ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بر بحث صادرات و تجارت برق تاکید شده‌است، گفت: براساس نتایج بررسی‌های پژوهشگاه نیرو، اگر با روندی که در سال ۹۶ مطالعه شده‌بود و با همان رشد مصرف پیش برویم، حدوداً از سال ۱۴۰۶ به بعد هیچ مزیت نسبی برای صادرات برق نخواهیم داشت. لکن اگر سیاست‌های مدیریت مصرف برق به شدت اجرا شود، می‌توان همچنان مزیت نسبی در این زمینه داشت. اگرچه معمولاً سیاست‌های مدیریت مصرف چندان جواب نمی‌دهد. وی با بیان این که زیرساخت‌های خوب کشور در بخش تولید و انتقال برق در منطقه رتبه اول را دارد، گفت: ما با ۱۶ کشور مرز مشترک خشکی و آبی داریم. ایران در منطقه‌ای قرار گرفته‌است که با قطب‌های تولید و مصرف انرژی الکتریکی در ارتباط است؛ مناطقی همچون قفقاز و آسیای میانه. پس آینده‌ای که می‌توان متصور بود نقش آفرینی در بحث ترانزیت برق و تبدیل شدن به هاب انرژی الکتریکی منطقه است.

برهمندپور تصریح کرد: ما در چشم‌انداز بلند مدت باید بتوانیم در ارقام و ابعاد بالا ترانزیت برق انجام دهیم. می‌توان از ظرفیت کشور چه در بحث تولید و چه انتقال استفاده نمود. چشم‌انداز ایران در تبادلات گسترده برق در منطقه چنین ترسیم می‌شود که با تمام کشورهای منطقه با حجم تبادل توان بالا در ارتباط باشیم. این مساله می‌تواند محقق شود در صورتی که زیرساخت‌های خود را تقویت نموده و در زیرساخت‌های کشورهای منطقه نیز کمک کنیم.

لزوم بهره‌برداری از موقعیت جغرافیایی ایران در تجارت منطقه‌ای برق

رئیس مرکز توسعه فناوری انتقال توان با ظرفیت بالا پژوهشگاه نیرو با اشاره به این که در حال حاضر بسیاری از کشورها چشم‌اندازهایی برای راه‌اندازی شبکه جهانی انرژی ترسیم می‌کنند، گفت: در حال حاضر بحث شبکه جهانی برق در حد مطالعات است اما می‌خواهند برای آینده این گونه برنامه‌ریزی کنند. برنامه بلندمدت کشورهای اروپایی تشکیل شبکه‌های برق جهانی است تا بتوانند از مزیت این شبکه در انتقال توان در تمامی مناطق جهان بهره ببرند و در کنار آن با انتقال انرژی پاک از سایر مناطق جهان، از پیامدهای گازهای گلخانه‌ای نیز مصون بمانند. به هر حال به نظر نمی‌رسد توسعه صادرات برق کشور با وضعیت فعلی افزایش مصرف محقق شود.

وی افزود: اما در کنار این یکی از راهکارهای توسعه نقش ایران در تجارت برق، موقعیت راهبردی ایران است و این که ایران هاب انرژی الکتریکی منطقه شود. با رویکرد ترانزیت می‌توانیم با تمرکز کمتر بر تولید برق، سودآوری خوبی داشته‌باشیم ضمن این که یک نقشه راه و دیدگاه کلان برای توسعه کربدورها و شبکه‌های جهانی برق ایجاد شود. مزیت نسبی ما حالتی است که قطب‌های تولید و مصرف نسبتاً بزرگ در شمال، جنوب، شرق و غرب ایران داریم. علاوه بر مزیت نسبی که در کشورهای منطقه برای تولید وجود دارد، مزیت نسبی در مصرف هم در کشورهای دیگری وجود دارد.

نباید توسعه صادرات را متوقف به کنترل مصرف داخلی کنیم

برهمندپور گفت: ما در ساختار شبکه برق اگر نیازهای تبادلات برون‌مرزی و درون‌مرزی را در نظر بگیریم به زیرساخت و معماری بلندمدتی برای شبکه انتقال می‌رسیم که مطمئن شویم تضمین‌کننده نقش آفرینی ما در منطقه است. در سبد انرژی می‌توان روی

انرژی‌های تجدیدپذیر نیز کار کرد. اما تجربه نشان داده‌است معمولاً برنامه‌های ما برای کنترل مصرف کاملاً موفق نیست و نمی‌توان برای گسترش صادرات صرفاً روی آن تمرکز کرد.

وی در پایان گفت: وقتی قابلیت ترانزیت داریم چرا باید صرفاً بر تولید تکیه کنیم؟ شبیه همین مساله را برای هاب هوایی هم داریم. مثلاً کشور امارات یا قطر نقش هاب هوایی دارند. ایران نیز می‌تواند چنین نقشی را برای انرژی الکتریکی داشته باشد. نیازی نیست ابتدا ظرفیت زیادی برای تولید ایجاد کرد و بعد برای صادرات گسترده اقدام نمود. می‌توان با استفاده از موقعیت کشور هاب انرژی الکتریکی شد. من این مساله که اول مصرف را مهار کنیم بعد صادرات را توسعه دهیم، چندان قبول ندارم و راهکار توسعه ترانزیت را بر تمرکز صرف بر تبادلات دوطرفه ترجیح می‌دهم.

لزوم استفاده از ظرفیت بالای تجارت منطقه‌ای برق

در ادامه پیام باقری نایب رئیس هیئت مدیره سندیکای صنعت برق کشور با بیان این که کشور در حوزه انرژی و به ویژه برق مزیت‌های زیادی دارد، گفت: ما اگر از مزیت‌های خودمان استفاده نکنیم این مزیت‌ها به تدریج کمرنگ‌تر خواهد شد. چرا ما زمان را از دست داده‌ایم و مزیت‌های ما روز به روز کمتر شده‌است؟ به طور ثوری به این مسائل پرداخته‌شده اما اگر در عمل نیز پرداخته می‌شد می‌توانستیم از این مزایای نسبی استفاده کنیم.

وی افزود: چرا ما برای این که بتوانیم قطب برق منطقه شویم یک استراتژی بلندمدت و نقشه راه نداشته‌ایم؟ این با وضعیت حال ما تفاوت زیادی دارد. ما با همه کشورهای همسایه که مرز خاکی مشترک داریم، از نظر برق متصلیم. اما این به معنای هاب منطقه بودن نیست. در حوزه خدمات فنی مهندسی ما نیز صنعت برق مقام اول را در کشور

دارد. ما با ظرفیت معتناهی در منطقه به لحاظ نیاز همسایگان مواجه هستیم. بالغ بر ۱۰۰۰ میلیارد دلار ظرفیت تجارت برق با کشورهای همسایه است. ۴۰۰ میلیارد دلار هم اوراسیا است که حجم زیادی است و ما جزو معدود کشورهایی هستیم که چنین ظرفیتی داریم.

صادرات برق نسبت به نفت ضربه‌پذیری کمتری از تحریم‌ها دارد

نایب رئیس هیئت مدیره سندیکای صنعت برق تصریح کرد: قرار گرفتن کشور در این منطقه جغرافیایی یک موهبت الهی است. ما پتانسیل زیادی برای نه فقط صادرات، بلکه حتی واردات و ترانزیت و تبدیل شدن به هاب منطقه داریم. این سیاستگذاری‌های غلط از گذشته بوده و آثار آن را در خاموشی‌های زمستان می‌بینیم. امروز نه تنها نمی‌توانیم برق صادر کنیم بلکه حتی در مصرف خود نیز دچار مشکل شده‌ایم.

وی ادامه داد: استراتژی صادرات به همسایگان از ابتدا درست بود خصوصاً با شدت گرفتن تحریم‌ها. راهکارهای آن هم امروز در دنیا مشخص است. مانند تجارت ترجیحی، پیمان پولی و ... همین مساله در صادرات برق هم وجود دارد. تجارت برق از نظر امنیتی که برای کشور ایجاد می‌کند، از جهت بالابردن قدرت چانه زنی، اشتغال زایی و مقابله با رکود و ... برای ما اهمیت دارد. آقا درست اشاره کردند که صادرات برق نسبت به نفت ضربه‌پذیری کمتری نسبت به تحریم‌ها دارد.

وزارت نیرو اجازه ورود بخش خصوصی به تجارت منطقه‌ای برق را نمی‌دهد

باقری گفت: ما اجازه ورود بخش خصوصی را به حوزه تجارت منطقه‌ای برق نداده‌ایم. تنها تجربه‌ای که بخش خصوصی در تجارت برق دارد به یک شرکت بر می‌گردد که در سال‌های دور بوده‌است و به عنوان واسطه بین ترکمنستان و توانیر این کار انجام می‌شده‌است. ما استراتژی برای ورود بخش خصوصی به این حوزه نداشته‌ایم. علتش

هم روشن است. امروز توانیر برق را صادر می‌کند و همه صادرات برق ما دولتی است و درآمدزایی قابل توجهی برای وزارت نیرو دارد. وزارت نیرو نیز به دلیل عدم مدیریت درست هدفمندی یارانه‌ها با کمبود منابع مواجه است پس به این مساله احتیاج دارد.

وی تصریح کرد: اما آیا ظرفیت ما برای صادرات به ۱۳۰۰، ۱۴۰۰ مگاوات محدود می‌شود؟ قطعاً نه، اما تحقق ظرفیت صادراتی بیشتر مستلزم ورود بخش خصوصی به این حوزه است. ما در مورد تجارت شاید چند ده میلیارد دلاری صحبت می‌کنیم. با مراجعه به اصل ۴۴ نیز می‌توان گفت دوستان باید تصدی‌گری خود را در بخش صادرات تا حدی واگذار می‌کردند.

موضوع تجارت منطقه‌ای برق فرادستگاهی است

وی ادامه داد: موضوع تجارت برق فرادستگاهی است. نباید محدود به یک وزارتخانه به این مساله توجه کنیم. یکی از موانع اصلی صادرات برق نرخ خوراک گاز است. وزارت نفت برای صادرات نرخ خوراک صادراتی را در نظر می‌گیرد که بسیار بالاست و برای این است که دست‌اندازی برای صادرات برق باشد و به جای برق، گاز صادر شود.

نایب رئیس هیئت مدیره سندیکای صنعت برق گفت: در دوره پسابرجام که بالغ بر ۱۲۰، ۱۳۰ هیئت به کشور ما آمدند، در همه این هیئت‌ها یک گروه انرژی حضور داشتند. چون انرژی در کشور ما جذابیت دارد ولی ما نتوانسته‌ایم از این جذابیت‌ها بهره‌مند شویم و امروز درگیر مجادلات وزارتخانه‌ها هستیم در حالی که استراتژی انرژی ما در جایی فراتر از این دو وزارتخانه باید رسیدگی شود. این باعث از دست رفتن فرصت‌های ما در کشورهای همسایه شده‌است.

وزارت نیرو به تکلیف خود در تبدیل کشور به هاب انرژی عمل نکرده است

باقری با اشاره به این که رفتن به سمت صدور خدمات فنی مهندسی آدرس غلطی است، گفت: بحث تجارت برق به دنبال خود صدور خدمات فنی مهندسی را دارد. جایشان را عوض نکنیم. کار مذاکره و تبادلات این چینی نیز بر عهده دولت است. در سفری که ما به افغانستان داشتیم یک پروتکل ۲۰ بندی امضا شد که دو سه بندش خلق پروژه بود. این باید در تعاملات دو دولت و دو دستگاه وزارتخانه‌ای اتفاق بیفتد و بخش خصوصی نیز در کنارشان باشد. اگر این فرایند انجام شود، توسعه شبکه هم اتفاق می‌افتد.

وی در پایان گفت: بخشی از مساله نیز به مشکلات داخلی بر می‌گردد. اگر وزارت نیرو این عزم را داشته باشد می‌توانیم کیک صادرات و ترانزیت برق را بزرگ کنیم. اما بخش مهمی از آن نیز فرادستگاهی است مانند نرخ خوراک گاز. این نیاز به نهاد بالادستی دارد. شورای عالی انرژی نهاد بالادستی است اما تا بحال چنین مصوبات و تصمیماتی نداشته است.

توسعه همکاری‌های اقتصادی و تامین امنیت منطقه با تجارت منطقه‌ای برق

در ادامه صالح نیازی کارشناس اداره همکاری‌های چندجانبه تجاری، مالی، انرژی و حمل و نقل وزارت امور خارجه با اشاره به این که چشم‌انداز صنعت برق در دنیا و جایگاه برق در سبد انرژی مصرف کننده‌ها رو به رشد است، گفت: در جهان قریب به ۲۰۰ میلیارد دلار در حوزه توزیع و ۱۰۰ میلیارد دلار در تولید سرمایه‌گذاری می‌شود و پس از آن انرژی‌های تجدیدپذیر مورد توجه قرار می‌گیرند. پس اولویت‌های دنیا این طور است. مهمترین بازارهای جهانی، باهم تبادل برق دارند که هم پایداری شبکه را افزایش می‌دهد و هم زمینه بسیار مناسبی برای همکاری است. این امر هم همکاری‌های اقتصادی را افزایش می‌دهد و هم زمینه تامین امنیت منطقه است.

وی ادامه داد: ما موقعیت منحصر به فردی داریم که می‌توانیم تبادلات برقی متنوعی داشته باشیم. تفاوت دمای شمال و جنوب و تفاوت افق شرق و غرب مزیت ویژه‌ای برای تبادلات برق ایجاد می‌کند. ما آمار دقیقی از برآورد پتانسیل صادرات برای کشورهای منطقه نداریم. اما کشورهای منطقه با توجه به ظرفیت و نیازهایشان ظرفیت زیادی برای توسعه صادرات دارند.

عدم پابندی به قراردادهای تجاری، مانع تجارت منطقه‌ای برق

وی تصریح کرد: مانع اصلی توسعه همکاری‌ها در زمینه برق، مصرف داخلی است. اگر نتوانیم مصرف داخلی را مدیریت کنیم، ظرفیت مازاد برای صادرات نخواهیم داشت. پس باید مدیریت مصرف در مصرف خانگی و عرضه برق داشته باشیم. همچنین می‌توانیم از ترانزیت برق استفاده کنیم و یا صادرات مشروط به این صورت که در زمان‌های پیک صادرات نکنیم.

نیازی افزود: اگر قراردادهایی داشته باشیم که نتوانیم به آن‌ها پایبند باشیم این قراردادها در بلندمدت به روابط دو کشور آسیب می‌زند. باید نگاه سیستمی به مساله داشته باشیم. هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف در حوزه انرژی چالش اساسی برای صادرات برق است. به نظر می‌رسد دستگاه حکمرانی در حوزه انرژی باید شکل بگیرد که فرامنطقه‌ای باشد. در مجموع به مساله تجارت منطقه‌ای برق باید بلندمدت نگاه کرد و نباید صرفاً مقطعی و حتی ۲۰ ساله نگاه کنیم.

تنها با ابزار قیمت، نمی‌توان مصرف برق را کنترل کرد

وی با بیان این که صادرات اساساً برای مازاد بر مصرف داخلی است، گفت: اما از آن جا که صادرات به علت نرخ ارز می‌صرفد، بعضاً در بسیاری از کالاها و خدمات صادرات

انجام می‌شود و قیمت بالا می‌رود. اما در برق، تنها با ابزار قیمت نمی‌توان مصرف را کنترل کرد. ابزار قیمتی در زمان کوتاه‌مدت می‌تواند مصرف را کاهش دهد اما در بلندمدت کارایی نخواهد داشت.

وی افزود: اولاً باید دید تنوع سبد انرژی مصرف‌کننده چگونه است. ثانیاً با چه راندمانی به نیاز مصرف‌کننده تبدیل می‌شود. ثالثاً تصمیم بگیریم قیمت به چه نحوی تعیین شود. مثلاً ما امروز شاهد هستیم که اجاق گاز برقی بسیار کمتر از گازی استفاده می‌شود یعنی چنین تصمیمی گرفته شده‌است. سیاستگذاری مصرف انرژی صرفاً به بحث قیمت محدود نمی‌شود.

ناتوانی در تامین برق پایدار، مانع توسعه صادرات و انعقاد قراردادهای بلندمدت

وی ادامه داد: وقتی ما در شبکه برق خود قطعی داریم، نمی‌توانیم قرارداد بلندمدت پیوسته برای صادرات داشته باشیم مگر این که آن را مشروط کنیم به این که در پیک مصرف صادرات انجام نشود. اما اگر مصرف ما بی‌رویه است باید برای مدیریت مصرف فکری کنیم. لازم به ذکر است که قیمت‌گذاری مساله اصلی در مدیریت مصرف نیست و بیشتر باید به راندمان مصرف انرژی توجه شود.

کارشناس اداره همکاری‌های چندجانبه تجاری گفت: در مورد تجارت فکر می‌کنم نظر دستگاه دیپلماسی کاملاً مساعد است که هم در ترانزیت و هم صادرات همکاری کند. مانعی نمی‌بینم مگر این که مساله به نحوی باشد که نتوانیم صادرات کنیم و اولویت‌های خود کشور اجازه ندهد. دستگاه دیپلماسی از صادرات برق به کشورهای منطقه کاملاً استقبال می‌کند.

ضرورت هماهنگی بین دستگاهی در قراردادهای خارجی تجارت انرژی

وی افزود: شکل گیری بازار برق کشورهای اکو اولویت ما است. کشورهای ایران، پاکستان و ترکیه اعضای اصلی هستند و اعضای دیگر در حال توسعه و در حال رشد شهرنشینی هستند و چشم انداز روشنی را از منظر تجارت منطقه ای برق نشان می دهند. پس باید از پتانسیل عضویت در سازمان همکاری های اقتصادی استفاده کنیم.

وی در پایان گفت: من فکر می کنم قطعا باید نگاه فرادستگاهی و فراوزارخانه ای حاکم شود و صدای واحدی از بخش انرژی خارج شود و دقیق و با رعایت همه ملاحظات، فنی، سیاسی، اقتصادی و ... این کار انجام شود. این، نگاهی سیستماتیک را می طلبد. این که در کجا اتفاق می افتد را شاید نتوان گفت اما ضرورتش احساس می شود.

ناهماهنگی دستگاه های داخلی مانع اصلی نقش آفرینی در تجارت انرژی

در این نشست محمدصادق کریمی رئیس گروه دیپلماسی انرژی اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران با اشاره به این که اغلب کارشناسان بر اصل موضوع لزوم استفاده از فرصت تجارت منطقه ای به ویژه در حوزه انرژی توافق دارند گفت: مسلما باید به سمت ترانزیت و تجارت و خرید و فروش برق در منطقه برویم. این مساله جای تردید ندارد. در موانعی که توسط کارشناسان و صاحب نظران مورد تاکید قرار گرفت مهم ترین و پرتکرار ترین موارد هماهنگی های بین بخشی داخلی و تعیین تکلیف بخش خصوصی است.

ثبات و پایداری تعهدات، الزام اساسی تجارت منطقه ای برق

وی در ادامه اولویت های کشور در حوزه تجارت برق را برشمرد و گفت: باید تا مدتی روی مزیت صادرات تکیه کنیم، برویم به سمت صادرات خدمات در بازه جغرافیایی محدود برای همسایگان و برویم به سمت منابع برق تا بتوانیم ترانزیت کنیم.

کریمی همچنین با اشاره به ثبات و پایداری در تصمیمات و تعهدات تجارت برق به عنوان یکی از الزامات اساسی آن گفت: وقتی مساله بین‌المللی شد پایداری و ثبات آن خیلی مهم است. اگر این فرصت از دست رود تا سال‌ها دیگر فرصت تجارت با کشور مورد نظر از بین خواهد رفت. یک کشور یک بار به ما اعتماد می‌کند. ما باید در داخل مسائل خود را تعیین تکلیف کنیم و بر این اساس به تجارت با همسایگان پردازیم.

موقعیت جغرافیایی، مزیت جدایی ناپذیر ایران در تجارت منطقه‌ای برق

وی ادامه داد: باید واقع بینانه ظرفیت‌ها و توانایی‌های خود را ببینیم. شاید یک راهش این باشد که بگوییم ما بهتر است کلاً در تجارت خارجی برق ورود نکنیم. اما اگر دیدیم مهم است و توانایی‌اش را داریم باید به الزامات آن نیز پایبند باشیم. چون مساله بین‌المللی است، پایبندی به تعهدات خیلی مهم است.

رئیس گروه دیپلماسی انرژی اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران در پایان گفت: من معتقدم اگر دنبال پیشرفت و توسعه هستیم باید توجه کنیم چه مزیتی داریم که قابل گرفتن از ما نیست. آنچه قابل عوض شدن نیست جغرافیا است. ما در این نقطه قرار گرفته‌ایم و مزیت هم داریم. اگر رفتیم به سمت مزیت‌هایی که مرتبط با جغرافیا هستند، این‌ها مزیت‌هایی است که نمی‌توانند از ما بگیرند.

فصل چهارم

چکیده مقالات مورد تایید

از حدود ۷۰ مقاله ارسالی برای دبیرخانه همایش، ۳۶ مقاله در مرحله اول مورد تایید قرار گرفت و وارد فرآیند بررسی نهایی شد. از این میزان، ۲۸ مقاله به تایید نهایی کمیته علمی رسید و حد نصاب لازم را کسب نمود.

شبکه بهم پیوسته برق فرصتی برای توسعه تجارت منطقه‌ای

صالح رحیمی؛ کارشناس اندیشکده اقتصاد مقاومتی

وضعیت کنونی ایران در تجارت منطقه‌ای بسیار کمتر از ظرفیت‌های داخل کشور و فرصت‌های سطح منطقه است. این موضوع در تجارت منطقه‌ای برق ایران نیز صادق است به طوری که در سال ۱۳۹۸ ظرفیت خطوط انتقال فرا مرزی نسبت به ظرفیت منصوبه نیروگاهی کشور حدود ۵ درصد و مجموع صادرات و واردات برق نسبت به میزان تولید ناویژه کشور تنها ۲.۸ درصد بوده است. اتصال شبکه برق کشورهای هم‌جوار بهم و از آن طریق به کشورهای دورتر، یک روش اقتصادی برای تامین برق است چرا که کشورهایی که تولید برق پرهزینه‌ای دارند می‌توانند از برق ارزان سایر کشورها بهره ببرند. اشتراک ظرفیت ذخیره نیروگاهی، بهبود ضریب بار، تامین پیک بار بدون احداث نیروگاه جدید و افزایش درآمد ارزی برای کشورهای صادرکننده مواردی از کارکردهای فنی - اقتصادی شبکه بهم پیوسته برق است. در عین حال ایجاد شبکه بهم پیوسته برق در منطقه، مسیری برای توسعه تعاملات منطقه‌ای و همگرایی اقتصادی و وسیله‌ای برای مقاوم‌سازی اقتصاد ایران از طریق ایجاد پیوندهای راهبردی در منطقه است. با این که در سال‌های گذشته تلاش‌های زیادی برای برقراری ارتباط الکتریکی میان ایران و همسایگانش انجام شده، اما آنچه تاکنون پیاده‌سازی شده است فاصله زیادی تا شکل‌گیری شبکه بهم پیوسته برق دارد. لذا تا کنون از این اهرم غیرنظامی برای ایجاد ثبات در منطقه، گره زدن امنیت انرژی کشورهای منطقه به ایران و زمینه‌سازی توسعه روابط تجاری بهره‌برداری کافی صورت نگرفته است.

ریشه این موضوع را در عدم توجه کافی نسبت به فرصت‌های گذرای منطقه‌ای در بدنه حاکمیت، تبیین نشدن مفهوم دقیق قطب برق و شبکه بهم پیوسته برق در اسناد بالادستی، عدم وجود مدیریت متمرکز و تقسیم کار میان نهادهای حاکمیتی، عدم وجود منابع مالی

برای افزایش ظرفیت تولید برق و خطوط انتقال مرزی، فراهم نکردن امکان نقش آفرینی سازنده بخش خصوصی و وجود موانع سیاسی و اثرگذاری قدرت‌های فرامنطقه‌ای بر تصمیمات کشورهای منطقه باید جستجو کرد. شبکه بهم پیوسته برق با محوریت ایران از یک سو بستری برای تجارت منطقه‌ای برق فراهم می‌کند و از سوی دیگر برای افزایش سطح تبادلات تجاری کشورهای منطقه از طریق ایجاد همگرایی بیشتر، زمینه‌سازی می‌کند. به عبارت دیگر چنانچه شبکه برق دو یا چند کشور بهم متصل گردد، اراده طرفین نسبت به توسعه همکاری‌های منطقه‌ای از جمله در ارتقای تعاملات اقتصادی و تجاری، تقویت خواهد شد. همچنین این موضوع، زمینه صادرات تجهیزات و خدمات مهندسی برای توسعه زیرساخت‌های صنعت برق در کشورهای منطقه را فراهم می‌کند.

بررسی شرایط حضور ج.ا. ایران در چند سازمان منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

یاور دشت بانی، رضوان آقامیرزایی؛ پژوهشگران موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

اجرای درست سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به عنوان یک الگوی بومی برای پیشرفت کشور در گرو تبیین صحیح و شناخت مؤلفه‌های آن است. یکی از مؤلفه‌های مرتبط با اقتصاد مقاومتی، نحوه تعامل با سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی، در چارچوب این الگو است. تغییر و تحولات سریع و شتابنده معادلات سیاسی، اقتصادی در دو سطح منطقه‌ای و بین‌المللی باعث شده تا امروزه کشورها بنا به نیازها و ضروریات خود در عرصه جهانی، به سوی همکاری و تعامل بیشتر حرکت کنند. منطقه‌گرایی از موضوعات پر اهمیت برای این تعامل موثر در سطح بین‌المللی است، چرا که گرایش کشورها به عضویت در بلوک‌های اقتصادی منطقه‌ای به منظور گسترش تجارت بین اعضا، افزایش رفاه اقتصادی کشورهای عضو، افزایش صرفه‌های ناشی از مقیاس، بهبود رشد اقتصادی و بالا بردن کارایی فنی و مانند آن، روز به روز در حال افزایش بوده و حضور در بازارهای بین‌المللی نیازمند مشارکت بین‌المللی است، به گونه‌ای که گرفتن سهم مناسب بازار جهانی مستلزم تعامل و تفاهم با مناطق مختلف جهان، سازمان‌ها و اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی است.

اساس شکل‌گیری دیپلماسی اقتصادی هم مبتنی بر کاستی‌های دیپلماسی سنتی برای تحقق اهداف سیاست خارجی و تأمین منافع بازیگران دولتی و غیر دولتی عرصه بین‌الملل در چارچوب تعاملات فزاینده و چندوجهی اقتصاد است. در واقع با پدید آمدن ترتیبات فراملی و چندجانبه به عنوان ابزار مذاکره و همکاری‌های بین‌المللی، سئوالاتی در مورد چگونگی حضور و مشارکت در چنین ترتیباتی، نحوه ارتباط با آن‌ها و میزان اثرگذاری نهادهای فراملی بر منافع ملی مطرح می‌شود.

در این پژوهش، پس از بررسی و معرفی پیشینه، شرایط، ظرفیت‌ها و محدودیت‌های سازمان‌های مورد هدف، به معرفی شاخص‌هایی مرتبط با هدف پژوهش در پنج حوزه کاری (امنیت غذایی، حمل و نقل و ظرفیت ترانزیتی کشور، عقد پیمان‌های پولی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و مباحث مرتبط انرژی) پرداخته شده‌است و در نهایت متناسب با هر حوزه کاری و سازمان مورد بررسی پیشنهادهای کاربردی ارائه شده‌است. نتایج به طور کلی نشان می‌دهد فعالیت در سازمان اکو و گروه دی هشت نسبت به سازمان‌های مورد بررسی دیگر اولویت دارد.

راهبرد تعاملات تجاری ایران و کشورهای همسایه بر مبنای تحلیل اهمیت - عملکرد؛ مطالعه موردی کشور عراق

محمدهادی هاشمی فرید؛ دانشجوی دکتری علوم اقتصادی دانشگاه امام صادق (ع)

توسعه تجارت با کشورهای اسلامی منطقه به ویژه همسایگان از این رو دارای اهمیت است که موجب کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور از طریق توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری با کشورهای منطقه و جهان می شود. گسترش روابط با کشورهای همسایه، کمک به توسعه منطقه ای، افزایش رقابتمندی ایران در منطقه و همچنین توسعه تجارت با کشورهای واقع در منطقه آسیای جنوب غربی جزو اولویت برنامه های توسعه و محور فعالیت بخش بازرگانی است. عراق به عنوان یکی از کشورهای واقع در منطقه آسیای جنوب غربی می تواند یکی از بازارهای صادرات غیرنفتی کشور باشد. هدف اصلی این مقاله، ارائه راهبرد تعاملات تجاری بین ایران و عراق، مبتنی بر شناسایی بخش های کلیدی مزیت دار اقتصاد ایران است. از این رو بر مبنای روش حذف فرضی و شاخص مزیت نسبی آشکار شده (RCA) طبق جداول داده - ستانده به هنگام شده ۲۰۱۵، بخش های کلیدی و مزیت صادراتی ایران به مقصد عراق مدل سازی شده است. نتایج به دست آمده این مدل سازی در قالب نواحی چهارگانه تحلیل اهمیت - عملکرد جمع بندی شده است بدین گونه که ناحیه اول این تحلیل از لحاظ اهمیت (بخش کلیدی) و سطح عملکرد (مزیت صادراتی) در بالاترین سطح قرار دارد؛ بنابراین بخش های کلیدی مزیت دار ایران، بخش هایی هستند که در این ناحیه جای بگیرند. نتایج مدل سازی نشان داده است که هفت بخش از اقتصاد ۹۶ بخشی ایران همان بخش های کلیدی مزیت دار است که شامل: «ساخت آهن و فولاد پایه»، «ساخت چرم و محصولات وابسته»، «ساخت لوازم خانگی»، «ساخت، تعمیر و نصب سایر مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر و بازیافت»، «ساخت ماشین آلات چند منظوره»، «ساخت چوب و محصولات چوبی و

چوب‌پنبه‌ای»، «ساخت انواع محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها» می‌باشند. در وهله اول، راهبرد سیاستی این است که سیاستگذاران باید استراتژی خود را در قبال این بخش‌ها حفظ نمایند و به آن ادامه دهند و در مرحله بعدی بین شاخص و اهمیت هر کدام از آنها تناسب برقرار کنند تا بیشترین منفعت را به همراه داشته‌باشند. راهبرد سیاستی که در مرحله بعد باید اتخاذ شود این است که بخش‌های ناحیه چهارم این تحلیل در اولویت سرمایه‌گذاری قرار گیرند چراکه این بخش‌ها بالقوه کلیدی مزیت دار به حساب می‌آیند و با بهبود عملکرد بالفعل خواهد شد و دایره منفعت کشور افزایش پیدا خواهد کرد.

شناسایی ظرفیت‌های طرح راه ابریشم جدید در راستای بهبود تجارت خارجی ایران با کشورهای محور مقاومت

رضا سهرابی؛ کارشناس اندیشکده اقتصاد مقاومتی

جمهوری اسلامی ایران سال‌هاست که با وجود دارا بودن ظرفیت‌های متعدد صادراتی و همچنین، نیاز کشورهای همسایه و هم‌پیمان به استفاده از این ظرفیت‌ها، در توسعه تجارت خارجی خود با مشکلات داخلی و خارجی بسیاری دست و پنجه نرم کرده‌است. به عنوان نمونه می‌توان از کشورهای سوریه و عراق به عنوان کشورهای حاضر در محور مقاومت نام برد که جمهوری اسلامی عملاً نتوانسته بعد از دوران جنگ، سهم قابل توجهی از بازار این کشورها را به خود اختصاص دهد.

ریشه این معضل به عوامل داخلی نظیر فقدان متولی واحد در بسیاری از زمینه‌ها و نیز عوامل خارجی مانند تحریم‌های ثانویه ایالات متحده برمی‌گردد؛ تحریم‌هایی که در تمام این سال‌ها چالش‌هایی جدی در زمینه مبادلات بانکی و خرید و فروش بسیاری از کالاها برای ایران به وجود آورده‌است.

نکته قابل توجه در این راستا این است که دیگر کشورهای منطقه به دور از چالش‌های این‌چنینی به سرعت در حال گسترش مناسبات سیاسی - تجاری با همسایگان و کشورهای همسو با خود هستند. روابط رو به رشد کشورهای منطقه با چین در قالب راه ابریشم جدید، راهبردهای اقتصادی هند در آسیای مرکزی، توسعه روابط تجاری ترکیه با کشورهای همسو نظیر آذربایجان و گرجستان و آغاز به کار خط آهن تجاری از ترکیه تا چین، همه از مصادیق ادعای فوق هستند. اگر ایران با آگاهی کافی، وارد مناسبات سیاسی - تجاری بین‌المللی نشود به تبعات ناشی از آن دچار خواهد شد و از جمله مهم‌ترین نتایج این انفعال، تبدیل شدن ایران به سیاهچاله‌ای است که دیگر کشورها را به دور زدن و حرکت از سویی دیگر وادار خواهد کرد.

تنها راه مصون ماندن از عواقب پیش رو، ایجاد تغییراتی در نظام و شیوه حکمرانی فعلی از یک سو و توسعه منطقه‌گرایی به عنوان بهترین راه ختنی کردن تحریم‌ها از سوی دیگر است. این مهم، تبدیل شدن ایران به بازیگری فعال در مناسبات اقتصادی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای نظیر طرح راه ابریشم جدید و مستحکم کردن روابط سیاسی - اقتصادی با کشورهایمانند چین را می‌طلبد.

گفتنی است بسیاری از چالش‌های پیش رو با حضور فعال در طرح راه ابریشم چین و همکاری با این کشور قابل حل است.

مهم‌ترین تصمیم‌سازان و ریل‌گذاران سیاسی برای ایجاد راهبردی در خصوص نوع مواجهه با دیگر کشورها در راه منطقه‌گرایی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، قوه مقننه و قوه مجریه هستند.

بازنمایی اقتصادی چهره‌ی «ایران در منطقه»؛ ضرورت مغفول تجارت منطقه‌ای

فاطمه مرتضوی؛ کارشناس جامعه‌اندیشکده‌ها

مرور محتوای رسانه‌های داخلی درباره حضور ایران در منطقه، نشان می‌دهد این حضور به ترسیم و تثبیت چهره‌ای نظامی - ایدئولوژیک از ایران تقلیل پیدا کرده‌است. این تقلیل، ناخواسته منجر به ایجاد تصویری ماجراجویانه/خشن از ایران در افکار عمومی می‌شود و در نتیجه از حجم سرمایه‌ی اجتماعی و پشتیبانی عمومی سیاست‌های ایران در قبال کشورهای منطقه و به خصوص کشورهای محور مقاومت، کاسته می‌شود. یکی از دلایل این کاهش، تصور وجود شکاف میان اولویت‌های جامعه و اولویت‌های سیاستی است. به عبارت دیگر نزد افکار عمومی این تصور تقویت می‌شود که در صورتی که نیاز و اولویت اصلی جامعه مسائل اقتصادی است، راهبردها و سیاست‌های کلان کشور در راستای منویات نظامی و غیراقتصادی است.

گرچه نمی‌توان در خصوص سیاست‌های نظامی و غیراقتصادی ایران در منطقه دست به انکار زد، لیکن با نگاهی به بودجه‌ی نظامی ایران که کمتر از یک درصد عنوان می‌شود و میزان بودجه‌ی نظامی کشورهای دیگر از جمله چین یا آمریکا، می‌توان گفت تأکید محض بر چهره نظامی «ایران در منطقه» در رسانه‌های جریان اصلی ایران، غیرمنطقی می‌نماید. آنچه در رسانه‌های ایرانی بازنمایی می‌شود، تأکید صرف بر کامیابی‌ها و ناکامی‌های نظامی ایران در منطقه است؛ یعنی بازنمایی چهره‌ای با منطق نظامی صرف.

به بیان دیگر؛ این منطقه، با اهداف اقتصادی همواره مورد تهاجمات نظامی و ناامنی‌های امنیتی بوده‌است. اما رسانه‌های جریان اصلی ایران به صورتی آگزرجه بر وجه نظامی/ایدئولوژیک تحولات منطقه، متمرکز هستند و ترسیم معادلات منطقه را در شکلی نظامی - فرهنگی - ایدئولوژیک بازنمایی می‌کنند. و از این طریق افکار عمومی را بیشتر درگیر بازی‌های فرهنگی - نظامی آمریکا در کشورهای منطقه می‌کنند و کمتر منویات

اقتصادی پشت این بازی‌ها را روشن می‌سازند. [و این، همان هدفی است که آمریکا دنبال می‌کند: پنهان‌سازی اغراض اقتصادی پشت نظامی‌گری‌هایی با توجیحات فرهنگی، حقوقی، قضایی و غیره]

بنابراین دور از ذهن نیست که این طرز تلقی، جامعه‌ای را که ناآرامی‌ها و وقایعی نظیر آبان ۹۸، تجمعات کارگری در هفت تپه و غیره را تجربه کرده‌است، از همراهی و همدلی با سیاست‌های منطقه‌ای حاکمیت منصرف کند. چراکه هر گونه تحرک/جنبش/ارتباط ایران در منطقه حتی با اهداف اقتصادی، در اتصال و تداعی با آن تصویر نظامی/ایدئولوژیک، فهم و تفسیر می‌شود.

فروکاهش تقابلات و تخصصات منطقه به یک تغایر ایدئولوژیک که منجر به تصادمات نظامی می‌شود، برای افکار عمومی که شیفت مطالباتی از گفتمان امنیت به گفتمان معیشت داشته‌است؛ تلقی و تداعی یک چهره ماجراجویانه از کشور دارد. به عبارت دیگر بازنمایی نظامی، تصور اشتباه محاسباتی در تعیین اولویت‌های زمام‌داری و حکمرانی کشور را نزد افکار عمومی تشدید می‌کند.

اهمیت بازنمایی اقتصادی ارتباطات ضروری و محتمل ایران با کشورهای منطقه و به خصوص کشورهای محور مقاومت، از این جهت است که بازنمایی اقتصادی منجر به (۱) شکل‌گیری سمپاتی نزد افکار عمومی (به دلیل ایجاد تصور عمومی از تقریب اولویت‌های جامعه و اولویت‌های حاکمیتی) و در نتیجه (۲) شکل‌گیری فرهنگ اقتصاد مقاومتی در آحاد جامعه و در نهایت (۳) تسهیل راهبری سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و ارتباطات تجاری با کشورهای محور مقاومت، از طریق همراهی و بسیج عمومی می‌شود. به عبارت دیگر بازنمایی اقتصادی چهره‌ی «ایران در منطقه»، ابزار نرم پیشبرد برنامه‌های سخت سیاسی و اقتصادی ایران خواهد بود.

بنابراین بازتعریف سیاست‌های رسانه‌ای جهت شیفت از بازنمایی نظامی به بازنمایی اقتصادی ضروری می‌نماید؛ که این همه باید به این هدف منتج شود: (۴) ایجاد تشکیک در نظم اقتصادی فعلی و نمایش نظام‌های آلترناتیو اقتصادی از جمله نظام اقتصادی منطقه‌ای به منظور ایجاد نهادهای اقتصادی تحریم‌ناپذیر.

بررسی تغییر مبادی واردات محصولات اساسی کشاورزی و استفاده از ظرفیت کشورهای منطقه برای بهبود وضعیت تامین امنیت غذایی

مهدی سروی؛ کارشناس اندیشکده اقتصاد مقاومتی

امنیت غذایی یکی از وجوه مهم امنیت ملی است، بدین معنا که عرضه یک سطح بهینه امنیت ملی، مستلزم تدارک سطح بهینه امنیت غذایی است. تاریخ روابط بین کشورها نشان می‌دهد که کشورهای قدرتمند در بیشتر موارد از سلاح مواد غذایی به مثابه حربهای سیاسی و برای ایجاد فشار هرچه بیشتر علیه کشورهای دیگر استفاده می‌کنند.

طبق تعریف اجلاس جهانی غذا در سال ۱۹۹۶؛ «امنیت غذایی هنگامی وجود دارد که همه مردم در تمامی ایام به غذاهای کافی، سالم و مغذی دسترسی فیزیکی و اقتصادی داشته‌باشند و غذای در دسترس نیازهای یک رژیم تغذیه‌ای سازگار با ترجیحات آنان را برای یک زندگی فعال سالم فراهم سازد.»

همان گونه که در تعریف بالا اشاره شد، دسترسی به غذا دو نوع «دسترسی فیزیکی، دسترسی اقتصادی» است. مفهوم دسترسی مبتنی بر این فرض است که تا زمانی که مردم هر کشوری غذای مورد نیاز و کافی در دسترس داشته‌باشند از امنیت غذایی برخوردار هستند. بدین منظور دولت هرکشوری باید توانایی تولید و تامین غذا از طریق شبکه توزیع مناسب در محدوده جغرافیایی خود داشته باشد (دسترسی فیزیکی) و درآمد و هزینه خانوار به اندازه‌ای باشد که تهیه و خرید غذای لازم را بدون فشار زیاد میسر سازد (دسترسی اقتصادی).

به صورت کلی دسترسی به غذا در سطوح ملی، ناحیه‌ای و محلی حاصل عملکرد تجارت و تولید غذا است. در سطوح بین‌المللی این دسترسی به وسیله قیمت‌های جهانی و معاملات خارجی تعیین می‌شود.

جمهوری اسلامی ایران در سال‌های پس از انقلاب همواره به مسئله افزایش ضریب امنیت غذایی در جهت افزایش تامین امنیت عمومی تاکید کرده و این موضوع همواره دارای جایگاه ثابتی در برنامه‌های ۵ ساله اول، دوم، سوم و چهارم توسعه بوده است. رهبر معظم انقلاب نیز در بند ۶ و ۷ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی تاکید ویژه بر لزوم افزایش کمی و کیفی تولید محصولات اساسی کشاورزی و بهبود روش‌های تامین محصولات غذایی جامعه داشته است.

بر اساس آمارهای گمرک در طول ۱۲ سال اخیر به طور میانگین بیش از ۹ میلیارد دلار محصول کشاورزی و غذایی وارد کشور شده است که از این میزان بیش از ۸ میلیارد دلار آن به کالاهای اساسی همچون گندم، ذرت، برنج، دانه و کنجاله سویا، روغن، گوشت، جو و شکر اختصاص دارد، علاوه بر این روند واردات نیز صعودی بوده است.

بررسی مبادی واردات محصولات کشاورزی نشان می‌دهد معمولا این محصولات از کشورهای انجام می‌شود که در فواصل جغرافیایی بیشتر از کشورهای منطقه قرار دارند و معمولا در شرایط تحریم نیز «همسو با سیاست‌های آمریکا» هستند. این موضوع قطعا باعث آسیب‌های جدی به تامین باثبات این محصولات شده و هزینه تبادل را نیز افزایش داده است.

در حال حاضر برنامه‌های مشخصی برای تغییر مبادی واردات حدود ۴.۵ میلیارد دلار از این محصولات و تامین باثبات آن‌ها از طریق متنوع‌سازی مبادی واردات و استفاده از ظرفیت کشورهای منطقه (نظیر روسیه، قزاقستان، هند، پاکستان، چین، سوریه، لبنان و...)، افزایش تولید داخلی و کشت فراسرزمینی در کشورهای همسایه و منطقه وجود دارد که باید توسط وزارت صمت و جهاد کشاورزی مورد پیگیری و اجرا قرار گیرد.

تبادلات بین‌المللی تحریم‌ناپذیر ایران در پرتو بهره‌مندی از زیرساخت‌های تجاری و پرداختی مستقل از دلار

مجید سعیدی، رضا سهرابی، امیر لهراسبی؛ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل دانشگاه تهران

امروزه به دلیل تحریم‌های ثانویه ایالات متحده آمریکا، مبادلات مالی و بین‌المللی کشور، اغلب از مسیر صرافی‌ها یا شبکه‌های پیچیده ارزی که بسیار پرهزینه است، انجام می‌شود که آثار و تبعات زیانبار بی‌شماری را بر کشور تحمیل کرده‌است. وابستگی اقتصادی ایران به زیرساخت‌ها و بسترهای پرداخت و پیام‌رسان غربی تحت نفوذ آمریکا که اهرم اصلی آمریکا در اعمال فشار حداکثری به ایران بود، سبب شد با قطع دسترسی جمهوری اسلامی به سوئیفت و زیرساخت‌های پرداخت دلاری، نوسانات شدید نرخ ارز و شوک‌های تورمی شدید به کشور تحمیل شود. یافته‌های مقاله حاضر که با تدقیق و مطالعه اسناد مکتوب و همچنین مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران این عرصه حاصل شد، نشان می‌دهد، بهره‌مندی ایران از نظامات پرداخت و پیام‌رسان‌های جایگزین غرب، زمینه‌ساز حرکت به سمت اقتصادی مقاوم از تحریم است که در صورت استفاده از این ظرفیت، نه تنها، نگرانی‌های مربوط به تحریم سوئیفت و سایر نظامات پرداخت دلاری رفع می‌شود، بلکه با افزایش امنیت اطلاعات مالی ایران، امکان رصد شرکای مهم تجاری ایران از سوی آمریکا و در نتیجه تحریم آنان از بین می‌رود. نیل به این مهم، در گرو گسترش و توسعه پیام‌رسان مالی سپام در ابعاد فرامرزی و همچنین استفاده از انواع روش‌های تجارت متقابل مانند تهاتر در مراودات بین‌المللی کشور است که چنانچه با اتصال سیستم‌های پرداخت بانکی ایران نظیر ساتنا یا پایا به نظام CIPS چین جهت تسویه نهایی تبادلات همراه شود، می‌تواند گام بلندی در مسیر تبادلات مالی تحریم‌ناپذیر کشور برداشته شود.

طراحی الگوی تأثیر اقتصاد مقاومتی بر تولید ملی در ایران: با تأکید بر نقش تجارت منطقه‌ای

حمزه شیخیانی؛ مدرس دانشگاه آزاد اسلامی بوشهر و دکترای اقتصاد بین‌الملل - علیرضا الحسينی؛ دانشجوی دکتری دانشگاه علوم و تحقیقات واحد تهران

یکی از مباحث اقتصاد ایران به‌خصوص در شرایط تحریم، بررسی تأثیر تجارت منطقه‌ای بر اثرگذاری اجرای سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی در افزایش تولید است. هدف این مقاله طراحی الگوی چگونگی تأثیر اقتصاد مقاومتی بر تولید با توجه به نقش تجارت منطقه‌ای است. بنابراین سؤال مقاله حاضر این است که الگوی اثرگذاری سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر تولید ملی از طریق تجارت منطقه‌ای چگونه است؟ برای پاسخ به این سؤال، از تلفیق الگوی داس (۲۰۱۵)، الگوی تعادل عمومی قابل‌محاسبه دکالو و همکاران (۲۰۱۳)، الگوی جاذبه و الگوی صمدی و همکاران (۱۳۹۸) استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد، اقتصاد مقاومتی بر اساس تجارت منطقه‌ای از سه وجه می‌تواند بر تولید اثرگذار باشد. اول، با تقویت شاخص اقتصاد مقاومتی و اثر بر شاخص قدرت جذب دانش بر تولید اثرگذار باشد. دوم، با کاهش فاصله بین دو کشور مبدأ و مقصد، موجب افزایش تابع مسافت و اثر یادگیری و در نتیجه تقویت شاخص قدرت جذب دانش و افزایش تولید می‌شود و سوم، اقتصاد مقاومتی بر اساس الگوی جاذبه موجب افزایش تجارت منطقه‌ای، بهبود رابطه مبادله بازرگانی، افزایش ضریب سرریز فناوری و افزایش بهره‌وری و تولید می‌شود.

شناسایی و طبقه‌بندی چالش‌های سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار با هدف تسهیل ورود سرمایه‌گذاران

علی همایون، محمدعلی زمانی و مسعود رسولی امیرآبادی؛ دانشجوی کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه امام صادق (ع)

امروزه مناطق آزاد تجاری، ابزاری در جهت سرعت‌بخشی به توسعه اقتصادی کشورها، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و تکنولوژی‌های پیشرفته، کسب درآمدهای ارزی، افزایش صادرات، ایجاد اشتغال، تکمیل زنجیره ارزش، توسعه روابط و درهم‌تنیدگی اقتصادی به منظور کاهش ریسک‌های سیاسی و خنثی‌سازی تحریم‌ها و ... می‌باشد. در دنیا، برخی کشورها به واسطه ویژگی‌های جغرافیایی و ژئوپلیتیکی برخی مناطق‌شان از مزیت رقابتی نسبت به سایر کشورها برخوردارند؛ کشور ایران فارغ از سایر مزایای طبیعی و خدادادی، به واسطه قرار گرفتن در کریدور شمال به جنوب و دسترسی به آب‌های آزاد از این مزیت برخوردار است. بندر چابهار به واسطه موقعیت منحصر به فرد خود نسبت به همسایگان و کشورهای حوزه CIS، از اهمیت ویژه‌تر و راهبردی برخوردار است. از این رو، توسعه زیرساختی این منطقه، در راستای اهداف کلان اقتصادی و سیاسی امری ضروری به نظر می‌رسد و تحقق آن مستلزم سرمایه‌گذاری جدی می‌باشد؛ به همین دلیل شناسایی موانع و چالش‌های سرمایه‌گذاری با هدف تسهیل و تشویق ورود سرمایه‌گذاران به این منطقه به عنوان موضوعی اساسی، هدف این پژوهش قرار گرفته است. در این پژوهش به شناسایی و طبقه‌بندی چالش‌های سرمایه‌گذاری در این منطقه استراتژیک پرداخته شده است.

تجارت ترجیحی جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا؛ قابلیت و فرصت‌ها

هادی غلام‌نیا و سعید پیرمحمدی؛ دانشجویان دکتری روابط بین الملل دانشگاه تهران و گیلان

روابط اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در سال‌های اخیر تحت تأثیر عواملی چون تحریم‌های بین‌المللی، عدم وجود رابطه هم‌تکمیلی اقتصادی، وابستگی ایران و اعضای اتحادیه اوراسیا به فروش مواد خام و انرژی و رقابت‌های ژئواکونومیکی قرار داشته‌است. بازگشت مجدد تحریم‌های آمریکا متعاقب خروج دولت ترامپ از برجام و ایجاد محدودیت‌های اقتصادی به‌ویژه در زمینه تجارت بین‌المللی زمینه‌ساز توسعه ارتباطات اقتصادی ایران با همسایگان گردید. اتحادیه اقتصادی اوراسیا به‌دلیل حجم پایین روابط اقتصادی با ایالات متحده و نفوذ بالای ترتیبات روسی بر این اتحادیه، ظرفیت مناسبی برای گسترش تجارت منطقه‌ای به‌ویژه در شرایط تحریم ایجاد می‌کند. در این راستا، ایران با انعقاد قرارداد تجارت ترجیحی با اتحادیه اقتصادی اوراسیا درصدد است محدودیت‌های ناشی از تحریم‌ها را تعدیل نماید. پرسش اصلی مقاله حاضر این است که قرارداد تجارت ترجیحی میان ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا چه فرصت‌هایی را فراروی اقتصاد ایران در شرایط تحریم قرار می‌دهد؟ فرضیه مقاله حاضر این است که همکاری تجاری ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا به‌جهت گشایش فضای نوین تجاری از طریق کاهش تعرفه‌ها، استفاده از ظرفیت‌های موجود در اتحادیه و امکان دور زدن تحریم‌های اقتصادی، بسترهای همکاری راهبردی ایران و اتحادیه را در بلندمدت فراهم می‌نماید.

راهکار گسترش نفوذ منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و توانمندسازی محور مقاومت با استفاده از ظرفیت دوران بازسازی سوریه

محمد مهدی خانوار؛ کارشناسی ارشد معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع) - حسین حاجیلو؛ کارشناسی ارشد مطالعات اروپا دانشگاه تهران

جمهوری اسلامی ایران امروز تبدیل به یک قدرت منطقه‌ای شده و جایگاه جدیدی در مناسبات منطقه و جهان پیدا کرده‌است. با توجه به این جایگاه جدید در منطقه و جایگاه کلیدی جمهوری اسلامی ایران در محور مقاومت، لازم است ایران در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی نیز به توسعه نگاه و حضور خود در کشورهای منطقه بپردازد که این مهم تاکنون به دلایلی محقق نشده‌است. در حال حاضر کشور سوریه در دوران حساس بازسازی پس از جنگ قرار دارد و حضور ایران در این دوران از اهمیت بالایی برخوردار است. در سال ۲۰۱۹ ایران رتبه ششم بین کشورهای صادرکننده به سوریه را داشته‌است و تنها ۳ درصد واردات سوریه از ایران بوده‌است. این وضعیت در پروژه‌های دوران بازسازی نیز مشاهده می‌شود.

ایالات متحده پس از اتمام جنگ جهانی دوم با هدف ارتقای رفاه و امنیت ملی خود، راهبرد جدیدی را در پیش گرفت که با شکل‌دهی ساختارهای حکمرانی و داخلی کشورها به توسعه نفوذ اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خود در سطح جهان بپردازد. بعدها این راهبرد با نام «ملت‌سازی» در ادبیات علمی وارد شد. ایالات متحده قدیمی‌ترین و باتجربه‌ترین کشور در استفاده از این راهبرد برای نفوذ در کشورهای مختلف به‌ویژه کشورهای مسلمان است.

آمریکا در این رویکرد به دنبال توسعه نفوذ، شبکه‌سازی در حاکمیت کشورها، ایجاد وابستگی، توسعه بازار برای کالاهای آمریکایی، جلوگیری از نفوذ کمونیسم در اروپا، زمینه‌سازی برای حاکم شدن دلار و تأمین مواد اولیه برای صنایع خود و... بود. یکی از

نقاط قوت و علل موفقیت آمریکا در این زمینه، ارائه یک طرح جامع و اجرایی کردن آن از مسیر یک نهاد متولی قدرتمند بود.

شروع استفاده از این راهبرد توسط ایالات متحده به طرح بازسازی اروپا (مارشال) و تشکیل اداره همکاری‌های اقتصادی (ECA) برای اجرای آن بازمی‌گردد. در سال‌های بعد، نهاد متولی کمک‌های خارجی با تغییراتی مواجه و در نهایت در سال ۱۹۶۱ آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده (USAID) بر اساس قانون «کمک‌های خارجی» تشکیل شد. در حال حاضر، آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده مهم‌ترین نهاد توسعه‌ای برون‌مرزی آمریکا است.

در حال حاضر سوریه پس از تحمل جنگ طولانی و ویرانگر در دوران بازسازی قرار دارد. کشورهایی که از تغییر رژیم سوریه از روش نظامی ناامید شده‌اند، امیدوارند با تحریم اقتصادی بتوانند رفتار حاکمیت سوریه در حمایت از محور مقاومت را تغییر دهند. لذا دوران بازسازی سوریه، یک فرصت طلایی برای جمهوری اسلامی ایران در جهت گسترش برد استراتژیک خود در محور مقاومت، کسب منافع اقتصادی و ایجاد روابط اقتصادی تنگاتنگ و بلندمدت است و با کم‌کاری در این مسیر احتمال به خطر افتادن منافع کشور و تضعیف محور مقاومت وجود دارد.

با توجه به تجربه ایالات متحده در توسعه نفوذ خود در اروپا از طریق طرح مارشال، جمهوری اسلامی ایران نیاز به یک طرح جامع و یک نهاد متولی برای گسترش تبادلات منطقه‌ای و گسترش حاکمیت اقتصادی کشور در منطقه دارد. این نهاد با ساماندهی و برنامه‌ریزی به توسعه اقتصادی کشورهای محور مقاومت با در نظر گرفتن منافع ایران می‌پردازد و اقتصاد این کشورها را در راستای مقاوم‌سازی در برابر فشار خارجی شکل می‌دهد.

طراحی سازوکارهای نظام مالی ضد تحریمی تحریم‌ناپذیر برای کشورهای تحت تحریم

رضا کریمی وردجانی و سید محمد قریشی؛ دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق (ع)

در طول تاریخ، کشورهای قدرتمند هر اقدامی را برای حفظ موازنه قدرت به نفع سلطه خود و حفظ و بهره‌برداری از منافع خود در سرتاسر جهان به کار می‌گیرند. منافعی که استفاده از آن‌ها در بسیاری از موارد منجر به تضییع حقوق کشورهای دیگر می‌شد. در ایران نیز با ظهور انقلاب اسلامی، کشورهای شرق و غرب خصوصاً آمریکا، با اعمال انواع تحریم‌ها سعی در ضربه زدن به کشورمان را داشته و دارند. بخصوص در سال‌های اخیر با اعمال تحریم‌های بانکی و مالی، معضلات عدیده‌ای برای مبادلات خارجی کشور به وجود آمده و تمامی مبادلات مالی با مشکل روبه‌رو شده‌است. با توجه به محدودیت‌های ناشی از تحریم‌ها، باید اقدامات عملیاتی مختلفی را در زمینه شکست یا خنثی‌سازی تحریم‌ها اتخاذ کرد تا این اقدامات بتواند موجب مصون‌سازی اقتصاد داخلی از آثار زیان‌بار سیاسی و اقتصادی تحریم‌ها شده و درعین حال، موجب تسهیل در امر تجارت بین‌المللی گردد. در این میان لازم است خبرگان حوزه اقتصاد، با طراحی سازوکارهایی سعی در ایجاد نظام مالی با محوریت ضدتحریمی و قابلیت تحریم‌ناپذیری برای کشورهای تحریم شده کنند. در این پژوهش سعی شده‌است با استفاده از ابزارهای مالی بین‌الملل همچون پیمان‌های پولی، رمزارزها و فینتک، بانکداری فراساحلی و ... یک نظام مالی تحریم‌ناپذیر برای مجموعه کشورهای تحت تحریم طراحی گردد.

منطقه‌گرایی هوشمند راهکاری برای اقتصاد ایران

مصطفی سلیمی مفرد؛ کارشناس اندیشکده اقتصاد مقاومتی

منطقه‌گرایی هوشمند به‌عنوان تجلی و نمود همکاری بین‌المللی پس از جنگ جهانی دوم از اروپا آغاز شد و به تدریج این فرایند در دیگر حوزه‌های جغرافیایی نیز گسترش یافت. پایان جنگ سرد و نظام دوقطبی ناشی از آن، فرصت‌ها و امکانات جدیدی را برای تثبیت، تقویت و توسعه منطقه‌گرایی هوشمند فراهم ساخت. به طوری که این نوع روابط درون منطقه‌ای، فراتر از مناطق توسعه یافته، در مناطق درحال توسعه نیز به‌منظور تقویت روابط و مناسبات سیاسی، نظامی، اقتصادی، تجاری، زیست‌محیطی و غیره به‌عنوان الگویی پویا و کارآمد سرلوحه کشورها قرار گرفت. از این‌رو منطقه‌گرایی که زمانی در قالب همگرایی اروپایی تعریف می‌شد، امروز در ساختارها و سازمان‌هایی مانند اکو، نفتا، آسه‌آن، مرکوسور، اتحادیه آفریقا و غیره تبلور یافته‌است. جمهوری اسلامی ایران نیز می‌تواند از این الگوی مقبول در اقتصاد و روابط بین‌الملل با تقویت روابط و مناسبات اقتصادی و تجاری خود بر بسیاری از مشکلات اقتصادی خود فائق آمده و مسیر تازه‌ای برای صادرات کالاهای خود و رفع نیازهای واردتی کشور باز کند. در این پژوهش ابتدا به تعریف منطقه، منطقه‌گرایی و منطقه‌گرایی هوشمند و سپس به تاریخ منطقه‌گرایی قدیم و هوشمند و مزایای منطقه‌گرایی هوشمند پرداخته و در نهایت راهکارهایی برای شکل‌دهی به یک منطقه‌گرایی توسط ایران در منطقه جنوب غرب آسیا ارائه می‌شود.

الزامات حقوقی و اقتصادی ایجاد رمز ارز منطقه‌ای کشورهای جاده ابریشم

سید محمد حسینی؛ سطح چهار حوزه فقه معاملات، کارشناسی ارشد حقوق مالی اقتصادی و پژوهشگر اقتصاد مقاومتی پژوهشکده انقلاب اسلامی

حضور و نقش‌آفرینی رمزارزها در تجارت بین‌الملل به واقعیتی انکارناپذیر مبدل گشته‌است. تا جایی که کنشگران هوشمند عرصه تجارت بین‌الملل را به فکر طراحی نسخ و اشکال جدیدی از این پدیده نوظهور انداخته‌است.

از منظر ملی چالش استفاده از رمزارزهای بدون پشتوانه در کشور و تحریم‌های پولی و بانکی نظام سلطه علیه کشورمان لزوم اتخاذ یک راهبرد مصون‌ساز در این مسئله را حیاتی نشان می‌دهد. مقاله پیش رو با استفاده از روش تحلیلی - اسنادی و با هدف بررسی ظرفیت‌های تاریخی، سیاسی و اقتصادی کشورهای جاده ابریشم در ایجاد یک رمزارز منطقه‌ای تدوین شده‌است. این پژوهش درصدد پاسخگویی به الزامات حقوقی و اقتصادی ایجاد رمزارز منطقه‌ای می‌باشد. پس از طی مراحل پژوهش الزامات حقوقی شامل: ۱. مالیت ۲. مالکیت ملی ۳. مبارزه با پول‌شویی، ۴. قدرت ابراء ۵. تشکیل یک‌نهاد بین‌المللی مستقل ۶. همپوشانی حقوقی و قانونی در کشورهای منطقه می‌باشند. الزامات اقتصادی نیز شامل موارد ذیل است:

۱. محدودیت و سیالیت ۲. امکان کنترل بازار و جلوگیری از سفته‌بازی ۳. امکان ذخیره ارزش و ذخیره ارزی ۴. امکان سپرده‌گذاری و خرید اعتباری ۵. سرعت و سهولت در استفاده ۶. کاهش هزینه‌های انتقال ۷. یکای پول مشترک ۸. نرخ برابری ۹. رژیم حسابداری و ارزی مشترک ۱۰. ضد تحریم بودن ۱۱. مبنای استخراج (الگوریتم اثبات متقابل سهام)؛ که نوآوری این پژوهش نیز محسوب می‌شود. با قرار دادن تولید منابع پایان‌پذیر به‌عنوان مبنای استخراج رمزارز منطقه‌ای؛ و ذخیره منابع ارزی خریدار به‌عنوان پشتوانه مالی، تحقق می‌یابد. فلسفه این صندوق ایجاد عدالت بین نسلی در استفاده از منابع پایان‌پذیر در سطح بین‌المللی است. این مدل را می‌توان حلقه وصل، عدالت و امنیت در استفاده از منابع تجدیدناپذیر دانست. تا آنجا که همبستگی اقتصادی و سیاسی کشورهای جاده ابریشم را در پی داشته‌باشد.

شرکای تجاری بالقوه مناسب برای اقتصاد تحت تحریم ایران: رویکرد نظریه شبکه

نجمه ساجدیان فرد؛ دکتری اقتصاد، دانشگاه شیراز - ابراهیم هادیان؛ دانشیار بخش اقتصاد دانشگاه شیراز

با توجه به اهمیت نقش تجارت در برقراری ارتباط بین کشورها و انتشار پدیده‌های مختلف از جمله نوسانات و آشفتگی‌ها بین کشورها و همچنین با توجه به اهمیت این موضوع برای اقتصاد ایران، در این پژوهش به انتخاب شرکای تجاری مناسب برای اقتصاد ایران در گروه کالایی غذا و حیوانات زنده (بر اساس دسته‌بندی SITC) به‌عنوان گروه کالایی ضروری و دو بخش واردات و صادرات با استفاده از رهیافت نظریه شبکه پرداخته شده‌است. در این راستا، با استفاده از داده‌های تجاری سال ۲۰۱۶، این مطالعه با در نظر گرفتن شاخص‌های ساختاری شبکه و ساخت شاخصی ترکیبی از آن‌ها، به معرفی شرکای تجاری مناسب برای اقتصاد ایران پرداخته‌است. شرکای پیشنهادی با دو هدف معرفی شده‌اند: شرکایی که منجر به بهبود موقعیت اقتصادی - ساختاری ایران در شبکه تجارت بین‌الملل می‌شوند و دیگری شرکایی که موقعیت اقتصادی - ساختاری ایران در شبکه تجارت بین‌الملل را حفظ می‌کنند. به عبارت دیگر، در دسته اول، شرکایی پیشنهاد می‌شوند که کشورهای مرکزی و اصلی شبکه تجاری این گروه کالایی خاص است. در دسته دوم، شرکایی پیشنهاد می‌شوند که در صورت عدم تمایل شرکای کنونی به ادامه رابطه تجاری با ایران، با تقویت و ایجاد رابطه تجاری با این شرکای پیشنهادی، ایران بتواند موقعیت ساختاری خود را در شبکه تجارت بین‌الملل حفظ کند و یا کمتر تأثیر پذیرد.

بدین منظور، ابتدا با استفاده از شاخص‌های ساختاری شبکه، موقعیت اقتصاد ایران در این گروه کالایی مشخص شده‌است. نتایج حاصل از تحقیق مبین آن است که ایران در زمره کشورهای پیرامون قرار گرفته‌است. همچنین، عمده شرکای تجاری ایران در این گروه کالایی، از کشورهایی نیستند که برآیند ویژگی ساختاری بالایی داشته باشند. همچنین،

شرکای تجاری بالقوه برای اقتصاد ایران در این گروه کالایی به همراه جایگزین‌های آن‌ها معرفی شده‌است به گونه‌ای که تقویت و ایجاد رابطه تجاری با این شرکا بتواند موقعیت ساختاری اقتصاد ایران را در شبکه تجارت بین‌الملل بهبود بخشد. علاوه بر این، جایگزین‌هایی برای شرکای تجاری کنونی ایران معرفی شده‌اند به گونه‌ای که تقویت و ایجاد رابطه تجاری جمهوری اسلامی ایران با این شرکا بتواند در صورت تغییر رابطه تجاری شرکای کنونی با ایران، موقعیت ساختاری ایران را با تغییر چندانی روبرو نکند.

راهکارهای توسعه تعاملات اقتصادی و تجاری بین‌المللی ایران در منطقه

احمدرضا توحیدی؛ عضو هیات علمی حقوق بین‌الملل دانشگاه قم - صدیقه علی پور برزکی؛
دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل دانشگاه قم

با خروج آمریکا از برجام و اعمال تحریم‌ها علیه ایران، یکی از مهمترین اهداف کشور توسعه تعاملات تجاری با کشورهای منطقه و ۱۵ کشور همسایه، به خصوص در حوزه تجاری و اقتصادی بود و در بعد داخلی تکیه بر توان اقتصادی کشور و تقویت بنیه‌های تجاری بومی، رونق تولید، حمایت از تولیدکنندگان و برداشتن موانع گسترده اداری در مسیر فعالین اقتصادی و تجار و البته افزایش صادرات غیر نفتی بوده‌است به نحوی که کمتر کردن وابستگی درآمد کشور به درآمدهای حاصل از نفت می‌تواند تنها برخی از مهمترین محورهای حل مشکلات اقتصادی از راه توجه به درون باشد. و در بعد خارجی راهکارهای دیگری از توجه به اشتراکات ایران با کشورهای همسایه و پیرامونی، بیشتر از دیگر کشورها در نقاط مختلف جهان که بعضاً فارسی‌زبان یا مسلمان هستند و از طرفی به لحاظ جغرافیایی نزدیک هستند، نکته‌های قابل اهمیتی هستند جهت این که گسترش و توسعه تعاملات تجاری با این کشورها فراهم گردد البته در همین رابطه پس از خروج آمریکا از برجام معاونت «دیپلماسی اقتصادی» در وزارت امور خارجه با رویکرد و اولویت توسعه مسائل تجاری و بسیج امکانات داخلی و خارجی جهت حل مشکلات تجارت خارجی کشور ایجاد گردید. همچنین براساس اسناد بالادستی به‌ویژه چشم‌انداز بیست ساله تا ۱۴۰۴، توسعه اقتصادی محقق نمی‌شود مگر از همه ظرفیت‌ها از جمله «دیپلماسی اقتصادی» در سیاست خارجی به‌طور کامل و مفید استفاده شود و در سطح منطقه با حمایت از تولیدات داخلی و در نظر گرفتن تسهیلات کافی در جهت توسعه صادرات و برقراری تعامل بیشتر با کشورهای همسایه که وجه اشتراک فرهنگی، زبانی، مذهبی و اقتصادی بیشتری با کشور ما دارند و بالا بردن سطح استاندارد تولید و افزایش صادرات غیر نفتی و خدمات و محصولات دانش‌بنیان و افزایش تسهیلات برای

بالا بردن سطح دانش و دستاوردهای علمی و صنعتی در جهت توسعه تعاملات تجاری و اقتصادی گام برداریم. بنابراین، در چنین شرایط سختی، توجه به تعاملات اقتصادی و ارائه راهکارهایی جهت توسعه اقتصادی در پرتو سیاست اقتصاد مقاومتی، می‌تواند راهگشا باشد. لذا تلاش نویسندگان در مقاله حاضر توجه و تحلیل رویکرد توسعه مدار ایران در وضعیت تحریم‌های یک‌جانبه می‌باشد که در این مسیر با استفاده از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و استفاده از روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای سعی در تعمیق و تحلیل مطالب خواهد شد.

سرمایه گذاری مستقیم خارجی، راهبرد جذب منطقه‌ای

سیدعلی اصغر موسوی؛ دانشجوی دکتری اقتصاد دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

استفاده از مزیت‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به دلیل ضرورت مشارکت سرمایه‌گذار در فعالیت اقتصادی ایجاد و شراکت در سود و زیان حاصله، بهره‌مندی کشور از سرریزهای فناوری حاصل از این نوع سرمایه‌گذاری‌ها، این مدل از تامین مالی را به عنوان بدیلی منحصربه‌فرد در این حوزه متمایز ساخته و لیکن اثرات اختلال تحریم‌ها علیه کشورمان همواره به‌عنوان یکی از اهداف تحریم‌کنندگان به‌ویژه دولت آمریکا هدف‌گذاری گردیده‌است، لذا از این رو مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به‌هنگام در برابر مخاطرات و اختلال‌های داخلی و خارجی از جمله تحریم‌های بین‌المللی از تاکیدات سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است.

در این مقاله تلاش می‌شود ضمن بررسی رابطه تحریم‌ها با ورود سرمایه مستقیم خارجی از کشورهای منطقه خاورمیانه به عنوان الگویی از مدیریت تحریم‌های آمریکا علیه ایران در این حوزه پرداخته‌شود. این تحقیق براساس داده‌های سری زمانی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ با استفاده از مدل الگوی خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی (ARDL) انجام گردیده‌است. سرمایه مستقیم خارجی وارده به کشور به‌عنوان متغیر وابسته و متغیرهای شاخص قیمت مصرف‌کننده، تولید ناخالص داخلی، طرح‌های مصوب سرمایه‌گذاری خارجی، نرخ تشکیل سرمایه ثابت و واردات کالاهای سرمایه‌ای به قیمت ثابت سال ۹۰ و متغیر مجازی تحریم‌ها (تحریم‌های ایالات متحده آمریکا) به عنوان متغیر توضیحی وارد مدل گردیده‌است. براساس نتایج این مطالعه تولید

ناخالص داخلی و نرخ تشکیل سرمایه ثابت و طرح‌های مصوب سرمایه‌گذاری خارجی در دوره مذکور تاثیر مثبت و معنی‌داری بر متغیر وابسته داشته‌است که متناسب با الگوهای نظری است. اثر تحریم بر ورود سرمایه مستقیم خارجی از کشورهای منطقه معنی‌دار نبوده که می‌تواند دلیلی بر تفاوت الگوی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی سرمایه‌گذاران کشورهای منطقه در ایران باشد.

شناخت عوامل موثر بر توسعه تجارت دو جانبه ایران و روسیه در شرایط تحریم

احسان رسولی نژاد؛ دکترای اقتصاد جهان، استادیار گروه مطالعات روسیه، دانشگاه تهران -
ساره جمشیدی؛ کارشناسی ارشد مطالعات روسیه، دانشگاه تهران

آخرین دور تحریم‌های غرب علیه ایران مربوط به مسئله برنامه هسته‌ای این کشور است به طوری که موجب کاهش تجارت با شرکای مهم واردات آن، کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، کاهش درآمد ارز خارجی کشور، کاهش ارزش پول ملی، ممنوعیت انتقال فناوری‌های نوین علمی در حوزه‌های مختلف، افزایش هزینه‌های حمل و نقل و سایر هزینه‌های معاملاتی شدند و اقتصاد کشور را به چالش کشیدند. به لحاظ اهمیت توسعه تجارت ایران و روسیه در مقابله با تحریم‌های غرب علیه آن‌ها، در پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش علمی فرآیند تحلیل سلسله مراتبی جهت شناسایی مهم‌ترین عوامل متاثر از تحریم‌ها و موثر بر مراودات تجاری میان دو کشور، به تجزیه و تحلیل نظرات ۱۵ خبره از روسیه و ایران می‌پردازیم. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد عوامل پولی - مالی، چرخش تجاری، گران شدن نهاده تولید و نوسانات ارزی، مهم‌ترین کانال‌های تاثیرگذاری تحریم‌ها بر تجارت این دو کشور هستند. سیاست‌های راهبردی جهت توسعه تجارت دو کشور به صورت ذیل قابل ارائه هستند: ایجاد صندوق مشترک مالی، بهبود نظام پولی و مذاکره در جهت وضع تعرفه‌های ترجیحی از سیاست‌های عملیاتی دو کشور؛ تلاش برای برقراری ارتباط با شرکت‌های کوچک و متوسط روسی فعال در حوزه انرژی به عنوان اولویت‌های تجارت خارجی کشور ایران؛ اختصاص یارانه حمل و نقل (استفاده از الگوی چینی در ایجاد صرفه اقتصادی در برخی مسیرهای حمل و نقل گران در پروژه یک کمر بند، یک جاده) به شرکت‌های فعال در جهت تعدیل هزینه‌های این حوزه؛ پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا؛ استفاده از سامانه سپام ایران و اتصال آن به سوئیفت روسی؛ استفاده از پیمان پولی دوجانبه و رمزارز؛ سیاست‌های پولی بانک مرکزی و سیاست‌های مالی دولت ایران برای هدایت الگوی مصرف خانوارهای ایرانی به

سمت افزایش تقاضای معاملاتی و کاهش تقاضای احتیاطی و سفته بازی و افزایش حجم مبادلات تجاری میان ایران و روسیه؛ استفاده از سیاست کنرسیوم صادراتی به عنوان راهی مطمئن و مناسب جهت هم‌افزایی در بخش صادرات محصولات ایرانی به کشور روسیه؛ ایجاد بارانداز در بنادر مقصد کالاهای صادراتی ایران جهت افزایش قدرت چانه‌زنی و قیمت‌گذاری محصولات ایرانی در بازار روسیه و افزایش دامنه فعالیت میربیزنس بانک در جهت بهبود روابط مالی و بانکی میان دو کشور.

بررسی سواپ سیمان با کشور عراق به عنوان راهکاری جهت ورود به بازار سوریه

محمدعلی زمانی، علی همایون و مسعود رسولی امیرآبادی؛ دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری
دانشگاه امام صادق (ع)

صنعت سیمان به عنوان یکی از صنایع پایه، نقشی اساسی در توسعه زیرساخت‌های اقتصادی هر کشور بر عهده دارد. این صنعت در کشور ما همواره محل توجه بوده به طوری که در طول سال‌های اخیر همواره جایگاه ایران در زمینه صادرات این محصول در بین سایر کشورهای تولیدکننده در حال رشد و ارتقا بوده است. از دیگر سو، پس از تحولات سوریه، این کشور در زمینه بازسازی زیرساخت‌های خود، نیاز وافر به این کالای استراتژیک دارد، مشکلات و مسائل ناشی از حمل و نقل و صرفه اقتصادی صادرات به این کشور موانعی جدی جهت واردات و تأمین این کالا برای سوریه ایجاد نموده است؛ از طرفی عراق به واسطه تأمین نیاز داخلی خود امکان پوشش میزان تقاضای کشور سوریه را ندارد. سواپ سیمان میان ایران - عراق - سوریه به عنوان راهکاری جهت پوشش میزان بیشتری از تقاضای این کشور و استفاده از فرصت‌های اقتصادی آن پس از جدی شدن خط راه آهن شلمچه - بصره می‌تواند راه‌گشا باشد. این پژوهش به بررسی این راهکار بر اساس آمار و اطلاعات موجود پرداخته است.

ظرفیت نظام بانکی و مالی چین برای انجام مبادلات دوجانبه در شرایط تحریم

حسین عطااللهی؛ کارشناس اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اعمال تحریم‌های پولی و بانکی از جانب آمریکا علیه ایران، مبادلات تجاری ایران با کشورهای طرف تجاری را پرهزینه و پیچیده ساخته است. تحریم‌ها و تهدیدات آمریکا موجب شده است بسیاری از بانک‌های مطرح و بزرگ بین‌المللی به دلیل حضور در بازارهای مالی آمریکا و وابستگی به نظام پرداخت دلاری، از ادامه همکاری با ایران واهمه داشته باشند. در این شرایط، جهت بی‌اثر کردن تحریم‌ها و تسهیل و حفظ روابط تجاری و مالی بین‌المللی کشور لازم است تدابیر ویژه و خلاقانه اندیشیده شود. یک راهکار اساسی بی‌نیاز کردن کشور به نظامات مالی و بانکی آمریکایی و متحدان آن است به گونه‌ای که همکاری بانکی ایران با کشورهای طرف تجاری، در بسترهای مستقل از این نظام صورت بگیرد. در همین راستا بررسی‌ها حاکی از آن است که بانک‌های مختلف در کشورها، الزاماً در فضای نظام دلاری فعالیت نمی‌کنند و همه آن‌ها، به چرخه دلاری دسترسی نداشته و وابسته نیستند. همچنین اکثر این بانک‌ها، فعالیت ارزی بین‌المللی مرتبط با بازارهای مالی آمریکا انجام نمی‌دهند. در واقع بخش قابل توجهی از بانک‌ها در کشورهای مختلف، در فضای ارز ملی کشور خود فعال بوده و به نظامات پرداخت داخلی متصل هستند. در نتیجه در اکثر کشورهای طرف تجاری ایران، این امکان فراهم است که در صورت برآورده شدن برخی الزامات، با بانک‌ها بدون آن که واهمه از تحریم‌های آمریکا و قطع دسترسی به چرخه دلار وجود داشته باشد، وارد تعامل شد. به عنوان یک نمونه در زمینه یافتن بانک‌هایی که مستقل از نظام پرداخت دلار فعالیت می‌کنند می‌توان به بانک‌های کشور چین اشاره کرد. کشور چین یکی از کشورهای است که طی سال‌های اخیر، از شرکای اصلی تجاری ایران بوده است. آمار تراکنش روزانه با این کشور نشان می‌دهد مبادلات مالی ایران و چین، از طریق بانک‌های کوچک و متوسط این کشور که ویژگی‌های گفته شده را دارا هستند، امکانپذیر است. در واقع برای مبادله با چین، نیاز

به تعامل با بانک‌های بزرگ این کشور که امکان تحریم آن‌ها توسط آمریکا وجود دارد، نیست. مطالعات صورت گرفته و تحقیقات میدانی نشان می‌دهد بانک‌های فعال متعددی در کشور چین وجود دارد که ایران می‌تواند برای مبادلات روزانه با چین، با آن‌ها همکاری نماید. همچنین از طریق سیستم CIPS چین که یک سیستم پرداخت بین‌المللی یوانی است و مستقل از نظام پرداخت دلاری عمل می‌کند، ایران می‌تواند مبادلات بانکی خود با این کشور و حتی دیگر کشورهای فعال در این سیستم را مستقل از سوئیفت و سیستم پرداخت دلاری مدیریت نماید.

آسیب‌شناسی برنامه توسعه تجاری در ایران

متین فخریمی اکمل و امیر کارگر؛ دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق (ع)

توسعه اقتصادی همواره به‌عنوان یک هدف اصلی و اساسی مورد توجه دولت‌ها بوده و هست، چرا که امروزه تعیین‌کننده میزان قدرت سیاسی و منطقه‌ای دولت‌ها توان اقتصادی آن‌هاست. توسعه اقتصادی می‌تواند به معنی میزان درآمد سرانه، حجم تولید ناخالص داخلی و رتبه تجاری کشورها در موازنات تجارت جهانی باشد. مشکلات اساسی زیادی پس از انقلاب اسلامی موجب به ثمر نرسیدن سیاست‌های توسعه تجاری در ایران گردیده‌است، راهکارهای جمهوری اسلامی در ایجاد توسعه تجاری در ساحت نظر بسیار گسترده بوده اما در ساحت عمل همواره دچار اختلال و اختلاف در توازن توان اجرایی و چشم‌انداز ترسیمی بوده‌است همین‌طور الگو قرار دادن تجربیات و سابقه دیگر کشورها برای جلوگیری از تکرار اشتباهات و پیمودن مسیر درست برای به حداقل رساندن خطا و بهبود درصد موفقیت از موارد عدم توجه در ایران بوده‌است. به همین سبب مقاله حاضر به روش فراترکیب نحوه صحیح توسعه تجاری در تجربه و تاریخ کشورهای توسعه‌یافته را بررسی کرده، مفهوم دقیق و هدف آن را بیان نموده و به کندوکاو در مورد همین بخش در مسیر توسعه اقتصادی کره جنوبی پرداخته و سعی کرده تا با ذکر کردن راهکارهای موفقیت‌آمیز کره جنوبی و کشورهای مشابه آن به آسیب‌شناسی سیاست‌های جمهوری اسلامی در این باره پردازد.

توسعه تجارت خارجی در بستر جبهه مقاومت؛ مطالعه موردی کشور سوریه

امیرحسین ذاکر مسکر و محمدحسین احدی مجدآبادی؛ دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق (ع)

یکی از مهمترین عوامل موثر در شکوفایی هر اقتصاد، ارتباطات بیرونی و استفاده از ظرفیت دیگر اقتصادها می‌باشد. با وقوع شرایط جنگ در کشورهای مقاومت از قبیل سوریه، عراق و ... زمینه‌های اقتصادی متنوعی به‌وجود آمد که جمهوری اسلامی با استفاده از آن می‌تواند از یک جهت به تقویت اقتصاد خود و از طرف دیگر به تحکیم دیپلماسی و تقویت بنیان اقتصادی در جریان مقاومت بپردازد. از ابزارهای حضور در منطقه، عرصه تجارت بین الملل می‌باشد.

در شرایط فعلی کشورهای روسیه، ترکیه و ... نگاه ویژه‌ای به ظرفیت‌های اقتصاد سوریه دارند که در صورت غفلت و تعلل ایران، این فرصت می‌تواند از دست برود. با توجه به نابودی زیرساخت‌های اقتصادی و وجود بازارهای مصرفی در زمینه‌های مختلف خوراک، پوشاک، کشاورزی و ... می‌توان زمینه حضور ایران جهت صادرات و واردات و بازسازی در کشور سوریه را فراهم نمود. همچنین می‌توان با راه‌اندازی برخی از زیرساخت‌های اقتصادی سوریه، بخشی از محصولات مورد نیاز خود را که از کشورهای مختلف وارد می‌شود، با هزینه کمتر از طریق واردات از سوریه تامین کرد که موجبات توسعه و پیشرفت آن کشور را نیز مهیا می‌کند.

صادرات خدمات فنی و مهندسی از بخش‌هایی است که در داخل کشور توان آن وجود دارد و ظرفیت صادرات قابل توجهی در این زمینه به سوریه در فرآیند بازسازی آن فراهم است. بنابراین ایران می‌تواند در زمینه‌هایی همچون ساخت نیروگاه‌های تولید برق، توسعه زیرساخت‌های ارتباطی همچون جاده و ریل، ساخت سد و مسکن و همچنین بازسازی کارخانجات این کشور به صادرات خدمات فنی و مهندسی بپردازد.

در زمینه صادرات کالا نیز ایران می‌تواند در بخش‌هایی همچون صادرات محصولات

غذایی و کشاورزی از جمله میوه و سبزیجات، فرآورده‌های غذایی و دارویی، لبنیات و همچنین آرد گندم برای تولید نان، محصولات مکانیکی و برقی همچون تجهیزات مورد استفاده در نیروگاه‌ها، کارخانجات و منازل مسکونی، محصولات فولادی، محصولات پتروشیمی و حتی حامل‌های انرژی به کشور سوریه صادرات داشته‌باشد. ظرفیت تولیدی ایران در این بخش‌ها به قدری است که امکان صادرات آن به سوریه فراهم است و لازم است روند صادرات این محصولات مورد تفاهم دو طرف قرار بگیرد.

طراحی الگوی پیمان پولی با روش حسابداری یورویی به عنوان جایگزین سیستم معاملات دلاری

حسین عطااللهی؛ کارشناس اندیشکده اقتصاد مقاومتی

تحریم‌های آمریکا به‌خصوص تحریم‌های ثانویه، ارتباط مالی و تجاری ایران با عرصه بین‌المللی را دچار مشکل کرده‌است. اغلب تحریم‌های پولی و بانکی آمریکا با استفاده از سلطه‌ای که این کشور از طریق «سیستم معاملات دلاری» بر نظام مالی بین‌المللی پیدا کرده‌است، اعمال می‌شود. لذا برای بی‌اثر کردن بخش بزرگی از تحریم‌ها ضروری است سازوکارهای معاملاتی و پرداختی جایگزین سیستم دلاری را عملیاتی کرد. برای بی‌اثر کردن تحریم‌های پولی و بانکی ضرورت دارد از سازوکار جایگزین سیستم معاملات دلاری به عنوان ابزار پرداخت و تسویه معاملات استفاده شود. سازوکار معاملاتی و پرداختی جایگزین دلار باید کارکرد ابزار پرداخت بودن را برعهده بگیرد؛ اما در عین حال مبنای سنجش قیمت و حسابداری می‌تواند کماکان به‌وسیله یورو انجام شود. یکی از سازوکارهای معاملاتی که در آن نقش ارزهای ثالثی از قبیل دلار حذف شده‌است، «الگوی پیمان پولی با روش حسابداری یورویی» است. با استفاده از سازوکار پیمان پولی می‌توان با تفکیک کارکردهای پول، از ارزهای ملی برای تسویه و پرداخت و از یورو به عنوان ابزار سنجش قیمت و حسابداری استفاده کرد. با استفاده از این سازوکار این امکان وجود دارد که کشورها بدون وابستگی به نظام پرداخت دلار یا یورو، به صورت مستقیم و از ارزهای ملی خود به عنوان راهکار معاملاتی و پرداختی استفاده کنند. در بسیاری از کشورها با این شیوه، بانک‌های مرکزی یک کانال مالی جدید ایجاد کرده‌اند که معاملات دوجانبه را مدیریت می‌کنند.

راهکارهای کلان اقتصاد مقاومتی در حوزه تجارت خارجی

رضوان آقامیرزایی و یاور دشت‌بانی؛ پژوهشگران موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

ویژگی‌های جغرافیای سیاسی ایران در حد فاصل منطقه آسیای مرکزی، خلیج فارس و غرب آسیا، همواره زمینه‌های مناسبی را برای پیشبرد اهداف اقتصادی منطقه‌ای در سیاست خارجی ایران فراهم کرده‌است. علاوه بر الزام‌های ناشی از تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله کشور و تاکید بر نقش همکاری‌های منطقه‌ای به‌عنوان یک بازدارنده موثر برای تضمین امنیت سیاسی و اقتصادی کشور، در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز بر توسعه این همکاری‌ها تاکید شده‌است. در بند دوازدهم این سیاست‌ها که مربوط به افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور است، به توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان به‌ویژه همسایگان و نیز استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای تاکید شده‌است.

در حال حاضر، حیات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هر کشوری ایجاب می‌کند که با سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی تعامل داشته‌باشد. در واقع اهمیت و ضرورت پیوستن به سازمان‌های بین‌المللی از آن‌جا ناشی می‌شود که هر یک از آن‌ها، ضمن این که کانونی برای تبادل نظر و هم‌فکری تلقی می‌شوند، می‌توانند بخشی از نیازهای اعضا را که به تهایبی از عهده انجام آن بر نمی‌آیند، مرتفع ساخته و گوشه‌ای از مشکلات را حل و فصل کنند. به‌عنوان نمونه وقتی منافع چند کشور در ارتباط مستقیم با هم قرار گیرد، احتمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورهای عضو آن سازمان کاهش یا تخفیف می‌یابد. چراکه کشورهای دیگر هم برای رهایی از به خطر افتادن منافعشان، تا حد توان در مقابل تحریم‌های احتمالی ایستادگی خواهند کرد.

بررسی حاضر با رویکردی کاربردی، در راستای تقویت بنیان‌های اقتصادی کشور و یافتن راهکارهایی جهت حضور موثر در سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، با توجه به

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، صورت گرفته‌است. در این بررسی، ابتدا شاخص‌هایی جهت مقایسه و شناخت پتانسیل‌های بالقوه سازمان‌های همکاری‌های اقتصادی (اکو)، مجمع کشورهای صادرکننده گاز، گروه دی هشت و گروه بریکس معرفی می‌شود و پس از آشنایی با سازمان‌ها و گروه‌های مذکور، راهکارهای مناسب جهت بهره‌مندی از ظرفیت‌های این تشکیلات در راستای تحقق بندهای مختلف اقتصاد مقاومتی ارائه می‌گردد.

از مهم‌ترین نتایجی که این پژوهش به آن دست یافته‌است می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: استفاده از پیمان پولی دوجانبه یا چندجانبه با شرکای تجاری مانند چین و هند؛ همکاری با روسیه در زمینه تهاتر نفت با کالاهای اساسی و توسعه میدین‌گازی و تولید و تجارت گاز؛ همکاری با آفریقای جنوبی در زمینه ساخت پالایشگاه؛ ایجاد و تقویت حمل و نقل بین‌المللی با مشارکت روسیه در زمینه تجارت زمینی آسیا و اروپا و مشارکت با هند در زمینه ارتقاء منطقه آزاد چابهار به‌عنوان مبدأ محور توسعه شرق؛ تلاش برای افزایش همکاری‌های اقتصادی با کشورهای عضو گروه دی هشت و الویت دادن تجارت با کشورهایی مانند اندونزی، مالزی، ترکیه و بنگلادش و نیز جذب سرمایه خارجی از کشورهای مالزی و اندونزی؛ عقد پیمان‌های پولی با کشورهای عضو و افزایش سهم تجارت با این کشورها خصوصاً ترکیه، پاکستان و قزاقستان.

ضرورت‌های سیاست منطقه‌ای ج.ا.ایران برای تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی؛ با تأکید بر تسهیل مبادلات تجاری و مالی

رحمان حبیبی؛ کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه شهید بهشتی

امروزه همکاری و همگرایی میان کشورهای منطقه با توجه به ابعاد ژئوپولیتیکی، فرهنگی، نیازهای اقتصادی و کاهش هزینه مبادلات تجاری بیشتر شده است. از آنجایی که ج.ا.ایران با پانزده کشور مرز خاکی و دریایی دارد و در اقتصاد مقاومتی به‌ویژه در بند دوازدهم سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی نیز همسایگان از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند؛ در نتیجه همکاری با کشورهای همسایه امری ضروری محسوب می‌شود. چراکه همسایگان با توجه به ظرفیت‌هایی که دارند می‌توانند در رشد و توسعه اقتصادی کشور و به‌طور کلی مقاوم‌سازی اقتصاد ملی دارای نقش باشند. در این راستا، پژوهش حاضر نیز در پی پاسخگویی به این پرسش اصلی است که ج.ا.ایران با توجه به تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی چگونه می‌تواند از ظرفیت همسایگان در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و به‌طور کلی در مقاوم‌سازی اقتصاد ملی استفاده نماید؟ پاسخ احتمالی به پرسش مذکور بدین شکل است که ج.ا.ایران با فعال‌سازی دیپلماسی اقتصاد مقاومتی که توسعه موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای و همچنین گسترش مبادلات بانکی و ارزی با شرکای راهبردی را به دنبال دارد، می‌تواند از ظرفیت یک هزار میلیاردی بازار مصرف کشورهای همسایه در حوزه صادرات غیرنفتی و همچنین بازار انرژی کشورهای منطقه استفاده نماید. بدین ترتیب پژوهش حاضر سعی دارد با رویکرد توصیفی - تحلیلی و با اتکا به منابع اسنادی موضوع مذکور را مورد بررسی قرار دهد.

سازمان همکاری اقتصادی (اکو): موانع همگرایی و ارائه راهکار

مصطفی سلیمی مفرد؛ کارشناس اندیشکده اقتصاد مقاومتی

سازمان همکاری اقتصادی (اکو)، سازمانی منطقه‌ای با ده کشور عضو از جنوب غرب آسیا، آسیای میانه و قفقاز است که با هدف تقویت و توسعه همکاری‌های اقتصادی و تجاری، در یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین مناطق جهان تأسیس شد. موقعیت ممتاز ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی، جمعیت و بازار مناسب، منابع عظیم نفتی و گازی، مواد معدنی و مواد خام سرشار بر اهمیت و جلب توجه این سازمان منطقه‌ای و امیدواری برای تعمیق همگرایی اقتصادی در بین اعضای آن افزود. اما رفته رفته این اهمیت و جلب توجه جای خود را به یأس و ناامیدی در مورد آینده اکو داد تا جایی که برخی کارشناسان و تحلیل‌گران عدم توفیق این سازمان را با توجه به مشکلات و موانع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، ساختاری و فرامنطقه‌ای اعلام کردند. در این مقاله کوشش می‌شود ضمن بررسی تاریخچه و روند شکل‌گیری اکو، به ساختار و در عین حال موانع تعمیق همگرایی اقتصادی آن پرداخته و در نهایت راهکارهایی برای ارتقای سطح همکاری اقتصادی و توسعه روابط تجاری کشورهای عضو ارائه شود.

چارچوبی برای تدارک برنامه‌های اقدام توسعه تجارت با کشورهای هدف؛ مطالعه موردی توسعه تجارت در منطقه قره باغ بعد از جنگ ۲۰۲۰ میلادی

احسان سلطانی فر؛ دکترای مدیریت بازرگانی، کارشناس اقتصادی وزارت امور خارجه - ایرج الهی؛ دکترای مدیریت راهبردی، کارشناس ارشد مسائل منطقه‌ای وزارت امور خارجه

در تاریخ مناسبات اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بطور مستمر شاهد برهه‌هایی بوده‌ایم که به علت حوادث اجتماعی - سیاسی در محیط پیرامونی کشور یک به اصطلاح پنجره فرصت پیش روی نظام تجاری کشورمان گشوده شده اما به دلیل نداشتن برنامه و استراتژی جامع‌نگر و پویا و فقدان پاسخ‌های کوتاه و برنامه‌های بلند مدت نظام اقتصادی - سیاسی کشور موفق به بهره‌برداری از آن فرصت نشده‌است. یکی از این برهه‌ها درگیری‌های ارمنستان و آذربایجان در اواخر سال ۲۰۲۰ میلادی است که به‌طور تئومان فرصت‌ها و چالش‌هایی را به لحاظ سیاسی و اقتصادی متوجه جمهوری اسلامی ایران کرده‌است. بر همین اساس پژوهش حاضر تلاش کرده تا در چارچوب یک اقدام پژوهی بر روی اخبار و گزارشات (غیرطبقه‌بندی‌شده) و اظهارات مسئولین با موضوع آذربایجان و ارمنستان بعد از ۲۰۲۰ چارچوبی را برای تهیه نقشه راه تجاری یا برنامه توسعه مناسبات تجاری با منطقه مورد بررسی طراحی و ارائه نماید. روش و چارچوب پیشنهادی در عین سهولت می‌تواند برای تهیه نقشه‌های پویای توسعه تجارت و همکاری‌های اقتصادی با سایر کشورها و بلوک‌های تجاری (در چارچوب تعاملات تخصصی بین سازمان‌ها و نهادهای مسئول در کشور با شرکای خارجی، برنامه ریزی‌های کمیسیون‌های مشترک اقتصادی و ابتکارات سایر ارگان‌های ذیربط نظیر ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی) مورد استفاده قرار گیرد.

توافقی‌های تجارت منطقه آزاد و اندازه بازار

سید محسن سجادی؛ استادیار دپارتمان اقتصاد دانشگاه مفید - معصومه والی؛ دانشجوی دکتری
اقتصاد بین‌الملل دانشگاه مفید

یکی از محورهای ۲۴ گانه در اقتصاد مقاومتی، افزایش سهم صادرات است، این امر بدون شکل‌گیری منطقه آزاد تجاری امکان‌پذیر نیست. به منظور بررسی کارآمدی یا ناکارآمدی منطقه آزاد تجاری و همکاری میان کشورهای منطقه، بازی سه مرحله‌ای میان سه کشور فرضی تعریف می‌شود. در مرحله اول، ابتدا کشورها وارد مذاکره می‌شوند و سپس، مقدار تعرفه مشخص می‌گردد و در نهایت، بر اساس راه حل رقابت کورنو، نقطه تعادلی تعیین می‌شود. فرضیه اصلی در این مقاله آن است که با افزایش سهم صادرات کشور، اقتصاد ایران مقاوم‌تر خواهد شد. از طرفی نیز با توجه به آن که هدف بازیکنان، حداکثر کردن رفاه کشورشان است. در این میان، حالات مختلفی در مذاکره میان کشورهای منطقه در نظر گرفته می‌شود: عدم مذاکره، منطقه آزاد تجاری دو جانبه، تجارت چند جانبه.

یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که با فرض شباهت کشورها از لحاظ ساختار اقتصادی، اندازه بازار عامل مهمی در فرآیند بازی ایفا می‌کند، در واقع، میزان قدرت چانه‌زنی طرفین در شکل‌گیری منطقه آزاد تجاری را مشخص می‌نماید. هنگامی که اندازه بازار در کشور غیر عضو کوچکتر از کشورهای عضو باشد، منطقه آزاد تجاری مشترک به منطقه آزاد چندجانبه تبدیل می‌شود و در صورتی که اندازه بازار در کشور غیر عضو بزرگتر از کشورهای عضو باشد، آن‌گاه منطقه آزاد تجاری مشترک امکان ندارد که به تجارت چندجانبه منتهی شود. در نتیجه برای تحقق اقتصاد مقاومتی مذاکره با کشورهای با ساختار اقتصادی مشابه و یا اندازه بازار بزرگ‌تر پیشنهاد می‌شود.

گزارش تصویری اول

در این بخش، گزارش تصویری از ۶ پیش نشست تخصصی همایش ارائه شده است.

7th Annual Conference on Moqavemati Economy
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
تجارت منطقه‌ای، اولویت راهبردی

موضوع نشست:

جایگاه توافق‌ات تجاری دوجانبه در توسعه تجارت خارجی کشور

علی فکری
رئیس اداره سیاستها و
برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه

یحیی آل اسحاق
رئیس اتاق بازرگانی صنایع
و معادن ایران و عراق

برگزارکنندگان:

موسوی شریجازی غیانی
سرپرست دفتر مطالعات اقتصادی
مرکز پژوهش‌های مجلس

محمدرضا مهدیار اسماعیلی
عضو هیات علمی پژوهشی
دانشگاه جامع امام حسین (ع)

علی زاهد طالبان
مدیر گروه حقوق موسسه
مطالعات پژوهش‌های بازرگانی

اولین پیش‌نشست از
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

ساعت
۱۴ الی ۱۶

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

یکشنبه
۱۴ دی ماه ۱۳۹۹

www.conf.mett.ir

@moqconf

7th Annual Conference on
Moqavemati Economy
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
تجارت منطقه‌ای، اولویت راهبردی

موضوع نشست:

فرصت‌های جاده ابریشم در توسعه تجارت با کشورهای منطقه

علی فکری
رئیس اداره سیاست‌ها و
برنامه‌های اقتصادی وزارت امور خارجه

محمد حسین ملاتک
سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران
در کشور چین

مجید رضا حریری
رئیس هیئت مدیره اتاق بازرگانی،
صنایع و معادن ایران و چین

برگزار کنندگان:

دومین پیش‌نشست از
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

وحید فربانی
مدیر گروه سیاست خارجی
پژوهشکده تحقیقات راهبردی

مجید رفیقی
پژوهشگر و نویسنده
در حوزه اقتصاد کشور چین

ساعت
۱۴ الی ۱۶

پژوهشکده تحقیقات راهبردی
مجمع تشخیص مصلحت نظام

چهارشنبه
۱۷ دی ماه ۱۳۹۹

www.conf.mett.ir

7th Annual Conference on Moqavemati Economy
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
تجارت منطقه ای، اولویت راهبردی

موضوع نشست:

مبادلات مالی تحریم ناپذیر با کشورهای منطقه؛ الزامات و سازوکارها

مهتو کیانی راد
معاون ارزی اسبق
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

علی فکری
رئیس اداره سیاست ها و برنامه های
اقتصادی وزارت امور خارجه

عبدالمطفیم ملانی
مدیر انجمن توسعه
بانکداری بین الملل

محمد شریجهیان
مدیر امور ریسک و معاملات
اقتصادی بانک کارآفرین

محمد ارباب افشاری
کارشناس ارشد گروه بانکداری
پژوهشکده پولی و بانکی

برگزارکنندگان:

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

سومین پیش نشست از
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

ساعت
۱۴ الی ۱۶

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

یک شنبه
۲۱ دی ماه ۱۳۹۹

www.conf.mett.ir

7th Annual Conference on Moqavemati Economy
 هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
 تجارت منطقه‌ای، اولویت راهبردی

موضوع نشست:

توسعه تجارت با کشورهای عراق و سوریه؛ فرصت‌ها و چالش‌ها

برگزارکنندگان:

سید کاظم موسوی
 نایب‌رئیس کمیسیون اقتصادی
 مجلس شورای اسلامی

علیرضا علیانی
 مدیرکل اداره خلیج فارس
 وزارت امور خارجه

حمید زادبوم
 معاون وزیر صنعت معدن و تجارت و
 رئیس سازمان توسعه تجارت ایران

حسن دانایی‌فر
 مدیر ستاد توسعه روابط اقتصادی
 ایران با عراق و سوریه

اصغر میرزایی
 مدیر اتاق بازرگانی
 ایران و سوریه

سید حمید حسینی
 عضو اتاق بازرگانی
 ایران و عراق

حسن شاه حسینی
 رئیس اداره دوم خاورمیانه و شمال
 آفریقای وزارت امور خارجه

روح اله متفکر آزاد
 عضو هیئت رئیسه
 مجلس شورای اسلامی

چهارمین پیش‌نشست از
 هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

ساعت
 ۱۴ الی ۱۶

مجلس شورای اسلامی

چهارشنبه
 ۲۴ دی ماه ۱۳۹۹

www.conf.mett.ir

7th Annual Conference on Moqavemati Economy
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
تجارت منطقه‌ای، اولویت راهبردی

موضوع نشست:

جایگاه افغانستان و پاکستان در نقشه تجارت منطقه‌ای کشور

سید ابراهیم حسینی
مشاور امور بازرگانه‌های دری
ریاست کل سازمان توسعه تجارت

سید رضا سید آقاراده
مدیرکل دفتر آسیا و اقیانوسیه
سازمان توسعه تجارت

ابوالفضل ظهروند
سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران
درافغانستان

برگزارکنندگان:

پنجمین پیش‌نشست از
هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

محمد حاجی آقاراده رودسری
رئیس کمیسیون اقتصادی
انقل بازرگانی ایران و پاکستان

محمد مهدی جولمرد قصاب
رئیزن بازرگانی جمهوری اسلامی ایران
درافغانستان

ساعت
۱۴ الی ۱۶

سازمان توسعه تجارت
نمایشگاه بین‌المللی تهران
سالن جلسات ساختمان میلاد

یکشنبه
۵ بهمن ماه ۱۳۹۹

www.conf.mett.ir

7th Annual Conference on Moqavemati Economy
 هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
 تجارت منطقه‌ای، اولویت و آهری دی

موضوع نشست:

تجارت منطقه‌ای برق؛ الزامات و اولویت‌ها

برگزارکنندگان:

انستیتو حکمرانی و سرمایه‌داری

پژوهشکده مطالعات فناوری

ششمین پیش‌نشست از

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

همایون برهمندپور
رئیس مرکز توسعه فناوری انتقال توان با ظرفیت بالا پژوهشگاه نیرو

حبیب فرارکزیلو
مدیرعامل بازار برق شرکت مدیریت شبکه برق ایران

محمد صادق کریمی
رئیس گروه برنامه‌ریزی انرژی انستیتو حکمرانی و سرمایه‌داری

صلاح یزیدی
کارشناس بازار و سرمایه‌داری پژوهشگاه نیرو، مدیرعامل و مدیر بازرگانی انرژی خاچه

بهنام باقری
نایب‌رئیس هیئت مدیره سندسکای صنعت برق

ساعت
۱۴ الی ۱۶

پژوهشکده مطالعات فناوری

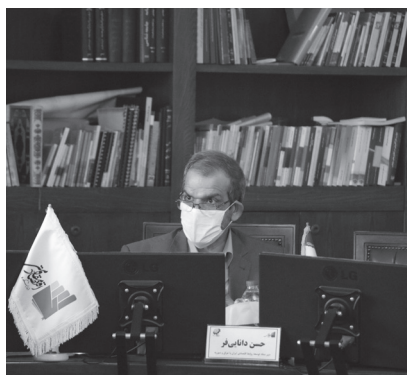

چهارشنبه
۸ بهمن ماه ۱۳۹۹

www.conf.mett.ir

فصل پنجم

گزارش روز همایش

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی ۲۹ بهمن ماه سال ۱۳۹۹ در دانشگاه علم و صنعت برگزار گردید که گزارش آن در ادامه آمده است.

سخنرانی دکتر مهدی غضنفری در افتتاحیه همایش

وزیر اسبق صنعت، معدن و تجارت

مهدی غضنفری وزیر اسبق صنعت، معدن و تجارت و عضو کمیته علمی هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، در سخنرانی افتتاحیه همایش یکی از اقدامات ارزشمند اندیشکده اقتصاد مقاومتی را برگزار می‌کند. همایش‌های سالانه اقتصاد مقاومتی دانست و با تقدیر از موضوع انتخاب شده برای همایش سال جاری گفت: در شرایط تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی اهمیت توسعه تجارت منطقه‌ای افزایش می‌یابد.

ارسال ۷۰ مقاله به کمیته علمی همایش تجارت منطقه‌ای

وی افزود: پس از فراخوان دریافت مقالات که از ۱ دی ماه انجام شد، از بیش از ۷۰ مقاله ارسالی برای دبیرخانه هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، ۳۶ مقاله در مرحله اول مورد تایید قرار گرفت و وارد فرآیند بررسی نهایی شد. از این میزان، ۲۸ مقاله به تایید نهایی کمیته علمی رسید و حد نصاب لازم را کسب نمود.

غضنفری ادامه داد: از دیرباز در مورد تجارت منطقه‌ای صحبت‌های زیادی شده‌است اما در سال‌های اخیر موفقیت‌های قابل توجهی در این حوزه نداشته‌ایم. گفتمان‌سازی در این موضوع و ایجاد ارتباط میان نخبگان علمی و عملیاتی و تجاری و سیاستگذاران از اهداف اصلی این همایش است. معمولاً مقالات این همایش در اختیار مسئولین قرار می‌گیرد که می‌تواند در جهت بهبود وضعیت تجارت خارجی مورد استفاده قرار گیرد.

برگزاری ۶ پیش‌نشست حول همایش برای ابعاد تجارت منطقه‌ای

وی افزود: ۶ پیش‌نشست تا امروز و به عنوان مقدمه همایش اصلی برگزار شده‌است که گزارش خلاصه‌ای از آن‌ها ارائه می‌شود. اولین پیش‌نشست در خصوص اهمیت توافقات دوجانبه و چندجانبه تجاری برگزار شد و در آن بر ضرورت حرکت پرسرعت ایران در این مسیر تاکید شد. مهم‌ترین موضوع در نشست دوم فرصت‌های تجارت منطقه‌ای در قالب جاده ابریشم بود. طرحی که توسط چین مطرح شد و چین در قالب آن در پی بدست آوردن جایگاه خود به عنوان اولین قدرت اقتصادی جهان است. کشور ما استفاده بسیار کمی از این طرح نموده‌است که باید در این حوزه کار شود.

وزیر اسبق صنعت، معدن و تجارت ادامه داد: در نشست سوم بحث مبادلات مالی تحریم ناپذیر مطرح شد. یکی از فشارهای مهم تحریم‌ها مساله جابجایی پول است. با استفاده از روش‌های نوین مبادلات مالی می‌توان فشار این تحریم‌ها را کاهش داده و تجارت منطقه‌ای را انجام داد. در نشست چهارم و پنجم، به ترتیب به «تجارت با عراق و سوریه» و «تجارت با افغانستان و پاکستان» و ظرفیت‌های این دو حوزه پرداخته شد. ما در مورد عراق ظرفیت‌های زیادی داریم که هنوز فعال نشده‌است و در مورد سوریه نیز عملاً کار خاصی انجام نشده‌است. شهید سلیمانی همواره تاکید بسیاری داشتند بر اهمیت کار اقتصادی در محور مقاومت و حتی دفتر اقتصادی در سوریه تاسیس نمودند. باید تجارت با این کشورها را تسهیل نمود. نشست ششم تجارت منطقه‌ای برق بود که در این حوزه نیز با شناخت ظرفیت‌ها، تقویت زیرساخت‌ها و ایجاد سازوکارهای درست همکاری منطقه‌ای، اقدامات موثری را می‌توان انجام داد.

تجارت ایران با کشورهای همسایه به مراتب کمتر از ظرفیت هاست

غضنفری ادامه داد: آمارهای تجارت ایران با کشورهای همسایه و منطقه نشان از این دارد که در این زمینه بسار عقب هستیم و از ظرفیت‌ها استفاده نکرده‌ایم. واردات پاکستان در طول سال ۵۰ تا ۶۰ میلیارد دلار است. در این ۵۰ تا ۶۰ میلیارد دلار سهم ما تنها ۵۰۰ میلیون دلار است. این آمار نشان‌دهنده عدم موفقیت حوزه تجارت ما در کار با پاکستان است. در مورد عراق در سال ۲۰۱۹، ۶۰ میلیارد دلار بوده‌است. سهم ما از این تجارت تنها ۶ میلیارد دلار است. اگرچه آمارهای غیررسمی تا ۱۰ میلیارد دلار هم مطرح می‌شود. واردات افغانستان ۷ میلیارد دلار است. سهم ایران از این تجارت ۱.۲ میلیارد دلار است. ما اولین صادرکننده به افغانستان هستیم اما باز هم سهم کمی از بازار افغانستان داریم. بنابراین ما تنها تامین‌کننده ۱۰ تا ۲۰ درصد نیاز منطقه هستیم که با توجه به موقعیت جغرافیایی و ظرفیت‌های ایران بسیار اندک است.

وی تصریح کرد: با بررسی آمارهای مربوط به سال ۹۲ تا ۹۸ می‌توان دریافت که از سال ۹۶ تا به امروز، صادرات ما به کشورهای همسایه در مقایسه با سایر کشورها فزونی پیدا کرده‌است. به این معنی که ما به سمت تجارت منطقه‌ای رفته‌ایم. اما از طرفی مجموع صادرات ما به کشورهای جهان کاهش یافته‌است. به عنوان مثال در سال ۹۶، حجم صادرات ما به کشورهای همسایه ۲۳ میلیارد دلار بوده‌است و همین مقدار نیز صادرات فرامنطقه‌ای داشته‌ایم که جمعاً به ۴۶ میلیارد دلار رسیده‌است. اما این میزان در سال ۹۳ و ۹۴ به بیشینه خود رسیده و تا ۹۹ کاهش یافته‌است. در مورد واردات می‌توان گفت هم از همسایگان واردات کمتری داشته‌ایم و هم از سایرین. در بهترین حالت سال ۹۳، ۵۳ و سال ۹۴، ۵۴ میلیارد دلار بوده‌است و در سال‌های بعد به ۴۳ میلیارد دلار کاهش یافته‌است. با جمع نمودن این اعداد می‌توان دریافت که حجم تجارت ما در سال‌های اخیر روند کاهشی داشته‌است.

ظرفیت تجارت منطقه‌ای ایران بیش از دو برابر وضع موجود است

عضو کمیته علمی همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با تاکید بر اینکه در توسعه تجارت باید به سمت واردات هم توجه شود گفت: وارداتی که من با آن موافقم و می‌تواند پیشران توسعه کشور باشد، واردات کالاهای سرمایه‌ای و مواد اولیه است. واردات کالاهای لوکس و مصرفی اقدام نادرست و مخربی است. باید واردات پشتیبان تولید باشد. واردات در حوزه‌هایی باید انجام شود که بتواند موتور محرک تولید باشد.

وی در پایان گفت: در شرایط تحریمی یکی از راهکارهای موثر در حفظ اشتغال کشور صادرات است. کشورهای منطقه به لحاظ نزدیکی فرهنگی ملی و زبانی فرصت‌های زیادی دارند که می‌توان از این فرصت‌ها استفاده نمود. دلیل بسیاری از عدم موفقیت‌های ما در تجارت منطقه‌ای مشکلات داخلی مانند روندهای معیوب گمرکی، استاندارد پایین تولیدات و ... است. با رفع موانع به سادگی می‌توان تجارت منطقه‌ای ایران را به دو برابر مقدار فعلی افزایش داد. کشور ترکیه تاکنون در حوزه تجارت منطقه‌ای از ما پیشی گرفته‌است و اگر اقدامات لازم انجام نشود در آینده کشورهای دیگر نیز در رقابت با ما پیروز خواهند شد.

سخنرانی دکتر سعید جلیلی در افتتاحیه همایش

عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام

سعید جلیلی عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام در سخنرانی افتتاحیه هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی ضمن تشکر از اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ترویج سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی عنوان کرد: در سال ۹۱ نیز همایشی با همین عنوان توسط همین مجموعه برگزار شد. اگر این حرکت در بخش‌های مختلف کشور مورد تمرکز قرار می‌گرفت امروز می‌توانستیم شاهد نتایج قابل توجه آن باشیم. با انتخاب یک راهبرد درست، می‌توان مشکلات کلان کشور را حل کرد.

اقتصاد مقاومتی به معنای تعامل گسترده و سازنده با همه جهان است

جلیلی ادامه داد: بعضا در هنگام مطرح کردن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی گفته می‌شود که بدون داشتن روابط گسترده با کشورها امکان پیشرفت و رشد اقتصادی وجود ندارد. اما این هیچ تناقضی با اقتصاد مقاومتی ندارد. تعامل گسترده و سازنده با کشورها از الزامات مهم اقتصاد مقاومتی است. اگر بخواهیم جهش تولید داشته‌باشیم، باید با ایجاد تعاملات سازنده با کشورها به دنبال جهش صادرات باشیم.

ایشان افزود: شناخت اشتراکات با سایر کشورها بسیار مهم است و می‌توان این اشتراکات را به فرصت تبدیل کرد. تلاش دشمن نیز در جهت بزرگنمایی اختلافات و ایجاد موانع برای ایجاد روابط اقتصادی ایران با کشورهای همسایه است. یکی از اهرم‌هایی که دشمن از آن استفاده می‌کند این است که به موازات تحریم‌ها بسترهای اقتصادی را با کشورهای منطقه که ایران امکان حضور پررنگ در آن دارد از بین می‌برد تا ظرفیت‌ها و فرصت‌های

اقتصادی کشور تخلیه شود. اما آنچه در این میان اهمیت دارد این است که اگر دشمن سعی می‌کند مانع شکل‌گیری روابط ایران با کشورهای دیگر شود، ایران نیز باید ابزارهای لازم را فراهم نماید.

گسترش تعاملات خارجی، راهبرد بی‌اثر کردن تحریم‌ها

وی ادامه داد: وقتی دشمن می‌خواهد فشار حداکثری را به ما تحمیل کند، راهکار این امر این است که ما در این جهت تلاش کنیم که تحریم‌ها بی‌اثر شوند و دیگر موضوعیت نداشته باشند. یکی از بسترهای بسیار مهم این امر، تعاملات گسترده با سایر کشورها به ویژه در منطقه خودمان و به طور خاص با همسایگان است. این گونه می‌توان اقداماتی انجام داد که دیگر تحریم موضوعیت نداشته باشد. سیاست خارجی به ویژه در حوزه اقتصاد عرصه‌ای است از دوستی‌ها، دشمنی‌ها و رقابت‌ها.

جلیلی افزود: حتی در مورد کشورهای دوست که در مقام رقابت با ما نیستند، باید دقت داشت که آن‌ها نیز نمی‌توانند منافع خود را معطل ایران نگه دارند. ممکن است اولویت کشوری در تعاملات خارجی ما باشیم اما اگر ما وارد این بازار نشویم آن‌ها معطل ما نمی‌مانند. تحولات اقتصادی منطقه در سال‌های اخیر شتاب زیادی گرفته‌است و ایران در صورتی که نتواند با سرعت مناسبی وضعیت تجارت خارجی خود را بهبود بخشد بسیاری از فرصت‌ها را از دست خواهد داد.

عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام عنوان کرد: ایران مزیت‌های نسبی اقتصادی در حوزه انرژی، منابع اولیه، نیروی انسانی و دانش فنی دارد اما اگر به سمت بالفعل شدن این مزیت‌ها نرویم کشورهای دیگر از این فرصت استفاده خواهند کرد. ضمن اینکه استفاده از این ظرفیت‌ها مانع از اثرگذاری تحریم‌ها و فشارهای دشمن است و اگر کشور از این ظرفیت‌ها استفاده نکند شاید امکان تحمل این فشارها وجود نداشته باشد.

ظرفیت ۴ میلیارد دلاری کسب درآمد از ترانزیت کشور

دکتر جلیلی گفت: به عنوان نمونه در بحث حمل و نقل پتانسیل‌های ترانزیت زیادی وجود دارد. کریدورهای شمال - جنوب، شرق - غرب و جنوب شرقی ۳ کریدور مهم کشور است که طبق محاسبات کارشناسان ظرفیت ترانزیت ۵۰ میلیون تنی به ارزش ۴ میلیارد دلار دارد. به علاوه، این ظرفیت حداکثر تا ۳ برابر این مقدار یعنی ۱۲ میلیارد دلار قابل افزایش است. اما این ظرفیت ترانزیتی همیشه به عنوان مزیت نسبی کشور ما باقی نمی‌ماند.

وی ادامه داد: امروزه در کشورهای ما حرکت‌هایی دارد شکل می‌گیرد که این ظرفیت ترانزیتی و راهبردی ما را خنثی کند. در حالی که این ظرفیت ترانزیتی می‌تواند تعاملات ما را با کشورهای همسایه تحکیم و پایدار نماید. کشورهای رقیب با مسیرهای ریلی چین، تاشکند، اکراین و لهستان در حال از بین بردن این فرصت هستند. چنین اتفاقی در مورد تنگه هرمز در جنوب نیز با احداث مسیرهای موازی گوناگون در حال روی دادن است.

اهمیت تعاملات اقتصادی بین‌المللی کمتر از تحریم نیست

جلیلی تصریح کرد: امروزه در کشور همان طور که به تحریم و چالش‌های آن برای اقتصاد کشور فکر می‌کنیم باید به این نوع مناسبات میان کشورهای مختلف نیز توجه داشته باشیم. اگر تعاملات اقتصادی منطقه‌ای کشور تقویت شود امکان خنثی‌سازی تحریم‌ها نیز وجود دارد.

وی با بیان این که ما دومین ذخایر گاز جهان را داریم، گفت: با این حال ما از نظر صادرات گاز در مقام هفدهم یا هجدهم هستیم. صادرات گاز ما ۵ میلیارد دلار است که با شرایط فعلی می‌تواند تا ۱۳ میلیارد دلار افزایش یابد. خط لوله صلح قرار بود از

عسلویه به پاکستان و سپس به هند برود. ما این خط لوله را کامل نکردیم و الآن در منطقه خطوطی موازی آن در حال شکل گیری است. مزیت نسبی ایران تولید و انتقال گاز است که با خط لوله‌ها و با اقدامات گوناگون دیگر هر دوی این مزیت‌ها را از ایران می‌گیرند.

صادرات غیرنفتی ایران به افغانستان جنگ زده بیش از کل صادرات به اروپاست

وی تصریح کرد: فرصت صادرات برق ایران به کشورهای منطقه از جمله افغانستان و عراق بسیار مهم است که به آن بی توجهی می‌شود. در حال حاضر مجموعه‌ای از تلاش‌ها برای از بین بردن این فرصت از سوی آمریکا و عربستان سعودی در حال انجام است. ما در کشور در برخی ایام سال نزدیک ۲۰ هزار مگاوات ظرفیت مازاد برق داریم. صادرات این میزان برق مازاد در روزهای غیر اوج مصرف می‌تواند درآمدی ۲ میلیارد دلاری را برای ما به ارمغان بیاورد. این ظرفیت صادرات برق را می‌توان افزایش داد در حالی که رقبا در تلاش هستند تا همین ظرفیت فعلی را نیز از ما بگیرند.

وی خاطرنشان کرد: در سال ۹۵ و ۹۶ که گفته می‌شد گشایش ایجاد شده و روابط ما گسترش یافته‌است، صادرات غیرنفتی ما به افغانستان که کشوری جنگ زده است، ۲ برابر کل صادرات ما به ۲۸ کشور اتحادیه اروپا بود.

بازار ۱۳۰ میلیارد دلاری پتروشیمی در منطقه

وی افزود: تمام تلاش دشمن این است که ما نتوانیم ۶۰،۷۰ میلیارد دلار نفت بفروشیم. اما اگر ما برای صنایع پایین دستی پتروشیمی که در منطقه بازار ۱۳۰ میلیارد دلاری دارد برنامه‌ریزی داشته‌باشیم و از این فرصت استفاده کنیم نیازی به فروش نفت نخواهیم داشت. کشورهای همسایه ما ۱۳۰ میلیارد دلار واردات محصولات پایین‌دستی

پتروشیمی دارند. ظرفیت تولید محصولات پایین دستی پتروشیمی کشور ما ۱۲ میلیون تن است که دوسوم آن راکد است و با استفاده از این ظرفیت صادراتی می‌توان آن را فعال نمود. اگر فرصت‌های تجارت منطقه‌ای به خوبی شناسایی شود می‌توان تحریم‌های نفتی را که ناشی از خام فروشی است بی‌اثر کرد. در واقع جهش تولید زمانی اتفاق خواهد افتاد که جهش صادرات نیز صورت گیرد.

لزوم استفاده از فرصت دوران بازسازی عراق و سوریه

وی افزود: با رصد تحرکات برخی کشورهای منطقه می‌توان دریافت که روابط عمیق دوستانه‌ای که میان دولت‌های ایران و عراق است تا چه حد برای آن‌ها ناراحت‌کننده است. بسیاری از کشورها تا مدت‌ها پس از سقوط صدام روابط خوبی با عراق نداشتند اما امروزه تلاش زیادی می‌کنند تا برق عراق را تامین کنند و رابطه تجاری ایران و عراق را در حوزه برق منقطع نمایند.

جلیلی ادامه داد: امروزه دو کشور عراق و سوریه پس از وقایعی که برایشان پیش آمد یک دوران بازسازی جدی دارند با حجم عظیمی از معاملات اقتصادی که برای بازسازی آن‌ها باید انجام شود. این فرصتی ویژه برای ماست تا روابط اقتصادی و همبستگی و اتحاد میان کشورهای مسلمان را افزایش دهیم. اقتصاد مقاومتی به معنای تعامل گسترده و سازنده با همه جهان است. تعامل گسترده با همه جهان یعنی فقط به چند کشور محدود نگاه نکنیم و تنها روی آن‌ها متمرکز نشویم.

سخنرانی دکتر حمید زادبوم در افتتاحیه همایش

رئیس کل سازمان توسعه تجارت

حمید زادبوم رئیس کل سازمان توسعه تجارت در سخنرانی افتتاحیه هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی بیان داشت: دو بخش از سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به کار ما مربوط می‌شود که یک بخش از آن صادرات است که بر صادرات با ارزش افزوده بالاتر تاکید دارد و بخش دیگر هم دیپلماسی اقتصادی و تعاملات بین‌المللی است. در هردوی این‌ها دستگاه دیپلماسی و سیاستگذار تجارت خارجی باید کار خود را انجام می‌دادند که تا حدودی هم انجام دادند.

وی ادامه داد: با توجه به تمرکز تحریم‌ها بر محدود نمودن تعاملات تجاری بین‌المللی ما، بهترین راه استفاده از فرصت تجارت با همسایگان است. تمرکز تجارت کشور بر چند کشور همسایه ریسک و خطر خاص خود را دارد ولیکن در حال حاضر چنین تمرکزی، راهکار و استراتژی مناسبی جهت افزودن توان صادراتی و تجاری کشور است. ایران توانسته است سالانه ۵ تا ۷ درصد به توان صادراتی خود به کشورهای همسایه اضافه کند تا جایی که بعد از فشارهای اخیر آمریکا و خروج از برجام، این روند شدت بیشتری گرفت.

ظرفیت ۱۱۶۰ میلیارد دلاری صادرات به ۱۵ کشور همسایه

وی افزود: آمارهای جهانی در سال ۲۰۱۹ نشان از آن دارد که کشورهای همسایه ایران بالای ۱۱۶۰ میلیارد دلار واردات داشته‌اند. مقام معظم رهبری نیز چندی پیش اشاره نمودند که سهم ایران از این واردات باید به ۲۰ درصد برسد. ۲۰

درصد از این حجم حدوداً ۲۰۰ میلیارد دلار است که ما در حال حاضر چنین ظرفیتی نداریم.

زادبوم ادامه داد: بنابراین در کشور ظرفیت‌هایی وجود دارد که می‌توانیم آن‌ها را اضافه کنیم. جمهوری اسلامی باید با افزایش توان تولید خود و ضمن رونق بخشیدن و جهش تولید، آن را تبدیل به فرصت صادرات مؤثر در کشورهای منطقه نماید. با وجود واردات ۱۱۶۰ میلیارد دلاری همسایگان، باید طوری صادرات را تسهیل نمود که تولیدکنندگان دغدغه بازار نداشته باشند.

پاکستان پر ظرفیت‌ترین کشور برای تجارت ایران است

رئیس سازمان توسعه تجارت در ادامه بیان داشت: کشورهای امارات، ترکیه، روسیه و عربستان ۴ کشور عمده واردکننده می‌باشند که باید تعاملات خود را با آنان افزایش داد. روسیه نیز از جمله کشورهایی در حوزه اوراسیا است که پتانسیل بسیار بالایی برای تعاملات خود با ایران دارد و به همین روی از جمله کشورهایی است که جمهوری اسلامی ایران توانسته است تراز تجاری مثبتی با آن رقم بزند. روسیه نزدیک ۲۴۰ میلیارد دلار واردات دارد که ظرفیت مهمی برای جمهوری اسلامی ایران است.

وی افزود: تعاملات تجاری با عربستان ملزومات خاص خود را دارد چراکه با این کشور نمی‌توان به صورت خرد معامله نمود و آن‌ها خواستار تجارت با ابعاد بالا هستند. امارات و ترکیه نیز به ترتیب ۲۶۰ میلیارد دلار و ۲۲۳ میلیارد دلار واردات دارند. با تمام این اوصاف، کشور پاکستان را می‌توان پر ظرفیت‌ترین کشور برای توسعه تجارت ایران نامید؛ چراکه بازار آن کاملاً امکان ارتقا برای ایران را دارد. این کشور در حال حاضر ۶۰ میلیارد دلار واردات دارد.

توان صادرات ایران به کشورهای همسایه تا ۱۰۰ میلیارد دلار

زادبوم ادامه داد: تحلیل‌های ما صرفاً بر اساس آمار گذشته است و ظرفیت‌های امروز و فعلی در آن دیده نشده‌است. باید امروز دید چه بخشی را می‌توان به بازار وارداتی کشورهای همسایه اضافه کرد که در آمارهای گذشته دیده و لحاظ نشده‌است.

وی تصریح کرد: امروز رقم صادرات کشور به کشورهای همسایه ۲۴ میلیارد دلار است که چنانچه با این دید به آن نگاه شود، تا ۱۰۰ میلیارد دلار قابل افزایش است. به عنوان مثال، در حال حاضر صادرات برق ایران به پاکستان ۱۰۰ میلیون دلار است که تا ۵۰۰ میلیون قابل افزایش است. برای این مهم باید زیرساخت‌های پاکستان برای انتقال برق به این کشور مهیا شود و ما نیز می‌توانیم در این زمینه به آن‌ها کمک کنیم.

باید روی اقلام وارداتی کشورهای منطقه تمرکز شود

وی با اشاره به این که برای توسعه صادرات باید نیازهای وارداتی کشورهای همسایه را مورد سنجش قرار داد، گفت: اولین قلم وارداتی کشورهای منطقه خودرو و قطعات ماشین آلات است. دومین قلم برق و الکترونیک است که بخش عمده آن را موبایل و قطعات موبایل تشکیل می‌دهد. پس از آن نیز مواد و صنایع معدنی، محصولات شیمیایی، مواد پتروشیمی، صنایع تبدیلی، لوازم خانگی و... است. با تطبیق دادن نیازهای وارداتی این کشورها با ظرفیت‌های صادراتی خود می‌توانیم به این پی ببریم که در چه بخش‌هایی با افزایش ظرفیت تولید می‌توان بخش قابل توجهی از بازار کشور همسایه را گرفت.

لزوم تسلط بر قوانین تجارت بین الملل برای توسعه روابط تجاری خارجی

رئیس سازمان توسعه تجارت با تاکید بر اینکه تعاملات فرامرزی کشورها باید توأم با یک نظم و انضباط بین المللی هم باشد گفت: این مهم نیازمند اشراف کامل و جامع بر قواعد بین المللی در حوزه تجارت بین المللی است. اغلب موافقتنامه های بین المللی نیز بر پایه قوانین WTO است.

وی تصریح کرد: به عنوان مثال وقتی می خواهیم با کشوری مانند روسیه موافقتنامه تجارت آزاد امضا کنیم و نرخ تعرفه ۸۰ درصد از کالاها بین دو کشور صفر شود، لازم است از این مساله اطمینان حاصل نماییم که کالای طرف مقابل روسی است. چرا که به عنوان مثال تعرفه ورود کالای چینی از روسیه صفر نیست. طرف روس هم نیازمند چنین تضمینی در مورد کالاهای ایرانی است. در این جا موافقتنامه ای به نام موافقتنامه قواعد مبدا وجود دارد که می توان از آن استفاده نمود. در جامعه نخبگانی و علمی ما افرادی که بر قوانین بین المللی تسلط داشته باشند و بتوانند وارد مذاکره تجاری با کشورهای دیگر شوند بسیار اندک اند. برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه تجارت خارجی باید بر قوانین بین المللی تسلط داشته باشیم.

غفلت از تجارت منطقه ای حذف از صحنه تعاملات بین المللی را به دنبال دارد

زادبوم ادامه داد: موضوع ترانزیت از جمله مسائلی است که چنانچه تنها ۵ سال از آن غفلت شود، با توجه به توجه کشورهای دیگر به این مساله، ما از صحنه تعاملات بین المللی و منطقه ای حذف خواهیم شد. باید ترانزیتی طراحی شود که برای همسایگان مزیت ایجاد شود و منافعشان به منافع کشور گره بخورد و برای آنها صرفه اقتصادی داشته باشد.

وی گفت: ساختار نظام اداری ما نیز مشکلاتی را برای صادرات ایجاد می‌کند که امیدواریم با ورود جوانان بتوان این ساختارها را اصلاح نمود. مثلاً ارسال یک نامه در برخی ادارات دولتی چندین میلیون تومان هزینه دارد. ما در سال ۹۹ تلاش کردیم که بخشنامه‌ای برای ممنوعیت صادرات نداشته باشیم.

تجارت یک طرفه پایدار نیست

وی در پایان خاطر نشان کرد: تراز تجاری ما با کشورهای افغانستان و پاکستان خیلی مثبت است و این مساله برای آن‌ها مطلوب نیست. ما حدود ۳۰ درصد از بازار افغانستان و ۲۰ درصد از بازار عراق را در اختیار داریم اما دائماً به دلیل این نوع تجارت یک طرفه مورد انتقاد هستیم. در موافقت‌نامه‌های تجاری باید تعادلی میان امتیازات برقرار شود تا روابط تجاری کشور استمرار داشته‌باشد. در این راستا تاکنون به ۵ کالای افغانستان تعرفه صفر دادیم و در مورد ۲۰ کالای دیگر مذاکراتی در جریان است.

نشست ظرفیت‌های تغییر شرکای تجاری به سمت کشورهای منطقه

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

در هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی نشست «ظرفیت‌های تغییر شرکای تجاری به سمت کشورهای منطقه» با حضور کارشناسان و صاحب‌نظران برگزار شد. در این نشست محمدمین حاج کاظمیان کار آفرین و صادرکننده نمونه، ابوالفضل ظهروه‌وند سفیر اسبق ایران در افغانستان و ایتالیا و میرهادی رهگشای کارشناس ارشد اقتصاد بین‌الملل حضور داشتند.

قابلیت تغییر مبادی واردات ۴.۳ میلیارد دلار محصولات اساسی کشاورزی

در ابتدای نشست محمدمهدی سروی از برگزیدگان مقاله‌های همایش، مقاله خود تحت عنوان «بررسی تغییر مبادی واردات محصولات اساسی کشاورزی و استفاده از ظرفیت کشورهای منطقه برای بهبود وضعیت تامین امنیت غذایی» را ارائه نمود. وی ضمن ارائه آمار مربوط به واردات ۱۰ قلم کالای اساسی بخش کشاورزی ایران از جمله ذرت، برنج،

گندم، دانه‌های روغنی و روغن، میزان میانگین واردات سالانه این ۱۰ قلم کالا را ۶.۸ میلیارد دلار عنوان کرد و افزود: ایران برنامه مدونی برای تعیین مبادی وارداتی شرکای تجاری خود در بحث واردات کالاهای اساسی کشاورزی ندارد و به همین دلیل هر ساله بخش عمده واردات از کشورهای دوردست و با واسطه‌گری کشورهای اروپایی انجام می‌شود. درعین حال بررسی صادرات کشورهای منطقه نشان می‌دهد قابلیت واردات بیش از ۴ میلیارد دلار از کالاهای اساسی وارداتی ایران از کشورهای منطقه فراهم است.

فرصت‌های مغفول ایران در توسعه تجارت با اتحادیه اقتصادی اوراسیا

در ادامه هادی غلام‌نیا دیگر برگزیده مقاله‌های همایش، مقاله خود تحت عنوان «تجارت ترجیحی جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا؛ قابلیت و فرصت‌ها» را ارائه نمود. بر اساس این ارائه ایران ظرفیت‌های فراوانی در صادرات به کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا دارد اما به دلیل مشکلاتی که عمدتاً ریشه داخلی دارد، از این ظرفیت‌ها بهره نبرده‌است. کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا بزرگترین تولیدکنندگان محصولاتی همچون دانه‌های روغنی هستند، اما ایران با وجود تحریم‌ها نیاز خود به این محصولات را از آرژانتین و برزیل و حتی آمریکا تأمین کرده‌است.

وی ضمن انتقاد از کالاهای انتخاب شده در توافق تجاری با اتحادیه اوراسیا، ادامه داد: در تولید محصولات پزشکی در خاورمیانه در رتبه اول قرار داریم؛ ولیکن تعرفه‌های اعمال شده به کالاهایی تعلق گرفته‌است که مزیت چندانی برای ایران نداشته‌است. ضمن این که صندوق ضمانت صادرات هیچ گونه حمایتی از صادرکنندگان نکرده‌است. متأسفانه تاکنون هیچ پروژه بزرگ و راهبردی با همسایگان طرح نکرده‌ایم و خط لوله گاز ایران به عراق که سالی ۳.۵ میلیارد دلار برای ایران درآمد داشته‌است که به برکت حاج قاسم بوده‌است.

کشورهای همسایه می‌توانند بستر صادرات کالاهای ایرانی باشند

در ادامه محمدمبین حاج کاظمیان کارآفرین و صادرکننده نمونه با بیان این که ما در شرایط تحریم و جنگ اقتصادی به سر می‌بریم گفت: این واقعیتی انکارناپذیر است که باید به آن توجه شود.

وی ادامه داد: امروز بحث ایمنی غذایی داریم نه امنیت غذایی. با پیش فرض شرایط جنگ اقتصادی بیاییم روی ایمنی غذایی تمرکز کنیم. آیا ما باید هر نوع محصول وارداتی را مصرف کنیم؟ قوانین و استانداردهای غذایی همواره در جهان در حال بروزرسانی است. اگر قرار است مبادی واردات کشور را مدیریت کنیم باید روی کیفی‌سازی محصولات و تعیین قوانین و استانداردهای مناسب کار کنیم.

حاج کاظمیان افزود: سوال اینجاست که مدیریت کالاهای وارداتی توسط چه کسی انجام می‌شود. این که ما کالایی را از کشور واسطه‌ای وارد می‌کنیم تدبیر دولت است. هیچ کشوری را در جهان نمی‌توان یافت که روابط خوبی با ایران داشته باشد و موافق تحریم نباشد مگر این که دیپلمات‌ها و رایزنان اقتصادی ما بتوانند روابط تجاری قابل قبول و دوجانبه با آنها ایجاد کنند.

تحریم مبادلات مالی را محدود می‌کند نه مبادلات کالایی

وی تصریح کرد: چرا در اتاق فکر تصمیم‌سازان ما کسانی که فعال تجارت خارجی باشند حضور ندارند؟ تحریم مبادلات مالی ما را محدود کرده است نه مبادلات کالایی ما را. چرا ما باید هزینه قابل توجهی برای واردات به واسطه کشورهای دیگر بدهیم؟ با استفاده از نظرات صاحب‌نظران تخصصی می‌توان این مساله را حل نمود. با سپردن واردات به بخش خصوصی به صورت آزاد می‌توان اتفاقات خوبی را رقم زد.

این کارآفرین و صادرکننده نمونه ادامه داد: در مورد کشورهای همسایه تمرکز تنها روی

خرید و فروش از کشورهای همسایه است. باید توجه شود کشور همسایه می‌تواند دو نقش حرفه‌ای برای ما ایفا کند. اولاً کشورهای همسایه می‌توانند مبادی صادراتی ما باشند ثانیاً بسیاری از این کشورها از تعرفه‌های ترجیحی برای دنیا برخوردارند. ما می‌توانیم ارزش افزوده‌ای در کشورهای منطقه ایجاد کنیم. ظرفیت‌های زیادی در اطراف ماست و الآن هم تا حدی از آن‌ها استفاده می‌کنیم اما ظرفیت‌ها بسیار بیشتر است.

وی ادامه داد: نباید از شهادت سردار سلیمانی راحت بگذریم. ما یک قهرمان ملی را از دست داده‌ایم ولی تنها به عنوان یک سردار نظامی از او یاد می‌کنیم. باید از راهی که ایشان باز کرد استفاده کنیم. ما صادرکننده‌ها راه‌ها را یاد گرفته‌ایم. اصلاً تحریم نمی‌تواند ما را متوقف کند. مشکل عمده ما در حمل و نقل و زیرساخت‌های حمل و نقل است.

دانش اقتصادی باید به ارزآوری یا جلوگیری از خروج ارز منجر شود

وی گفت: وقتی صحبت از صادرات می‌کنیم، باید بدانیم تعریفمان از صادرات چیست. صادرات باید منصفانه و پایدار باشد. ما قرار نیست هر کالایی را صادر کنیم. قرار نیست کالاهای مورد نیاز خود را صادر کنیم. توافقات اوراسیا منعقد شد اما برای صادرکنندگان چه فایده‌ای داشت؟ نرخ ارز سامانه نیما بعضی وقت‌ها تا ۲۰ درصد کمتر از قیمت بازار است. اولین چالش یک صادرکننده برای صادرات به حوزه اوراسیا مساله پرداخت است. همه دنیا دارند از صادرات حمایت می‌کنند. البته من نمی‌گویم صادرکنندگان باید از دولت درخواست کمک کنند ولی این را بدانیم که دولت هیچ حمایتی از صادرات نکرده است.

وی در پایان گفت: دانشی که به ارزآوری یا ممانعت از خروج ارز منجر نشود دانش نیست. مهم‌ترین و کلیدی‌ترین طرح کلان محرومیت‌زدایی، خلق زنجیره

ارزش یک کالا یا خدمت در کشور است. مگر در شرایط تحریم می‌توان با نام ساخت ایران محصول ایرانی را صادر نمود؟ نباید بی‌جهت چنین موانعی را برای صادرکنندگان ایجاد نمود. فرهنگ ارزآوری و فرهنگ عدم خروج ارز را باید در کشور استقرار بخشیم. یک نکته مهم را نیز باید در نظر داشت که تنها راهکار برون رفت از شرایط اقتصادی امروز تمرکز بر صنعت حمل و نقل و زیرساخت‌های حمل و نقل است.

واردات باید پشتیبان تولید و صادرات باشد

در بخش دیگری از نشست ابوالفضل ظهروهوند سفیر اسبق ایران در افغانستان و ایتالیا با اشاره به اهمیت مفهوم اقتصاد مقاومتی گفت: مفهوم اقتصاد مقاومتی باید عمیق‌تر شود و نباید به آن فقط به عنوان ابزار مقابله با تحریم و فشار خارجی نگاه کرد. ضمن این که با توجه به سهم ۸۰ درصدی دولت در اقتصاد کشور، در صورت تبیین نشدن نقش آن عملاً اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی غیر ممکن است.

ایران برنامه مشخصی برای واردات و صادرات محصولات غذایی ندارد

وی افزود: امنیت غذایی و ایمنی غذایی هر دو به یک اندازه اهمیت دارند. در واقع زمانی که امنیت غذایی را نتوان تأمین کرد عملاً مفهوم ایمنی غذایی بی‌معنی است. مسئله امنیت غذایی و سبد غذایی مردم در کشور مهم بوده‌است و مردم در تأمین مواد غذایی اساسی خود گرفتاری و مشقت داشته‌اند.

سفیر اسبق ایران در ایتالیا عنوان کرد: در همین وضعیت فعلی کشورهای منطقه در حال استفاده از منابع غذایی ایران هستند. در حقیقت این مسئله نشان‌دهنده فرار ظرفیت‌های غذایی کشور است که به علت بی‌ثباتی در ارزش پول کشور است. لذا اگر مفهوم درستی

از آمایش سرزمینی ارائه نشود، نمی توان جایگاه صادرات را در راهبرد امنیت ملی کشور تعریف نمود.

ظرفیت های تجاری ایران به مراتب بیشتر از وضعیت فعلی است

ظهرهوند بیان کرد: چرا کشوری که این همه پتانسیل اقتصادی دارد باید در چنین وضعیتی قرار بگیرد. ایران یک درصد خشکی های جهان را در اختیار دارد و در عین حال ۹ درصد منابع شناخته شده جهان در خشکی نیز در ایران قرار گرفته است. در این شرایط کشور معطل ۹ میلیارد دلار پول بلوکه شده خود در اروپا است. در حقیقت زمانی که کشور امنیت و وابستگی را برونزا تعریف کرده است دیگر وابستگی متقابل نبوده و وابستگی یک طرفه نام دارد.

سفیر اسبق ایران در افغانستان عنوان کرد: زمانی که انقلاب اسلامی پیروز شد کشور در واقع تعریف جدیدی از نظام سیاسی بود که در واقع ارائه مفهوم جدید کارکردگرایی در دین که دنیا این مسئله را بعد از انقلاب صنعتی نمی پذیرد. بنابراین کشور باید در حوزه حکمرانی، تمدن سازی و اقتصاد تعریف و الگوی جدید ارائه دهد و در واقع نمی توان فقط شعار استکبارستیزی داد اما همچنان از رویکردها و ساختارهای مشابه آنها بهره برد.

تجارت خارجی ایران بر مبنای واردات شکل گرفته است

ظهرهوند افزود: صادرات در بعد امنیت ملی معنا پیدا می کند و گرنه واردات را هر کسی بدون مشقت خاصی می تواند انجام بدهد. در ساختار فعلی نابرابری اجتماعی به وجود می آید. متأسفانه راهبردی که از دوره قاجار تا به حال در کشور وجود داشته افزایش واردات و در نتیجه ایجاد وابستگی به کشورهای خارجی بوده است. جالب است که

کشورهای غربی و توسعه یافته خود به شدت به این مسئله توجه دارند و اجازه نمی‌دهند که در کالاهای اساسی وابستگی عمیقی ایجاد شود.

وی در انتها خاطر نشان کرد: بحث امنیت صادرات باید توسط کشور تأمین گردد تا صادرکنندگان داخلی به صادرات کالاهای ایرانی ترغیب شوند و در حقیقت دیپلماسی فعال دولت در این حوزه منجر به تبیین نقشه راه برای صادرکنندگان ایرانی شود.

«منطقه‌گرایی» مسیر افزایش سهم ایران از تجارت جهانی

در پایان این نشست میرهادی رهگشای، کارشناس ارشد اقتصاد بین‌الملل و عضو اندیشکده اقتصاد مقاومتی با بیان این که نسبت تجارت ایران به تولید داخلی به مراتب کمتر از استانداردهای جهانی است، گفت: این درحالیست که ایران در مقایسه با بسیاری از کشورهای جهان از مزیت جغرافیایی قابل توجهی برخوردار است. بنابراین ایران نتوانسته است از ظرفیت تجارت خارجی آن طور که شایسته است بهره‌بردار.

انتخاب فعالانه شرکای تجاری نیاز به یک برنامه مدون دارد

وی افزود: ایران باید ابتدا برنامه مدونی برای انتخاب هوشمندانه شرکای خود تدارک ببیند و با طراحی یک نظام تعرفه‌گذاری دقیق، کشورهای منطقه را در تأمین نیازهای خود در اولویت قرار دهد. درحالی که اکنون هیچ برنامه‌ای از سوی مسئولین مشاهده نمی‌شود. این کارشناس اقتصاد بین‌الملل ادامه داد: بررسی اقدامات دیگر کشورها حاکی از آن است که تجارت خارجی را بدون برنامه رها نکرده‌اند و برای جهت‌دهی به شرکت‌های دولتی و خصوصی فعال در حوزه تجارت خارجی به سمت تجارت با کشورهای هدف برنامه‌ریزی کرده‌اند.

رهگشای با تأکید بر این که بر اساس الگوی توسعه تعاملات تجاری کشورها، منطقه‌گرایی

اولین اقدام کشورها برای افزایش تبادلات خارجی بوده است، افزود: در حال حاضر نیز در تمامی مناطق جهان، کشورهای همسایه سهم اصلی را در تجارت خارجی به خود اختصاص داده‌اند.

وی افزود: بنابراین ایران نیز راهی جز این ندارد که تجارت را ابتدا با کشورهای منطقه تقویت کند و در ادامه به فکر حضور در بازار دیگر کشورهای جهان باشد. مهم‌ترین مسئله در این زمینه تعیین هوشمندانه نظام تعرفه‌گذاری کشور است تا بازرگانان به سمت تجارت با کشورهای منطقه ترغیب شوند.

رفع مشکلات داخلی و خارجی لازمه توسعه تجارت منطقه‌ای

عضو اندیشکده اقتصاد مقاومتی افزود: در ادامه نیز لازم است مشکلات پرشمار پیش روی تولید و صادرات در کشور برطرف شود و اقداماتی ازجمله راهکارهای توسعه مبادلات تحریم ناپذیر، توافقات تجاری و گمرکی با کشورهای همسایه، ایجاد زیرساخت‌های حمل و نقل و در نهایت ایجاد بسترهای تولید مشترک با کشورهای همسایه در دستورکار قرار بگیرد. این موارد مشکلات داخلی و خارجی پیش روی توسعه تجارت منطقه‌ای ایران است که در صورت رفع آن‌ها شرایط برای بهره‌مندی از ظرفیت‌های موجود در تجارت با کشورهای همسایه فراهم می‌شود.

وی افزود: آمارهای تجارت کشورهای همسایه نشان از آن دارد که ایران می‌تواند بخش قابل توجهی از نیاز خود را به جای کشورهای دوردست و یا اروپایی، از کشورهای منطقه تامین کند و در مقابل صادرات کالاهای تولیدی در داخل را به این کشورها افزایش دهد.

نشست سازوکارهای مالی مستقل از نظام دلاری در تجارت منطقه‌ای

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

در هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی نشست «سازوکارهای مالی مستقل از نظام دلاری در تجارت منطقه‌ای» با حضور کارشناسان و صاحب‌نظران برگزار شد. در این نشست مینو کیانی راد معاون ارزی اسبق بانک مرکزی، سید علی روحانی معاون اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس و حسن همتی فعال حوزه تجارت و بازرگانی حضور داشتند.

شناسایی ۱۸ بانک چینی برای همکاری بانکی با ایران در شرایط تحریم

در ابتدای نشست حسین عطااللهی از برگزیدگان مقاله‌های همایش، مقاله خود تحت عنوان «ظرفیت نظام بانکی چین برای انجام مبادلات دوجانبه در شرایط تحریم» را ارائه کرد. بر اساس این ارائه ایران می‌تواند با معیارهایی همچون «نداشتن فعالیت موثر در چرخه دلار»، «عدم حضور موثر در بازارهای آمریکایی»، «دولتی و حاکمیتی بودن»، «داشتن اندازه گردش مالی مناسب» و «امکان رفع نیازهای تاجران ایرانی در مبادلات

دوجانبه بانکی»، به انتخاب بانک‌های فعال در کشورهای هدف تجاری از جمله چین پردازد. اجرای این الگو درخصوص چین نشان از آن دارد که ایران می‌تواند با ۱۸ بانک این کشور در قالب‌های رسمی به نقل و انتقال پول با کشور چین پردازد و تحریم‌های آمریکا نیز نمی‌تواند مشکلی را در این زمینه ایجاد نماید. اجرای چنین الگویی در دیگر کشورهای هدف تجاری ایران می‌تواند راهکارهای متعدد تحریم‌ناپذیری را پیش روی بازرگانان ایرانی قرار دهد و مبادلات بانکی ایران با کشورهای منطقه و دیگر شرکای تجاری را ساماندهی نماید.

«بانکداری فراساحلی» یکی از مسیرهای تحریم‌ناپذیر مبادلات بانکی خارجی

در ادامه سیدمحمد قریشی دیگر برگزیده مقاله‌های همایش، مقاله خود تحت عنوان «طراحی سازوکارهای نظام مالی ضد تحریمی تحریم‌ناپذیر برای کشورهای تحت تحریم» را ارائه کرد. در این ارائه بانکداری فراساحلی به عنوان یکی از مسیرهای پیش روی ایران برای توسعه مبادلات تجاری با کشورهای منطقه با کمترین هزینه مطرح شد که لازم است بانک مرکزی با رعایت ملاحظات همچون کنار گذاشتن سوئیفت و استفاده از سامانه‌های جایگزین، استفاده از این راهکارها را در دستور کار قرار دهد. ایران باید یک نظام بانکداری بین‌المللی جدید طراحی و پیاده‌سازی نماید و از طریق آن بدون نظارت و دخالت آمریکا، به مبادلات مالی با کشورهای طرف تجاری خود مبادرت ورزد.

بانک مرکزی مسئول شناسایی و اجرای مسیرهای بانکی تجارت با شرکای تجاری

در بخش دیگری از نشست مینو کیانی‌راد معاون ارزی اسبق بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ضمن بیان این که بانک مرکزی باید نقش فعال‌تری در مقابله با تحریم‌های آمریکا داشته باشد، گفت: اما در طول سال‌های اخیر مسئولین بانک مرکزی تنها منتظر رفع تحریم‌ها بوده‌اند و هیچ اقدامی برای کاهش اثرگذاری تحریم‌ها انجام نداده‌اند.

انفعال بانک مرکزی دلیل اصلی اثرگذاری تحریم‌های آمریکا

وی با بیان این که انفعال بانک مرکزی دلیل اصلی اثرگذاری تحریم‌های آمریکا بر مبادلات بانکی ایران بوده است، گفت: برای بهبود تجارت خارجی ایران ابتدا باید یک اولویت‌بندی اصلی از شرکای تجاری تدوین شود. وقتی کشورهای هدف برای توسعه تجارت مشخص شود، بانک مرکزی می‌تواند به عنوان رهبر رفع مشکلات مبادلات بانکی ایران، به شناسایی شرایط نظام بانکی کشورهای هدف بپردازد و شرایط را برای تسهیل روابط تجاری تحریم ناپذیر فراهم نماید.

وی با تأکید بر اینکه ایران باید یک «الگوی فعال موفق» را در مقابله با تحریم‌ها در پیش بگیرد، گفت: ایران کشوری است که تحت تحریم‌های آمریکا قرار دارد و به همین دلیل باید فعالانه در جهت ایجاد و استفاده از نظام‌های بانکی مستقل از دلار حرکت نماید؛ درحالی‌که عملکرد مسئولین بانک مرکزی در سال‌های اخیر نشان‌دهنده این است که ایران حتی به عنوان یک کشور منفعل هم به سمت کاهش وابستگی به دلار حرکت نکرده است و درحال حاضر بیشترین وابستگی را به نظام دلاری دارد.

وقتی کره شمالی می‌تواند با چین مبادله مالی داشته باشد، ایران نیز می‌تواند

معاون ارزی اسبق بانک مرکزی افزود: نقش بانک مرکزی چین در رهبری سیاست‌های مالی چین بسیار مشهود است. اگر چین توانست با کره شمالی که در ذیل فهرست تحریم آمریکا و غرب قرار دارد مرادفات مالی داشته باشد پس به طریق اولی ایران هم می‌تواند به این مهم دست یابد. وی ادامه داد: ابتدا باید منظومه تجاری مشخص و مدونی را برای کشور تعریف نمود و سپس بعد از شناسایی بانک‌ها و ظرفیت‌های بانکی و مالی کشورهای منتخب که از اصلی‌ترین وظایف اصلی بانک مرکزی است، سیاست‌های کلان مالی و بانکی طولانی‌مدت و تحریم‌ناپذیر را عملی کرد.

مذاکره نباید منجر به کنار گذاردن اقدامات قبلی شود

کیانی راد در ادامه بیان داشت: زمانی که در خلال سال‌های ۹۰ و ۹۱، تحریم‌های همه جانبه علیه ایران اعمال شد، ستادی تحت عنوان تدابیر اقتصادی در شورای عالی امنیت کشور تشکیل شد که عملکرد آن تا حدودی موفقیت‌آمیز بود.

وی افزود: مذاکره و هرگونه حصول توافقی نباید منجر به کنارگذاردن تلاش‌های قبلی در زمینه مقابله با تحریم‌ها شود. اگر اینچنین به مذاکره و توافق‌نامه نگاه شود، اشتباه است.

اروپایی‌ها شکل دهی به سازوکارهای مالی مستقل از دلار را آغاز کردند

کیانی راد ادامه داد: کشورهای اروپایی از سال ۱۹۶۰ به فکر استقلال نظام مالی خود از دلار افتادند و نظریه منطقه بهینه پولی را عملی نمودند. تمام این اقدامات اروپا را می‌توان ناشی از همگرایی اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی کشورهای اروپایی ارزیابی کرد که چنین موفقیتی را برای اروپا در حوزه استقلال از دلار رقم بزند.

وی درخصوص استفاده از پول واحد منطقه‌ای در غرب آسیا گفت: زمانی می‌توان از پول واحد منطقه‌ای استفاد کرد و بدین سمت حرکت کرد که همگرایی و اتحاد عمیقی میان کشورهای منتخب حاصل شده‌باشد؛ در غیر این صورت استمرار نخواهد داشت و مثمر ثمر واقع نخواهد شد. لذا اولین پیش‌نیاز این مهم، همگرایی اقتصادی کشورها می‌باشد. همچنین حساب سپرده طلا قبل از تحریم یکی از شیوه‌های بانک مرکزی برای سپرده‌گذاری در کشورهای خارجی بود. اما قابل ذکر است به حساب‌های طلا هیچ‌گونه سود و بهره‌ای داده نمی‌شود و بعضاً بابت نگهداری از چنین حساب‌هایی، کارمزد هم گرفته می‌شود که ممکن است حتی چنین حساب‌هایی دچار انسداد یا محدودیت از جانب کشور نگهدارنده شوند.

حفظ امنیت اطلاعات مالی کشور پیش‌نیاز استفاده از انواع پیام‌رسان

معاون سابق بانک مرکزی با تأکید بر این که بانکداری سایه باید شفاف برای خودمان و تاریک و خاکستری برای قدرت‌های جهانی باشد گفت: ایران باید تا جای ممکن از ظرفیت همه پیام‌رسان‌های موجود مانند سپام یا پیام‌رسان‌های منطقه‌ای برای انجام انواع تبادلات استفاده کند و به حفظ امنیت اطلاعات مالی حساس خود بپردازد.

وی در پایان تصریح کرد: کشور نیازی به ورود ارز به داخل ندارد. ارز پول خارجی است که باید در خارج از کشور و برای تجار و تجارت بین‌المللی نگهداری و استفاده شود. لذا هر سامانه‌ای که طراحی می‌شود باید به دنبال رصد ارز باشد نه ورود و بازگشت آن به ایران که با ایجاد یک پنجره واحد ارزی قابل تحقق است.

متولی رفع مشکلات بازرگانان در نقل و انتقال ارز مشخص نیست

در ادامه نشست حسن همتی فعال حوزه تجارت و بازرگانی با بیان این که بانک مرکزی به سمت تأمین ارز مورد نیاز کشور از طریق صادرکننده‌ها به جای تأمین ارز از طریق فروش نفت رفته‌است، گفت: در واقع دولت ارز مورد نیاز خود را از طریق تاجران تأمین می‌کند. از سویی تاجران به این مساله معترض هستند و از سوی دیگر دولت چاره‌ای جز این ندارد. باید اقتصاد کشور تا حدی قوی شود که با تحریم‌ها دچار مشکل ارز نشود.

سازوکار مستقل از دلار لازمه توسعه تجارت خارجی ایران است

وی ادامه داد: یکی از راه‌حل‌ها استفاده از روابط بانکی خارج از عرف بین‌المللی یعنی راهکارهای بی‌نیاز از استفاده از دلار است تا نتواند تحت تحریم قرار گیرد. در مورد این راهکارهای مبادلات مالی باید مشخص شود که متولی این امر چه کسی است. یک تاجر باید به سراغ چه کسی برود تا بتواند از این نوع مبادلات مالی استفاده کند؟ یک مساله‌ای

اخیرا خبرساز شده است تجمع برخی کالاها در گمرک به دلیل عدم تامین ارز است؛ اینها مشکلاتی است که بین بانک مرکزی، وزارت صمت، گمرک و ... وجود دارد و باید به نوعی حل شود. متولی باید تا حدی قدرتمند باشد که بتواند همه این مسائل را حل کند.

وی افزود: نکته دوم این است که استفاده از مبادلات مالی تحریم ناپذیر آیا از سوی چین نیز اقدام مطلوبی است و آیا وزارت خارجه کشور ما توانایی دیپلماتیک لازم برای مجاب کردن چین به این مساله را دارد یا خیر. همچنین باید توجه داشت که ما اگر بخواهیم تنها با یوآن با کشور چین کار کنیم، به چین وابسته می شویم. در واقع نوعی وابستگی یک طرفه بین ایران و چین به وجود خواهد آمد. ما باید تا حدی توانمندی سیاسی اقتصادی داشته باشیم که بتوانیم علاوه بر یوآن با ارزهای دیگر نیز مبادلات مالی انجام دهیم.

دغدغه تاجران باید یافتن مشتری و صادرات باشد نه مبادلات مالی و ارزی

همتی تصریح کرد: تاجران کشور ما باید تلاش زیادی کنند که بتوانند کالا را تامین کنند، مشتری را پیدا کنند و بتوانند مبادله مالی را انجام دهند. تاجران نباید دغدغه مبادلات داشته باشند بلکه باید شرایط به نوعی مهیا شود که دغدغه اصلی آنها تولید و صادرات کالای باکیفیت به اسم جمهوری اسلامی ایران باشد. نه این که کالایی را صادر نماید و نتواند با روش بانک مرکزی ارز خود را در سامانه نیما عرضه کند و در نهایت به عنوان مفسد اقتصادی متهم شود.

وی افزود: وقتی تحریمها توسط شورای امنیت تصویب می شود همه دنیا از آن پیروی می کنند. برای مواجهه فعال با تحریم باید نهادی قوی مانند شورای عالی امنیت ملی پیگیری این مساله باشد. در کشور آمریکا نهادهای سطح بالا و مهمی مساله تحریمها را پیگیری و روزرسانی می کنند اما در کشور ما بحث تنها در حوزه دانشگاهی و پژوهشکده‌ای است

که طبیعتاً توان مواجهه با آن‌ها را نخواهد داشت. چون در جنگ اقتصادی هستیم باید یک مرکز و اتاق جنگ داشته باشیم. باید یک قدرت متمرکز در کشور وجود داشته باشد که بتواند به همه دستور دهد و به عنوان مثال اگر کالایی در گمرک مانده است توسط این نهاد آزادسازی شود.

کنار گذاشتن سازوکارهای همکاری با چین پس از برجام

وی گفت: باید دانست راهکارها چطور به دست تاجران کشور برسد که به دست تحریم‌کنندگان نرسیده باشد؟ مسلماً وقتی راهکار به صورت گسترده به تاجران رسیده باشد توسط آمریکا نیز رصد می‌شود. بسیاری از اطلاعات تجاری به صورت محدود و بسته‌ای و در اختیار عده‌ای خاص قرار می‌گیرد. یکی از دلایل وجود انحصار در حوزه تجارت نبود اطلاعات در دسترس تاجران مختلف است. همچنین در جامعه دانشگاهی نیز چیزی در مورد روش‌های نوین مبادلات مالی تحریم ناپذیر گفته نمی‌شود.

وی در پایان گفت: بسیاری از مشکلاتی که برای تاجران به وجود می‌آید به دلیل نداشتن اطلاعات و سواد کافی است. این اطلاعات اغلب در اختیار عده محدودی است. پس از برجام و ورود شرکت‌های غربی به ایران، ما شرکت‌های چینی همکار را کنار گذاشتیم و پس از آن وقتی ما نتوانستیم با غربی‌ها کار کنیم شرکت‌های چینی نیز دیگر با ما همکاری نکردند چرا که از آن‌ها سلب اعتماد شده بود.

ایجاد مسیرهای مبادلات بانکی مستقل از دلار لازمه توسعه تجارت خارجی

در پایان نشست سید علی روحانی معاون اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس ضمن اشاره به اهمیت گسترش روابط بلند مدت با کشورهایی که تمایل به توسعه تجارت با ایران دارند، خاطرنشان کرد: ابتدا باید به این سوال پاسخ داده شود که آیا اساساً یک کشور

به دنبال روابط و تعاملات بلندمدت با ایران هست یا خیر؛ و در ادامه به این سوال پاسخ داد که ظرفیت‌های تعاملات بلند مدت با چین کشوری چیست؟

ایجاد مسیرهای مبادلات بانکی مستقل از دلار لازمه توسعه تجارت خارجی

روحانی با بیان اینکه ایران باید به دنبال راهکارهای بلندمدت در تبادلات بانکی با دیگر کشورهای جهان باشد، گفت: شواهد نشان از آن دارد که همسویی بلندمدت ایران تجارت با اروپا نیست و بلکه چین می‌تواند یک شریک تجاری بلندمدت برای ایران باشد. در عین حال توسعه تجارت ایران با چین و دیگر شرکای اصلی تجاری، نیازمند توسعه بسترهای تعاملات مالی است. با این تفسیر لازم است ایران مسیرهای مناسب رفع نیاز به مبادلات بانکی مستقل از دلار را با همکاری چین و دیگر کشورهای منطقه توسعه دهد و حتی در صورت رفع تحریم‌ها نیز نباید این راهکارها کنار گذاشته شود.

روحانی ایجاد مسیرهای مبادلات بانکی مستقل از دلار را لازمه توسعه تجارت خارجی ایران دانست و افزود: برای این هدف لازم است راهکارهایی مثل استفاده از ارزهای ملی و راهاندازی پیام‌رسان‌های مالی دو و چندجانبه در دستورکار قرار بگیرد.

فقدان تقسیم کار ملی برای مقابله با تحریم‌های بانکی

روحانی در رابطه با نحوه مواجهه با تحریم‌ها بیان کرد: نکته دیگر اینکه ایران باید یک مرکز برای رصد تحولات مربوط به اقدامات تحریمی دیگر کشورها خصوصاً آمریکا داشته باشد و بعد از رصد همه جانبه اقدامات، توصیه‌های لازم را به دستگاه‌های اجرایی برای بی‌اثرکردن تحریم‌ها ارائه دهد؛ درحالی‌که اکنون چنین نهادی در کشور وجود ندارد. وی افزود: در ابتدا برای مواجهه با تحریم‌ها ستاد مقابله با تحریم شکل گرفت. با آمدن دولت تدبیر و امید این ستاد عملاً غیرفعال شد. اما با ایجاد مجدد تحریم‌ها این ستاد

در قالب ستاد مواجهه با تحریم مجدداً فعال شد. نکته مهم در اینجا این است که این کار ویژه‌ها شان قانون ندارند و متاسفانه نهادی برای رصد دائمی تحولات میدانی در کشور نیست. در ادامه شورای عالی هماهنگی سه قوه برای حل مشکلات اقتصادی که منشأ داخلی دارند تشکیل شد. نکته مهم این است که علیرغم اینکه نهادسازی انجام شده ولی متاسفانه تقسیم وظایف مشخصی بین این دو نهاد صورت نگرفته است.

معاون اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس در انتها خاطرنشان کرد: مرکز پژوهش‌های مجلس گزارشاتی در خصوص نحوه‌ی تعاملات و تقسیم وظایف بین این دو نهاد تهیه کرده است. اما در نهایت به این جمع‌بندی رسیده‌شد که اراده‌ای برای حل مشکلات اقتصادی کشور وجود ندارد.

مذاکره بدون برنامه‌ریزی برای خنثی‌سازی تحریم‌ها بی‌نتیجه است

روحانی در پایان تأکید کرد: نباید بین مذاکره و تلاش برای خنثی‌سازی تحریم‌ها یک دوگان ایجاد شود، بلکه لازم است هر دو مسیر در کنار یکدیگر در دستورکار قرار بگیرد؛ با این توضیح که مذاکره بدون برنامه‌ریزی برای خنثی‌سازی تحریم‌ها بی‌نتیجه است و اتفاقاً همان مسئولینی که در جبهه خنثی کردن تحریم‌ها در حال تلاش هستند، همان‌ها باید مسیر مذاکرات را نیز تعیین کنند.

نشست فرصت‌های توسعه تعاملات اقتصادی با کشورهای محور مقاومت

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

در هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی نشست «فرصت‌های توسعه تعاملات اقتصادی با کشورهای محور مقاومت» با حضور کارشناسان و صاحب نظران برگزار شد. در این نشست سید حمید حسینی عضو اتاق بازرگانی ایران و عراق و رضا محتشمی پور کارشناس اقتصاد کشورهای منطقه حضور داشتند.

الگوی بلندمدت ورود ایران به بازار سوریه و مشارکت در بازسازی

در ابتدای نشست محمدمهدی خانوار از برگزیدگان مقاله‌های همایش، مقاله خود تحت عنوان «راهکار گسترش نفوذ منطقه‌ای ایران و توانمندسازی محور مقاومت با استفاده از ظرفیت دوران بازسازی سوریه» را ارائه کرد. بر اساس این ارائه الگوی نفوذ آمریکا در دیگر کشورهای جهان تحت عنوان «ملت سازی» به این شرح است که تمامی نهادهای حاکمیتی کشورها تخریب و متناسب با منافع

آمریکا بازسازی می‌شود تا این کشور در آینده و در مسیر توسعه خود نیز وابسته به آمریکا بماند. رشد صادرات کالا و خدمات آمریکا به این کشورها یکی از پیامدهای نفوذ آمریکا و تحت سلطه درآوردن نهادهای کشورهای مقصد است. بر این اساس ایران برای مشارکت در بازسازی سوریه نیازمند تدوین یک طرح جامع و ایجاد یک نهاد متولی است که وظیفه آن پایه‌ریزی برای شکل‌گیری بلندمدت رابطه ایران و سوریه است.

ظرفیت مغفول بازار دیجیتال عراق برای شرکت‌های ایرانی

در ادامه روح الله مهدوی دیگر برگزیده مقاله‌های همایش، مقاله خود تحت عنوان «ظرفیت بازار عراق برای توسعه تجارت الکترونیک ایران» را ارائه کرد. بر اساس این ارائه از یک طرف تجارت الکترونیک مزیت‌هایی از جمله تحریم ناپذیری، وجود زیرساخت‌ها و نیاز نداشتن به سرمایه‌گذاری کلان را دارد و از طرف دیگر بازار عراق به طور عموم و بازار دیجیتال این کشور به طور خاص، دارای ظرفیت‌های بسیار زیادی است که شرکت‌های اینترنتی ایرانی می‌توانند از آن‌ها بهره ببرند. بنابراین لازم است برای بهره‌برداری از این ظرفیت، تسهیل حضور استارت‌آپ‌های ایرانی در بازار دیجیتال عراق در دستور کار قرار بگیرد.

دستگاه دیپلماسی ایران در توسعه تعاملات با عراق عقب مانده است

در ادامه نشست سید حمید حسینی، عضو اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق با بیان این که اگر به دنبال اقتصاد مقاومتی و جهش تولید و رشد اقتصادی هستیم هیچ عاملی به اندازه صادرات نمی‌تواند به اقتصاد کشور کمک کند، گفت: بنابراین به نقش و اهمیت صادرات باید خیلی توجه شود.

سیاست مشخصی در حوزه صادرات در کشور نداریم

وی ادامه داد: در برنامه سوم توسعه سیاست‌هایی برای صادرات اتخاذ شد. در ابتدای این برنامه صادرات ما حدود ۳ میلیارد دلار بود که در پایان این برنامه به حدود ۴۰ میلیارد دلار رسید. اما در ۱۰ سال گذشته صادرات در حدود ۴۵ میلیارد دلار متوقف شده‌است و شاهد رشد قابل ذکری در این حوزه نبوده‌ایم.

وی افزود: براساس مطالعات سازمان توسعه تجارت حجم واردات کشورهای همسایه ۱۱۶۰ میلیارد دلار است که ما با همین ظرفیت‌های فعلی می‌توانیم ۱۶۰ میلیارد دلار از آن را تامین نماییم.

حسینی تصریح کرد: اولویت اول کشور تدوین سیاست‌های کلی صادرات است. باید نسبت صادرات با واردات، نیازهای داخلی، سیاست‌های ارزی، رابطه صادرات با توافقات تجاری و ... تعیین شود. در حال حاضر سیاست مشخصی در حوزه صادرات در کشور وجود ندارد و به محض افزایش قیمت در برخی کالاها صادرات آن‌ها متوقف می‌شود. نهاد خاصی باید در حوزه صادرات سیاست‌های کلی کشور را تدوین نماید و نوعی ضمانت اجرایی برای آن ایجاد کند.

نیاز به نوعی پیمان منطقه‌ای با محوریت قرابت جغرافیایی فرهنگی داریم

وی ادامه داد: ما نیاز به نوعی پیمان منطقه‌ای مانند پیمان شانگهای داریم که محور شکل‌گیری آن قرابت جغرافیایی و همسایگی باشد. رقبای اصلی ایران در بازار عراق ترکیه و چین هستند که از نظر حجم تجارت با عراق نیز در سطح نزدیکی به ما قرار دارند. اگرچه در بسیاری از اقلام تجاری حضور ترکیه یا چین در عراق فعال‌تر و در حجم گسترده‌تری نسبت به ما انجام می‌شود.

دستگاه دیپلماسی ایران در توسعه تعاملات با عراق عقب مانده است

وی با تاکید بر ظرفیت بالای بازار عراق گفت: در حال حاضر کشورهای زیادی در بازار عراق فعال هستند و در صورت عدم فعالیت منسجم ایران، جایگاه ایران را تصاحب خواهند کرد. به طور خاص ترکیه و چین بیشترین حضور را در بازار عراق دارند. در عین حال در حال حاضر کلیت کالاهایی که ایران، ترکیه و چین به عراق صادر می کنند، اشتراک زیادی ندارد و هر کدام بخشی از بازار این کشور را از آن خود کرده اند.

وی ضمن برشمردن مزیت های بازار عراق برای ایران از جمله گردشگری درمانی و روابط مناسب سیاسی، گفت: در عین حال «ناتوانی در اقناع افکار عمومی عراق در خصوص توسعه تعاملات با ایران»، «عدم استفاده از عراق برای کمک به دور زدن تحریم ها»، «ناتوانی در ایجاد روش های مناسب تبادلات بانکی» و «وقفه در تشکیل کمیسیون مشترک بازرگانی دو کشور» از جمله ناکامی های ایران در بازار عراق است. دلیل این ناکامی ها نبود یک اتاق فکر در این زمینه و عقب ماندن دستگاه دیپلماسی ایران در توسعه تعاملات با عراق است.

شناخت بازار کشورهای محور مقاومت اولین گام برای توسعه روابط

در بخش دیگری از نشست رضا محتمشی پور قائم مقام سازمان بورس کالا با بیان این که شناخت فرصت ها در بازار کشورهای منطقه نیازمند ورود به حوزه اجرا در این کشورها است، گفت: در حوزه استفاده از فرصت ها موانع مهمی دیده می شود که برای توسعه روابط تجاری ایران با کشورهای همسایه باید مرتفع شوند.

وی با تاکید بر این که مشارکت ایران در اقتصاد کشورهای محور مقاومت بیش از آن که نیاز به ایده پردازی داشته باشد، نیازمند ورود عملی به بازار این کشورهاست، افزود: در عین حال افرادی که به صورت عملی به این کشورها وارد شده اند، برخی مشکلات پیش

روی آن‌ها پدیدار شده‌است که باید از طرف مسئولین برطرف شود. شناخت بازارهای عراق و سوریه اولین گام برای توسعه تعاملات است.

محتشمی پور ضمن انتقاد از اینکه ورود ایران به بازارهای کشورهای محور مقاومت منفعلانه بوده است، افزود: اینکه سهم ایران در بازار این کشورها بالاست، بیش از آنکه حاصل عملکرد فعالانه و برنامه‌ریزی دقیق ما باشد، حاصل عدم حضور دیگر کشورهاست. بنابراین لازم است حاکمیت برای شناخت بازارهای این کشورها و کمک به شناخت شرکت‌های ایرانی به بازارهای آن‌ها، به طور فعالانه وارد عمل شود.

شناخت بازار پیشباز تقویت تعاملات ایران با عراق و سوریه

وی افزود: اولین مانع توسعه همکاری‌های ایران و کشورهای همسایه، مسئله شناخت است. امروزه تجار و بازرگانان ایرانی تقریباً هیچ‌گونه شناختی نسبت به وضعیت سوریه و یا حتی عراق ندارند و به این دلیل تمایلی به فعالیت اقتصادی در این کشورها دیده نمی‌شود. مسئله دیگر ارتباط ضعیف دستگاه حاکمیت با بازارهای عراق و سوریه است که نیاز به مداخله جدی حاکمیت دارد.

محتشمی‌پور ادامه داد: برای شناخت بازارهای مغفول عراق و سوریه، این حاکمیت است که باید مداخله جدی نماید تا فرصت‌ها را برای مردم نمایان سازد. برای این امر باید نهاد متولی وجود داشته باشد تا پتانسیل بالقوه کشورهای عراق و سوریه را معرفی نماید. وقتی ظرفیت به مردم نشان داده‌شود به مراتب تقاضا برای حضور جدی فعالان اقتصادی ایجاد می‌شود.

قائم مقام سازمان بورس کالا در ادامه بیان داشت: امروزه میان کشورهای ایران و سوریه شناخت چندانی از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های طرفین وجود ندارد که در این زمینه کم‌کاری‌های زیادی شده‌است و باید به‌وسیله رسانه جبران شود. سوریه ظرفیت بسیار

بزرگی برای بازسازی دارد اما تاکنون هیچ شناختی از این کشور وجود ندارد. محتشمی‌پور ادامه داد: مسئله دیگر در رابطه با موانع موجود در ارتباط با بازارهای عراق و سوریه مربوط به حوزه اجرا است. در کشورهای عراق و سوریه مدل همکاری اقتصادی، همکاری میان بنگاه‌های کوچک و بعضاً متوسط است. لذا عمده همکاری ما با طرف‌های عراقی و سوریه، ناظر بر همین شرکت‌ها است.

زیرساخت‌های ناکافی ایران برای ورود به بازار بکر سوریه و عراق

قائم مقام سازمان بورس کالا با اشاره به شاخص‌های کشورهای موفق در بازارهای سوریه، دو پیش‌نیاز اساسی را برای نیل به این مهم شرح داد و افزود: فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم و همچنین انعقاد موافقت‌نامه‌ها و حمایت‌های حقوقی از فعالان در این عرصه، زمینه موفقیت در کسب بازارهای عراق و سوریه است که متأسفانه ایران موفقیت چندانی را نتوانست در این زمینه بدست آورد.

وی در پایان تصریح داشت: انتظار از اتاق‌های بازرگانی این است که اینگونه خدمات را فراهم آورند و حمایت‌های لازم را صورت دهند. اتاق‌های بازرگانی باید در راس قرار گیرند و بقیه شرکت‌های اقتصادی حول محور آن، در ارتباط باشند. البته بعضی از ساختارها در کشور وجود دارد ولی ناهماهنگی میان آن‌ها مشهود است. با اینکه ستاد توسعه روابط عراق و سوریه در جایگاه اول این عرصه قرار دارد لیکن اقدام جدی و مؤثری از جانب آنان دیده نشده است.

وی افزود: در حال حاضر شرکت‌های ترکیه وقتی وارد بازار عراق یا حتی سوریه می‌شوند، از طیف وسیعی از خدمات نهادهای دولتی برای تقویت حضور خود بهره می‌برند، درحالی‌که به شرکت‌های ایرانی چنین خدماتی ارائه نمی‌شود و همین مسئله یکی از دلایل اصلی عقب ماندن شرکت‌های ایرانی در بازار کشورهای محور مقاومت است.

در حال حاضر زیرساخت‌های لازم که باید با هماهنگی بین دولت‌ها شکل بگیرد، از جمله توافقات تجاری و گمرکی، بین ایران و کشورهای محور مقاومت فراهم نشده است و این مسئله نیز یکی از دلایل عقب ماندگی ماست.

با وجود اقبال مسئولین سوریه، ایران از ظرفیت تجارت دوجانبه غافل است / صنایع غذایی، مهندسی، شیمیایی و نساجی اصلی ترین نیازهای سوریه است

در پایان نشست مهدی عباسی مسئول دفتر اقتصادی ایران در حلب سوریه، در ارتباط تصویری با نشست به بیان ظرفیت‌های تجارت با کشور سوریه پرداخت. وی با بیان اینکه بازاری سازی سوریه از سال ۲۰۱۸ آغاز شده است، گفت: این کشور پیش از جنگ در حوزه صنایع مختلف به ۵۷ کشور عربی و غیر عربی صادرات داشت. سوریه در سال ۲۰۱۸، ۷ میلیارد دلار، در سال ۲۰۱۹، ۶.۸ میلیارد دلار و در سال ۲۰۲۰، ۵ میلیارد دلار واردات داشته است. همچنین صادرات این کشور در سال ۲۰۱۹، ۲.۶ میلیارد دلار و در سال ۲۰۲۰، ۱.۲ میلیارد دلار بوده است. شهرهای سوریه اغلب شهرهای کشاورزی، اقتصادی و صنعتی هستند و ظرفیت بالایی در حوزه تجارت خارجی دارند.

وی ادامه داد: برای استفاده از ظرفیت تجاری کشور سوریه باید علاوه بر ظرفیت صادراتی این کشور، از نیازهای وارداتی آن نیز مطلع بود. سوریه در حال حاضر در حوزه صنایع غذایی، صنایع شیمیایی، پتروشیمی، نساجی، عمران و بسیاری از حوزه‌های دیگر نیازهای قابل توجهی دارد. هفته گذشته نمایشگاه البسه‌ای در دمشق برگزار شد که حدود ۱۳۰ شرکت در این نمایشگاه حضور یافتند. در این نمایشگاه دولت عراق با هزینه خود ۲۶۵ تاجر عراقی را به سوریه آورد و در پی آن ۶۷ قرارداد تجاری منعقد گردید. این تنها در حوزه نساجی بوده است. در حوزه‌های بسیار دیگری رویدادهایی نظیر این در سوریه برگزار می‌شود. اما سوال اینجاست که ایران از کدامیک از این فرصت‌ها استفاده نموده است؟ شهدای مدافع حرم راه را باز کردند اما ما در حوزه تجارت خارجی

هیچ استفاده‌ای از فرصت‌های ایجاد شده نکردیم. سوریه در سال ۲۰۲۰، ۱.۲ میلیارد دلار صادرات و ۵ میلیارد دلار واردات داشته‌است. ما چه سهمی از این بازار داشته‌ایم؟ مسئولین سوریه در حوزه‌های مختلف فهرست کالاهای زیادی را که مورد نیاز این کشور است به ما ارائه نموده‌اند اما ما هیچ استفاده‌ای از این فرصت‌ها نکرده‌ایم.

سهم ایران از تجارت خارجی سوریه کمتر از ۳ درصد است

وی در خصوص وضعیت ایران در بازار سوریه گفت: بنابر اعلام منابع رسمی همچون مرکز آمار، گمرک و سازمان توسعه تجارت، کل صادرات ۹ ماه ابتدایی سال ۹۸ ما به سوریه ۱۱۵ میلیون دلار بوده که در سال ۹۹ به ۸۵ میلیون دلار کاهش یافته‌است. سوریه در همین مدت حدود ۳ میلیارد دلار واردات داشته‌است. سهم ما از بازار سوریه چند درصد است؟ سهم ایران از صادرات ۱.۲ میلیارد دلاری سوریه تنها ۱۵ میلیون دلار بوده‌است. سوریه ۲۴ امین کشوری است که ما به آن صادرات داریم. گفته می‌شود که سوریه چیزی برای صادرات به ما ندارد. اگر این طور باشد این حجم از صادرات سوریه چگونه انجام می‌شود؟ آیا نمی‌توان از فرصت صادرات ۱.۲ میلیارد دلاری سوریه استفاده نمود؟ توافقات تجاری که سوریه با چین، هند، مصر، اردن و حتی سریلانکا دارد از توافقی‌هایی که با ایران دارد بهتر است.

عباسی افزود: ایران در سال ۱۳۹۰، یک توافقنامه تجارت آزاد با سوریه منعقد نمود که ۸۸ قلم کالا از آن مستثنا شده‌بود. از آن زمان تاکنون هیچ موافقتنامه تجارت آزادی با این کشور نداشته‌ایم. حداقل می‌توانستیم کالاهای مستثنا شده را کاهش دهیم. تعرفه گمرکی سوریه با بسیاری از کشورهای منطقه صفر است اما با ایران ۴ درصد است. با این وضعیت ایران چگونه می‌تواند با سایر طرف‌های تجاری سوریه رقابت کند؟ دولت سوریه کاملاً مایل به همکاری با ایران است اما ما اراده لازم را نداریم.

انتقال پول بین ایران و طرف‌های تجاری با ایجاد بانک یا صرافی معتبر مشترک

وی تصریح کرد: سوریه بسیاری از امتیازات و مشوق‌ها را به ایران می‌دهد. اما تلاشی برای استفاده از این فرصت‌ها در ایران نمی‌شود. در بسیاری از مناقصات سوریه عنوان می‌شود ویژه شرکت‌های ایرانی، اما شرکت‌های ایرانی در آن‌ها شرکت نمی‌کنند. از سال ۲۰۱۱ نگاه ما به سوریه تغییر کرد و به نگاهی فراملی تبدیل شد. اما دستاوردهای اقتصادی که می‌توانست از این نگاه بوجود آید حاصل نشد. آخرین قانون تجارت آزاد ما برای سال ۹۰ یا ۲۰۱۱ میلادی است. ما یک رایزن بازرگانی و یا حتی شخصی که از طرف سازمان توسعه تجارت ایران بتواند برخی اقدامات را تسهیل کند در سوریه نداریم. وی ادامه داد: از منظر حمل و نقل زیرساخت‌های لازم فراهم است. در حوزه حمل و نقل دریایی خط لاینر به راه افتاده و در حوزه زمینی نیز عراق ۶ گذرگاه خود را برای عبور تریلی‌های ایرانی باز کرده‌است. اما باید از این زیرساخت‌ها استفاده نمود. مشکل انتقال پول را می‌توان حل نمود اما نه با حمل چمدانی دلار، بلکه با ایجاد بانک و یا صرافی معتبر مشترک. در حال حاضر بیشترین مواد اولیه سوریه از هند وارد می‌شود. هند جایگاهی ویژه در بازار سوریه برای خود ایجاد نموده‌است. اما مواد اولیه ایران تنها به بخش دولتی سوریه می‌رسد و بخش خصوصی نمی‌تواند از این ظرفیت استفاده کند. مسئول دفتر اقتصادی ایران در حلب سوریه با اشاره به ناکارآمدی و چابک نبودن بخش دولتی ایران در حوزه تجارت خارجی گفت: باید بخش خصوصی را راه انداخت. اما بخش خصوصی نیز باید واقعا خصوصی باشد. بخش خصوصی که از دل بخش دولتی بیرون آمده‌باشد کارایی چندانی ندارد. در حال حاضر راه تجارت ترکیه با سوریه بسته است. اما اگر اقدام خاصی از جانب ایران صورت نگیرد، با باز شدن این راه، ترکیه گوی سبقت را از ایران خواهد ربود.

راهکارهای بهبود روابط تجاری ایران و سوریه

وی در پایان برخی راهکارهای بهبود روابط تجاری ایران و سوریه را برشمرد که به شرح زیر است:

- ایجاد فضای مثبت برای تجار و بازرگانان با باز نمودن پروازها؛
- حضور موثر و فعال در نمایشگاه‌های سوریه به صورت نماینده سازمان توسعه تجارت یا بازدید کننده؛
- راه اندازی خط اعتباری دوم و اعلام محل‌های مصرف آن به صورت شفاف؛ در این راستا لازم است جریان اعتباری با استفاده از ریال و لیر (ارزهای ملی دو کشور) راه اندازی شود؛
- ایجاد یک مرکز اقتصادی در مورد تجارت خارجی با کشورهای محور مقاومت در ایران و استفاده از جوانان؛ برخی مسئولین باتجربه نمی‌توانند به درستی از حضور جوانان در کنار خود استفاده کنند و به آنان میدان دهند؛
- ایجاد فضای رسانه‌ای و مطالبه‌گری در راستای بهبود وضعیت تجارت منطقه‌ای؛
- استفاده از ظرفیت شرکت‌های کوچک؛
- استفاده از ظرفیت تهاتر بجای جابجایی پول؛
- راه‌اندازی سایت عربی خاص تجار سوری و کشورهای عربی جبهه مقاومت؛
- استفاده از ظرفیت شرکت‌هایی که قبل از جنگ در سوریه حضور داشته و فعالیت می‌نمودند؛
- بستن موافقتنامه و تفاهم‌نامه‌های خاص مواد اولیه با گمرک صفر و حذف استثناها؛
- کم کردن تعرفه گمرکی ۸۸ قلم کالا و رساندن آن‌ها به صفر.

گزارش تصویری دوم

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی

7th Annual Conference on Moqavemati Economy

Conf.mett.ir
@moqconf

زمان: چهارشنبه ۲۹ بهمن ماه ۱۳۹۹
مهلت ارسال چکیده مقالات: ۱۵ دی ماه
مهلت ارسال اصل مقالات: ۵ بهمن ماه

کمیته علمی همایش:

سید علی روحانی
معاون اقتصادی
مرکز پژوهش‌های مجلس

رضا محشمی پور
کارشناس اقتصاد کشورهای منطقه
و قائم مقام بورس کالا

علی فکری
کارشناس ارشد اقتصاد
کشورهای شرق آسیا

اله مراد سیف
عضو هیئت علمی
دانشگاه امام حسین (ع)

مهدی غنمنفری
عضو هیئت علمی
دانشگاه علم و صنعت ایران

محورهای همایش:

متولیان و بازیگران

- « وظایف دولت در توسعه تجارت منطقه‌ای
- « تقسیم کار دستگاه‌های متولی در تجارت با کشورهای منطقه
- « الگوی نقش آفرینی سازمان‌های عمومی غیردولتی

سیاست‌ها و راهبردها

- « جایگاه تجارت در دو جانبه و چند جانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌الملل
- « رویکرد تعامل با پروژها و اتحادیه‌های اقتصادی منطقه‌ای و فر منطقه‌ای
- « راهبردهای رونق تولید داخلی از مسیر تجارت منطقه‌ای

ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه

- « ظرفیت‌های منطقه در صادرات و واردات کالا و خدمات
- « الگوی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت
- « فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای منطقه

زیرساخت‌ها و ساز و کارها

- « الزامات انعقاد توافقات تجاری و گمرکی
- « طراحی ساز و کارهای مالی و بانکی تحریم‌ناپذیر
- « توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل و مسیرهای ترانزیت کالا

با توجه به شرایط کرونا، این همایش با رعایت کامل دستورالعمل بهداشتی و در شرایطی متفاوت و ایمن برگزار خواهد شد.

برگزارکنندگان:

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی 7th

Annual Conference on Moqavemati Economy

www.Conf.mett.ir
@moqconf
aparar.com/moqconf

زمان : چهارشنبه ۲۹ بهمن ماه ۱۳۹۹ - ۸ الی ۱۸

مکان : دانشگاه علم و صنعت - مجتمع امام خمینی (ره)

بخش زنده همایش در بستر سایت آپارات

سخنرانان افتتاحیه همایش:

(۸ تا ۱۰)

حمید زاده‌روم
رئیس کل
سازمان توسعه تجارت

سعید جلیلی
عضو مجمع
تشخیص مصلحت نظام

مهدی غنمنفری
عضو هیئت علمی
دانشگاه علم و صنعت ایران

نشست‌های تخصصی همایش:

محمدامین حاج‌نجاه‌آبادی
نکر آهنین و
مدیرکل توسعه

امیرحسین طاهری
سپهر آسپ ایران در
اقتصاد و فناوری

فرزاد چلاتن
مدیرکل دفتر عربی و
سازمان تجارت

ارائه مقاله: بررسی تئور مبادی واردات محصولات اساسی کشاورزی و استفاده از ظرفیت کشورهای منطقه - مهدی سروی
ارائه مقاله: تجارت درجه‌ی جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، قابلیت و فرصت‌ها - حامد غلام‌تپا

ظرفیت‌های تغییر شرکای تجاری به سمت کشور های منطقه

(۱۰ تا ۱۲)

حسین حسینی
مدیرکل حوزه تجاریت
و بازرگانی

سید علی روحانی
مدیرکل اقتصادی
مركز پژوهش‌های مجلس

مهدی غنمنفری
مدیرکل بازرگانی
و بازرگانی

ارائه مقاله: ظرفیت نظام بانکی و مالی چین برای انجام مبادلات دو جانبه در شرایط تحریم - حسین حسینی
ارائه مقاله: طراحی سازوکارهای نظام مالی ضد تحریمی تحریم‌ناپذیر برای کشورهای تحت تحریم - سید محمد فریسی

مهدی غنمنفری
مدیرکل دفتر اقتصادی ایران
در خلد سوریه

رانا غنمنفری
قائم مقام سازمان
بزرگ کل

سید محمد حسینی
عضوکل مشارک بازرگانی
ایران و عراق

ارائه مقاله: راهکار گذرنامه فود منطقه‌ای ایران و توانمندسازی محور مقاومت با استفاده از ظرفیت دوران بازسازی سوریه - محمد مهدی خاتمر
ارائه مقاله: راهبردهای تقویت مقاومت محور مقاومت با تأکید بر ایجاد همکاری اقتصادی منطقه ای - سید حسن مخلوفی

فرصت‌های توسعه تعاملات اقتصادی با کشورهای محور مقاومت

(۱۵ تا ۱۷)

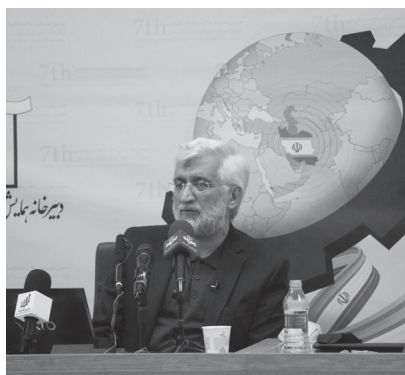
با توجه به شرایط کرونا، ظرفیت حضوری بسیار محدود و با رعایت تمامی پروتکل‌های بهداشتی بوده و بهره برداری از همایش از طریق بخش زنده در آپارات فراهم شده است.

برگزارکنندگان و حامیان:

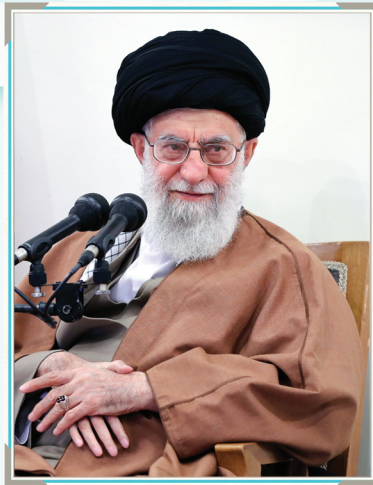

بازتاب رسانه‌ای همایش

در جریان پیش نشست‌ها و نشست‌های برگزار شده در چارچوب هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی، بیش از ۱۷۰ خبر از این رویداد در بیش از ۳۰ خبرگزاری و روزنامه معتبر کشور منتشر شده است.

مجموع	تعداد اخبار روز همایش	تعداد اخبار پیش نشست‌ها	نام خبرگزاری
۶۴	۱۷	۴۷	مسیر اقتصاد
۲۶	۱۰	۱۶	خبرگزاری دانشجوی
۱۸	۷	۱۱	خبرگزاری مهر
۱۰	۶	۴	خبرگزاری فارس
۴	۲	۲	دنیای اقتصاد
۴	۲	۲	باشگاه خبرنگاران جوان
۴	۲	۲	خبرگزاری دفاع مقدس
۴	۲	۲	خبرگزاری ایلنا
۴	۴	۰	خبرگزاری صداوسیما
۳	۰	۳	خبرگزاری مشرق
۳	۲	۱	روزنامه کیهان
۳	۲	۱	خبرگزاری تسنیم
۲	۰	۲	خبرگزاری پانا
۲	۱	۱	خبرگزاری جمهوری اسلامی
۲	۲	۰	اکسپورتنا
۲	۲	۰	پایگاه خبری سازمان توسعه تجارت ایران
۱۸	۷	۱۱	سایر رسانه‌ها
۱۷۳	۶۸	۱۰۵	مجموع

یک مسئله هم مسئله‌ی حمایت از صادرات و حضور فعالان اقتصادی در عرصه‌ی خارجی است؛ ما از ظرفیت دیپلماسی‌مان میتوانیم استفاده کنیم. اطراف خود ما، سیصد چهارصد میلیون جمعیت همسایه‌های ما هستند که با بعضی‌شان هم روابط، عادی و خوب است؛ می‌توانیم با اینها ارتباطات خوبی داشته باشیم... اگر ما بتوانیم بیست درصد از مجموع مصرف کشورهای همسایه‌ی خودمان را متعهد بشویم، تأثیرش در ایجاد اشتغال در کشور و ایجاد ثروت ملی بسیار زیاد خواهد بود.

بیانات در تاریخ ۱ فروردین ۱۳۹۷ و ۲۸ آبان ۱۳۹۸

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

پژوهشکده تحقیقات راهبردی
وزارت راهبردی و دیپلماتیک

دانشگاه علم و صنعت ایران